

ЖОЗЕ РОДРИГЕШ
ДУШ САНТУШ

РЪКАТА НА
САТАНАТА

Роман

ИЗДАТЕЛСКА КЪЩА „ХЕРМЕС“

**ЖОЗЕ РОДРИГЕШ ДУШ
САНТУШ
РЪКАТА НА САТАНАТА**

Превод: Дарина Миланова

chitanka.info

Разрастващата се финансова криза засяга сериозно европейските страни. Навсякъде се налагат строги мерки за ограничения, включително и в университета, където преподава Томаш Нороня. Докато професорът се опитва да се справи с новото си положение на безработен, той случайно среща приятел от ученическите години. Мъжът твърди, че е преследван, и търси къде да се скрие. Томаш го кани в дома си, но скоро и двамата са принудени да бягат от наемни убийци. По време на преследването приятелят на професор Нороня е смъртоносно ранен. Преди да издъхне, той доверява на Томаш, че е скрил компрометиращ диск с разобличаваща информация.

Международният наказателен съд завежда дело срещу виновниците за кризата по обвинения в престъпления срещу човечеството. За да възтържествува справедливостта обаче, съдът се нуждае от изчезналия диск. Томаш трябва да разшифрова поредната криптограма, за да се добере до ценната улика. Но това е много опасна задача, защото дискът съдържа шокираща информация за престъплението на века: умишленото предизвикване на световната криза.

*Всеки е дявол за самия себе си и превръща
този свят в собствен ад.*

Оскар Уайлд

*На моите три дяволици — Флорбела, Катарина и
Инеш*

ЗАБЕЛЕЖКА

Всички исторически, финансови и икономически данни, включени в този роман, са истински.

ПРОЛОГ

Прохладният бриз полюшваше листата на палмите по зелената ивица между двете платна на крайбрежния булевард и те сякаш танцуваха, увлечени от жизнерадостния ритъм на града в летния сезон. Слънцето потъваше зад крайбрежната ивица и в старинните фенери по лъкатушещия „Промнад дез Англе“ блещукаха светлини, които къпеха Ница в сияйния блясък на диамантена тиара. Безброй отражения трептяха като пламъци в развълнуваните води на Средиземно море.

Туристите напускаха на групички плажа „Нептун“, където вместо пясък имаше килим от сиви камъчета. Върху тях се стелеха сини платна, където се излежаваха най-упоритите плажуващи.

По тротоарите се тълпяха хора, които се връщаха към хотелите и квартирите, чуваха се безгрижни разговори и смях.

Тревогата в очите на русия мъж, който се движеше по алеята, контрастираше със спокойната атмосфера на летния сезон в големия град на Лазурния бряг. Мъжът смутено хвърли поглед назад и ускори ход, след секунди почти се затича по широкия тротоар, заобикаляйки туристите, които се изпречваха на пътя му. Внезапно изскочи на платното и едва не попадна под гумите на черен мерцедес, а след това се размина на косъм с един астън мартин металик, който идваше от другата страна, но някак си успя да се изплъзне от автомобилите, които се разминаваха по шестте ленти на крайбрежния булевард, и въпреки явната си напрегнатост стигна без повече инциденти до отсрещния тротоар. Мъжът премина в бяг и профуча край вратата на „Негреско“^[1], без да спре поглед върху великолепната фасада с обли ъгли и купол в розово и зелено на великолепната бяла сграда, която приличаше на парче слонова кост, вмъкната в „Промнад дез Англе“.

Хладният бриз бе напоен с ухание на море, слънце, йод и ваканция, но той не забелязваше нищо. Тръгна по улица „Риволи“ и излезе на оживената „Буфа“. Една табела указваше, че за централната част на града се тръгва надясно, и той свърна в същата посока. Спря пред вратата на първата постройка от отсрещната страна на улицата —

светлосива пететажна сграда с много тераси и метални решетки с орнаменти, чиято фасада напомняше елегантните постройки на парижката улица „Риволи“. Мъжът се огледа предпазливо на двете страни; приличаше на уплашен заек. Не забеляза нищо подозрително по широката улица, но това не го успокои. Натисна продължително звънеца на втория етаж вляво, изчакайки нетърпеливо някой да отговори.

— Кой е? — попита ядосан глас от домофона, очевидно подразнен от припряната настойчивост. — Кой е там?

— Аз съм, Ерве. Отвори вратата! Бързо!

— Сега, сега. Успокой се!

Входната врата се отвори с жужене и изщракване и Ерве влезе в сградата, след като отново хвърли поглед към улицата, за да се увери, че никой не го е проследил. Прекалено нетърпелив, за да чака асансьора, той хукна по стълбите, прескачайки стъпалата по две, и спря задъхан едва когато стигна до втория етаж. Вратата на апартамента отляво беше притворена и новодошлият се натъкна на приятеля си, който го чакаше, скръстил ръце на гърдите си.

— Трябва да се махнем от тук! — каза гостът, докато се вмъкваше вътре. — Колкото е възможно по-скоро.

Приятелят му се отдръпна, за да може гостът да мине, и докато затваряше вратата, му хвърли въпросителен поглед.

— Какво става?

Новодошлият се затича към хола, отмести леко пердето на прозореца и погледна навън. Оттам се виждаше Средиземно море и огромният лайнер, който отплаваше от съседния град Вилфранш сюр Мер към хоризонта, но Ерве не го забеляза и се съсредоточи върху случващото се долу на улицата.

— Мисля, че ме видяха.

Думите заинтригуваха приятеля му.

— Защо мислиш така?

Ерве не отмести поглед от прозореца и продължи да оглежда улицата за някакво подозрително движение, което да потвърди съмненията му; трябваше да се убеди, че не са го проследили.

— Видях един човек на „Пром“^[2], който ме снимаше. Когато усети, че съм го забелязал, се обърна на другата страна и скри фотоапарата.

— Как изглеждаше? С какво беше облечен?

— Млад мъж с бели къси панталони и синя тениска с яка на яхтклуба в Монако.

Приятелят му наклони глава и го погледна укорително.

— Ама че си глупав! — смъмри го бащински той. — По-страхлив си от заек. *Zut alors*^[3], дори някакъв обикновен турист те кара да трепериш от страх. Не знаех, че в Париж се страхувате от туристи.

Парижанинът отмести поглед от пердето и се обърна към събеседника си.

— Разбери, Ерик, този тип наистина ме следеше!

Ерик се усмихна.

— Сериозно? Шпионин по къси панталони и тениска на яхтклуб? Да не е бил 008? Или Арсен Люпен? — Поклати глава. — Сигурно се шегувах...

— Облеклото му беше камуфлаж.

Усмивката на приятеля се превърна в смях.

— Нима знаеш какво е камуфлаж? — възкликна Ерик, като прекара пръсти през посивялата си коса. — Навремето, когато бях студент, се сблъсках с полицаите в Сорбоната през май 68-а, по времето на комунистите, след това Индокитай, Алжир и цялата онази лудост — тогава наистина имаше шпиони! — Той махна отегчено към прозореца. — Човекът, когото си видял, е бил просто турист, драги, който е снимал „Пром“ на свечеряване. Нима има по-нормална гледка в Ница? — Обърна се и тръгна към коридора. — Мисля, че този случай ще ти съсипе нервите. Хайде, ела тук и се успокой.

Ерве внезапно се почувства неловко и се поколеба; може би приятелят му имаше право — случаят наистина го караше да се държи като параноик.

— Наистина ли мислиш, че е бил турист?

Ерик дори не се обърна.

— Хайде, идвай — повтори бащински той. — Чака ни работа.

Спокойствието на партньора му успокои Ерве. Само преди миг би се заклел в живота на децата си, че мъжът с късите панталони го наблюдаваше, но вече не беше толкова сигурен. В крайна сметка може би Ерик имаше право, мъжът с късите панталони беше обикновен турист, очарован от „Промнад дез Англе“, а той, изнервен от работата,

смяташе, че го наблюдават, и виждаше опасности навсякъде. Какъв глупак беше!

Мислеше да надникне през прозореца за последен път, но накрая реши, че си е въобразил всичко, надви колебанието си и излезе в коридора, следвайки Ерик. Наистина имаха много работа.

Сгреши, защото ако беше последвал инстинкта си и беше погледнал отново към улицата, щеше да види мъжа с късите панталони и синята тениска на яхтклуба в Монако, който наблюдаваше сградата от ъгъла.

Щеше да установи и още нещо, не по-малко важно — непознатият не бе дошъл сам.

Мониторите на преносимите компютри светеха с отворени таблици, изпълнени с цифри. Вече бе станало време за вечеря, но Ерве и Ерик бяха толкова увлечени в работата си, че не обръщаха внимание нито на времето, нито на мълчаливите протести на стомасите си. Изглежда, всичко, от което се интересуваха, бяха символите върху екраните на компютрите им.

— Виж това — каза Ерик, нарушавайки тишината, и посочи едно от числата върху екрана. — Не се учудвай, че стигнахме дотук.

Парижанинът надникна в съседния монитор.

— Обичайно, нали?

Отново се потопиха в цифрите и тишината се завърна в апартамента, нарушавана само от тихото бръмчене на компютрите и откъслечно нервно тракане по клавиатурата. Проектът, по който работеха, беше може би най-важният професионален проект, с които някога се бяха заемали. Той изискваше внимание към детайлите, огромна концентрация и много усърдие и те бяха решени да го завършат.

Внезапно се чу метален звук.

Стреснати, Ерве и Ерик изправиха гърбове и вдигнаха глави. Звукът идваше от коридора. Първоначалната изненада премина в ужас, когато проумяха, че в този момент някой се опитваше да пъкне ключ или друг метален предмет, вероятно тел, в ключалката на входната врата.

— Какво става?

Разтревожени, двамата скочиха на крака. Очевидно някой се опитваше да влезе в апартамента, но кой? Сетиха се за няколко възможности, но бързо ги отхвърлиха. Никой не знаеше, че се бяха скрили тук, за да довършат работата си. Следователно човекът, който се опитваше в този момент да отвори вратата, който и да беше той, не идваше с добри намерения. Какво да правят? Да издебнат натрапниците? Но как да се изправят срещу тях? Те не бяха бойци, нито можеха да се бият; смятаха, че физическата сила е за първобитните хора. Дали не бе по-добре да избягат? Втурнаха се в една посока, после в друга — лутаха се като подплашени пилци, без да знаят как да постъпят.

Шумът от металния предмет, който тракаше в ключалката, стана по-силен. Накрая, давайки си сметка, че не са в състояние да се бият, Ерве кимна към кухнята, в дъното на която имаше врата, водеща към аварийното стълбище на сградата. Хвана Ерик за лакътя и силно го бутна напред.

— Хайде! — каза той. — По-бързо!

Изтичаха в кухнята и отвориха вратата в дъното. В момента, в който Ерве стъпи на металното стълбище, откъм коридора се чу изщракване и те разбраха, че ключалката може би поддава.

— Побързай! — извика Ерик с изтънял от паниката глас. — Идват!

Ерве беше толкова уплашен, че почти му се искаше да се хвърли долу. Все пак се намираха на втория етаж и той овладя самоубийственото си желание. Прескочи две стъпала, после три и след това още три; металната стълба се клатеше, дрънчеше и се люлееше. Той се закова още преди първата площадка, като видя двама мъже по-надолу, които препречваха пътя и сезираха заплашително в него.

— Назад! — каза той. — Назад!

— Полудя ли? — изненада се Ерик две стъпала по-нагоре, без да разбира реакцията на приятеля си. — Върви!

Но парижанинът вече отстъпваше, като махаше към края на стълбището, за да посочи мъжете, които междуременно бяха започнали да се изкачват към тях.

— Те са там!

Ерик погледна в указаната посока и съзря силуетите, които приближаваха. В този миг разбра какъв е проблемът, спря и отстъпи.

Двамата заизкачваха стълбите с надеждата, че ключалката все още не е поддала, че ще имат време да се въоръжат с кухненски ножове и може би ще успеят да се обадят за помощ.

Върнаха се в кухнята и се оказаха обградени от трима души, които препречваха пътя им като вълци. Трима непознати със сурови лица, заели заплашителна поза — двама отпред и един отзад.

— Кои са господата? — попита Ерве, стараейки се да придаде тежест на гласа си. — Какво правите тук?

Двама от пришълците пристъпиха напред. В следващите секунди Ерве и Ерик усетиха силните им ръце, които притискаха гърбовете им и завързваха ръцете им, обездвижвайки ги напълно. Опитаха да се освободят от хватката, но нападателите бяха силни и можеха само да ритат с крака. Напразно.

Парижанинът смени тактиката, укроти се и се взря в непознатия, който ги наблюдаваше; явно бе шефът на бандата. Помисли да преговаря, но си даде сметка, че това бе мъжът с късите панталони и синята тениска на яхтклуба в Монако — „туристът“, когото бе зърнал преди няколко часа на „Промнад дез Англе“ и който странно се усмихна, когато вече бе очевидно, че двамата домакини няма накъде да бягат.

— Шах и мат.

Въжетата, с които Ерве бе вързан за стола, бяха толкова стегнати, че ръцете го боляха. Погледна към Ерик и разбра, че по-възрастният му приятел не се чувства по-добре; лицето му беше неестествено бледо.

Огледа се наоколо и забеляза бъркотията, която цареше във всекидневната. Не можеше да види какво се случва в останалите помещения на апартамента, но шумът беше показателен и не му бе трудно да си представи какво става там. Неканените гости изтърбушваха стаите и претърсваха всичко, което можеше да се претърси, разхвърляйки по пода дрехи, книги, документи, украшения и всичко, което намираха по чекмеджетата и рафтовете.

След половин час мъжът с късите панталони и синята тениска се върна във всекидневната и се приближи до Ерве.

— Къде е дивидито?

Заложникът поклати глава.

— Какво дивиди? Не знам за какво...

Два жестоки удара в лицето, последвани от ритник, прекъснаха отговора.

— Не се прави на тъп! — изкрещя нападателят заплашително. — Къде е дискът?

Ерве опита да се свие, за да се защити, но беше прекалено здраво завързан и успя единствено да обърне глава. Усещаше, че бузата му гори и носът му пулсира, но разбра, че кърви едва когато видя червените капки по дървения под, образуващи неправилни последователни кръгове.

— Аз... не знам — заекна той. — Не знам за какво... за какво говорите.

Отнесе нов ритник в лицето, който сигурно бе сцепил долната му устна, защото усети силно и болезнено туптене.

— Говори, идиот такъв! Къде е дивидито?

Заложникът се опита да отговори, но първите думи заседнаха в гърлото му и не излязоха. Пое си дълбоко дъх и се концентрира.

— Моля ви, спрете — прошепна той задъхано. — Не знам нищо за никакво дивиди.

Мъжът с късите панталони се взира в него около пет дълги секунди, сякаш се опитваше да прецени дали човекът пред него лъже, или казва истината. Изглежда, му повярва или просто реши да смени тактиката. Приблжи се до другия пленник. Застана пред него с разкрачени крака и мрачен поглед, като тореадор, който се подготвя за битка.

— Къде е дискът?

Беше ред на по-възрастния заложник да се свие.

— Не знам.

Мъжът с късите панталони се нахвърли върху втория заложник, влагайки още по-голяма ярост, отколкото когато удряше Ерве. Тялото на Ерик беше вързано за облегалката на стола и главата му беше напълно открита. Когато ударите спряха, лицето на втория заложник беше покрито с кръв и подутини; дясната част на челото му беше толкова подпухнала, че не можеше да си отвори окото.

— Къде е дискът? — настоя разпитващият. — Къде е проклетото дивиди?

Но главата на Ерик бе клюмнала като на захвърлена марионетка; изглеждаше така, сякаш всеки момент ще загуби съзнание; очевидно побоят го бе направил неспособен да отговори. Мъжът с късите панталони изруга гневно и бързо донесе компютър, който започна да свързва върху масата в средата на стаята.

Стартирането на видеовръзката по скайп отне десет минути. Ерве прекара това време в обмисляне на възможности как да се измъкне от този капан, но бързо осъзна, че положението му е безизходно. Беше здраво завързан и дори да успееше да се освободи, трябваше да се изправи срещу петимата непознати, от които трима доста яки. В действителност бяха оставени на милостта на тези мъже.

Екранът на компютъра оживя и един неясен силует изплува върху него. Нападателят кимна почтително.

— Всемогъщи Магус, имам нужда от твоя ценен съвет.

Ерве се опита да различи чертите на човека, който беше на линия, но екранът бе далече и той чуваше само гласа му.

— Е, Балам — попита образът от екрана, — какво има? Залови ли Дюпон и Дюпон^[4]?

— Да, тук са.

— А дивидито? У теб ли е?

— Не.

Мъжът с късите панталони и синята тениска отговори тихо, почти със страх; имаше своите причини.

— Ти гарантира, че ще донесеш дивидито! — изръмжа мъжът от скайпа. — Очаквам да спазиш обещанието си!

— Не се тревожете, всемогъщи Магус — побърза да отвърне Балам. По челото му се стичаха капчици пот. Колебаеше се как да формулира проблема. — Въпросът е, че... вече ги разпитах, а те твърдят, че не знаят за какво говоря. Възможно ли е?

— Разбира се, че не! — отвърна Магус. — Тези типове лъжат! Трябва да ги притиснеш повече.

Балам погледна към Ерик, който изглеждаше замаян след жестокия побой, на който бе подложен, и си пое дълбоко дъх.

— Само по-младия — отбеляза той. — Старецът вече не е в състояние да говори.

Образът от екрана замълча за момент, може би за да обмисли най-добрия подход.

— Убий един — отсъди той с леден глас. — Това ще накара другия да запее като канарче.

Без да се колебае, Балам се изправи и извади сгъваем нож от задния си джоб. Ерве го наблюдаваше с нарастващ ужас, опасявайки се, че заповедта се отнася за него. Но нападателят се приближи до Ерик. Сграбчи го за косата, дръпна главата му назад и с бързо движение прокара острието през гърлото му. Бликнаха струи кръв. Ерве извърна глава и затвори очи, но съзнанието му запечата бликащата кръв и слабите конвулсии на Ерик, продължили няколко секунди до последния предсмъртен хрип.

Когато отново настъпи тишина, Ерве усети как нападателят се приближава до него.

— Това е последната ти възможност — прошепна той, сякаш му доверяваше някаква тайна. — Къде е дивидито?

Картината и звуците от бруталната екзекуция на Ерик изпълваха съзнанието на пленника, когато, изплашен, той отвори очи и срещна погледа на палача. Ръцете на Балам бяха целите в кръв, по синята тениска на яхтклуба на Монако се виждаха алени петна. Изцапаният нож танцуваше между пръстите му.

— Моля ви! — простена той. Сълзи се стичаха по подутото му лице, покрито с кръв и пот. — Не ме убивайте!

Нападателят се наведе и се вгледа настоятелно в него, сякаш търпението му бе на изчерпване.

— Дивидито?

Ерве осъзна, че не му остава друг избор. Ако искаше да оцелее, трябваше да съдейства. Един вътрешен глас му подсказваше, че каквото и да реши, съдбата му вече е ясна; щяха да го убият. Но една сляпа надежда заглуши този глас. Желанието за живот го накара да повярва, че би могъл да се измъкне, ако даде на нападателя онова, за което беше дошъл.

— Не е тук — промълви той, като за пръв път непряко признаваше, че добре знае какво търсят непознатите. — Дивидито е... у друг човек.

Балам сви устни и показа зъбите си.

— Кой?

Ерве чу въпроса толкова близо до себе си, че усети винения дъх на главореза. Сърцето на пленника препускаше лудо в гърдите му,

устните му, подпухнали от ударите, трепереха от болка и страх.

— Португалеца — призна той, като се тресеше от страх. — Португалеца... проклетото дивиди е у него.

Разбирайки, че неговият пленник бе казал истината и най-сетне бе разкрил всичко, което знае, Балам се изправи, докосна главата му, сякаш да го погали, и внезапно го сграбчи за косата. С бързо движение на все още изцапаното проблясващо острие той преряза гърлото на Ерве по същия начин, както постъпи с Ерик преди две минути.

[1] Известен хотел в Ница. — Б.пр. ↑

[2] „Промнад дез Англе“ (съкр.). — Б.пр. ↑

[3] По дяволите! (фр.) — Б.пр. ↑

[4] Двойка детективи, герои в популярната белгийска комиксова поредица „Приключенията на Тентен“ (Les Aventures de Tintin). — Б.р.

↑

I

Миризмата на плесен и прах, която се излъчваше от антиките, бе достатъчна, за да държи всеки разумен човек на дистанция от старинните документи, но застоялият мирис на разпадаща се хартия действаше на Томаш Нороня като прекрасен аромат. С ръце в ръкавици, както е редно при работа с толкова стари ръкописи, португалският историк взе стария пергаментов свитък и го разгъна върху плота. Приблужи пожълтялата лампа и освети мистериозните редове, които изпълваха стария документ като таен код; приличаше малко на арабски, но беше нещо различно, много по-загадъчно и по-трудно за разчитане.

— Каква е тази писменост, професоре?

Въпросът бе зададен от мъжа, който му беше дал свитъка, ръководителя на екипа от археолози. Преди няколко дни той го бе повикал в Атина и го бе довел в тази тъмна пещера на Археологическия музей.

— Авестийски^[1] — отвърна португалският историк, който удивено разглеждаше думите върху пергаментата, — Един от езиците на зороастризма^[2], използван в Персия до VI в. пр.Хр.

— Значи, потвърждавате, че този текст действително е от Авеста?

Вгълбен в текста пред себе си, Томаш не отговори; всъщност дори не бе чул въпроса — толкова бе съсредоточен в текста, който поглъщаше с несдържан възторг. Не си бе и представял, че ще дойде ден, в който да стои пред подобен ръкопис. Изумлението му нарастваше, докато превеждаше думите, изписани преди повече от две хилядолетия; сякаш древният писар ги бе изрисувал специално за него. Струваше му се невероятно, че откритие от подобен мащаб бе попаднало в ръцете му по такъв начин.

— Кажете ми, професор Маркопуло, къде го намерихте?

— Сред руините на Библиотеката на Пантен^[3] — отвърна археологът. — Близо до Агората.

— Това вече ми го казахте, когато ме поканихте да дойда — отбеляза Томаш, без да откъсва поглед от старинния пергамент, сякаш се страхуваше да не изчезне. — Но къде по-точно?

— В изкопа от страната на библиотеката, близо до Арката на Атина Археветис. Натъкнахме се на подземна галерия, напълно защитена от влага. Там бяха скрити свитъците.

Томаш не сваляше очи от ръкописа; съдържанието му беше покоряващо и го хипнотизираше. Не бе способен да откъсне поглед, дори и да искаше. И кой можеше да го съди? Нима това не бе мечта на всеки историк? Изглеждаше невъзможно толкова древен документ да е оцелял във влажните климатични условия, типични за Европа. Ако беше в Близкия изток, това не би го учудило; откритията от Кумран и Наг Хамади бяха доказателство, че сухият климат на Израел и Египет беше най-подходящ за съхранение на древни ръкописи. Но... Гърция?

— Този текст е изумителен — прошепна той удивен. — Наистина изумителен!

Гръцкият археолог, който го придружаваше, се приближи, за да разгледа свитъка, разгънат на плота, сякаш с един поглед би могъл да проникне в тайните му.

— Наистина ли е от Авеста? — попита отново той. — Потвърждавате ли, професоре?

Томаш леко кимна с глава.

— Да, това е Авеста — увери го. — И по-точно Гата, книгата със седемнадесетте химна, за които се смята, че са писани от самия Зороастър.

Професор Маркопуло посочи древния свитък, чиито загадъчни думи сякаш оживяваха под жълтата светлина на лампата, изтръгнати от мрака, който в продължение на хилядолетия ги бе пазил от човешкото любопитство.

— Какво пише?

Португалският историк се взря в една дума, чиито последни букви липсваха и на тяхно място имаше малка дупчица, издълбана от времето и вероятно от молец; явно се опитваше да проникне в смисъла, скрит в празнотата.

— Откъс, разказващ за Ангра Майню^[4].

— Кой е той?

Томаш за пръв път вдигна поглед от ръкописа и се взря в колелата си с усмивка, която сенките в пещерата правеха леко зловеща, сякаш атмосферата на това мрачно място беше най-подходяща за темата, която текстът разглеждаше.

— Дяволът.

Като чу прокълнатото име, археологът отвори широко очи и инстинктивно отстъпи назад изплашен, сякаш се страхуваше от самия ръкопис.

— Моля?

Португалецът прокара длан по разгънатия върху плота свитък, изписан с авестийско писмо, сякаш го галеше.

— Този откъс от Гата ни разказва за появата на Ангра Майню — започна той с глас, приглушен от потискащата обстановка в тъмното подземие. — Знаете ли, зороастризмът е първата монотеистична религия. Юдаизмът, християнството и ислямът са стъпили върху зороастризма, възникнал в древна Персия. Протозороастрийските текстове разказват за появата на Митра^[5], който щял да бъде роден в пещера — събитие, което щяло да бъде ознаменувано от звезда.

— Звучи ми познато...

— Виждам, че сте наблюдателен. Християнските евангелисти очевидно се вдъхновили тъкмо от тази легенда, за да разкажат за раждането на Исус в пещера и Витлеемската звезда — обясни Томаш. След това идва Зороастър — човек, свързан с Бог, който налага монотеизма. Истинското му име е Зарощ Спитама, познат и като Заратустра, който, изглежда, е бил *zaotar*, тоест някой, който извършва жертвоприношения. С други думи маг, принадлежал към жреческата каста, която по онова време съществувала в Персия.

— Маг? Това също ми е познато...

— Разбира се. Идеята за тримата влъхви, които последвали Витлеемската звезда, е друго явно зороастрийско влияние върху християнските евангелия. Всъщност Зороастър постановява съществуването само на един Бог — Ахура Мазда, преведено буквално — Мъдрият господар, създател на небето и земята, върховен съдник, повелител на материята и духа, единствен, всемогъщ и всезнаещ. За първи път в историята на човечеството религия установява новаторската идея, че съществува един-единствен Бог. Цялата доктрина на зороастризма е представена в нейните свещени писания,

Авеста, сборник от текстове, събирани в продължение на векове, част от които е Гата.

Професор Маркопуло махна с ръка към свитъка, изучаван от португалския му колега.

— Това Гата ли е?

— Откъс от Гата.

— И казвате, че се разказва за... Дявола?

Томаш отново приближи лампата до свитъка. Изместването на светлината раздвижи сенките и породи сюрреалистичен ефект, сякаш пещерата бе обитавана от духове и из застоялия въздух се носеха призраци.

— Гата разкрива, че Бог, или Ахура Мазда, е баща на няколко същества, включително и на двама братя близнаци, на които е дал свободата да избират между доброто и злото. Един от тях, Спента Майню^[6], или Светия дух, предпочел доброто и живота. Другият, Ангра Майню, наричан още Ариман, избрал злото и смъртта. Неговите ученици са дрегванти^[7], тоест последователи на лъжата, и друджи^[8] — в плен на заблудението.

Археологът ококори очи.

— Този Ариман е... той е...

— Дяволът, да — потвърди историкът. Светлината на лампата се отразяваше в зелените му очи. — Това е първият религиозен текст, в които се споменава за съществуването на Княза на мрака. — Показалецът му докосна ръкописа. — Точно този текст. — Томаш вдигна глава и се загледа в ръкописните редове по свитъка, сякаш им се възхищаваше. — Сега разбирате ли неговото значение?

Гръцкият учен преглътна сухо, смутен от безмълвната зловеща сила, която тези загадъчни писмена навярно криеха.

— Да.

Португалският историк посочи един ред в пергаментата, сякаш искаше да подсили ефекта на думите си.

— Този откъс, драги мой, разказва за раждането на Дявола.

Тишината в подземие на Атинския археологически музей продължи повече от час; чуваше се само моливът на Томаш, който драскаше нещо в бележника си и от време на време развиваше древния ръкопис, за да види още текст. Застанал до своя гост, професор Маркопуло дишаше възможно най-тихо, за да не събуди Господаря на

Ада, призован от този хилядолетен текст; ученият бе потънал в дълбоко мълчание, докато наблюдаваше с почителен страх странните букви, осветени от жълтата светлина на лампата.

След като стигна до края на пергамента и нахвърли последни записки, португалският историк затвори бележника си и се взря в домакина.

— Казахте, че сте намерили този ръкопис в тайно помещение под руините на Библиотеката на Пантен?

— Точно така.

— Това ли е единственият документ, или има и други?

Професор Маркопуло се поколеба.

— Единственият... мисля.

При последните думи на професора Томаш присви очи.

— Мислите?

Гъркът веднага се притесни.

— Искам да кажа, че ми се стори единственото нещо там. Но признавам, че... ами, в помещението беше тъмно и може да не съм търсил много внимателно. Възможно е да има и още нещо, не твърдя, че няма.

Томаш се изправи и се размърда, за да прогони болката в тялото си, причинена от дългите часове, прекарани в една поза. След това махна с ръка към професора, сякаш го викаше.

— Да тръгваме — каза той. — Чака ни още работа.

Археологът го погледна учудено.

— Къде искате да отидете?

— На разкопките, разбира се. Трябва да проверим дали там има още нещо.

Двамата учени прибраха свитъка в един климатизиран шкаф, който професор Маркопуло заключи. След това се отпавиха към стълбището и приземния етаж на музея.

— Какво всъщност търсите?

— Авестийските писания са много древни — обясни Томаш. — Разполагаме с няколко книги като Гата, Вендидад, Денкарт, Шах-наме, Зардуш-наме, Ящ, Висперад и други. Вендидад например, „Закон, даден срещу демоните“, разказва как Дяволът приканва Зороастър да се отрече от вярата си в Бог шест века преди Сатаната да стори същото с Исус в пустинята.

— Нима намеквате, че епизодът за изкушаването на Исус в пустинята, описан в евангелията, е вдъхновен от зороастрийските текстове?

— Това е очевидно — потвърди историкът. — Зороастризмът е важен за разбирането на някои митове в християнството и другите авраамически^[9] религии. Още тук са въведени основополагащите концепции за свободната воля и индивидуалната отговорност, един Бог, митът за Спасителя на човечеството, образът на Дявола, битката между доброто и злото, краят на света, Страшният съд, възкресението на мъртвите — идеи, които щели да повлияят на останалите религии и да формират света такъв, какъвто е той днес.

Стигнаха до приземния етаж и след като минаха през един служебен вход, влязоха в галериите за посетители. Докато вървяха към изхода, минаха покрай колекцията на Карапанос и Градината със скулптурите. Навсякъде имаше туристи, чуваха се различни езици, най-често немски, което, изглежда, притесни археолога.

— Проклети нацисти! — каза професор Маркопуло с внезапно напрегнат глас. — Защо не си ходят у дома?

Агресивната и ксенофобска реплика на домакина бе толкова неочаквана, толкова далеч от контекста на разговора, че завари Томаш съвършено неподготвен.

— Защо? Какъв е проблемът?

Гръцкият учен посочи с палец група туристи, които слушаха обясненията на екскурзовода на немски и разглеждаха маската на Агамемнон — златно погребално украшение, което бе един от най-интересните експонати на Археологическия музей.

— Тези кретени ни вгорчават живота — обясни археологът със сърдито изражение. Разтърси глава, сякаш искаше да прогони нещо от мислите си, и си пое дълбоко дъх. — Е, да не им обръщаме внимание. — Обърна се към Томаш и опита да се концентрира, за да продължи разговора. — Кажете, професоре, какво очаквате да намерите в помещението, където бе открит ръкописът?

Случилото се озадачи Томаш, но той реши да не го коментира и се съсредоточи върху работата, която го бе довела в Атина.

— Изгубените книги от Авеста.

— За какво говорите?

— Някои от зороастрийските свещени текстове не са достигнали до нас — обясни историкът. — Когато мюсюлманите нахлули в Персия през VII век, те наложили културен геноцид на зороастризма. Грабили храмове, горили документи, клали вярващи. Канонът включва двадесет и една книги, но повечето от тях изчезнали. Успяхме да възстановим едва една четвърт от оригиналните текстове. Например от документи, написани на пахлави^[10], ни е известно, че са съществували апокалиптични текстове, разказващи за края на дните и велика война, в края на която Небесата ще изпратят един велик Бог, който да срази злото с огън и меч.

— Хм, напомня на месианството.

— Така е. Смята се, че тази изгубена книга е вдъхновила няколко юдейски секти, както и доктрината за края на света и Деня на Страшния съд на есеи и християни.

— Тази книга ли търсите?

— Тази и още една — тринадесетата книга (наск) на Авеста — Сфенд наск, която разказва за живота на Зороастър. Знаем за съществуването на Сфенд наск, но след мюсюлманското нашествие никой повече не я видял. — Той духна. — Пуф, изпарила се. — Един невидим лъч озари интелигентното лице на Томаш. — Това е все едно да намериш мистичния кивот, разбирате ли? Тринадесетият наск на Авеста крие разрешаването на големите мистерии около трите монотеистични религии, които се основават по някакъв начин на живота и философията на Зороастър.

Стигнаха до фойето и видяха дневната светлина, която се процеждаше през главния вход на музея; след малко щяха да излязат на улицата.

— И какво ви кара да мислите, че тези книги са тук, в Атина? — попита заинтригувано археологът. — Доколкото ми е известно, Гърция е далеч от Персия.

— Да, но много древногръцки писатели неведнъж споменават Зороастър, наричат го „принц на магьосниците“ и вдъхновител на Питагор. Платон например твърди, че той е син на Ормазд. Ормазд е Ахура Мазда, разбира се. Плутарх също свързва Зороастър с божественото.

— Това за сина на Бог прилича на друга юдейска и християнска концепция — отбеляза гъркът. — И какво? Това не отговаря на въпроса

ми.

Стигнаха до главния изход на Археологическия музей и Томаш спря, сякаш онова, което имаше да каже, бе толкова важно, че не можеше да говори в движение.

— В Книгата на Арда Вираф^[11] има една легенда, според която книгите от Авеста били съхранявани в Царската библиотека на Ахеменидите^[12], изгорена от Александър Велики — обясни той. — Възможно е хората на Александър да са донесли тези книги в Атина. Ако е така, зороастрийските писания вероятно са избегнали мюсюлманското ауодафе. Може би ръкописът, който сте открили при разкопките на Библиотеката на Пантен, е част от плячката на Александър. И ако е така, кои други ръкописи бихме могли да намерим?

— Смятате, че там може да е...

Археологът замълча, неспособен да си спомни заглавието на книгата — толкова странно му бе прозвучало. Томаш довърши изречението вместо него, но тихо, сякаш се страхуваше, че самото произнасяне на името на изгубената книга може да прогони невероятния шанс, за който копнееше.

— Сфенд наск.

Стигнаха до четирите колони, които украсяваха входа, и спряха на върха на просторното стълбище. Този път не спряха да си поговорят. Двамата учени замръзнаха на местата си, поразени от онова, което се случваше пред градината на музея.

— По дяволите! — изумено възкликна Томаш. — Какво е това?

[1] Езикът на паметника Авеста, свод от свещени текстове на зороастризма. — Б.р. ↑

[2] Религия и философия, основаващи се на учението на пророка Зороастър, възникнали през VI в. пр.Хр. в Иран. — Б.пр. ↑

[3] Останки от библиотеката, разкрити през 1935 г., се намират в североизточната част на древната гръцка Агора в Атина. Построена е от Флавий Пантен (Titus Flavius Pantainos), който я посвещава на император Траян и жителите на Атина. — Б.пр. ↑

[4] Ahriya mainyus (староперс.) — „всеунищожавач дух“; дух на отрицанието, хаоса и смъртта, олицетворение на злото в зороастризма. — Б.р. ↑

[5] Древноарийско и древноиранско божество — бог на правото и съюзите, на светлината и космическия ред. Негово възплъщение присъства и в текстове на Авеста, свещената книга на зороастризма. — Б.пр. ↑

[6] Едно от седемте божества Амеша спента (безсмъртни светии), които се намират най-близо до върховния персийски бог Ахура Мазда. — Б.пр. ↑

[7] Девы — демонични същества в зороастризма, последователи на лъжата. — Б.пр. ↑

[8] Зли същества, възплъщения на лъжата, коварството и измамата, с чиято помощ Ангра Майню се опитва да изкуши или убие Заратустра. — Б.пр. ↑

[9] Общо название на юдаизма, християнството, исляма и бахайството в сравнителното религиознание. — Б.р. ↑

[10] Писмена норма на средноперсийския език, използвана в Персийската империя от III до VII в. — Б.пр. ↑

[11] Зороастрийски религиозен текст от сасанидската епоха. — Б.р. ↑

[12] Персийска царска династия, поставила началото на Първата Персийска империя, управлявала от 550 до 330 г. пр.Хр. — Б.пр. ↑

II

Множеството дефилираше бавно по улицата пред Археологическия музей с издигнати плакати на гръцки и множество знамена — някои от тях бяха червени, със сърп и чук, други с анархистически символи. Изкривени от мегафони гласове крещяха някакви призови, на които човешката маса отговаряше в един глас, а думите бяха придружени от размахвани във въздуха юмруци.

— Протестът! — каза професор Маркопуло, като се плесна по челото. — Бях забравил, че днес протестират против строгите мерки.

— О, не! — възкликна разочарован Томаш. — Ами сега? Улицата е блокирана. Как ще минем?

Погледите на двамата учени обхождаха тълпата; сигурно имаше десетки хиляди души.

— Защо не тръгнем с тях? — предложи гръцкият археолог. — Трябва да се присъединим към протеста. Това е начин да ги подкрепим!

Томаш изглежда колегата си с недоумение.

— Полудяхте ли? Ние сме учени!

— Е, та?

— Откога учените се месят в политически конфликти и социални въпроси?

Лицето на професор Маркопуло се вкамени и тъмните му очи станаха студени.

— Откакто ми намалиха заплатата, отрязаха ми тринадесетата, четиринадесетата и петнадесетата заплата и вдигнаха възрастта за пенсиониране! — отвърна той ядно. — Да се оставя правителството да ми бърка в джоба? — Той упорито поклати глава. — Как ли не!

Преди гостът да успее да каже нещо, гръкът заслиза по стълбите и с твърда крачка се отпрати към множеството. Томаш се поколеба, но накрая изтича след него. Осъзнаваше, че няма голям избор, макар да бе убеден, че подобно поведение е не само нелепо, но и

непрофесионално, то не подобаваше на хора, които прокламираха независимост от политическите сили.

— Професоре, не бива да се замесваме в тази бъркотия — подхвърли все пак той, в опит да успокои темпераментния си колега. — Имаме работа да вършим!

— Чуйте, драги — отвърна другият, като се обърна назад, без да спира. — Хайде да останем за малко и после да отидем на разкопките, става ли? Те вървят към площад „Синтагма“, където се намира парламентът. Бих искал да ги придружа, за да излея яда, който съм насъбрал от толкова време. Добре ще ми се отрази.

При такава постановка на нещата какво би могъл да възрази Томаш? Човекът имаше нужда да изрази своето разочарование, по дяволите! В Португалия хората правеха същото по стадионите, като псуваха съдията; гърците явно предпочитаха улицата. Какво лошо имаше в това? Трябваше да уважи местните обичаи. И така, без повече възражения португалският историк се вля в навалищата, която се носеше по улиците на Атина като безкрайна буйна река.

Вече половин час множеството не утихваше; призивите се издигаха от единен, общо взето, дисциплиниран хор. Професор Маркопуло се беше слял с тълпата и се дереше с цяло гърло, което не спираше да изумява португалския му колега. Как е възможно учен да бъде подвластен на подобни противоречиви емоции? Томаш наблюдаваше всичко от дистанция; беше част от протеста, но сякаш бе извън него — просто го анализираше като социолог, който изследва съвременната психология на тълпата.

В един момент професор Маркопуло млъкна, може би изморен от толкова викане, и португалецът използва възможността, за да го заговори.

— И какво? — попита той. — Какво казвате?

Археологът вдигна пръст, сякаш да означа лозунга, който скандираха в този момент.

— Богатите да заплатят за кризата! — преведе той. Изчака следващия призив. — Долу спекулантите! — Още една пауза. — Долу МВФ! Долу правителството! Властта е на народа!

Вниманието на Томаш бе привлечено от червено знаме със сърп и чук.

— Това комунистически протест ли е?

Гъркът поклати глава.

— Комунистическата партия го подкрепя, разбира се. Но протестът е организиран от Главната конфедерация на гръцките работници.

Професор Маркопуло се върна към призивите с нови сили и Томаш замълча с надеждата, че скоро ще се измори и най-сетне ще се измъкнат, за да подновят проучването. Трябваше на всяка цена да проверят дали има и други ръкописи в помещението, където бе намерен документът, който бе проучвал в Археологическия музей. Затова бе леко подразнен от политическата активност на колегата си, която му се струваше свършено неподходяща за човек, отдаден на науката.

Докато мислите му блуждаеха около възможността да открие някои от загубените книги от Авеста, и по-конкретно Сфенд наск, която щеше да му предостави неизвестни биографични факти за Зороастър, погледът му внезапно бе привлечен от група мъже, които смело си пробиваха път сред тълпата.

Маските, които покриваха лицата им, му се сториха странни и му отне известно време да ги разпознае — противогазови маски с маркучи, които се издаваха напред като зурли на прасета. Маските прилепваха към лицата им. Мъжете носеха дървени тояги и бутилки от бира и кока-кола с подаващи се от тях парцали, от които се носеше силна миризма на бензин. По някое време се развяха немски знамена и новодошлите приклегнаха на настилката. Докато някои се опитваха да изтръгнат паветата, други палеха запалки и приближаваха лилавите пламъци към парцалите, натъпкани в гърлата на бутилките. След това рязко се изправиха, сякаш по команда. Някои насочиха запалките към немските знамена и ги подпалиха сред одобрителните възгласи на тълпата, но тонът на виковете се промени, когато други протестиращи започнаха да хвърлят павета към витрини на магазини и запалени бутилки към сградата на близката банка.

— Внимавайте! — извика Томаш, дърпайки за ръката професор Маркопуло. — Не виждате ли какво правят онези типове?

Изплашени викове се надигнаха от тълпата и протестиращите се разбягаха във всички посоки. Високите пламъци бързо обхванаха фасадата и вътрешните помещения на банката. Няколко души от сградата успяха да пресекат огнената бариера и излязоха на улицата, но зад тях се чуваха отчаяни викове.

— Вътре има хора! — възкликна гръцкият археолог. — Мили боже, те не могат да излязат!

Томаш смаяно наблюдаваше сцената и не вярваше на очите си. Картината му се струваше нереална, сякаш улицата бе зала с публика, а горящата сграда — образ върху киноекран; само така можеше да се обясни невероятната безнаказаност, с която маскираните демонстранти бяха хвърлили коктейлите „Молотов“ в сградата и бяха предизвикали такъв голям пожар. Те със сигурност бяха актьори и снимаха сцена от филм. Нямахше друго обяснение.

Думите на професор Маркопуло и виковете, идващи от банката, стреснаха Томаш и го върнаха към реалността; това не беше кино, то се случваше в действителност. Осъзнавайки, че сцената, на която беше зрител, е реална и че в горящата сграда има хора, хванати в капан, той инстинктивно реши да действа.

— Хайде!

Тялото му се раздвижи, без да се нуждае от позволение от мозъка, сякаш сърцето му бе пренебрегнало разсъдъка. Приблужи се до един от протестиращите, който бе хвърлил коктейл „Молотов“, заби юмрук в бъбреците му и моментално го нокаутира. Мъжът падна на земята на колене и се затъркаля от болка. С бързо движение Томаш свали противогазовата маска и я намести на собственото си лице.

— Какво правите, по дяволите? — изуми се професор Маркопуло, поразен от действията на португалския си колега. — Да не сте полудели?

Без да обръща внимание на археолога, историкът съблече огнезащитното яке на демонстранта, който се беше свил на земята, и го разпъна пред себе си като щит. Пое си дълбоко дъх с поглед, вперен във входа на сградата, и отстъпи назад, за да се приготви.

— Не го правете! — настоя гъркът и се изпречи на пътя му, за да предотврати най-лошото. — Това е лудост! Може да умрете!

Изпълнен с кураж, а може би и без да съзнава докрай в какво се забърква, Томаш взе решение. Заобиколи колегата си, сякаш бе някакъв

предмет, и хукна, с поглед, вперен в огъня, който се разпростираше като пипала на страшен октопод, държейки якето пред себе си, за да посрещне първия сблъсък със смъртоносните пламъци. Хвърли се в нажежената пещ и се изгуби в гигантската факла, в която се бе превърнала сградата на банката.

Професор Маркопуло не можеше да повярва на очите си. Гостът му, човекът, който бе пристигнал в Гърция по негова покана и за когото носеше отговорност, току-що бе потънал в ада.

III

Първото, което Томаш усети, когато се хвърли в огъня, бе горещата вълна, която го обгърна в жестока прегръдка. Помисли си, че ще умре, и се разкая за своята лудост, проклинайки порива си на добър самарянин, но след миг се озова в помещение, изпълнено с дим, където пламъците вече не го достигаха.

Облаците дим вътре бяха толкова гъсти, че не виждаше почти нищо, сякаш бе обвит в плътна мъгла. Забеляза неясни очертания пред себе си и тръгна към тях. Контурите постепенно се материализираха и той се натъкна на жена, прегърнала тригодишно дете, които лежах на пода и едва дишаха. Помисли да им даде маската, но се отказа; те не бяха в състояние да се погрижат за себе си и ако той се нагълта с дим, също щеше да загуби ориентация. Тогава и тримата бяха загубени. Единственият начин бе да ги измъкне от там.

— *Speak English?* — попита той, накланяйки маската към лявото ухо на жената. — Говорите ли английски?

Тя го погледна безпомощно. Дори да говореше английски, в състоянието, в което се намираше, беше без значение. Ако искаше да я спаси, помисли си той, ще трябва да свърши всичко сам. Хвана жената и детето и ги вдигна, но усети как дробовете му горят от усилието в горещото и задръстено от сажди помещение и отново ги остави на земята. Макар и да бе защитен от противогазовата маска, бе очевидно, че така няма да успее. Единственият начин беше да ги изведе поотделно. Ако успее да се върне, разбира се.

Огледа се наоколо. Димът се съгъстяваше пред очите му и не се виждаше почти нищо; едва различаваше собствената си ръка. В този миг Томаш разбра, че трябва да действа светкавично, тъй като шансовете му за излизане навън бързо намаляваха и едва ли щеше да е възможно да се върне за втория човек. Трябваше да избере: майката или детето. Тази отговорност и властта да отрежда живот или смърт за момент го парализираха, почувства се като нацист в концентрационен

лагер, който решава кого да изпрати в газова камера и кого — в трудов лагер. Майката или детето?

Как би могъл да избере?

Опитвайки се да не мисли какво върши, потискайки предчувствието за угризенията на съвестта, които щяха да го измъчват по-късно, той хвана детето за ръце и внимателно, но решително го издърпа от слабата прегръдка на майка му. Тогава видя, че е момиченце: то вече бе изгубило съзнание. Може би беше мъртво. Струваше ли си при тези обстоятелства да рискува с детето? Нямаше ли да е по-добре да спаси майката, която със сигурност бе жива? Но как щеше да живее с мисълта, че е изоставил дете, без да се е уверил, че наистина е мъртво?

Последна проява на колебание. Притисна момиченцето към гърдите си и се изправи, за да се махне от там. Отправи се слепешком към изхода и докато се придвижваше сред наситения със сажди въздух, се натъкна на човек, който изникна пред него толкова бързо, че се блъсна в него.

Беше мъж.

Томаш се олюля, тъй като не бе подготвен за сблъсък, но успя да запази равновесие и се взря в човека пред себе си. Носеше маска като неговата и риза и джинси като тези на професор Маркопуло.

— Там! — извика той изпод маската, сочейки мястото, където лежеше жената. — Вървете там!

Гласът му бе заглушен от маската и Томаш не бе сигурен дали гръцкият му колега разбра думите му. Жестовете му обаче бяха толкова категорични, че археологът се подчини и изчезна в указаната посока.

Томаш отново тръгна и видя пламъците да докосват стените пред него. Потърси вратата и я забеляза на два метра встрани. Загърна момиченцето в якето, което бе свалил от демонстранта, и хукна към изхода като цирков артист, който се хвърля в стена от пламъци. Отново усети адската хватка на горещината, но когато си даде сметка за това, вече бе на улицата, където въздухът бе чист и свеж.

Бяха изминали три минути, а все още нямаше следа от професор Маркопуло. Томаш бе оставил детето при една жена, която бе заговорил на тротоара, нареждайки й незабавно да го закара в болница, и останал без дъх, се върна пред горящата сграда.

Огънят вече поглъщаше втория етаж на филиала на банката, от археолога нямаше и следа. Какво да прави?

Обзет от отчаяние, португалският историк усети, че не може да чака повече. Сложи си маската и пое дълбоко дъх, събирайки кураж отново да влезе в сградата. Онова, което се канеше да направи, му се струваше пълна лудост, не виждаше възможност да оцелее в бушуващата пещ; ситуацията се беше влошила до неузнаваемост. И все пак нещо го караше да се хвърли отново в огненото море и да се опита да направи невъзможното.

В този момент се сети за собствената си майка и се поколеба. Ако загинеше, което му се струваше твърде вероятно, кой щеше да се грижи за нея? Наистина ли имаше право да рискува живота си, когато някой изцяло зависеше от него? При дадените обстоятелства не беше ли направил повече от онова, което се очакваше от него? Да се хвърли в огнената завеса в този момент, беше чисто самоубийство и той се отказа от намерението си. Но отчаянието го измъчваше почти толкова, колкото и чувството за отговорност. Той беше човекът, който неволно бе вкарал гръцкия си колега в сградата и го бе насърчил да отиде още по-навътре, за да спаси жената. Чувстваше се длъжен да влезе и да го изведе навън.

В този момент съзря силует, който пресече огъня и се заклатушка към улицата. Фигурата се строполи на тротоара и се раздели на две — мъж и жена. Бяха професор Маркопуло и майката на момиченцето. Дрехите им горяха и Томаш забърза към тях. Започна да налага пламъците с якето, което преди това му бе послужило като щит, и успя да ги изгаси. Няколко гърци се присъединиха и се заеха да оказват първа помощ на жертвата. Един от тях, който очевидно имаше познания по медицина, се наведе над жената и ѝ направи изкуствено дишане, за да я свести.

Томаш я остави, тъй като явно бе в добри ръце, и отиде да помогне на професор Маркопуло. Археологът лежеше на земята по гръб и дишаше трудно — маската все още бе на лицето му. Историкът, който също още бе с маска, му помогна да се изправи и го отведе до средата на улицата, по-далеч от горящата сграда.

В този момент Томаш чу две експлозии, даде си сметка, че около него отново тичат хора, и усети, че са обвити от облак дим. Опита се

да махне маската, но струя дим обгърна лицето му, изгори дробовете и залютя на очите му.

— Сълзотворен газ — избоботи професор Маркопуло. Гласът му бе заглушен от противогаза. — Сложете си маската!

Португалецът го послуша и намести маската на лицето си. Ефектът от сълзотворния газ изчезна и тогава той разбра защо мъжете с коктейлите „Молотов“ бяха дошли на протеста с маски — за да се предпазят от сълзотворния газ, който полицията неминуемо щеше да разпръсне върху тях, когато преминат към насилствени действия.

Някакъв човек се затича към тях, други двама също изникнаха отнякъде. Томаш се взря в тях и за момент се обърка от онова, което видя. Носеха правоъгълни щитове и каски с визьори, които криеха лицата им. Жандармерията току-що бе пристигнала, за да разчисти улицата от демонстранти. Историкът ги посрещна с облекчение. Той и колегата му най-сетне бяха в безопасност, помисли си той, но последвалите събития го опровергаха.

При вида на двама цивилни с противогазови маски полицаите от силите за опазване на обществения ред вдигнаха палките, наместиха щитовете си и, за ужас на Томаш, ги нападнаха.

— Почакайте! — успя да извика той. — Аз не съм от...

Португалецът не можа да довърши изречението си. След многократен досег с палките накрая падна на земята. Сви се във фетална поза, предпазвайки главата си с ръце, но ударите на палките и ритниците не спряха в продължение на няколко дълги секунди. Превъртя се, скочи на крака и напосоки замахна два пъти с юмрук, като единият удар улучи някого. Полицаите незабавно го хванаха и насочиха към него някакъв черен предмет.

— Ааааах!

Невъобразима болка премина през цялото му тяло; мускулите му се сгърчиха и видя звезди посред бял ден. Ударите престанаха толкова бързо, колкото бяха започнали. Почувства как го вдигат и извиват ръцете му зад гърба. Томаш опита да се освободи, но не можа дори да помръдне; мускулите му сякаш бяха от олово. Тогава осъзна, че е заключен с белезници.

— Чуйте, ние нямаме нищо общо — прошепна той, като се задъхваше. — Просто попаднахме сред протестиращите...

Полицайте не му обръщаха внимание. Обзе го чувството, че се носи по течението, и осъзна, че полицайте го влачат по улицата. Огледа се и видя още жандармеристи да изникват от мъглата сълзотворен газ, тичайки наоколо. Обърна се назад и видя, че професор Маркопуло също бе задържан. Свалиха им маските и лютивата миризма на сълзотворния газ започна да смъди в очите и носа на историка, но по-слабо, тъй като се отдалечаваха от облаците дим, изпуснати от гранатите.

Двамата бяха избутани до една улична лампа и се намериха сред група демонстранти, също с белезници, насядали или налягали по тротоара, някои от които имаха татуирани анархистически символи по ръцете.

Гръцкият археолог най-сетне погледна Томаш с очи, зачервени от сълзотворния газ.

— Виждате ли? — попита смаяно професор Маркопуло. — Всички са се побъркали! Обезоръжиха ни с електрошок! Тези животни използваха електрошокови оръжия срещу нас!

Значи, това бе чудовищната болка, която Томаш бе изпитал, когато го обезвредиха.

— Да — отвърна той. — Арестувани сме.

IV

Мъжът в бяла престилка се приближи до Томаш, разгледа подутините по тялото му и каза нещо на гръцки. Преди португалецът да успее да обясни на английски, че е чужденец и не разбира езика, професор Маркопуло се притече на помощ и заговори с лекаря. Дватама размениха няколко думи, след което археологът се обърна към колегата си.

— Имате ли двеста евро? — попита той. — Дайте му парите.

Томаш го погледна с празен поглед, без да разбира какво иска да каже професор Маркопуло.

— За какво?

Гъркът посочи с палец към лекаря.

— За да се погрижи за вас.

Португалецът се ококори.

— Моля? — заекна той.

— Платете на лекаря.

На Томаш му просветна или поне така реши.

— О, това е частна клиника?

— Не, държавна.

Томаш отново се обърка.

— И трябва да платя двеста евро, за да бъда прегледан в държавна болница? Еха, тук здравните такси никак не са здравословни.

Археологът завъртя очи, подразнен от факта, че колегата му не схваща.

— Какви здравни такси? Парите са за лекаря, не за болницата!

Погледът на Томаш се спря върху мъжа в бяла престилка, който кротко изчакваше края на разговора.

— За лекаря ли? — учуди се отново Томаш. — Не разбирам...

— Това е подкуп — обясни професор Маркопуло. — Платете му, за да се погрижи за вас.

Португалецът се взря в колегата си, после погледна лекаря и отново колегата, смаян от онова, което току-що бе чул.

— Трябва да подкупя лекар в държавна болница, за да може той да ме излекува?

— Разбира се — отговори археологът. — В Гърция е така, не знаете ли? Нарича се факелаки^[1], трябва да бутаме пари под масата на държавните служители, за да си вършат работата.

На Томаш му бяха необходими още няколко секунди, за да проумее напълно ситуацията. Когато най-сетне разбра, не зададе повече въпроси. Бръкна в джоба си, извади двеста евро и примирено ги подаде на лекаря.

Транспортирането до участъка с полицейския бус премина в мълчание. Полицаяте бяха завели ранените в болница, за да им се окаже медицинска помощ, и сега, след като бяха прегледани и излекувани, ги караха в управлението, където щяха да ги задържат до съдебното изслушване.

— Не ми казвайте, че ще трябва да подкупвам и съдията, за да ни съди — пошегува се Томаш, все още впечатлен от онова, което се бе случило в болницата преди няколко часа. — Само това остава.

Професор Маркопуло дори не вдигна глава.

— Нормално е да им платим нещо...

Слисан, португалецът се взря в колегата си.

— Сериозно ли говорите?

Археологът не си направи труда да отговори и тишината се завърна в микробуса. Отвън една след друга се чуваха сирени; линейки, полицейски и пожарни коли профучаваха от всички страни в трескава суматоха. Денят бе изпълнен с тревожни събития и макар нощта вече да бе настъпила, човек оставаше с впечатление, че вълненията още не са стихнали.

— Изглежда, са загинали трима души — проговори накрая професор Маркопуло. — Задушили са се по време на пожара.

— Откъде знаете?

— Чух полицаите в болницата. Телата са били докарани там.

— А жената и момиченцето, които извадихме от сградата? Спасили ли са се?

Гъркът сви рамене.

— Не знам — отговори той с престорено безразличие. — Но мисля, че да. Тримата загинали са били открити в сградата от пожарникарите.

Томаш въздъхна от облекчение.

— Чудесно е, че са оцелели — отбеляза той, усещайки как от гърдите му се смъква огромна тежест. — Интересното е, че вместо да ни поздравят, тези типове ни арестуваха. Каква ирония, нали?

Професор Маркопуло уморено вдигна поглед и лицето му се сгърчи в пресилена усмивка.

— Може би, ако ги подкупим, ще ни поздравят — пошегува се той. — Кой знае?

Изсвистяха спирачки и микробусът спря. Отвън се чуха гласове и вратите се отвориха с трясък. Полицаяте издърпаха задържаните навън и ги съпроводиха до управлението. След като изчака реда си на една дървена скамейка, Томаш бе повикан да даде личните си данни. Попитаха го за името му, поискаха паспорта и записаха информацията в една тетрадка.

— Вижте, бях арестуван погрешка — обясни португалецът. — Дори не съм гърк, както знаете. Щях само да мина по улицата и...

— Тишина! — срязва го дежурният на развален английски. — Ако имате нещо да кажете, направете го пред съдията. Не съм тук да си говорим.

Служителят записа последните данни за задържания и когато приключи, го предаде на един надзирател. Полицаят хвана Томаш над десния лакът и го поведе по коридорите на участъка до помещение, чиито стени представляваха решетки, спускащи се от тавана до пода, като клетките в зоологическа градина. Пъхна ключ в ключалката на една килия, отвори вратата и бутна Томаш вътре.

Португалецът все още свикваше с новата обстановка, когато доведоха професор Маркопуло и го хвърлиха в килията с още двама мъже. Имаше общо десет души, наблъскани в тясно пространство с две легла и една тоалетна чиния; килията, изглежда, бе предназначена за двама затворници, но заради протестите и последвалите ги сблъсъци управленията бяха препълнени.

— Как вървят нещата? — прошепна Томаш на новодошлия. — Добре ли се отнесоха с вас?

— Като към принцеса — отвърна гъркът иронично. Той огледа килията. — Ще се оплача от този апартамент. Няма джакузи.

На португалеца не му беше до шеги и не се засмя; ситуацията беше достатъчно неприятна. Кимна към мъжете около тях.

— Видяхте ли с кого ни затвориха? Типовете, които предизвикаха безредиците.

— Шшшт! — изсъска археологът, разтревожен да не привлекат вниманието им. — Те са анархисти. Не се забърквайте с тях.

Томаш замълча. Вече ги бе виждал в действие и знаеше, че са способни да стигнат до крайност. Заради онова, което бяха сторили на протеста, трима души бяха загинали от задушаване, но както изглежда, това не тревожеше съвестта им.

— Какво ще стане сега? — прошепна той, сменяйки темата. — Ще ни представят на съдията?

— Да. Утре или по-късно.

Отговорът изненада португалеца.

— Сериозно? Ще трябва да прекараме нощта тук?

— Със сигурност. Задържаните са много и изслушването им в съда ще отнеме време. Трябва да сме търпеливи.

— Мислите ли, че мога да разговарям с посолството на моята страна?

— Когато ви позволят. — Невъзмутим, гъркът въздъхна шумно. — С толкова много работа се съмнявам, че ще е скоро.

Професор Маркопуло се облегна на стената и се свлече надолу, като приклекна на пода. Чакането щеше да е дълго и не си струваше да си хаби силите. Осъзнал, че трябва да прояви търпение, Томаш последва примера на колегата си и се плъзна към пода, за да клекне до него.

Вечерята се състоеше от толкова отвратителна помия, че професор Маркопуло отказа да яде. Вместо това тикна две банкноти от по двадесет евро на дежурния и онзи се върна с найлонова торбичка и бутилка бяло вино. Макар и напълно по вкуса на гърците, с които споделяха килията, виното леко накиселяваше, което го правеше непоносимо за небцето на Томаш. Храната обаче го изненада приятно

— две порции мусака, която му напомни емпадаото^[2], което майка му приготвяше, когато беше дете.

Докато довършваха получената с подкуп вечеря, надзирателят отвори вратата на килията и бутна вътре още един задържан. За всеобща изненада, новодошлият не приличаше на демонстрант. Имаше руса разрошена коса и панталони на бели и сини райета. По-важното бе, че носеше бяла тениска с кръгла черна емблема на гърдите. Това бе символът на „Маншафт“ — националния футболен отбор на Германия.

Появата на новодошлия предизвика шепот сред мъжете в килията. Анархистите размениха няколко думи и един от тях се обърна към русия с тениска на бундестима.

— *Deutsch?*

Като чу думата, която го идентифицира, погледът му светна.

— *Jawohl.*^[3]

Утвърдителният отговор надигна нова вълна шушукане сред останалите задържани.

— Какво правиш тук? Дошъл си да се присъединиш към протестите?

Германецът повдигна вежда, сякаш това предположение само по себе си бе най-абсурдното нещо, което е чувал.

— Аз? В никакъв случай!

— Тогава защо те арестуваха?

— Вървах към Партенона, когато се натъкнах на тълпа от хора, които хвърляха камъни по витрините и обираха магазините. Изведнъж се появи *Polizei*^[4] и задържа всички, които бяха там. Просто бях арестуван, докато разглеждах забележителностите.

Отново се размениха реплики на гръцки с възбуден, разгорещен тон. По някое време анархистите, изглежда, стигнаха до съгласие и се размърдаха; те свирепо запристъпваха към мъжа и го обградиха.

— Това ще свърши зле — прошепна професор Маркопуло. По лицето му се четеше напрежение. — Наистина зле.

— Защо? Какво става?

Разтревоженият поглед на гръцкия археолог се спря върху затворника, появил се в килията преди минути, а след това огледа кръвожадните лица на мъжете, които го бяха наобиколили.

— Смятам, че... че...

— Какво че?

Професор Маркопуло преглътна сухо, като се опитваше да изрече думите, заседнали в гърлото му. Когато възстанови говора си, от устата му излезе само сподавен шепот.

— Ще го убият.

[1] „Малък плик“ (гр.), в разговорния език означава подкуп. — Б.р. ↑

[2] Ястие, разпространено на Пиренейския полуостров и в Южна Америка. Между два пласта тесто се нареждат месо или риба, след което се запича в тава. — Б.пр. ↑

[3] Да (нем.). — Б.пр. ↑

[4] Полиция (нем.). — Б.пр. ↑

V

Анархистите бяха образували кордон около германеца и изглеждаха решени да предизвикат сблъсък. Мъжът срещу него пръв го бутна в гърдите, а друг, вероятно окуражен от изненаданото изражение на новия затворник, го удари по главата.

— *Was ist das?*^[1] — извика новодошлият, изплашен от наобиколилите го хора.

— *Das ist* бой, кретен такъв! — отговори гъркът, който поназнайваше няколко думи на немски. — Мислите, че ще ни оставите на хляб и вода и ще ни се хилите? Няма да стане!

Осъзнавайки, че гърбът му е открит, русият мъж опита да се промъкне, за да се облегне на стената; там поне щеше да бъде защитен от нападение отзад и отстрани. Но анархистите затвориха пролуките около него и не го оставиха да мине.

— Пуснете ме! — извика германецът. Гласът му издаваше надигащата се паника. — Какво искате от мен? Оставете ме!

Отново го блъснаха, този път толкова силно, че задържаният едва не загуби равновесие.

— Ще ти се!

— Мръсен нацист! — разнесе се друг глас на развален английски. — Мислите си, че ще ви бъдем боксови круши? Сега ще видите от какво тесто са замесени гърците! Щом само триста души от нашите успяха да се изправят срещу персийците, какво ни пречи да спрем и германците?

— Правите се на важни, а? — намеси се трети човек от групата на анархистите. — Мислите се за господари на Европа и други подобни? Правителството ни може и да е напълнило гащите от страх, но народът на улицата не е, чуваш ли? Не и народът!

Няколко души сграбчиха германеца, който се заизвива в безуспешни опити да се освободи от ръцете, които блокираха движенията му.

— Пуснете ме! — изкрещя отчаяно той. — Оставете ме на мира! Нищо не съм направил!

Групата затегна хватката си около жертвата и от човешката стена се отдели юмрук, който го удари в корема. Германецът изкрещя и се сви от болка, почти веднага получи нов удар. След това някой му нанесе първия ритник, последван от още един и още: затворникът падна на пода и се сви като таралеж в отчаяно усилие да се защити от ударите, които се сипеха от всички страни.

Томаш наблюдаваше сцената от другия край на килията с нарастващ ужас и се чудеше как да постъпи. Първо реши да не се намесва. Стигаше му случилото се на протеста: не бе готов за нови саможертви, с които да си навлече неприятности. Когато ситуацията в килията се влоши, той се замисли дали да не повика някой надзирател, но осъзна, че до идването му ще мине доста време, а на този етап само бърза намеса можеше да спаси германеца.

Той въздъхна, примирен с неизбежното; нямаше избор — трябваше още веднъж да се намърда в гнездо на оси.

— Трябва да ги спрем — каза португалецът, пристъпвайки напред. — Ако не направим нищо, тези типове ще го довършат.

Професор Маркопуло го хвана за лакътя, опитвайки се да го задържи.

— Полудяхте ли? — попита той. — Те са осем, а ние само двама! Ако се намесим, тези хора ще убият и нас! Стойте тук, по дяволите!

Португалецът тръсна силно ръката си, за да се освободи, и тръгна към събралите се мъже. Каквито и да са последствията, вече бе решил. Провря се между двама от нападателите и се вмъкна сред затворниците, опитвайки се да застане между тях и жертвата.

— Спрете! — заповяда им той. — Спрете!

Неочакваната намеса на Томаш прекъсна потока от удари. Анархистите впиха изцъклените си от изненада очи в него. Един от тях, който, изглежда, бе лидерът, го погледна изпитателно.

— Кой си ти? Още един нацист?

— Аз съм португалец — отговори тихо, сякаш се опитваше да ги укроти със спокойствието в гласа си. — Хайде, приключвайте.

— Какво да приключваме? Присъедини се, но на наша страна. Или мислиш, че само защото си португалец, германците не могат да те прецакат? Португалия страда, колкото страда и Гърция!

— Може би, но не бива да се отнасяте така към никого — отвърна историкът. — Освен това този мъж не ви е сторил нищо. Няма причина да го биете.

— Нацистите ни съсипват живота!

— И така да е, той няма нищо общо с решенията, взети от управляващите в неговата страна.

— Така ли мислиш? — изръмжа анархистът. — А кой гласува за това империалистическо правителство? Кой разправя, че гърците са мързеливи и некадърни и получават това, което заслужават? Кой нарежда на нашето марионетно правителство да уволнява работници, да увеличава данъци и да реже заплати и пенсии? Германците, кой друг! Капиталистите създадоха кризата, нали така? Тогавя защо народът, ние трябва да плащаме? Да плащат те! Изядоха месото ни! Не го ли изядоха? А сега да гложат и кокалите ни! Да ги оставим да продължат да се гаврят с нас! Дума да не става!

Анархистът обърна глава, наблюдавайки останалите от групата, и извика, размахвайки юмрук след всяка фраза:

— Богатите да заплатят за кризата! Борбата продължава! Свобода или смърт!

Приятелите му повториха призива в леко дрезгав хор. Гласовете им бяха заредени с гняв и жажда за справедливост; думите бяха изречени с нарастваща пламенност и напрежение. Лицата им бяха зачервени, погледите — празни, кръвта им кипеше от безкрайно желание за мъст.

Мъжът, който явно оглавяваше бандата, изкрещя някаква команда на гръцки и приятелите му отново започнаха да ритат поваления германец. Като видя, че ситуацията отново излиза от контрол, Томаш успя да се промъкне между нападателите и жертвата, вдигайки ръце, за да се опита още веднъж да прекъсне ударите.

— Спрете! — изкрещя той. — Спрете!

Анархистите не му обърнаха внимание и продължиха опитите да достигнат мишената си. Но тъй като тялото на историка беше между нападателите и жертвата и това затрудняваше атаките, някои от затворниците обърнаха гнева си срещу него. Първият юмрук улучи Томаш в рамото, усети втори в кръста и един ритник в бедрото си. То бе само началото. Следвайки примера на другарите си, останалите затворници насочиха гнева си към историка и изсипаха върху него

серия юмруци и ритници. Томаш можеше да им отвърне, но знаеше, че е невъзможно да победи нападателите си и това само би ги предизвикало още повече, затова избра пасивната защита.

Изгубил равновесие от силните удари, той падна върху германеца и също се сви, опитвайки се да предпази най-вече главата и стомаха си. Надяваше се поведението му да ги обезсърчи. Само че това не се случи. Надъхани от десетките лозунги, които крещяха с безкрайно усърдие, анархистите продължиха да изливат върху него насъбраната ярост. Ударите от ритниците с ботуши бяха особено болезнени.

В един момент Томаш изгуби представа за време и пространство. Реалността се разми и светът около него се завъртя, сякаш бе пиян. Сетивата му бяха толкова притъпени, че престана да чува животинските крясъци наоколо и да усеща жестоките удари по тялото си, сякаш самата болка го бе упоила и душата му се бе пренесла в друго измерение, където царяха спокойствие и тишина.

— Професоре?

Гласът сякаш идваше от дъното на тунел — далечен, със странно отзвучаващо ехо, в пълен резонанс с нереалните представи, свойствени на въображението, когато човек бълнува в треска, навярно ефект от съня, в който съзнанието му бе потънало. Реши да го игнорира; той не бе нищо повече от слаб шепот, който се губеше в лабиринта на фантазията; нещо толкова незначително, че не заслужаваше вниманието му.

— Професоре?

Този път гласът прозвуча много по-близо, сякаш се намираще на една ръка разстояние; бе влязъл в съня и го теглеше към действителността. Това го изненада и той обмисли възможността да отговори. Какво имаше да губи?

— Да?

Чу се въздишка.

— Слава богу! — отвърна гласът, като че говореше на някой друг.
— Започва да се съвзема.

Томаш усещаше тялото си болезнено и клепачите си — невероятно натежали. Той насочи цялата си воля към очите и най-сетне

успя да ги отвори. Жълто петно светлина разпръсна замъглената картина пред погледа му. Забеляза неясна сянка на фона на петното светлина и отново реши, че сънува, затова затвори очи.

— Професоре! Събудете се!

Определено не беше сън; думите звучаха прекалено реално. Въпреки безсилието, което го бе завладяло, той отново отвори очи и съсредоточи цялото си внимание в сянката. Всичко му се струваше мътно и стигаше до съзнанието му мудно, сякаш имаше махмурлук.

— Какво... какво става?

Очите му се взряха в силуета пред него и тъмното петно започна да придобива форма, докато различи контурите на лице, а след това и човешко изражение. Разгледа го с любопитство като дете, което изучава животно, което никога преди не е виждало. След няколко дълги секунди най-накрая разпозна онова, в което толкова усърдно се взираше.

Беше професор Маркопуло, който му се усмихваше.

[1] Какво е това? (нем.). — Б.р. ↑

VI

Гъбата беше студена и мокра, но се оказа точно това, от което Томаш се нуждаеше, след като дойде в съзнание. Професор Маркопуло бавно избърса челото и лицето му, като внимаваше на местата, където имаше синини, подутини и кръвонасядания.

Португалецът огледа сънено килията. Видя германския затворник, който седеше на съседната рогозка с превързана глава и два лейкопласта на лицето и следеше внимателно грижите, които гръцкият археолог полагаше за лисабонския си колега.

— *Ach*, изглежда, ви дължа живота си! — каза той на английски, изговаряйки думите леко гърлено. — Много съм ви благодарен, че се намесихте. Ако не бяхте вие... — Въздъхна, сякаш не бе в състояние дори да си представи онова, което би могло да му се случи. — *Mein Gott!*^[1]

Томаш направи усилие да се усмихне.

— Не се тревожете.

Германецът се изправи и му подаде ръка.

— Името ми е Самер — представи се той. — Йозен Самер, но приятелите ме наричат Сеп.

Томаш стисна ръката му със смръщено от болка лице. Когато протегна ръката си, разбра, че рамото му е натъртено. След като размени няколко любезни думи с мъжа, заради когото едва не изгуби живота си, португалецът огледа килията в търсене на анархистите, които го бяха нападнали. От тях нямаше следа. Всъщност помещението му се стори различно.

— Къде сме?

Гръцкият археолог избърса за последен път лицето на ранения с гъбата и я прибра; вече бе изпълнила предназначението си.

— Преместиха ни в друга килия — отговори той, докато се изправяше. — Когато ви нападнаха, успях да повикам дежурния и той се намеси заедно с двама свои колеги. Получи се голямо меле, но пазаците успяха да ви измъкнат с помощта на електрошок. И понеже

не беше възможно да останем с тях в едно помещение, преместиха трима ни в тази килия. След това пристигна лекар, който се погрижи за вас. Каза, че ще се върне по-късно да ви прегледа.

Томаш повдигна вежди, внезапно въодушевен.

— Еха! И без една стотинка, а?

Професор Маркопуло наклони глава и го погледна укорно:

— Без стотинка от вас. Аз трябваше да му платя сто евро факелаки, за да ви лекува.

Германецът, който притеснено следеше разговора, внезапно се разсмя.

— Няма такава страна!

Археологът обърна глава и му хвърли обиден поглед.

— Ей ти, нацистчето, по-добре си мълчи, разбра ли? — извика той, внезапно ядосан. — Ако бях на твое място, щях много да внимавам с този език! Голям късмет извади, че остана жив, и трябва да си благодарен на всички светии, които почитате в Нациландия, вместо да ми се правиш на духовит!

— Как смеете? — възпротиви се Сеп. — Не съм нацист и няма да ви позволя да се държите така!

— Така ли? Тогава защо говориш езика на Хитлер?

— Какво общо има това?

— Мислите си, че Европа е феодално владение на Райха и всички сме тук, за да ви робуваме! — Професор Маркопуло размахва пръст срещу събеседника си. — Само че имам новина за теб! Не стана през 1939 година, няма да стане и сега! Тогава Германия се провали и ще го направи отново! Децата на нацистите нямат право да нареждат на гърците, чу ли? Играете си с огъня и после се чудите защо всички ви мразят!

Германецът се взря в Томаш, сякаш опитваше да провери твърдението, което току-що бе чул.

— Вие мразите ли ме?

— Аз? Разбира се, че не.

Професор Маркопуло ядосано цъкна с език.

— Това е, защото професор Нороня е разсеян и още не е видял лекарството, което вие, вълци в агнешка кожа, предписвате. Превърнахте страната ни в икономически Дахау^[2] и ще сторите същото с останалите европейски страни! Когато професор Нороня

послушно погълне предписания от вас „Циклон Б“^[3], веднага ще си промени мнението. Почакайте и ще видите!

Забележката възмути Сеп, който усилено клатеше глава, сякаш се бореше за изгубена кауза.

— Проблемът ви е, че сте неспособни да поемете отговорност — каза той. — Очевидно единственото, което можете, е да хвърляте вината върху другите.

— Обвиняваме вас, защото вие ни поставихте в тази ситуация! — отвърна гъркът, все още размахвайки пръст. — Германия е тази, която бяга от отговорност!

Сеп Самер махна неопределено с ръка към ограниченото пространство на килията, в която се намираха.

— Не виждате ли, че страната ви все още живее в Средновековието? — презрително попита той. — От Втората световна война насам Гърция е управлявана само от две фамилии — Папандреу и Караманлис. — Вдигна два пръста в буквата V. — Две фамилии! Разбирате ли? Това показва в каква страна сме. Знаете ли, че Гърция е рекордьор сред европейските страни по години, в които не е изплащала дълга си? От 1826 година насам вашата държава е прекарала половината от съществуването си, без да плаща дълга си. Как може да твърдите, че вината е на Германия?

— Не сменяйте темата — сръза го професор Маркопуло със зачервено от яд лице. — Вие ни изнудвате с този режим на безмилостни икономии! Щом е толкова добър, защо не го прилагате в страната си?

— И кой казва, че не го прилагаме? За ваше сведение, в годините след обединението Германия премина през икономическа и социална криза. През 2003-та, когато вие живеехте в безкраен празник, харчейки като луди нашите пари, моята страна замрази заплатите, ограничи държавната администрация, оряза помощите за безработни, насърчи съкращенията и помогна на бизнеса. И всичко това — без да мрънка, без да протяга ръка към никого и без да получава помощ от когото и да било! Ако днес сме добре, то е защото действахме навреме. За разлика от вашата икономика, нашата не зависи от нереални фантазии.

— Празни приказки!

— Не, не са. Какво направихте вие, когато ние дисциплинирано затяхахме коланите? Харчехте като луди парите, които няхахте! Освен

това от 1980-а Гърция живее в един измислен свят. Избира си правителство, увеличава безмерно заплати и пенсии, икономиката се срива и после протягате ръка да просите помощ отвън. Колко пъти вече ви се случва това? През 1980-а вашата държава имаше дълг, който възлизаше на тридесет процента от БВП, а десет години по-късно този процент достигна четиридесет и пет. Тази огромна гръцка държава, пропита с корупция, ендемична шуробаджанацина и неефективност, които задушават народа ви от десетилетия. — Сеп постави ръка на гърдите си. — Нима вината за това е на Германия?

— Сега пък миналото — протестира гъркът. — Щом искате да говорим за миналото, защо не споменем времето, когато Германия окупира Гърция и осъди триста хиляди души на гладна смърт в Атина през зимата на 1941–1942 г., след като разграбихте всичките ни запаси от храна и гориво? Щом ви се говори за миналото, защо не кажете за клането в Калаврита, когато са били екзекутирани всички мъже над четиридесетгодишна възраст? Щом ви вълнува миналото, защо не говорите за златото, което нацистите откраднаха от Гръцката банка и което никога не върнаха? Или за парите и имуществото, отнети от населението, което оставихте дори без връзки за обувки? Защо не говорите за това?

— Германия изплати на Гърция репарации в размер на повече от сто милиона марки, съгласно споразумението, подписано през 1960 година. Освен това обезщети хората, подложени на принудителен труд по времето на Третия Райх. Сметките ни са изплатени.

— Такива сметки никога не се изплащат! Сто милиона марки е нищожна капка в морето от бедни и нещастия, които сътворихте. Ако сметките за това, което ни отнехте, бяха правилно изчислени и актуализирани към днешни стойности, Германия би трябвало да ни плати повече от 150 милиарда евро репарации. Разбра ли, нацист такъв?

Германецът не каза нищо. Можеше да смята и знаеше, че сметката не беше измислена.

— И най-вече — продължи гъркът, палейки се все повече, — трябва да ни уважавате, защото тук е люлката на западната цивилизация!

Този аргумент разсмя германеца.

— Нима това ви дава някакви специални права? Нима ви позволява да харчите парите на другите, както ви изнася? Нима вашето минало ви гарантира имунитет, когато дойде време за равносметка? — Той посочи към Томаш. — Обзалагам се, че в Португалия и други страни има наивници, които вярват на слуховете, че на гърците им е позволено да вършат глупости, защото страната им е люлка на нашата цивилизация. Но също така се обзалагам, че ако Гърция започне да се издържа от данъците, плащани от португалците, историята за люлката вече няма да им се струва забавна. — Сеп размаха пръст. — Фактът, че страната ви е люлка на цивилизацията, не ви освобождава от отговорност! Напротив, предполага допълнителни отговорности: дръжте се на нивото на своите предци, а не като разглезени деца!

Погледът на професор Маркопуло се местеше между двамата му другари по килия, докато се питаше дали в този разговор Томаш му бе съюзник, или се бе превърнал в противник.

— Добре, когато говоря за кризата, имам предвид не толкова миналото, колкото това, което се случва днес. И днес Германия наистина има вина!

— Миналото на гръцката икономика ни разкрива един модел на поведение — обясни Сеп. — Но най-важното е, че вашата икономика не е способна да се състезава с другите европейски икономики. Влязохте в еврозоната с погрешни сметки и с мисълта, че единната валута автоматично ще ви разреши проблемите. Да, но не стана така. Напротив, положението се влоши. Единственият поминък на Гърция е туризъм, земеделие и корабостроене. Ако не броим огромните държавните субсидии, финансирани от данъците на други страни, разбира се. Това конкурентна икономика ли е? Преди се състезавахте чрез обезценяването на драхмата, което правеше вашата стока поевтина. Но откакто сте в еврозоната, не можете да обезценявате валутата. За да компенсирате този ефект, трябваше да започнете производство на стоки, които да се купуват в цяла Европа. Освен ваканция на гръцките острови страната ви няма нищо, което европейците да искат да купят на цените, които предлагате. Какъв е изводът? Отново банкрутирахте. — Той замълча. — И чия е вината? На Германия?

— Вярно е, че икономиката ни е изостанала — отстъпи професор Маркопуло. — Но еврото трябваше да я модернизира. Винаги са ни го

казвали.

Германецът въздъхна.

— Вижте, една икономика не се модернизира с магия — настоя той. — Тези, които градят гръцката икономика, са гърците, а не останалите европейци. Как би могла да се промени, щом вие не сте я променили? Дори по-лошо — парите, които получихте, бяха прахосани безотговорно. Похарчихте кредита, предоставен ви от еврозоната във формата на внос и субсидии, а икономиката ви продължи да работи при същите средновековни механизми. Впрочем нищо не работи без прилагането на незаконни средства. Укриването на доходи е масово, както и корупцията.

Археологът отново се изчерви.

— Имаме някои проблеми в тази сфера, признавам, но не е чак толкова зле...

— Така ли? Преди малко не трябваше ли да подкупвате лекаря, за да ни излекува?

— Факелаки е стара културна традиция.

— Факелаки е институционализирана корупция. Тук, в Гърция, се дават подкупи за здравеопазване в държавни здравни заведения и за разрешително за строеж. Подкупи взимат дори данъчните инспектори, не съм ли прав?

Професор Маркопуло преглътна сухо и сведе поглед.

— Не мога да кажа, че не сте...

— Всяко гръцко семейство дава средно 1500 евро годишно за факелаки и го смята за нормално. Знам дори тарифите! Триста евро под масата за технически преглед на автомобил и две хиляди и петстотин евро за придвижване напред в списъка на чакащи за операция в държавна болница. И това е само върхът на айсберга на веселбата, която МВФ завари тук. Дъщерите на пенсионирани държавни служители получаваха пожизнена пенсия дори и след смъртта на родителите си, докато не се омъжат. Гръцката държава инициира програма, наречена „Туризм за всички“, чрез която плащаше ваканциите на бедни хора. Гръцките железници са свръхсубсидирани и превозват толкова малко пътници, че пътуване от Атина до Солун би излязло по-евтино с такси. Страната няма производство, но при въвеждането на МВФ минималната заплата тук е била 750 евро, почти двойно повече, отколкото е в Португалия. А

пенсиите? — Германецът се разсмя. — Тук приказката достига своя връх! Размерът на пенсията в Гърция бе фиксиран на 96 % от заплатата, повече от два пъти над ставката в Германия. Възрастта за пенсиониране тук беше само 58 години, докато в Германия е 67. Вие пенсионирахте по-рано дори хора с предполагаемо рискови професии и полагащи тежък физически труд като фризьори, работници на автомивки, радиотехници, рецепционисти в турски бани...

Археологът раздражено махна с ръка.

— Добре, малко сме прекалили — призна той. — Но това не е причина да се държите с нас по този начин!

— Единственото, което се изисква от вас, е да бъдете разумни и да харчите само парите, спечелени в страната, а не парите на другите — каза Сеп. — Вие предприехте нереална социална политика и решихте да я плащате с чужди пари. Нарекохте тази огромна илюзия „модернизация на икономиката“. Но както става ясно, пиршеството не може да трае вечно. Не е рентабилно. Когато истината лъсна, какво направихте вие? Протегнахте ръка и поискахте да платим за вашите прегрешения. Спасението на страна, която похарчи толкова зле нашите пари, е кражба от германските данъкоплатци! И вместо да проумеете къде сте сбъркали и да разберете нашите възражения, вие ни превърнахте в изкупителна жертва. — Той разпери ръце. — Сякаш вината е на Германия!

В килията настъпи неловка тишина. Професор Маркопуло, изглежда, се бе отказал да спори. Когато видя, че се е предал, Сеп Самер реши да му спести нови поводи за срам. Оставаше Томаш, който мълчаливо следеше разговора и се изненадваше все повече от обема на информацията, с която германецът разполагаше. Струваше му се необичайно, че един турист може да е толкова добре запознат с икономиката на Гърция.

— Каж ми, Сеп — попита той, — с какво се занимаваш?

— Имам малък хотел в Дармщат.

Тези думи увеличиха изумлението и любопитството на португалския историк.

— Как така един хотелиер от Дармщат знае толкова много за гръцката икономика?

При този въпрос сините очи на германеца заблестяха. Устните на Йозен Самер се разтегнаха в горда усмивка и лицето му почти сияеше,

когато дойде моментът да разкрие източника на информацията си — мястото, откъдето всички германци можеха да се осведомят как Гърция харчи техните пари.

— *Ach*, много просто! — възкликна той. — Прочетох го в *Bild Zeitung*^[4].

[1] Боже мой! (нем.). — Б.пр. ↑

[2] Първият немски концлагер, просъществувал най-дълго. Основан е през 1933 г. и е закрит през 1945 г. — Б.пр. ↑

[3] Пестицид, базиран на елементите циановодород, хлор и азот, използван в газовите камери на немските концлагери. — Б.пр. ↑

[4] Немски таблоид, най-високо тиражираният вестник в Европа. — Б.р. ↑

VII

Първото нещо, което Томаш направи, когато се прибра в дома си в Лисабон, бе да хвърли куфара върху леглото, да се съблече и да се пъкне под душа. Последните дни бяха доста изтощителни, най-вече заради сблъсъците по улиците на Атина, задържането му за 72 часа и страданията, които изтърпя в ръцете на анархистите в затвора.

Всичко това му дойде в повече. Затова, когато гръцкият съдия най-сетне го освободи, той реши веднага да се завърне в Португалия. От Археологическия музей в Атина го бяха наели за експертно мнение относно ръкопис на авестийски език, открит при разкопките до Библиотеката на Пантен, но предвид обстоятелствата никой не го задържа, когато поиска да си тръгне. Разбраха се да се върне следващия месец, за да довърши работата си и да проучи възможността за наличието на други древни зороастрийски ръкописи, открити при разкопките. Въпроси, които при така създалата се ситуация търпяха отлагане.

След като излезе от банята, включи малкия телевизор в спалнята, избирайки канал с новини.

— ... Индексът *Дау Джоунс* претърпя нов спад, предизвикан от опасения относно „токсичните“ банкови активи^[1] и нестабилността в еврозоната — каза водещата на икономическото предаване, елегантна девойка, която предаваше новините с усмивка на човек, който казва информацията за времето, и говореше за „токсичните“ активи като за антициклон на Азорите. — Лихвите на държавния дълг отново скочиха и инвеститорите се съмняват дали някои европейски страни ще успеят да изпълнят ангажиментите си.

Историкът слушаше такива новини от няколко месеца и не им обърна внимание. Наистина, посещението му в Атина му даде възможност да почерпи информация от първа ръка за мащабите на кризата в Гърция, но му се струваше, че всичко това се случва в друг свят, в друга Европа, от другата страна на телевизионния екран.

— Процентът на безработицата се повиши в Гърция, Португалия, Ирландия и Испания, като и в четирите страни достигна нови максимални стойности за последните 30 години — продължи водещата с изкуствената усмивка. Образът на екрана показва разярена тълпа. — Нова национална стачка в Гърция, придружена от протести, прерасна в размирици на площад „Синтагма“, пред парламента в Атина. Сблъсъците между протестиращи и полиция завършиха с двама загинали, тридесет ранени и двеста задържани.

Репортажът привлече вниманието на Томаш, картината му бе позната и споменът бе прекален жив, за да го игнорира. Видя сблъсъците на улицата, запалени немски знамена, полицаи, които усмиряваха хората с електрошокови оръжия, и в този момент извърна глава. Всичко това го потискаше. Облече се бързо и излезе, без да поглежда към екрана.

Дебелият мустакат мъж седеше на масата по риза, космите на гърдите му се подаваха през разгърдената яка и вадички пот се стичаха по закръгленото му лице. Като видя, че в кръчмата влиза клиент, мъжът дръпна стола и му направи знак да седне.

— Привет, гусин професор! — поздрави домакинът с небрежна фамилиарност. — Радвам се да ви видя!

Томаш се усмихна и се настани на отреденото му място.

— Здравей, Орасио!

— К'во ви се е случило на лицето, гусин професор? Врете се между шамарите, а?

— Ами... паднах — отговори клиентът. Не му се обясняваше защо е с подуто око и лепенки по лицето. — Как са нещата?

Мъжът изкриви тънките си устни в гримаса.

— Ами, наред, гусин професор. Не вър'и на добре.

— Не върви ли? — учуди се Томаш. — Какво е станало? Не ми казвайте, че сте болен...

— А, не, слава богу! Здрав съм кат' бик.

— Това е добре.

Орасио описа дъга във въздуха с ръка и придоби унило изражение.

— Бизнесът е проблемът, да му се не види. — Той посочи трите празни маси до прозореца. — Гле'йте к'во става, гусин професор. А? Миналата година да съм имал празна маса по това време? А сега... гле'йте, само гле'йте!

Историкът спря поглед на празните маси; наистина бе абсурдно да види ресторанта така миналата година.

— Какво се случи?

— Орязаха заплатите, гусин професор. Това и вдигането на ДДС-то. Правителството ни притиска, притиска, притиска... Крадци! Кога ще свърши това, за бога? Трагедия, казвам ви!

— Така е, Орасио. Намалиха и моята заплата.

Домакинът се наведе към Томаш и той усети острата миризма на пот и топлия дъх на червено вино.

— На север нещата са още по-зле, гусин професор. Аз съм от Санто Тирсо, както знаете. Там всички фабрики затварят, ужасно е. Хората тук, в Лисабон, дори си нямат идея. Братовчедката Ермелинда, Зе да Пипа, Шико Лангриняш... всички са на трудовата борса, търсят бачкане. И няма нищо, какво ще кажете? Тук, в Лисабон, е държавната администрация и целият бизнес, свързан с нея, както и ресторанти, пазари — всичко се храни от държавните служители. Но там нагоре няма нищо, гусин професор, хората сами се оправят. Ермелинда, милата, вече говори, че ще заминава в Швейцария или в Канада, както преди години направи баща й — чичо Нандо. И другите разправят същото.

Картината не беше никак розова и Томаш не знаеше какво да каже.

— Да, Орасио. Изглежда, наистина е трудно.

Мъжът от ресторанта въздъхна дълбоко, сякаш самият той се стягаше да заминава за чужбина.

— Нали, гусин професор? Тия политици говорят, говорят, а нищо не правят! Само знаят да ни тъпчат и грабят, а после народът е прецакан, не съм ли прав?

— Така е, така е.

Орасио извади бележник от джоба си и се приготви да записва.

— Кажете, гусин професор — каза той внезапно с професионален тон. — Какво да бъде днес? Имаме треска на Зе ду

Пипо като предястие и ципурка... ууу, толкова прясна, че сякаш още си плува в морето, глупачката.

— Наистина ли е прясна, или само така си говориш?

Мъжът се обиди.

— К'во е това, гусин професор?! Току-що пристига от рибния пазар, лично аз я донесох. Великолепна е, да знаете.

— Тогава ми дайте от нея.

— Ципурка на скара с ориз и домати и чаша бяло вино, нали, гусин професор?

— Точно. — Вдигна пръст, за да допълни. — Бяло „Доуро“, ако обичате. Добре изстудено.

Орасио записа поръчката в бележника и се отдалечи с бърза крачка. Томаш се облегна на стола и се отпусна; беше гладен и печената риба идваше тъкмо навреме след принудителната диета с мусака и калмари в атинския полицейски участък.

Тъй като нямаше какво да прави, докато чака ястието, португалският историк насочи вниманието си към телевизора на стената. Даваха новинарска емисия и някакъв водещ с мрачно изражение съобщаваше последните новини около кризата. До него се виждаше снимка на председателя на Европейската комисия, съдия по професия, който бе прегърнал политиката. Отдолу имаше надпис „разследване“.

— За съдия по делото за причините за икономическата и финансова криза бе назначен Аксел Сит — събщи водещият. — Процесът се води от прокурорите Агнес Шално и Карло дел Понте, от които председателят на Европейската комисия изисква бързи резултати. Съдия Сит обяви за отговорни за краха на световната икономика финансовите пазари и користолюбивите банкери и ги обвини в изготвяне на таен план за разрушаване на социалната държава.

Екранът се изпълни с образа на съдията от Брюксел, висок и слаб французин, който говореше с тържествен тон пред съсредоточена публика от мъже с вратовръзки.

— Спекулантите, тези хора без лица, които действат задкулисно и търсят лесна печалба за сметка на работата и нещастieto на обикновения гражданин, трябва да понесат отговорност за престъпните си действия, защото вината, скъпи приятели, вината не

може да остане ненаказана! — заяви убедително съдия Сит, като говореше високо и жестикулираше. — Днес ви обещавам, че справедливостта ще възтържествува бързо и безкомпромисно, за да възстанови реда и да накаже виновните за драматичната ситуация, в която се намира целият свят!

Вълна от ентузиазирани аплодисменти приветства думите му. Водещият премина към следващата новина, а Орасио се върна на масата с прибори, панерче хляб и нарязано сирене от Азейтао.

— Велик човек! — възкликна собственикът на ресторанта с одобрителна въздишка. — Той ще вкара мошениците в правия път!

— Струва ми се малко странно да назначат за съдия председателя на Европейската комисия.

— Това му е професията на човека, гусин професор. По този начин хората в Брюксел показват, че вземат нещата насериозно. Някакъв човек каза по телевизията, че нестандартна ситуация като тази изисква нестандартен съдия.

— Виждам, че следиш новините, Орасио.

— Ами да, трябва да ги следя! Трябва да знам дали ще се наложи да затворя кръчмата, нали? Новините ми помагат да схвана какво се случва в този полудял свят. — Той посочи към телевизора. — В този съдия е нашата надежда! Почтен и религиозен човек, няма много като него.

— Религиозен? Откъде знаете?

— Как така откъде, гусин професор? Онзи ден имаше репортаж за живота му по телевизията. Казвал се Багус или нещо подобно и на двадесет и няколко си сменил фамилията с библейско име.

— Сит?

— Сит. Третият син на Адам и Ева, брат на Каин и Авел — обясни Орасио. — Прочетете Библията, гусин професор. Прочетете стих 4:25 от Битие.

— Да, прав сте. Сит бил заченат, за да замени Авел, когото Каин убил. Ако добре си спомням, юдейската традиция смята Сит за предшественик на Ной, който го прави прародител на всички нас, не мислите ли?

— Казват, че е име на растение.

— Име на растение? — учуди се Томаш. Придоби замислено изражение. — Искате да кажете, че етимологичният произход на името

Сит се крие в юдейска дума, означаваща семена на растение?

Мъжът отново махна с ръка към телевизора.

— Семе на правосъдието — обяви той. — Свещено име за свят човек!

Томаш нямаше лекции този семестър и поради тази причина бе приел работата, предложена му от Археологическия музей в Атина, но това не означаваше, че няма с какво да се занимава. Наскоро в Израел бяха направени нови открития, свързани с ръкописите от Мъртво море, и историкът искаше да включи тази информация в материала за следващия семестър.

Затова след обяда Томаш се върна в апартамента си. Направи си кафе и се настани в кабинета с тетрадката със записки за лекциите, лупа и копия на ръкописите от Кумран, които му бяха изпратили от Йерусалим. Започна да чете и да си записва превода в тетрадката, но скоро се почувства самотен и включи радиото за компания.

Звуците на песента на U2 *Sometimes You Can't Make It On Your Own*^[2] изпълниха стаята и той се захвана за работа. Идеите на есеите бяха наистина впечатляващи, особено възгледите им за величавата битка между синовете на светлината и воините на мрака, иначе казано — между доброто и злото, между Господ и Дявола. Струваше му се очевидно, че есеите осъществяват връзката между зороастрийската философия, предричаща падението на Ариман в края на дните, и християнската есхатология, която предсказва настъпването на Царството Божие и покоряването на неверниците, свързани със злото.

Точно в три следобед, както се случваше на всеки кръгъл час, радиостанцията, която Томаш бе избрал, прекъсна музикалната си програма за кратки новини. Прозвуча музикален сигнал, известяващ бюлетина, и веднага след това се разнесе плътен мъжки глас.

— Добър ден. Международният наказателен съд обяви, че скоро ще насрочи предварително заседание по делото за разследване на причините за кризата и официално ще повдигне обвинения за престъпления срещу човечеството — каза водещият. — Съобщението бе последвано от назначението на председателя на Европейската комисия Аксел Сит за съдия по делото. Сит поиска бърз и обективен

процес, за да може спекулантите, обвинени от него в причиняване на хаос в световната икономика, да бъдат наказани възможно най-скоро.

Информационният блок продължи с новини за подготовката на среща на върха на ЕС в Рим след няколко дни, където кризата с държавните дългове щеше отново да бъде обсъдена, но вниманието на Томаш се върна към ръкописите от Мъртво море и теологията на есеите — теми, които му се струваха далеч по-интересни.

В този момент мобилният му телефон иззвъня.

— Добър ден — поздрави мелодичен женски глас от другата страна на линията. — Мога ли да говоря с професор Томаш Нороня?

— Аз съм.

— Здравейте, професоре. Казвам се Грасиете Баталя и се обаждам от кабинета на декана на Факултета по социални и хуманитарни науки. Деканът ви кани на събрание утре сутринта в девет. Професор Агуа може ли да разчита на вас?

— Разбира се — каза Томаш и се поколеба, преди да попита: — По какъв въпрос?

Беше ред на събеседницата му да се смути.

— Ами... страхувам се, че не мога да ви кажа — каза секретарката. — Това е... конфиденциална информация.

— Хм, разбирам. Девет сутринта, нали?

— Точно в девет, ако обичате. До утре.

Томаш затвори и цяла минута премисля разговора. Бе казала „конфиденциална информация“. Смуцението ѝ при въпроса за дневния ред на събранието също не му се струваше нормално. Какъв беше този деликатен проблем, който не можеше да се коментира по телефона?

Нямаше смисъл да гадае. Той поклати глава и изхвърли въпроса от мислите си; всичко с времето си. Щеше да разбере на следващия ден.

[1] Несъбираеми банкови кредити. — Б.р. ↑

[2] Понякога не можеш да се справиш сам (англ.). — Б.пр. ↑

VIII

Тихото бръмчене на климатика и сумрачната обстановка на облицованите в дърво стени придаваха на приемната пред деканския кабинет спокойствие и уют, преразполагащ към лека сънливост. Томаш пристигна във факултета в уречения час. Секретарката на декана го бе помолила да изчака на канапето, което бе толкова меко, че му се прииска да подремне. Тази сутрин историкът бе станал рано, за да избегне трафика в столицата. Макар и не толкова интензивен, както други години, в тези часове трафикът бе доста изнервящ. Потънал в сладък унес, към който го приканваше уютната обстановка на кабинета, той направи усилие да остане буден и да надвие тежестта в клепачите си, но без особен успех.

— Господин професор? — прошепна женски глас. — Господин професор, чувате ли ме?

Томаш скочи изплашен, със замъглен от съня поглед, и съзря Грасиете Баталя пред себе си.

— Извинете — произнесе смутено. — Изглежда, съм задрямал.

Секретарката пусна в ход професионалната си усмивка.

— Добре сте направили — каза тя със същия мек тон и направи жест към съседната врата. — Господин деканът вече може да ви приеме. Заповядайте, моля.

Историкът потисна прозявката си и се изправи. Щеше му се да се протегне, но се въздържа и дискретно раздвижи мускулите си. Следвайки указанията на секретарката, той се отправи към деканския кабинет. През откренатата врата видя началника си, седнал зад писалището, да подписва някакви документи.

— Може ли?

Деканът на факултета вдигна поглед над очилата, кацнали на носа му.

— О, професор Нороня! — Той се изправи и посрещна госта си с протегнатата ръка. Посочи канапето. — Влезте, заповядайте! Настанявайте се!

— Благодаря.

Със сковани жестове, чувствайки се като мумия в костюм, Томаш се настани на посоченото място, а домакинът му седна в креслото срещу него.

— Ще пиете ли кафе?

— Не, благодаря. Вече пих.

В този момент деканът се взря в израненото лице на служителя си.

— О, какво ви се е случило? — изненадано попита той. — Да не ви е блъснала кола?

Историкът докосна подутината на лявото си око с върха на пръстите си и се поколеба; би могъл да измисли някакво извинение, както правеше напоследък, когато го попитаха за синините по лицето, но беше пред декана на факултета и му се стори редно да каже истината.

— Една глупост, която ми се случи в Гърция — обясни той. — Поканиха ме за експертно мнение за авестийски ръкопис, открит неотдавна в Атина, и попаднах на антикризисен протест. Накрая стана меле и... виждате... аз го отнесох. — Сви рамене в жест на примирение. — Рисковете на професията, нали?

— Какъв ужас! — възкликна деканът. — Отидохте ли в болница да ви прегледат?

— Да, всичко е наред.

Домакинът невярващо поклати глава, като продължаваше да се визира в синините по лицето на преподавателя.

— Виж ти докъде са стигнали нещата! Нима положението там е толкова зле?

— Нямате представа.

Деканът замълча за момент, вероятно размисляйки върху събитията, които се случваха в периферията на Европа. Двамата мъже се познаваха покрай кратки случайни разговори; в крайна сметка имаха различно обкръжение, а и факултетът беше огромен и не всички преподаватели се засичаха. Деканът на Факултета по социални и хуманитарни науки в Нов Лисабонски университет се казваше Жуао Агуа и бе дошъл от катедра „Наука и комуникации“, докато цялата кариера на Томаш бе минала в катедра „История“.

Преподавателите от различните катедри се срещаха рядко, предимно на академични съвети или на събрания на факултета.

Жуао Агуа си пое дълбоко дъх.

— Както знаете, нашето положение също не е розово — започна той. — Кризата обхвана цяла Европа и след Исландия, прибалтийските страни, Източна Европа, Гърция и Ирландия Португалия бе ударена с всички сили от този разрушителен ураган, преди да продължи към Испания и Италия. Откакто МВФ, Европейската централна банка и Европейската комисия се настаниха тук, има само съкращения, съкращения, съкращения... Безработицата се увеличи, а рестриктивните мерки нямат край.

— На мен ли го казвате? — отвърна Томаш. — Намалиха ми заплатата и увеличиха данъците. Животът става все по-труден и изглежда, че нещата няма да се оправят скоро.

— Големите съкращения са в здравеопазването, социалното подпомагане и транспорта, където разходите очевидно са огромни, но този срыв засяга всички държавни сектори и, за съжаление, Министерството на образованието.

— Чух, че хиляди учители от средното образование не са били преназначени, нали?

— Какъв ужас! — възкликна деканът.

— Това, което ни спасява, е университетската автономия — отбеляза Томаш. — Иначе и нас щяха да погнат.

При тези думи домакинът се закашля. Отпи глътка вода и се опита да успокои дишането си.

— Да, но проблемът е, че тази автономия си има граници — обясни той. — И най-големите ограничения са свързани именно с финансирането. Както знаете, държавата няма пари и затова престана да бъде основен спонсор на университетите. За да компенсирате загубата на тези фондове, ние се обърнахме към частни спонсори и провеждането на проучвания, насочени към пазара и финансирани от бизнеса. Тази дейност се превърна във важен източник на пари. Друг източник са семестриалните такси, разбира се. Проблемът е, че кризата засяга и частния сектор, който сви разходите си и преустанови поръчките. Отразява се и на семействата, които нямат пари да плащат таксите. Все повече студенти напускат университета поради липса на средства. Тоест държавата, частните фирми и студентите започнаха да

плащат по-малко, което означава, че в университетите постъпват по-малко пари. Ситуацията започва да става нетърпима.

— Тогава, предполагам, е необходимо да се съкратят разходите.

— Така е, ние точно това правим. Следим разходите за ток, фотокопия, материали, санитарни консумативи, книги... с две думи — пестим от всичко, от което можем.

В кабинета настъпи неловка тишина.

— И какво?

Деканът поклати глава.

— Не е достатъчно.

— Как така не е достатъчно?

— Не е.

— Трябва да е — настоя Томаш. — Разходите трябва да отговарят на приходите, това е ясно. Въпросът е да се определи къде университетът харчи най-много и да се действа там.

Жуао Агуа се размърда на мястото си; изглеждаше притеснен и неговият служител разбра, че това не е свързано с креслото, в което седеше, а с темата на разговора.

— Основните ни разходи са за заплати — каза той. — По-точно на преподавателите.

— Наистина ли? — учуди се Томаш. — Нямах представа. Какъв дял в разходите на университета заемат преподавателите?

— Повече от деветдесет процента.

Като чу тези думи, Томаш зяпна. За миг си помисли, че не е чул добре. Цифрата бе толкова невероятна, че може би бе грешка, но угриженото изражение на събеседника му не оставяше никакво съмнение. Беше чул правилно.

— Деветдесет процента?

Деканът кимна.

— Опасявам се, че да.

— Но... но как е възможно? — все още слисан, попита историкът. — Няма ли други разходи?

— Има, разбира се. Но те са второстепенни. Помислете, един университет се състои предимно от преподаватели и студенти. Всичко останало, ако се замислите, не е толкова важно. Това са сградите, административните служители и хигиенистите — по-голямата част от тях с ниски заплати. Основният дял от разходите се пада на

преподавателите, както е очевидно. Вярвате или не, те харчат повече от деветдесет процента от годишния бюджет.

Томаш бе смаян; никога не си бе представял, че университетите харчат толкова за преподаватели. Но те действително представляваха най-големите активи на учебните заведения. Без тях нямаше да съществуват.

— И... и сега какво?

— Трябва да намалим разходите — повтори деканът. — Приходите ни паднаха и както вие преди малко отбелязахте, разходите трябва да отговарят на тази действителност. Затова изготвихме програма за съкращаване на преподавателското перо. Цяла седмица посрещах в кабинета си нещатните преподаватели, за да им обясня ситуацията и да им кажа, че за съжаление, няма да можем да разчитаме на тях, както ни се иска, поради тежката ситуация, в която се намираме.

В стаята отново настъпи тишина, по-неловка от когато и да било. Томаш се взря в домакина, опитвайки се да осмисли значението на думите, които току-що бе чул. Самият той, даде си сметка, не беше тук на заплата и бе повикан при декана.

— Извикахте ме тук, за да... за да ме уволните?

Неспособен да се сдържи пред този директен въпрос, Жуао Агуа заби поглед в черешовия под на кабинета си. Деканът преглътна сухо, преди да събере кураж да погледне в очите шокирания си събеседник.

— Много съжалявам, Томаш.

IX

Една огромна и дълбока празнота се настани в живота на Томаш. Онази сутрин се прибра вкъщи с тежка болка в гърдите и се просна на леглото, чувствайки се изоставен и по-ограбен от всякога. Сякаш току-що го бяха обявили за безполезен, за провалил се, за нищожество, смален до незначителност, унижен, изхвърлен като парцал.

Сломен.

Да, това бе думата, която най-добре описваше душевното му състояние. Беше сломен. Сломен от живота, от университета и от кризата. Проклетата криза, която вземаше жертвите си от 2008 година и приближаваше с коварна злост, накрая го застигна. Сякаш бе получил юмрук в стомаха. Не юмрук, а ритник. Разтърси го целия, уязви най-дълбоката му същност, срази го с погубващата невинност на три думи.

„Много съжалявам, Томаш“.

Думите, които бе чул преди час, още отекваха в главата му. Деканът каза, че много съжалява. Съжаляваше ли наистина? Какъв глупак! Колко е лесно да кажеш на някого, че съжаляваш, и да продължиш с „довиждане, имам много работа“. Деканът съжаляваше, но оставаше на службата си, чувстваше се удобно, с осигурена заплата, съвестта му несъмнено бе чиста; бе уволнил свой подчинен със заучени фрази и подобаващо съчувствено изражение, но вероятно в този час вече бе забравил за случката и се забавляваше, опипвайки гърдите на секретарката си.

Томаш не беше забравил. Всъщност проблемът беше негов, нали? Проблемът на декана се свеждаше до обявяването на решението му, а проблемът на историка бе да живее с последиците от това решение. Пое дълбоко дъх и се насили да не мисли за обидата и унижението и да си внуши, че деканът просто си върши работата. Нищо лично, помисли си той.

— Нищо лично, друг път! — прошепна гневно той, изговаряйки на глас мислите, които бушуваха в главата му. — За него може и да не е

лично. Глупак! Но за мен е!

Обърна се в леглото и се опита да мисли за друго. Колко самотен се чувстваше! Липсваха му жена му и дъщеря му, от които си бе тръгнал. Празнотата му причиняваше болка и отнемаше въздуха в дробовете му. Чувстваше се ужасно самотен и би направил всичко, за да заживее отново с хората, които бе изгубил. Но реалността бе друга. В Тибет беше научил, че животът е непрекъсната промяна и страданието се състои в неспособността да приемеш тази жестока истина. Животът е промяна. Ако искаше да оцелее, да се съвземе, ако желаше втори шанс, трябваше да повярва в това.

Животът е промяна.

Тази мисъл се запечата в съзнанието му и той се вкопчи в нея като в спасителен пояс. Щом животът е промяна, онова, което му се бе случило, беше просто отражение на тази реалност. Със сигурност всичко това бе много по-лесно да се опише, отколкото да се възприеме. Но трябваше да го направи и да живее с реалността. Животът бе промяна: собственият му живот току-що се бе променил. Колкото по-бързо успееше да го възприеме, толкова по-скоро щеше да се съвземе. И за да го постигне, трябваше да се бори.

Да се бори.

Тази мисъл му даде сили. Томаш стана от леглото с неочакван ентузиазъм, решен да превърне слабостта в сила. Отиде до бюрото за бележника с телефони. Щом Нов лисабонски университет се лишаваше от неговите услуги, други университети бяха готови да убиват, за да го имат в редиците си. Можеше ли да се съмнява?

Когато затвори телефона за последен път днес, вече минаваше пет следобед и усещането за поражение отново вземаше връх. Беше се обадил в Лисабонския университет, в Католическия университет, в университетите в Коимбра, Порто, Миньо, Евора; опита в частните университети като Лузитанския, университета „Фернандо Песоа“ и други.

Всичките му контакти, всичките му телефонни разговори се оказаха безполезни. Резултатът бе нулев.

„И тук сме в криза“, казал бе колегата му в Коимбра. „Съкращаваме преподаватели, намаляваме разходите, закриваме

специалности. Държавата плаща малко, частните фирми изнемогват и намалиха заявките, студентите се отказват, защото семействата им не могат да плащат образованието им; положението е тежко и ще става още по-тежко. Казват, че правителството ще прави още съкращения, че «Тройката»^[1] ще наложи нови изисквания и пазарът ще продължава да се свива“. Докато провеждаше телефонни разговори, за да уреди нещо, и търсеше номера на катедрата по история в университета в Порто, мобилният му иззвъня. Взря се в него обнадежден. Дали най-сетне ще получи положителен отговор?

— Професор Нороня?

От другата страна на линията прозвуча женски глас, който Томаш не успя да разпознае; може би секретарката на някой ректор с предложение, което да го извади от дупката, в която бе пропаднал.

— Да, аз съм. С кого говоря?

— Казвам се Мария Флор...

— Как?

— ... от Дом за отдих.

Тъй като мислеше за разговорите си с университетите, на историка му бяха нужни няколко секунди, за да разбере. Обаждаше му се директорката на дома, където живееше майка му.

— Какво има? — разтревожен попита той. — Майка ми добре ли е?

Рядко му се обаждаха от там и винаги, когато това се случваше, бе свързано с проблеми с майка му.

— Всичко е наред, не се притеснявайте. — Директорката на дома се поколеба. — Предвид обстоятелствата, разбира се. Но, да, тя се чувства добре.

— А! — въздъхна Томаш с облекчение. — Тогава за какво... тоест, с какво мога да ви бъда полезен?

Гласът се прокашля, сякаш опипваше почвата, преди да продължи.

— Бих искала да дойдете в Коимбра — отговори тя накрая.

— Има нещо, което трябва да обсъдим.

— Проблем ли има?

— В известен смисъл. Но няма връзка със здравето на майка ви. Бъдете спокоен — побърза да изясни тя. — Можете ли да дойдете?

Томаш разтърка слепоочията си с върха на пръстите. Последното, от което се нуждаеше в този момент, бе да пътува до Коимбра.

— Не може ли да ми кажете по телефона?

— Опасявам се, че не. Това е... деликатна тема.

От друга страна, вече няколко седмици не бе посещавал майка си. Беше време да отиде, а и тя му липсваше. Защо не сега?

— Добре — отвърна той. — Ще бъда при вас във вторник. Добре ли е?

— Чудесно.

Професорът прекара остатъка от деня в подготвяне на автобиографии, изпращане на имейли и възстановяване на стари контакти, в търсене на някакво решение. В края на поредния отказ колегата му от университета в Миньо го подсети, че с неговата квалификация би могъл да си уреди място в британски или френски университет, а познанията му по древни езици може би щяха да заинтригуват някое американско или израелско учебно заведение. Емиграцията на този етап не влизаше в плановете му.

— Само в краен случай — отвърна Томаш, категорично отхвърляйки идеята. — Ако е за някой друг ангажимент, свързан с експертна оценка — става, правил съм го много пъти и честно казано, дори ми харесва. Впрочем преди седмица бях нает от Археологическия музей в Атина за такава консултация. Но... да работя в чужбина? Не, в никакъв случай. Майка ми живее тук и аз няма да я изоставя. Бих приел само ако умирам от глад и нямам друг изход.

След това Томаш обмисли възможността да смени професията си; в крайна сметка никой не го задължаваше да бъде историк до края на живота си. Обади се на Матиаш, колега от гимназията в Кацело Бранко, който заемаше ръководна позиция в компания за търговия на дребно. С него се чуваше често. Попита го дали при тях има нещо интересно и с перспектива. Както можеше да се очаква, Матиаш се зарадва на обаждането, но побърза да обясни, че нещата при тях вървят на зле. Съкращаваха персонал и нямаше изгледи за нови назначения, освен за хамали — работа, от която Томаш очевидно не бе заинтересован. Освен това вече бе стар, за да носи кашони.

— Кога ще свърши това, господи? Няма пари за нищо. Ние, които преди пет години прекарвахме ваканциите на Карибите с пари, които банките ни умоляваха да приемем с нищожни лихви! — оплака се Матиаш, като приключваха разговора. — Дори ми се обаждаха вкъщи, за да питат дали не искаме още един малък кредит. Забележете колко е ниска лихвата, казваха, хайде, ще имате парички отгоре, ще заведете жената и хлапетата до Канкун и до Пунта Кана, ние ще ви дадем пари, защото сме печени, не сте ли гледали рекламата ни по телевизията как предлагаме кредити като топъл хляб? А сега?

А сега Томаш беше останал без работа.

[1] Европейската комисия, Европейската централна банка и МВФ — институциите, които участват в организацията по отпускането на заеми на правителствата на Гърция, Кипър, Ирландия и Португалия. — Б.пр. ↑

Х

В понеделник сутрин Томаш излезе рано. Развиделяваше се и сиянието на зората разпръсваше мрака на хоризонта. Той се отправи към автобусната спирка; бе решил да не ползва колата си, докато не си намери работа. Почака десет минути, докато жълтият *Кариш*^[1] се появи. Когато го видя, почти съжали за обещанието да остави колата си в гаража — автобусът беше препълнен. Въпреки това не се отказа и се качи.

— Евро и седемдесет и пет за билет? — учуди се той, когато трябваше да плати. — Ама че скъпотия!

Забележката му предизвика шеговити коментари от страна на другите пътници.

— Хей! В кой свят живееш? — попита един мъж с рядка брада. — В днешно време мълчиш и плащаш. Ние работим, а онези типове, политиците, крадат.

— Плащам близо петдесет евро за карта за линия 1! — каза една жена със зачервени бузи и намръщено лице. — Пълно безобразие! Кражба! Обирджии!

Томаш почти съжали, че се е възмутил на глас от цената на билета. Проби си път през множеството от пътници и застана по средата на автобуса, близо до вратата за слизане. Погледна през прозореца и прецени трафика. За щастие не бе натоварено, което означаваше, че пътуването ще е сравнително кратко. Спомни си за задръстванията по това време на същата улица преди няколко години и го полазиха тръпки; беше невероятно колко бяха намалели автомобилите само за две-три години.

Петнадесет минути по-късно той скочи на тротоара и се отправи към целта си — бяла старомодна сграда, един от онези грозни мравуняци, построени през 60-те и 70-те години, с ужасяващи остъклени тераси с алуминиева дограма. Голяма опашка от хора изпълваше тротоара пред входа и Томаш заговори последния човек на опашката — младеж с гъста брада и разрошена коса.

— Това ли е опашката за трудовата борса?

— Да.

— По дяволите, огромна е!

Младежът се усмихна апатично.

— А още е осем сутринта — отбеляза той. — Почакайте един час и ще видите. — Посочи един стълб далеч от тях. — Виждате ли онзи стълб до светофара? След малко опашката ще стигне и дотам.

— Сериозно? Толкова рано?

— Хората искат да получат номера си по-скоро. Иначе рискуват да не бъдат обслужени. Затова някои идват тук още в пет сутринта. Разотиват се едва когато центърът отвори и служителите започнат да раздават номера. Който дойде по-късно, ще остане без номер.

Положението беше по-лошо, отколкото Томаш си бе представял. Разбира се, слушаше по новините, че безработицата се увеличава, но винаги бе смятал, че журналистите преувеличават. В интерес на истината, досега той и хората около него имаха работа. Но когато тази сутрин се нареди на опашката пред трудовата борса, най-накрая си даде сметка за истинското измерение на проблема; размерът на опашката в този час бе показателен.

— Лоша работа, нали? — каза Томаш на младежа, с когото бе завързал разговор. — От колко време търсите работа?

— Една година.

— Толкова време? С какво се занимавате?

Младежът въздъхна.

— Записах право и когато завърших, станах служебен защитник. Проблемът е, че държавата плаща с повече от година закъснение... ако изобщо ти плати! Имам колеги, които работиха седем-осем години, без да получат възнагражденията си. Естествено, така не става. Така не може да се живее. Реших да променя живота си и тъй като винаги съм имал слабост към механиката, успях да си намеря работа в автосервиза на един братовчед в Коимбра.

— От Коимбра ли сте?

— Не, но братовчед ми живее там. Прекарах известно време в града. Само че хората започнаха да пестят от ремонти, престанаха да карат колите си в сервиза и накрая... фирмата трябваше да съкрати персонала. Тъй като законът защитава по-възрастните, аз бях от

първите, изхвърлени на улицата. Оттогава живея от обезщетенията за безработица.

— Ама че късмет.

— Всъщност съм късметлия. Познавам много хора, завършили университета, които не намират работа и нямат право на помощи, защото никога не са работили и нямат стаж. Само ако си работил, имаш право на помощи. Младите са прецакани.

Последните думи накараха Томаш да се замисли.

— Така е, по-голямата част от безработните са млади хора.

— Странно, нали? — попита събеседникът му. — Всъщност ние, младите, не мислим много за бъдещето и като цяло имаме по-ниски изисквания за заплати. Нормално би било работодателите да ни предпочитат, не сте ли съгласен?

Историкът поклати глава.

— Всичко това е вярно — призна той. — Но проблемът, и по-точно вашият проблем е, че законът защитава тези, които имат работа. Много е трудно един работодател да уволни щатен служител, а и никой не иска да създава нови работни места. И за какво му е? За да не може след това да намали броя на служителите, ако бизнесът не потръгне? Това създава дисбаланс на пазара на труда, очевидно е. И вие, младите, плащате за това. Тези, които работят, тоест по-възрастните, губят работата си само ако фирмата фалира. Хората с непостоянна работа или безработните, тоест младите, остават ненаети, защото работодателите се страхуват, че ако нещата не се получат, никога няма да могат да ги уволнят. Какъв е изводът? Младите са прецакани.

Опашката наистина стигна до стълба и дори след него. Когато бюрото по труда отвори врати обаче, хората се размърдаха и само след няколко минути Томаш получи талон, който му бе нужен, за да го приемат.

Неговият номер беше четиридесет и две. Поглеждайки електронното табло, монтирано в сградата, той видя, че в момента обслужват номер четири. Изчака двадесет минути и забеляза, че през това време табло то бе напреднало само с две цифри и показваше номер шест. Това означаваше, че темпото на работа вървеше с по десет минути на човек. Неговият талон бе с номер четиридесет и две. С това темпо, помисли си историкът, щяха да го приемат след... шест часа!

— По дяволите! — възкликна той шокиран. — Шест часа!

Следвайки примера на останалите, които също си бяха взели талон, Томаш излезе от сградата и отиде да се разходи наоколо. След като мина през един търговски център и един супермаркет, той се върна вкъщи с автобуса, обядва набързо пуешка пържола с яйца и към два следобед тръгна обратно за бюрото по труда. При тази цена на билетите за градския транспорт историкът може би трябваше да си купи карта, ако смяташе да ползва автобусите на „Кариш“.

Електронното табло в бюрото по труда показваше номер тридесет и девет. Преди Томаш имаше трима души. След като един човек минаваше за десет минути, оставаше още половин час. Той се огледа наоколо. Всички места в чакалнята бяха заети; виждаха се майки с деца, младежи, стари хора и много чужденци — повечето африканци. Поглеждайки към гишетата, историкът разбра, че само три служителки обслужваха клиентите и всеки случай беше специфичен. Едни биваха обслужвани за пет минути, други се нуждаеха от двадесет.

— Какво? Ще загубя помощите за безработен? — възрази един младеж на едно от гишетата, като внезапно повиши тон и привлече вниманието на чакащите. — Какво искате да кажете?

— Вие не сте се явили в общинския съвет...

— Вече ви казах, че не можах да дойда! Бях болен!

— Имате ли бележка от лекар?

— Не съм ходил на лекар, вече ви обясних! Имах температура и си останах вкъщи, това е.

— Но вие знаете, че трябва да идвате на всеки петнадесет дни...

Гишетата бяха толкова близо, че бе невъзможно да не слушаш. Томаш престана да следи разговора, не искаше да знае нищо за живота на младежа, нито за температурата му и прехвърли вниманието си върху двете жени, които си говореха близо до него.

— Мъжът ми Манел не работи от много време — казваше една от тях. — И за какво? Откакто въведоха социалните помощи, не се притесняваме.

— Но това няма и двеста евро, доня Ермелинда!

— И какво? Аз взимам още сто и тридесет и по сто за трите деца. Общо прави шестстотин евро, какво мислите? Това е повече от минималната заплата! Когато Манел обработваше земя в Рио Майор,

изкарваше петстотин, и то с много пот на челото. Сега ни дават повече, за да не правим нищо. И за какво да работи? Само глупак би го направил.

— Наистина — съгласи се приятелката. — Да получаваш шестстотин евро, без да правиш нищо, си е цяло изкуство.

— И с някои странични неща, които и двамата поработваме от време на време, без фактури и бележки, какво мислите? Спокойно докарваме към хиляда на месец.

— Но, дона Ермелинда, щом е така, кой обработва земята?

Дона Ермелинда сви рамене.

— Никой, много ясно! — Тя се разсмя. — Само глупаците и имигрантите, които нямат никакви права.

Приятелката въздъхна.

— Ами вижте, с моя Зезиньо е точно обратното — започна тя с примирен тон. — Колкото и да се опитва, не успява да намери работа горкичкият и ходи без пукната пара. Търси къде ли не, моли да му дадат работа, дори да е нещо не много престижно, стига да работи, но нищо. Казват, че бил стар, представяте ли си? Той е на четиридесет и откакто банката взе апартамента му, той и семейството му дойдоха да живеят у нас. Сега не ме оставят на мира! Виждате ли какъв е животът ми?

Томаш разтърси глава. Майка му го бе учила, че не е възпитано да подслушваш чужди разговори. Сам не можеше да се познае. Загледа се във вестника, който съседът му четеше съсредоточено. Беше многотиражен спортен ежедневник и статията бе за някакъв скорошен трансфер във ФК „Порто“. Томаш надникна във вестника и видя снимка на въпросния футболист — бразилски защитник, който струваше седемнадесет милиона евро. Томаш прочете още веднъж цифрата, за да се увери, че е видял добре. Седемнадесет милиона за защитник! Но заниманието бе прекъснато от рязкото движение на съседа му. Историкът инстинктивно вдигна глава и видя, че мъжът бе вперил гневен поглед в него. Явно беше възмутен, че някой чете „неговите“ новини.

[1] Фирмата за обществен транспорт в Лисабон. — Б.пр. ↑

XI

Номерът на електронното табло се смени и най-сетне извести 42. Томаш скочи, облекчен от края на чакането, и се отправи към гише номер две, което бе свободно, за да го обслужи. От другата страна стоеше жена с уморен поглед, която се взря в него без усмивка.

— Тук съм, защото изгубих работата си и докато не разреши този проблем, ще трябва да разчитам на обезщетението за безработица.

— Имате ли декларация, удостоверяваща статуса ви на безработен?

— Какво е това?

— Бившият ви работодател не ви ли даде документ, който удостоверява, че сте изгубили работата си?

Историкът извади един сгънат лист от джоба си и го подаде на служителката.

— За това ли говорите? — попита той. — Дадох ми го от факултета.

— Факултет ли? Студент ли сте?

— Не, преподавател. Уволниха ме.

Служителката разгледа документа; беше необходимата декларация. Въздъхна, сякаш за да си даде сили да се справи и с този случай, обърна се към компютъра и въведе в системата данните от документа. Поиска личната карта на клиента и когато спря да трака по клавиатурата, извади от едно чекмедже топ листа и ги подаде на Томаш.

— Прочетете внимателно тези инструкции — посъветва го сухо тя, вероятно повтаряше тази реплика цял ден. — Наричат се задължения на бенефициента. Тук са посочени всички правила, които трябва да спазвате, за да продължите да получавате обезщетение за безработица. — Жената вдигна два пръста с машинален жест, навярно отработен хиляди пъти всеки ден. — Имате две много важни задължения. Първото е да се явявате веднъж на петнадесет дни в общинския съвет за потвърждение на регистрацията. Ако не се явите,

губите субсидията. Второто ви задължение е да търсите работа. Трябва да се свързвате с поне една компания на седмица и да докажете, че сте го направили. Томаш я изгледа с удивление, изписано по лицето му.

— Да докажа, че съм търсил работа? — изненада се той. — Как, по дяволите, се прави това?

— Като запазите доказателства за това, че сте потърсили дадена фирма, където да постъпите на работа — отвърна служителката, без да мига, сякаш повтаряше рефрен. — Ако изпратите автобиография с препоръчано писмо например, запазете пощенската разписка. Ако отидете на място, помолете ги да ви дадат удостоверение, че сте били там. — Тя вдигна пръст, за да наблегне на най-важното. — Ако нямате доказателства, губите право на обезщетение за безработица, разбрахте ли?

Историкът бе разбрал всичко, но напусна гишето със смесени чувства — да бъдеш безработен, очевидно беше нещо много ангажиращо. Освен това идеята да се явява всеки петнадесет дни в общинския съвет според него прилягаше повече на освободен предсрочно затворник. Но какво можеше да направи?

Докато напускаше сградата, излизайки на улицата, едва не се блъсна в друг човек, който също си тръгваше. Погледна го и разпозна младежа с брадата, с когото бе разговарял на сутрешната опашка за талони.

— Това с доказателствата е много лесно — обясни той, когато Томаш, все още изумен, го попита за бюрократичните процедури, свързани с дейността на безработните. — Влизате в сайта на SAPO^[1] за търсене на работа и изпращате автобиография по имейл на фирмите, регистрирани там. Компютърът ви запазва изпратения имейл. Съхранете го.

— И после?

— След това фирмите се свързват с вас, разбира се.

Предвид трудностите, които Томаш очакваше, той се учуди, че нещата стават толкова лесно.

— Това работи ли?

Младежът се засмя.

— Разбира се, че работи! — възкликна той. — Мине се не мине, получавам обратна връзка от фирмите. Искат да отида на интервю или

да се явя на тест, или дори още на следващия ден да започна работа. Има такива, които много искат да наемат хора.

Историкът се поколеба, объркан от информацията, която току-що бе получил; имаше нещо, което му убягваше.

— Но щом искат да ви наемат, това... това е чудесно! — отбеляза той. Посочи сградата на бюро по труда с палец. — Какво правите тук?

Събеседникът му направи гримаса.

— Отговарям им, че вече съм си намерил работа, и ги отсвирвам.

— Моля?

— Вижте, техните предложения не ме интересуват — обясни нетърпеливо младежът. — Търсят хора за рецепция или оператори на текстилни машини, които да работят по цял ден във фабриката, или агенти за недвижими имоти, които да обикалят от врата на врата, шофьори на камиони, които да карат стоки до Полша и... какво ли още не. — По лицето му се изписа пренебрежение. — Не съм завършил право, за да карам камион или да стоя по цял ден в някаква фабрика, нали? Само това оставаше! Стигат ми преживяванията в сервиза на братовчед ми.

Тези думи смаяха Томаш. През следващите две секунди той отвори уста, за да каже нещо, но не успя, докато накрая намери думите, за да зададе въпроса, който тревожеше ума му.

— Но това е работа! — каза възмутено той. — В наши дни всичко става, не сте ли съгласен? При тази стагнация на пазара на труда тези оферти ми се струват отлични!

Младежът поклати глава.

— На кой свят живеете? — попита той, отново с ироничен тон. — Нима тук нямаме достатъчно чужденци имигранти, които да работят? — Повдигна вежди, за да подчертае основната идея. — Предложението за работа с приемлива заплата не съществува!

Томаш се спря за момент на тротоара със замислено изражение.

— Вижте, не може да мислим така...

Събеседникът му нетърпеливо вдигна ръка.

— Не ми излизайте с тези приказки, все едно слушам майка си! — каза той. — Знаете ли кое ме притеснява? Братовчед ми, който още не ми е платил за последните два месеца работа в сервиза! Ето това ме

притеснява! — Младежът цъкна с език. — Трябва да отида там и да говоря с него!

— Сервизът не е ли в Коимбра?

— Да, но нямам пукната стотинка и постоянно отлагам пътуването. Може би следващия месец, когато взема пари...

— Случайно пътувам за Коимбра утре — прекъсна го Томаш. — Ако искате, ще ви закарам. Тъкмо ще ми правите компания.

Младежът, който вече обръщаше гръб да си тръгва, спря и се взря в историка.

— Наистина ли? Супер!

Размениха си телефоните. Младежът се казваше Алешандре. Разбраха се да се срещнат на „Кампо Пекено“^[2] на следващия ден. След като се разделиха, Томаш се отправи към автобусната спирка на „Кариш“, размишлявайки върху всичко, което се бе случило, откакто същата сутрин бе пристигнал в бюро по труда. Сега, когато познаваше ситуацията отблизо, безработицата разкриваше неподозирани трудности и противоречия.

Потънал в мисли, той пътува в автобуса на автопилот, механично слезе на спирката и се отправи към дома си.

Усети как някой го задържа.

Изненадан, той се отърси от мислите си и се вгледа в мъжа, който го държеше над лакътя; лицето му беше закрито от качулката.

— Какво става, вече не поздравяваш ли приятелите си?

След първоначалната изненада Томаш се взря в тъмното лице и привиквайки със сянката, очите му го разпознаха.

— Филипе! — възкликна той. — Какво правиш тук?

Беше Филипе Мадурейра, стар приятел от гимназията в Кащело Бранко. Той се усмихна леко, огледа се наоколо, за да се увери, че никой не ги наблюдава, и успокоен се наведе към ухото на Томаш.

— Имам нужда от помощ — прошепна той. — В опасност съм.

[1] Sapo.pt — голям португалски домейн. — Б.пр. ↑

[2] Метростанция в Лисабон. — Б.пр. ↑

XII

На трептящата светлина на свещите се виждаха фантасмагорични сенки, които непрекъснато сменяха формата си; изглеждаха гигантски, докато танцуваха и се преобръщаха по грапавите стени на храма. Свещите бяха наредени по пода във формата на пентаграм — два върха нагоре и един надолу. Струи дим се виеха нагоре като пълзящи змии и се преплитаха по средата на бавното си въздигане към тавана. Приличаха на малки вулкани, които изпускаха кротко затаената ярост.

Фигури в черни мантии с качулки мълчаливо застанаха около пентаграма от свещи с лице към амвона, втренчени в силует в червена мантия, обърнат с гръб към тях. Зад тази групичка имаше един човек с бяла мантия, който стоеше малко встрани от другите. Мъжът на амвона се обърна към своите поддръжници.

— В името на Сатаната, въздигаме този олтар на Владетеля на Ада — произнесе човекът в червено с вдигнати нагоре ръце, които описаха дъга, — Благословен да е нашият господар!

— Той ни носи радост! — отвърна орденът в един глас. — Благословен да е господарят Сатана!

Червеният силует, който явно беше водачът и ръководеше церемонията, отново взе думата.

— Нека нашият адски господар да ни благослови с помощта си!

— Той е повелител на Земята — отвърна групата. — Слава на Сатаната!

— Земята е твоя, господарю Луцифер — каза водещият на церемонията. — Помогни ми да сразя враговете си, защото аз съм твой роб. Защити ме от онези, които ме преследват.

— Спаси ни от онези, които ни мразят — произнесе групата. — Защити другите, които те почитат.

Церемонията протичаше в ритъма на паузи и отговори. Червеният силует рецитираше ритуални стихове, а орденът отговаряше в един глас с друг подобен стих.

- Ела при нас, господарю Ариман, и ни дари с нов живот.
- Ние сме твой народ и твои роби.
- Дай ни от твоята сила, за да се прославиш, господарю Сатана.
- С нея ще разгромим онези, които ти се опълчват.
- Чуй ни, всемогъщи Велзевул! Чуй ни, велики Луцифер.
- Нека нашият глас стигне до теб.
- Нека господарят на Ада бъде с вас.
- И с теб да е.

Водещият на церемонията отново разпери ръце, сякаш приемаше в сърцето си този, комуто се молеше.

— Твоя да бъде цялата сила и слава, о, Сатана, велики Луцифер, благословени Велзевул, вечни Ариман!

— Благославяме и почитаме Господаря на Земята и Ада.

Червеният силует се поклони и орденът му отвърна. След като приключи с молитвата, водещият на церемонията обходи с поглед групата.

— Братя мои, часът на голямата битка е близо — произнесе той с тържествен тон. — Враговете ни са готови за атака и в този решителен момент ние не можем да покажем слабост. — Той вдигна ръце, свити в юмруци пред гърдите си. — Ако сме сплотени — ще победим. Ако сме разединени — ще сбъркаме. В момента на удара не трябва да има милост. Победата ще е наша!

— Слава тебе, господарю Сатана!

Храмът внезапно утихна. Магус протегна дясната си ръка, посочвайки към мъжа в бяла мантия, който стоеше сам в дъното на залата.

— Декарабиа^[1], време е.

Мъжът в бяло мина през морето от черни мантии и застина пред олтара.

— Тук съм, велики Магус.

С отмерени и подобаващо тържествени движения Магус слезе от олтара и се приближи до своя прозелит^[2].

— Кой си ти?

— Наричам се Декарабиа, демонът от звездата в магическия пентаграм, който прие човешка форма, след като ти ме призова.

— Достоен ли си за демоничното си име, Декарабиа?

— Да, велики Магус.

Блестящите кафяви очи на Магус се приближиха до сините очи на Декараба, сякаш за да видят какво се крие отвъд. Учителят дълго се визира в тях, преди да премине към следващия въпрос.

— Готов ли си, Декараба, по моя заповед да... — Той замълча, за да засили ефекта на думите си. — ... да убиваш?

Мъжът в бяла мантия не се поколеба.

— Да, велики Магус. Ще бъда юмрукът на Господаря на Ада, кинжалът на Ариман, стрелата на Луцифер.

Ръководещият церемонията прегърна ученика в знак, че го приветства сред тях, чуха се одобрителни възгласи от членовете на ордена, които в един глас запяха „Слава тебе, господарю Сатана“.

В следващия момент Магус кимна с глава на един силует от първата редица. Фигурата с качулка напусна групата и остави черната мантия да се свлече от тялото ѝ, като остана напълно гола. Беше жена. Тя се качи на олтара и с флегматично движение се излегна по гръб, с разкрачени крака.

След като жената бе заела ритуална поза, Магус се обърна към последователя, когото току-що бе приел в ордена си.

— Вземи я, Декараба — нареди той. — Влез през нея в Братството на Сатаната.

Не бе необходимо да повтаря. Декараба на свой ред изхлузи мантията си и също чисто гол се качи на олтара и легна върху жената, която го очакваше.

[1] Според „Ключът на цар Соломон“ — труд, в който са описани злите духове и демони и ритуалите, свързани с тях. Декараба (наричан още Караба) е демон, който се появява пред призоваващия го като пентаграм и впоследствие приема човешка форма. Той ръководи тридесет легиона демони, може да се превръща в различни видове птици и познава свойствата и качествата на билките и скъпоценните камъни. — Б.пр. ↑

[2] Човек, който приема нова вяра или учение. — Б.пр. ↑

XIII

Първоначалната изненада премина в шок. Видът на Филипе наистина бе окаян. Косата му бе мръсна и разрошена, брадата му се нуждаеше от бръснене, очите му бяха потънали в тъмни сенки, а най-смущаващото бе, че миришеше лошо; от него се носеше остра воня на пот и урина.

— Какво е станало с теб?

Очите на приятеля на Томаш от гимназията излъчваха тревожен блясък, който контрастираше с изнемощелия му вид.

— Имам нужда от помощ...

Дрехите на мъжа изглеждаха така, сякаш не бяха прани повече от месец. Освен това приятелят му носеше голям сак, вече прокъсан и с петна от напластена мръсотия.

— Виждам — отвърна историкът. — Не ми казвай, че и теб са уволнили!

Стояха по средата на тротоара и Филипе кимна към входа на сградата на няколко метра от тях, където живееше неговият приятел историк.

— Ще ме пуснеш ли да вляза?

Не се наложи да го обсъждат. Томаш го заведе в апартамента си и му предложи останките от обяда, като изпържи още две яйца. След това му помогна да се съблече и го бутна във ваната със заповед да излезе оттам „по-парфюмиран и от госпожица“.

Докато Филипе се къпеше, навярно за първи път от много време насам, домакинът хвърли мръсните дрехи в коша за пране и отиде да донесе чисти. След това взе сака и го отвори, търсейки още неща за пране. Беше пълен с вонящи парцали, които Томаш също хвърли в коша. Домашната прислужница, която впрочем трябваше да уволни предвид новия си статус на безработен, идваше всеки четвъртък и тази седмица очевидно щеше да има повече работа. Върна се при сака, за да провери дали няма и други неща за пране. Намери само един хартиен

плик със странна комбинация от букви, надраскани на мястото за адрес на изпращача.

GOsanSEC
OTat+&AR
HERTATO.
OVSANSMB

— Що за шарада е това?

Струваше му се невероятно подобно нещо да е написано от ръката на стария му приятел Филипе Мадурейра; в края на краищата покрай него се бе запалил по загадките и криптограмите преди много години, когато двамата учеха в гимназията в Кащело Бранко. Млади и изобретателни, те запълваха свободното си време през летните ваканции с една игра, която сами бяха измислили — единият криеше книга или друго „съкровище“ и картата към него в шарада, която другият трябваше да разгадае. Задачата винаги бе поставяна с думите „имаш мисия, войнико“, на което играчът отговаряше „да, капитане“, като отдаваше чест, преди да започне да разрешава загадката. Томаш се усмихна на спомена за тези времена; ако не го лъжеше паметта, той почти винаги печелеше. Картините от миналото се разсеяха в съзнанието му като облак прах, внезапно разпръснат от вятъра. Не беше време да се отдава на спомени от младостта си. Историкът не възнамеряваше да се рови в тайните на приятеля си, затова остави плика на пода и отново бръкна в сака, като разбърка нещата вътре. Пръстите му докоснаха студен и твърд предмет, който не можа да идентифицира. Извади го и изтръпна ужасен, когато видя какво държи в ръцете си.

Пистолет.

Вратата на банята се отвори и Филипе излезе от гъстия облак пара, увит в хавлия. Изглеждаше подмладен; най-сетне бе успял да се избърсне и косата му беше сресана. Томаш му подаде чисти дрехи и му показа стаята за гости. Приятелят се върна след десет минути и изглеждаше различно; бяха останали само торбичките под очите, но и двамата знаеха, че един здрав сън ще разреши този проблем.

— Чувствам се прероден! — възкликна Филипе, видимо доволен. — Не съм се къпал, откакто бях в Италия. — Поднесе ръка към носа си и вдиша дълбоко. — По дяволите, вече мириша на хубаво!

Домакинът заведе госта си в хола и двамата се настаниха на канапето. Сакът на Филипе беше на пода, сплескан като празен балон, но въпреки това Томаш се наведе и го придърпа в краката си. Извади плика с пиктограмата и го показа на Филипе.

— Това е твое — каза той. — Ще го пазиш ли, или да го изхвърля?

Приятелят му пое плика с пиктограмата с такова внимание, сякаш бе от кристал.

— Това е много важно! — възкликна той. — Не мога да изгубя тези документи!

Томаш остана изненадан от настоятелността на своя гост и странното му притеснение за плика с шарадата, но не попита нищо; след като Филипе не пожела да му обясни за какво става дума, значи, имаше своите причини. Кой бе той, че да му се бърка?

Ръката на домакина отново изчезна в сака и се появи с пистолета. Държеше го внимателно, сякаш беше чуплив предмет.

— Какво е това?

На лицето на Филипе се появи пресилена, леко смутена усмивка.

— Играчка.

— Извинявай, тези не ми минават. — Томаш отново показа предмета и повтори въпроса. — Какво е това?

Гостът примирено въздъхна.

— Оръжие за самозащита.

— Ходиш с пистолет?

Филипе протегна ръка и взе оръжието.

— Това не е точно пистолет — отбеляза той, вдигайки оръжието, за да може приятелят му да го разгледа по-добре. — Виждаш ли?

Всъщност Томаш бе забелязал това, но сега го разгледа по-внимателно. Имаше сходна конструкция, но наистина не беше обикновен пистолет. Прикладът беше същият, но цевта имаше вертикално отворстие и върху жълта ивица беше гравирано X-26; приличаше на футуристично оръжие, реквизит от фантастичен филм като „Беглец по острието“ или „Зов за завръщане“.

— Да, наистина — съгласи се историкът. — Изглежда странен.

Филипе докосна вертикалната бразда отпред на цевта.

— Виждаш ли това? — попита той. — Електрическа дъга между два електрода.

В погледа на домакина се четеше любопитство.

— Електрическо оръжие?

Гостът кимна.

— Тейзър — каза той. — Електрошоков пистолет. Произвежда електрически разряд, който възпрепятства мускулния рефлекс. Тоест, който бъде поразен, веднага е нокаутиран, но не умира. Това оръжие не е смъртоносно.

Томаш се взря в електрошоковото оръжие и бавно кимна с глава; беше изпитал ефекта му преди седмица в Атина. Беше го зърнал в ръцете на гръцките полицаи, но само мимоходом, затова не успя да разпознае предмета в сака на своя гост.

— Значи, това наричат тейзър, а? — попита той с реторичен тон, без да очаква отговор. — Добре знам как действа. Наистина... наистина е ефикасно.

— Нали? — Филипе погали електрошоковото оръжие. — X-26 е най-добрият ми приятел.

Томаш отмести очи от оръжието към своя приятел и го погледна въпросително.

— Няма ли да ми кажеш за какво ти е оръжие за самозащита?

Филипе се изправи и затъкна електрошоковия пистолет в колана си като истински гангстер.

— Нали ти казах, че съм в опасност? — припомни той първите думи, които бе казал на приятеля си, когато го заговори на улицата. — Или мислиш, че съм стигнал до тази мизерия по собствено желание? — Той поклати глава. — Не, това не е избор. Истината е, че бягам. — Филипе отново извади електрошоковото оръжие. — X-26 ме пази. X-26 и, разбира се, ти.

Разговорът бе стигнал до най-важния момент. На Томаш му бе ясно, че всичко, случило се през последния час — от неочакваната поява на приятеля му, окаяния му вид до оръжието за самозащита, — всичко това бе свързано с бягството, което току-що спомена.

— От какво бягаш? — попита историкът. — От кого?

Гостът замълча. Очите му бяха полузатворени и втречени в нищото, сякаш обмисляше какво би могъл да разкрие.

— Опасявам се, че не мога да ти кажа — отвърна накрая той. — Прости ми, но е за твое добро.

Томаш се взря в приятеля си, после отново погледна тейзъра, колебаейки се дали да приеме да го държат в неведение. Всъщност Филипе вече бе въвлякъл и него в този проблем, какъвто и да бе той. Трябваше да му помогне, но нямаше право да знае защо го прави? Това не му се струваше честно. От друга страна, бе убеден, че трябва да се довери на приятеля си. Щом той смяташе за по-уместно да не разкрива нищо относно ситуацията, защо Томаш да не го приеме?

— Добре — съгласи се накрая той. — Но има нещо, за което трябва да се погрижа.

— Какво?

— Утре трябва да пътувам за Коимбра да посетя майка си каза той. — Тя страда от Алцхаймер, от... ами, откакто се видяхме последния път в Австралия, помниш ли? Оттогава живее в дом за възрастни. Не съм ходил да я видя, откак се върнах от Гърция. Освен това ми се обадиха с молба да говорят с мен. Не ми се пътува особено. Откакто останах без работа, съм страшно зает с...

Гостът му зяпна, шокиран от новината.

— Уволнили са те?

Томаш махна примирено с ръка.

— Криза е, какво очакваш? Факултетът трябваше да съкрати преподавателския състав и... какво, сега си търся работа.

— О! Ами сега?

— Трябва да отида да видя майка си. — Томаш се поколеба, нещо се въртеше в главата му. — Слушай, защо не дойдеш с мен? Ще тръгнем сутринта и ще сме тук в късния следобед. Хубаво ще е да се разсееш. Два часа отиване и два връщане. Ще закарам един младеж, когото срещнах в бюро по труда, а ти ще се присъединиш към нас.

Филипе веднага се съгласи.

— Разчитай на мен — каза той. — Разходка до Коимбра ми звучи много по-добре, отколкото да стоя затворен в дома ти.

Домакинът се изправи въодушевен.

— Значи се разбрахме! — възкликна той, приключвайки темата. — Ще тръгнем към осем, става ли?

Томаш излезе в коридора и се отправи към кабинета си, за да довърши някои неща — преди всичко бюрократична работа, свързана

със заведението, където бе настанена майка му.

— Томаш!

Гласът на приятеля му го накара да се закове по средата на пътя. Обърна се и надникна в хола.

— Какво има?

Филипе се усмихна топло.

— Благодаря.

— Няма за какво да ми благодариш.

Ръката на госта докосна тейзъра, затъкнат в колана му.

— Мисля, че ти дължа обяснение за това, дори да е накратко — каза той. — Ти го заслужаваш.

— Не, не се тревожи.

— Не, наистина — настоя Филипе. — Не мога да ти разкажа с подробности, това само ще усложни нещата, но е важно да си наясно, че присъствието ми в твоя дом може да те изложи на опасност.

Въпреки че го очакваше, тези думи поразиха Томаш със силата на изречената заплаха. Домакинът дълго се взира в събеседника си, опитвайки се да прочете в очите му истинските измерения на онова, което току-що бе чул.

— За каква опасност говориш?

Гостът си пое дълбоко дъх; очевидно се бореше със себе си. Можеше да не казва нищо и всичко да продължи постарому или да разкрие истината с риск да изгуби убежището, в което се бе превърнал домът на приятеля му.

Решението да повдигне завесата на истината все пак взе превес.

— Търсят ме.

XIV

Писалката се плъзгаше по документа, полагайки черен подпис, когато някой почука на дървената врата на кабинета. Мъжът зад бюрото не обърна внимание на почукването и продължи да подписва документи; имаше да свърши много бюрократична работа и трябваше да побърза. Затова си бе отделил това време за тези занимания. Глухото леко почукване извести отново за човека, който чакаше от другата страна на вратата. Беше тихо, но настоятелно потропване.

Мъжът с подписите остави писалката и си пое дълбоко дъх, недоволен, че го прекъсват.

— Кой е? — изръмжа към вратата с тон, който издаваше раздражението му. — Какво става?

Вратата се отвори бавно, едва ли не плахо, и един мъж с вратовръзка надникна в стаята.

— Извинете за безпокойството, всемогъщи Магус — каза той с почителен тон, опасявайки се да погледне шефа си в очите. — Зает ли сте?

— Разбира се, че съм зает! — отвърна Магус, трудно сдържайки гнева си. — Какво искаш, Балам? Не знаеш ли, че наредих изрично никой да не ме безпокои? Как се осмеляваш да нарушиш моя заповед? Надявам се, че имаш основателна причина за това!

Подчиненият се сви, ръцете му трепереха, а лицето му придоби ужасеното изражение на затворено животно.

— Ами... току-що получихме съобщение от първостепенна важност — смънка той. — Адресирано е до вас и е криптирано с код за висока сигурност.

Тези думи успокоиха мрачните дивашки очи на Магус. Учителят се облегна в креслото, докосна с ръка лицето си и се поуспокои.

— Кой го е изпратил?

— Екип Алфа, всемогъщи Магус — отвърна бързо подчиненият, успокоен от реакцията на шефа си. — Да ви го донеса ли?

— Донеси го.

Заповедта прозвуча по-скоро като грухтене, но Балам разбра от първия път. Затвори вратата с поклон и за момент в кабинета се възцари тишина.

Телефонът иззвъня.

— Декарабиа, ти ли си?

— Да, велики Магус.

Гласът от другата страна на линията беше далеч, но прозвуча толкова ясно, сякаш се намираше в съседната стая. В наши дни качеството на комуникационните линии бе впечатляващо.

— Намери ли португалеца?

— Да, велики Магус.

Магус измърка от удоволствие. Този Декарабиа беше прекрасно попълнение на групата; притежаваше способности, които до неговото постъпване липсваха в организацията. Доказателство за това бяха трудностите, които срещнаха с тази задача след разпита и екзекуцията на двамата французи в Ница. Отсега нататък с Декарабиа и неговия богат опит всичко щеше да е различно.

— Къде е?

— В Лисабон, велики Магус.

— О, върнал се е у дома — отвърна лидерът на организацията.
— Имаш ли точното му местоположение?

— Все още не, велики Магус, в момента търся в системата регистрацията на самолетния билет за Португалия, който е купил с фалшиво име.

Тази информация предизвика изненада от другата страна на линията.

— Купил е билет? Но... как? Не ограничихме ли достъпа до сметката му?

— Вероятно с последните пари, които е успял да изтегли. Така или иначе вече имам достъп до видеосистемата за сигурност на лисабонското летище и се уверих, че действително е кацнал там. Сега ще се опитам да определя къде точно се намира.

Магус се успокои.

— Отлично! — каза с одобрителен тон, искрено впечатлен от уменията на новия си наемник. Беше му възложил случая преди по-малко от двадесет и четири часа и вече имаше реални резултати. — Очевидно си на прав път. Мога ли с нещо да ти бъда полезен?

— Много е важно да действаме бързо — отбеляза гласът от другата страна на линията. — Трябва ми разрешение за незабавно отпътуване за Лисабон. След като го открия, не искам да му давам време да реагира.

— Разбира се — отвърна шефът. — Тръгни веднага, щом го откриеш, и използвай всички необходими средства, ясно? Важното е да пипнем този негодник!

— Да, велики Магус.

Настъпи тишина и за момент се чуваше само глухото пращане по линията.

— Декарабиа?

— Да, велики Магус.

— След като получиш, каквото искаме от него, накарай го да страда.

— Да, велики Магус.

С едно движение на езика Магус засмука парченце месо, което бе останало между зъбите му от обяда, което породило неочаквано изсвирване.

— Убий го бавно.

XV

По правата отсечка почти не се мяркаха коли. В момента в далечината се виждаха само задницата на един камион и два автомобила, които идваха отсреща. Решението на Томаш да не шофира колата си, докато не намери работа, важеше само за придвижването му в Лисабон. Затова сега седеше зад волана на стария си фолксваген, чийто номер бе покрит с няколко слоя прах и пръски кал. Беше го мил при последния технически преглед и щеше да го направи отново при следващия.

— Винаги, когато идвам в Португалия — заговори Филипе с поглед, забит в асфалта, — се изненадвам от състоянието на пътищата, които вече имаме навсякъде.

— Невероятно, нали? — съгласи се Томаш. — През 1990-а нямаше нито една магистрала, която да свързва двата най-големи града в страната. Днес имаме две магистрали между Лисабон и Порто, а сега, когато кризата е в разгара си, са решили да строят и трета.

— Трета?

Историкът се разсмя.

— Представяш ли си?

Приятелят му неодобрително поклати глава.

— Една магистрала наистина е необходима — каза той. — Но... три? Това е престъпно прехосване на средства.

Томаш сви рамене, впери поглед в пътя пред себе си.

— Пари от европейските фондове — отбеляза той. — Европейският съюз плаща, защо да не се възползваме?

Купето на фолксвагена отново потъна в тишина. Чуваше се само лекото бръмчене на мотора в задната част на автомобила — нещо, с което Филипе не бе свикнал. Това бе специфична особеност на този модел.

— Ето как Португалия се озова в дупката...

Произнесе тези думи шепнешком, с изключение на последната. Шофьорът, който се беше съсредоточил върху пътя, едва не подскочи

на мястото си.

— Дупка? — повтори той нащрек, вперил поглед в асфалта. — Къде?

— Имах предвид страната — обясни Филипе. — Говорех на себе си, че заради всички тези магистрали държавата затъна в блатото, в което сме сега.

Томаш облекчено въздъхна.

— О, добре! Помислих, че ще хлътнем в някоя дупка... — Той се успокои и за момент отмести поглед от шосето. — Знаеш, че управлението ни е в пълен хаос.

Филипе посочи навън.

— Ами да. Виж, щом си без работа, значи е и заради тези магистрали.

На задната седалка се взеше младежът от бюрото по труда, когото Томаш бе обещал да закара. След като мълчаливо бе слушал разговора, Алешандре се размърда на мястото си, не се сдържа и се намеси.

— Извинете, но в това няма смисъл — заяви той. — Каква е връзката между магистралите и безработицата? Доколкото ми е известно, строителството им осигури работа на много хора.

Филипе обърна глава назад.

— Заблуда — каза той. — Пълна заблуда.

— Какво говорите? Магистралата, по която в момента се движим, е съвсем истинска.

— Вижте, безработицата в момента е резултат от няколко кризи, които се случиха едновременно — отбеляза той, показвайки три пръста, за да ги изброи. — Да кажем, че към основната криза, предизвикана от потока на западни стоки към новите пазари, се добавиха още три: кризата на финансовите пазари, кризата на еврото и тази на периферните пазари, включително и португалския. Това са отделни неща, макар че кризата на финансовите пазари повлия върху останалите две, разбира се. Кризата на Запада, кризата на еврото и кризата в Португалия вече са съществували, но са били невидими.

Младежът на задната седалка гледаше скептично.

— Да, и какво? — попита той с леко надменен тон. — Какво общо имат магистралите? Нима проектите за тяхното изграждане не

осигуриха работа на много хора? Как може нещо толкова очевидно да се подлага на съмнение?

— Успокойте се — каза Филипе, като се забавляваше с нетърпението на спътника си. — Трябва да разберете, че финансовата криза и кризата на еврото се проявиха изцяло и засегнаха целия свят, но някои страни се оказаха по-силно засегнати, защото вече са преживявали собствена криза, макар че към онзи момент не са го знаели.

— За нас ли говорите?

— За нас и за Гърция например, но не само. Ирландия, Испания и Италия също имат проблеми, невидими до този момент. Това обяснява защо тези страни се оказаха по-засегнати от финансовата криза и кризата на еврото.

Алешандре продължи да упорства, сочейки пътя.

— Да не би да твърдите, че кризата е предизвикана от изграждането на пътната мрежа? Това са пълни глупости!

— За кризата в Португалия има няколко причини — вътрешни и външни. За вътрешните сме отговорни ние. Те са свързани със загубата на конкурентоспособност на нашите продукти на световния пазар и прибягването към заем, за да потулим тази действителност, с нарастващата нестабилност на социалната държава и неразумното залагане на нетъргуемия промишлен сектор.

— Нетъргуем сектор? Какво е това?

Дойде ред на Филипе да посочи към магистралата.

— Да вземем например магистралите — започна той. — Дали можем да изнасяме магистрала в чужбина? Не можем. Това е нещо, с което не можем да търгуваме. Но можем да продаваме обувки. Можем да продаваме дрехи, вино, зехтин. Това е търгуем продукт. Работата е там, че няколко португалски правителства, оглавявани от гении, решиха, че трябва да се инвестира именно в нетъргуемия сектор и в неща, които не можем да изнасяме. Така започнахме да строим пътища, мостове, летища, стадиони, ротонди, тунели... и какво ли още не! Разбирате ли защо тези магистрала са част от проблема?

— Доколкото знам, благоустройствените работи осигуриха работа на много хора!

— Но те не са за износ, разбирате ли? Дори по-лошо; държавата гарантира тези инвестиции за дълги години напред. И да искаме, вече

не можем да спрем да харчим за тях.

Объркан, Алешандре разтърси глава.

— Не разбирам — призна той. — Ако смятаме, че тези инвестиции са безполезни, и искаме да ги прекратим, тогава трябва да го направим. Какво ни пречи?

— Нещо, наречено ПЧП. Чували ли сте за това?

— Публично-частно партньорство — поясни Томаш. Въпреки че се бе вкопчил във волана, историкът следеше разговора с интерес. — Всеки го знае.

— Дали хората наистина знаят какво означава ПЧП? — попита скептично Филипе. — Съмнявам се. Ако знаеха, щяха да са на улицата, за да свалят всяко правителство, което сключи такова партньорство.

— Защо? — попита учудено младежът на задната седалка. — Какво толкова им има на ПЧП? Не са ли начин да свършим работа, без да харчим нито стотинка от парите на народа?

Филипе и Томаш се разсмяха.

— Само така казват! — възкликна историкът. — Наистина ли вярвате на тази безсрамна лъжа?

Реакцията на двамата мъже отпред смути Алешандре.

— Ами... нали това казваха... Не се плаща от данъкоплатците... или се плаща?

— Какво невежество! — възкликна Филипе и завъртя очи. Обърна се назад. — Сега ще ви обясня какво е ПЧП. — Замълча за момент, докато обмисляше как да представи нещата по-достъпно и ясно. — Въпреки че хвърлиха всички обществени средства за бетон, нашите гениални управляващи — пример за високо ерудирани и интелигентни хора — решиха, че това не стига. Трябваше да се произведе още бетон! И какво родиха техните мозъци? Измислиха откъде да намерят още бетон и други да го плащат!

— Тези „други“ сме ние, естествено — обясни Томаш. — Ние от бъдещето, защото в момента сме още в настоящето.

— Точно така — съгласи се Филипе. — Забележете, това публично-частно партньорство има смисъл, ако държавата реши да построи обект, чиято експлоатация да плати инвестицията и издръжката му. Тъй като пари няма, държавата отива при частници и им казва: ако направите този мост например, предвиждаме трафик от един милион автомобили годишно и с таксите вие ще възстановите

инвестицията си за петнадесет години, затова ви отстъпваме експлоатацията за тридесет години, за да излезете на печалба. След тези думи частниците питат: какво ще стане, ако има по-малко трафик от предвиденото? Лош късмет за вас, отговаря държавата. Все пак в едно капиталистическо общество рискът е част от инвестицията, нали? Частниците мислят, правят си сметката и ако стигнат до заключение, че рискът си струва, действат. Това е едно добро партньорство. Частникът рискува, инвестира и взима печалба от експлоатацията, а ако нещата се развият зле — търпи загуби. Данъкоплатците не плащат и не печелят нито стотинка, но работата е свършена.

— Да, това е ПЧП.

— Така е, но не и в Португалия, драги. Какво се случи тук? Държавата отиде при частните фирми и каза: изградете една магистрала и я експлоатирайте тридесет години, но ако работи на загуба, данъкоплатците ще платят. Разбирате ли? При португалските ПЧП рискът за инвеститора е нулев, а за хората — огромен. Частните фирми получават печалба, но не поемат риск, държавата не печели нищо, но плаща риска. Така управляващите представят проект, за да бъдат избрани, естествено, а после ние плащаме. Тоест плащаме сега, защото бъдещето вече е тук. По този начин се създадоха договори, при които частните фирми се ангажират да финансират проекти в замяна на право на експлоатация за тридесет години.

— Познавам понятието ПЧП — съгласи се Алешандре. — Започнаха преди няколко години, нали?

— Първият подобен проект е мостът „Вашко да Гама“, който се оказва обект на седем споразумения за финансово ребалансиране, всички в ущърб на данъкоплатците. Вирусът се разпространи бързо и тогава започна голямото плюскане. Така една система, която би могла да бъде изгодна, ако се ограничаваше със стратегически важни и рентабилни проекти, се превърна в средство за разрушение, тъй като целият риск се оказа прехвърлен от инвеститорите към данъкоплатците. Започнаха да се сключват ПЧП под път и над път, често без предварителна оценка и без задълбочен анализ на съотношението разходи-ползи, в някои случаи дори за по-малки проекти, които бързо печелят избиратели, като *Metro Sul do Tejo*^[1]. Важното е избирателят да види, че се върши работа. Ако

междувременно държавата се прецака, това не е проблем, който смущава съня на управляващите.

— Наистина ли сключените ПЧП са толкова зле?

— Направо са трагични! Почти всички ПЧП се подхлъзнаха с тридесет процента. Последваха редица преподписани договори, всички в ущърб на обществените средства. Проекти, представени като самофинансиращи се, като *Lusiponte*^[2] и *Fertafus*^[3], накрая бяха субсидирани от държавата. Разправяха, че няма да ни струва нищо, и лъгаха безскрупулно. Само магистралите *SCUT*^[4] струват на данъкоплатците петнадесет милиона евро! За да си представите по-добре тази грандиозна цифра, ще ви кажа, че всички пари, които държавата взе от увеличаването на данъците и намаляването на заплатите, стигнаха за изплащането само на половината от разходите! — Филипе посочи към двамата си спътници. — Вие и Томаш сте без работа, защото трябва да се плати това предизборно безумие! И това е само върхът на айсберга. През 2001-ва например чрез ПЧП започна строежът на десет болници. Десет години по-късно само една беше завършена — болницата в Кашкайш^[5], и между другото тази сделка беше предоговорена... за сметка на данъкоплатците, разбира се. Срокът за изпълнение на тези проекти изтече и в следващите тридесет години болниците ще струват на държавната хазна осем милиарда евро — сума, доближаваща се до спестяванията, които португалската държава направи с рестриктивните мерки до 2012-а. Терминалът „Алкантара“ беше договорен без конкурс, с директен договор — типични условия за корупция, след което предоговорен в ущърб на данъкоплатците. Домът на музиката, построен по случай кандидатурата на Порто за Европейска столица на културата, беше открит едва пет години след събитието, след пресрочване и предоговаряне, пагубни за обществените средства. Проектантът закъсня с представянето на работата и вместо да плати неустойки, бе поощрен с още един милион евро! — Филипе махна красноречиво с ръка. — Плащайте, наивници!

— И стадионите от Европейското първенство през 2004-та — сети се Томаш. — Много печеливш проект, а?

— Нима не е?

— Колко стадиона построиха? Седем?

Филипе разпери пръстите на двете си ръце.

— Десет! — извика разпалено той. — Седем беше изискването на УЕФА, но нашите своеволни управници — хора, които предано се грижат за парите на данькоплатците, решиха чрез ПЧП да изградят общо десет стадиона, много повече от необходимото, на цена от близо седемстотин милиона евро. Само при стадиона в Брага ръстът на предвидените разходи надхвърли триста процента. Когато информирали спортния министър Жозе Лело, че стадионът в Лейрия ще струва двадесет милиона, той според пресата отвърнал: „Двадесет милиона? Трябва да е много повече!“. Първи въпрос: Защо? Отговор: Защото на власт са били управници, които са искали да блеснат пред електората. Втори въпрос: Как се забогатява от стадиони? Било ли е стриктно спазено съотношението разходи-ползи? Не. Гарантирано е преизбирането на същите управници, славата на управляващите сред електората и навярно злословието на приятелчетата архитекти и инженери. Трети въпрос: Какво се случи с тези стадиони? Отговорът е тъжен: Приходите от стадионите в Лейрия, Луле и Авейро не стигат за покриване на разходите. Загубите са толкова големи, че кметството в Авейро обмисля дали да не разруши техния. — Филипе се обърна към шофьора. — Питам: Има ли осъден за тези престъпления срещу португалската икономика?

Въпросът накара историка да се разсмее.

— Доколкото знам, не.

— Но публично-частните партньорства послужиха и за нещо друго — отбеляза Филипе. — През 2007-а пътните ПЧП се превърнаха в нещо, наречено *Estradas de Portugal*^[6], което не е нищо друго освен схема за пилеене на пари. През 2009-а нетната настояща стойност на предвидените разходи за тези ПЧП беше дванадесет милиарда евро; цифра, която през следващата година като с вълшебна пръчка падна на пет милиарда.

Томаш бързо пресметна.

— Седем милиарда по-малко — отбеляза той. — Къде са отишли тези пари?

— Откъде да знам? Това никога не бе обяснено или оправдано по смислен начин! Но е факт, че за една година изчезнаха седем милиарда евро в рамките на нетната настояща стойност! Да има арестувани?

Без да отмества поглед от шосето, шофьорът се усмихна.

— Ами няма...

— Истината е, че един нарастващ дял от държавните приходи и разходи е отделен от държавния бюджет. Схемите за това са безброй. Дали държавата и общините имат бюджетни ограничения? Откриват се държавни и общински фирми, които започват да правят разходи, които не се следят от държавния бюджет или от парламента. Бяха създадени близо хиляда публични компании, за да харчат на воля и без контрол, а обществените средства трябва да хранят повече от три хиляди учреждения, институти, фондации, обсерватории и други. Болниците харчат много и това увеличава разходите на държавния бюджет? Вместо да контролират разходите, те се превръщат в държавни предприятия, както се случи с болница „Кюри Кабрал“ в Лисабон. По този начин те вече не са част от изтъняващия бюджет и това позволява на управляващите сериозно да заявят, че водят държавна политика на намаляване на разходите. Продължават да се харчат пари, разбира се, но това става скрито. С помощта на тези публични компании правителствата теглят големи заеми и правят чудовищни разходи, без нищо от това да бъде отчетено в държавния бюджет.

— Доколкото си спомням — прекъсна го Томаш, — гениалните мъже и жени, които ни управляваха, го наричаха „финансово инженерство“.

— Е, аз го наричам измама, мошеничество, безсрамна далавера! — възмути се Филипе. — Това е все едно един хотел да се запали и собствениците да решат да скрият този факт от гостите, за да запазят репутацията на бизнеса си. — Той поклати глава. — Интересното, драги мои, е, че всички останаха много учудени, когато видяха, че страната гори! За да се освободят от отговорност, те се впуснаха да обясняват, че за всичко е виновна световната криза...

В автомобила настъпи тишина. Тримата се взираха в пътя и обмисляха казаното. Разбира се, всеки вече бе чел нещо по въпроса, но само отделни новини, на пръв поглед без връзка помежду им — като листата от един клон. Този път беше различно; всичко изглеждаше свързано, виждаше се цялото дърво на фона на други дървета; различаваха се дори очертанията на гората.

— Това е много тъжно — призна накрая Алешандре, опитвайки се да насочи разговора към темата, от която бе тръгнал. — Но не бива да забравяме, че инфраструктурата е необходима за една страна. Очевидно е, че има злоупотреби, лошо управление и измами, но това

не отменя необходимостта от тези строежи. Как може една икономика да се развива без инфраструктура?

— Разбира се, че нетъргуемият сектор е важен — съгласи се Филипе. — Но не може да представлява основният икономически актив, нито да разклати държавния бюджет, както се случи в Португалия! Вместо да зложат на стоките за износ, управляващите решиха да излеят парите в бетон. Този сектор в икономиката се разрасна и привлече най-добрите заплати. За да отвърне на конкуренцията на нетъргуемия сектор, търгуемият трябваше да увеличи заплатите, което лиши продуктите от качество и ги направи по-непривлекателни от вносните. Това породило нещо невероятно: португалските стоки станаха по-малко търсени поради това, че са прекалено скъпи, при това не само от чуждите купувачи, но и от португалските потребители! Нима това ви се струва приемливо?

Алешандре не знаеше какво да каже.

— Наистина...

— Как реагираха управляващите, когато видяха какво се случва? Зад волана Томаш сви рамене.

— Подсвиркваха си — каза Томаш с горчива усмивка. — И ако добре си спомням, обявиха големи инвестиции в икономиката, не беше ли така?

— Инвестиции в какво? В още благоустройство, още бетон, още нетъргуеми стоки! — Филипе се разсмя. — Гении! Истински таланти! Нашите управляващи бяха толкова добри, толкова добри, че весело ни поведоха към банкрут! Превърнаха нетъргуемия сектор в звездата на икономиката, потопиха там милиони и милиони евро, привлякоха най-кадърните, затиснаха страната ни под покривка от бетон! Магистрали, SCUT, стадиони... разсипване на пари!

— Но инженерите ни сега работят в Ангола и в други страни — отбеляза Алешандре. — По този начин те изнасят продукцията, не е ли така?

— Нищо не изнасят! — отговори Филипе със саркастичен тон. — Когато строителната фирма пристига в Ангола, наема анголски работници. Бетонът, който използват, е произведен там. Единственото нещо, което се изнася, е работата на инженери и архитекти. Иначе казано, нищо съществено. При своето интернационализиране предприятията от нетъргуемия сектор не изнасят необходимото

количество стоки и услуги. Повярвайте ми, младежо. Само търгуемият сектор може да работи за износ. От въвеждането на еврото Португалия е начело в списъка на страните, положили най-големи усилия за инвестиции в дялове от БВП, но тези пари бяха излети в бетон и... пуф! Изчезнаха! Инвестираме много, но лошо.

— Но какво би могла да направи държавата? — запита пътникът на задната седалка. — Да инвестира в търгуеми блага? Да започне да произвежда обувки, вино и зехтин? Това е безсмислено...

— Разбира се, че не — съгласи се Филипе. — В едно пазарно общество като нашето търгуемият сектор е в ръцете на частните фирми. Те произвеждат тези стоки за износ.

— Тогава как е трябвало да постъпи държавата?

— Вместо да пръска пари за бетон, да ги използва, за да помогне на търгуемия сектор да стане по-конкурентоспособен.

— Но как? Като даде парите направо на частниците? Те това само чакат!

— Като финансира закупуването на технологии например. Като плати допълнителна квалификация на работниците или намали данъците на фирмите.

Алешандре смръщи вежди.

— Искате да кажете, като им помогне да направят по-голяма печалба.

— Това също — призна Филипе. — И какво? Печалбата не е престъпление, както намеквате, и много хора в тази страна искат да ни убедят в това. Печалбата е законната цел на икономическата активност. Вие например без пари ли работите?

— Аз?

— Да. Представете си, че вместо да ви уволнят, момчетата от сервиза на вашия братовчед ви бяха предложили да работите без възнаграждение. Щяхте ли да приемете?

— Разбира се, че не. Що за глупост? Това значи да приема да ме експлоатират.

— Ах, безделник такъв! — възкликна Филипе с престорен фалцет. — Това означава, че мислите само за пари, за печалба.

— Не е така! Нуждая се от заплата, за да се издържа.

— Който работи за заплата, работи за пари, драги. Тоест един вид за печалба. Спокойно, това не е срамно. Да работиш за пари и за

печалба, е напълно законно. — Той вдигна пръст. — Това, което важи за вас обаче, важи и за един предприемач. Търсенето на печалбата е естествено и полезно в една икономика, в това няма нищо лошо. Ако всички печелят, икономиката ще е стабилна.

Хванат в мрежата на тези аргументи, Алешандре тръсна глава, сякаш това можеше да му помогне да се измъкне от капана.

— Добре... отклоняваме се от темата — напомни той. — Въпросът е до каква степен намаляването на *IRC*^[7] на фирмите е справедливо спрямо обществото. Струва ми се правилно те да плащат данъци като всеки работник. Защо предприемачите да плащат по-малко? Само това оставаше!

— Фирмите вече плащат по-малко, драги — отбеляза Филипе. — И за това си има причина. Намаляването на данъка за фирмите е законно и желателно, ако облагодетелства обществото. Случаят е такъв.

— Така ли? Как?

Приятелят на Томаш замълча за миг, обмисляйки отговора си.

— Какво е предприемач?

Алешандре се разсмя.

— Човек, който експлоатира работниците, за да се нагуши с пари.

— Предприемач е всеки един човек, който реши да си основе фирма. Това може да съм аз, Томаш или вие. Представете си, че сте вие. Уволнили са ви от сервиза, не можете да си намерите прилична работа и отчаян, взимате парите, които сте събирали с години, и започвате бизнес. Например производство на обувки. Щом ще го правите, трябва да прецените печалбата и разходите. Какви машини ще ви трябват и колко ще струват? С каква суровина ще работите? Кожа? Колко струва кожата? А работници? Колко ще са ви нужни? Десет? Колко ще им плащате? Колко ще плащате на социалното осигуряване за всеки един от тях? И колко *IRC* ще трябва да давате на държавата? Правите си сметките и започвате да схващате, че така не става, ще има и минуси. Машините са скъпи, заплатите за персонала са високи, данъците ще погълнат останалото.

— Да, разбира се, че работата на един предприемач има своите трудности. Не казвам, че не...

— Помислете, драги. Какво ще стане, ако не отворите фабриката? Десет души ще продължат да бъдат безработни, като не броим вас, разбира се. Всички те ще получават обезщетение за безработица от една фалирала държава. Освен това няма да печелите, поради което хазната остава с празни ръце. Какво печели държавата? Нищо. Тя губи.

— Така е, признавам.

— Или ако все пак искате да започнете бизнес, може да го направите в... Чехия. Там работната ръка е по-евтина и по-квалифицирана. Или в Ирландия, където корпоративният данък е само 12 % и е по-лесно да уволните работници, ако нещата не потръгнат. Иначе казано, Португалия губи инвестиция, която Чехия или Ирландия печелят. Десет ирландци си намират работа, португалската държава запазва ангажимента си към десетте безработни, които вие бихте наели, но не го направихте, и остава без процент, макар и минимален, от печалбата, която в крайна сметка ще имате в друга страна.

Пътникът на задната седалка поклати глава.

— По тази логика робството би помогнало...

— Така мислят и постъпват в комунистически Китай — отбеляза Филипе, натъртвайки на думата *комунистически*. — Живеем в глобална икономика и се конкурираме със страни, чиито граждани мизерстват, работят като роби в замяна на почти никакво заплащане. Не казвам, че ще паднем на нивото им, не е нужно, но все в нещо трябва да отстъпим.

— Германците не отстъпиха — възрази Алешандре. — Живеят в същата глобална икономика, конкурират се с Китай и не понижиха жизнения си стандарт.

— Много грешите — поправи го Томаш, нарушавайки мълчанието си. Припомни си разговора, на който бе присъствал в килията в Атина: думите все още звучаха в съзнанието му. — През 2003-та германците започнаха да провеждат политика на намаляване на реалните заплати и съкращения на социалните разходи. Затова днес имат здрава икономика. Научиха се да се състезават. Освен това те имат икономика на търгуемите блага във високите технологии и използват капитала, за да я развият. А ние, вместо да инвестираме в качествена търгуема икономика, използваме капитала, пак повтарям, за да правим бетон. Държавата инвестира в магистрали, семействата си

купиха къщи, автомобили, ходят на почивка, докато много фирми живеят от кредити, за да запушат дупките и да финансират инвестициите си. Ако португалският държавен дълг е катастрофа, частният дълг е трагедия.

Полуизвърнат назад, за да разговаря със спътника си на задната седалка, Филипе отново подхвана темата.

— Нека довърша разказа си за вашия проект за обувна фабрика. — Той направи драматична пауза. — Ами ако португалската държава ви помогне? Ако ви даде половината пари за машини? Ако плати обучението на работниците ви? Ако намали данък *IRC*? Тогава вие щяхте да си направите сметката отново и... хоп! Да разберете, че ще имате печалба!

— И вече мога да започна бизнес в Португалия.

— Разбира се! Това трябваше да направят, вместо да пръснат всичките пари за бетон. Вижте какво са направили ирландците. През 1960-а Ирландия е била четвърта по бедност в Европа. Но през 1994 се е сдобила с министър на финансите на име Руайри Куин, който променил тази участ. Господин Куин решил да свали драстично данъците за фирмите.

Алешандре почти подскочи на задната седалка.

— Това е неолиберализъм! — възкликна той с обвинителен тон, възмутен от дън душа. — Именно тези неолиберални идеи ни докараха до това положение!

Филипе го изглежда неодобрително.

— Тези приказки за неолиберализма са етикети, предназначени да смутят критиците и да предотвратят всяка една реформа — обясни той. — Всъщност господин Куин е бил социалист. — Вдигна пръст, за да подчертае смисъла на думите си. — Социалист, разбирате ли? Също както и германският канцлер Герхард Шрьодер, който през 2003-та намали реалната заплата и съкрати социалните разходи, за да възстанови конкурентността на немската икономика. — Свали пръста си. — Оказва се, че господин Куин е бил успешен търговец на автомобили, което му позволило да разбере как работи светът на бизнеса. Какво направил той? Държал държавните разходи под железен контрол и това му дало възможност да осъществи революционен експеримент: намалил корпоративния данък на дванадесет и половина процента.

— Неолиберализъм!

— Не говорете глупости! — смърри го Филипе. — В действителност господин Куин проумял нещо елементарно: ниските данъци привличат големи инвестиции. Залогът бил изцяло печеливш. Ирландците се втурнали да правят бизнес, Ирландия привлякла инвеститори от цял свят, към страната започнали да ваят пари като из ведро, работните места се увеличили, икономиката започнала да се развива. Когато Куин дошъл на власт, ръстът на БВП на Ирландия бил 2,5 процента. С драстичното намаляване на корпоративния данък БВП скочил на повече от десет процента. Въпреки че прибирала по-малко данъци, ирландската държава започнала да събира повече пари; така Ирландия станала по-богата от гледна точка на БВП *per capita*^[8] от Германия и Съединените щати.

— Така, така... — промърмори Алешандре, като свъси вежди. — Нима Ирландия не е в криза сега?

— По други причини, които нямат пряка връзка с ирландската икономика, а с влиянието на вноса на стоки от нововъзникващите пазари, с евтините кредити, които надуха балона на недвижимите имоти, и преди всичко с безотговорното поведение на банките. Важното в примера с Ирландия е положителният ефект от намаляването на корпоративните данъци върху икономиката като цяло и значението на бизнеса за икономическата стабилност на една страна. Проблемът на Португалия е, че тук съществува една антибизнес култура. Предприемачите са третираны като врагове и съперници, наказвани са заради това, че са бизнесмени и търсят печалба. С този си начин на мислене държавата буксува.

Алешандре не отстъпваше.

— Предприемачите са безскрупулни експлоататори — произнесе той с апломб. — Една упадъчна класа, която живее благодарение на потта на работниците. Големият капитал изсмуква народа. Големите предприемачи искат само да захаят колкото се може повече от...

— Кой говори за големи предприемачи? — прекъсна го Филипе. — Първо трябва да приключим с анатемата, която нашата култура е наложила на бизнеса. Дали предприемачите ни са зле? Да. Впрочем само така можем да обясним огромния частен дълг в Португалия. Но каквито и да са като цяло, те са, които създават богатството, а не

държавата. От друга страна, е добре да си спомним, че богатството на една страна не се прави само от големите предприемачи, драги.

Объркан, пътникът на задната седалка свъси вежди.

— Извинете, но... Вие обяснявахте колко са важни предприемачите, а сега... си противоречите.

— Не е така. Парите на една страна идват преди всичко от средния и дребния бизнес, работниците, които изкарват с труд парите си и инвестират в някакъв бизнес. Средните и дребните предприемачи съставляват 99,7% от предприемаческата гилдия в Португалия. Те са важните.

— Какво говорите!

— Така твърди статистиката. Големите фирми, от една страна, създават работни места, но от друга страна, ги унищожават. Истинският мотор на икономиката не е държавата, а бизнесът, и по-точно малките и средните предприятия. От тях зависят близо седемдесет процента от новосъздадените работни места. Освен това на тях дължим близо половината от нашия износ: малката фабрика за луксозни обувки в Сао Жуао да Мадейра, малките текстилни заводи във Вале ду Аву, производителите на вино и зехтин, ресторантите, магазините и сладкарниците, които обслужват туристите в Алгарве. Ако им се помогне, ще се помогне и на икономиката. Но какво стана в Португалия? Управляващите не просто угоиха държавата и харчиха пари за бетон, те подпомагаха само големите фирми, с които създадоха партньорски, роднински и протекционистки връзки и разменяха услуги и влияние. — Филипе сви палеца и показалеца си в кръг. — А за малките и средните предприятия — нищо. Нула. Какъв е резултатът от тази брилянтна политика? Стигнахме до банкрут.

— Добре — съгласи се Алешандре. — Но големите държавни инвестиции подкрепят икономиката...

— Ако е така, защо не помогнаха? Португалия прекара последните десет години до колапса на икономиката, изливайки десетки милиарди евро в бетонната политика с обекти из цялата страна. Ако вярваме на тази теза, БВП трябваше да е скочил с около седем процента, не мислите ли?

— Ами... да.

— Средният ръст на БВП през последните десет години до влизането на МВФ в страната, тоест от 2001-ва до 2011-а, е под един

процент! По-точно 0,3%.

Младежът го изгледа смаяно.

— Нула цяло и три?

Филипе разпери ръце, сякаш току-що бе приключил някаква демонстрация.

— Виждате ли, драги? Противно на пропагандата, държавните инвестиции доведоха до нищожно, дори нулево икономическо развитие. Голяма част от парите са изхарчени за обекти, които не възвръщат дори и половината от необходимите средства за погасяване на дълговете и лихвите.

Все още озадачен, Алешандре тръсна глава. Бе изненадан, че въпреки десетгодишните инвестиции в държавни обекти средният ръст на БВП беше почти нулев. Как е възможно?

— Искате да кажете, че трябва да се заложи на малкия и средния бизнес?

— Точно така. — Филипе вдигна пръст, за да направи уточнение.

— Но има един проблем. *Crowding out*.^[9]

— *Crowding...* какво?

— По принцип банките имат пари, за да отпускат заеми, нали? — поде Филипе. — Разбира се, тази сума е ограничена. Представете си, че наличните пари са една торта. Половината от тортата е за държавата и големите предприятия, а другата — за средния и малкия бизнес. Можете ли да си го представите?

— Да, парите са торта, разрязана по средата.

— Става така, че държавата, поради пагубната си политика, обеднява и се нуждае от цялата торта. Как постъпва тя? Правителството отива при bankerите и казва: „Дайте ми всичко“. Тъй като bankerите и правителството са партньори и си разменят услуги, първите отстъпват. Извод: цялата торта отива при държавата, едно малко парче остава за приятелчетата от големите фирми. А малкият и средният бизнес? Остават без нищо, разбира се. Това се нарича *crowding out*. Държавата избутва малките и средните предприемачи далеч от тортата.

— Но това вреди на икономиката!

— Какво мислите, че се случва в Португалия, драги? Точно това! Няма пари, нито помощи за малкия и средния бизнес, които са

истинският двигател на икономиката. После се учудват защо страната не е конкурентоспособна и стига до предфалитна ситуация.

Разговорът беше потискащ и събеседниците изпитваха необходимост да отдъхнат. Съсредоточен в пътя, Томаш бе останал мълчалив през повечето време, обмисляйки информацията, докато приятелят му и младежът на задната седалка спореха така, сякаш бяха натоварени с цялата отговорност за спасяването на страната.

В колата настъпи тишина; пътниците наблюдаваха пейзажа навън, а пръстите на Филипе не спираха да гаят плика със загадъчните закодирани редове. Някакво съмнение се прокрадна в душата на историка; имаше нещо, което не се връзваше.

— Виж, Филипе — каза накрая той, нарушавайки тишината. — Ти наистина си много добре информиран за тези проблеми...

Думите не бяха изречени с въпросителен тон, но всъщност си беше въпрос: *откъде, по дяволите, знаеш всичко това?* — Томаш беше историк и поради интереса си към икономическата история следеше събитията. Доколкото му бе известно, с Филипе не беше така.

Неговият спътник продължаваше да милва хартиения плик, сякаш беше домашен любимец, и не бързаше да отговори. Отмести поглед от прозореца и се взря в стария си приятел. Странно изражение се появи в очите му.

— Защо мислиш, че бягам? — въздъхна Филипе. — Знам прекалено много.

[1] Така нареченото *леко метро* — скоростен извънуличен транспорт, разположен предимно по наземни и надземни трасета. Става въпрос за линия в общините Алмада и Сейшал, въведена в експлоатация през 2007 г. — Б.пр. ↑

[2] Фирма концесионер, занимаваща се с пътната настилка на мостовете „Васко да Гама“ и „25 април“ в Лисабон. — Б.пр. ↑

[3] Концесионер на железопътната линия между гара „Рома Арейро“ в Лисабон и Сетубал. — Б.пр. ↑

[4] Аббревиатура, която означава „без такси за потребителя“. Понятието е въведено в Португалия през 1997 г. с откриването на първата магистрала, чиято поддръжка се плаща от държавата, вместо от събрани такси. През 2011 г. това понятие окончателно излиза от употреба, тъй като всички магистрали стават платени. — Б.пр. ↑

[5] Градче близо до Лисабон. — Б.пр. ↑

[6] Акционерно дружество с обществен капитал, което се грижи за пътната инфраструктура в Португалия. — Б.пр. ↑

[7] *Impostosobreo Rendimentode Pessoas Coletivas* (порт.) — данък върху приходите на юридически лица, корпоративен данък в Португалия. — Б.пр. ↑

[8] Латински израз, който буквално означава „на глава“, използван в социалните и статистическите науки като икономически индикатор — на глава от населението. — Б.пр. ↑

[9] Ефект на изтласкване (англ.) — икономически термин, означаващ свиване на инвестициите в частния сектор, предизвикан от дефицитното финансиране на държавните разходи. — Б.пр. ↑

XVI

Проникването в базата данни на банката не беше работа за аматьори. Защитната система *firewall*, която институцията ползваше, беше една от най-добрите на пазара, но не представляваше сериозно предизвикателство за способностите на неканения гост, който тази сутрин бе проникнал в главния сървър през интернет. Декарабаи прекара три дълги часа в тестване на защитите на вътрешната банкова мрежа и декриптиране на съответните пароли, но накрая усилията му дадоха резултат.

Екранът светна.

— Готово — прошепна той с въздишка на облекчение, че е приключил с първия етап. — Добри, но предвидими.

Беше проникнал в системата.

Firewall действително беше мощна, трябваше да признае, но ахилесовата ѝ пета бе производителят. Почти всички банкови институции използваха солидни защитни стени, изработени от една и съща фирма — калифорнийска компания, която имаше качествени продукти, но имаше дефект, който мъжът бе открил неотдавна: защитните стени винаги бяха проектирани с една и съща архитектура. Този, който знаеше как работи мозъкът на един програмист, рано или късно щеше да разбере как да разбие защитите, инсталирани, за да държат хакерите на разстояние.

А Декарабаи добре познаваше производителя на тази *firewall*. Беше го видял, изучил, тествал.

Разбил.

— Детска игра — възкликна той, преливайки от самодоволство пред своя подвиг.

Пое дъх, събирайки сили за втората част на операцията. След като вече бе влязъл в системата, трябваше да свърши работата си и да се оттегли, без да го забележат — като истински браконьер. Качи снимка на мишената си във вътрешната мрежа на банката и натисна *search*. На екрана се появи миниатюрен пясъчен часовник — сигнал, че

компютърът извършва търсенето. След няколко секунди на екрана изплува файлът на някакъв клиент — отдолу се виждаха извлеченията по сметката му с име и снимка над тях.

Филипе Мадурейра.

— Пипнах те! — възкликна Декарабиа, размахвайки юмрук във въздуха като спортист, спечелил първото място.

Беше той.

Разгледа файла и се съсредоточи върху движенията по сметката. Допреди месец всички операции бяха концентрирани в Хага. След това бяха теглени пари от Париж, веднъж от Ница, два пъти от Флоренция и един път от Рим; очевидно ставаше въпрос за маршрута на бягството му. След това се появи опит за трансакция от банка на *Via del Corso*^[1], която беше отхвърлена. Тогава достъпът до сметката бе блокиран. Последните два опита бяха регистрирани през последните 48 часа. В Лисабон.

Точно те го интересуваха.

Кликна върху реда с последните две трансакции и изображението върху екрана се промени, зареждайки страница, която показваше заявените суми, дати, часове и преди всичко местоположението на банкоматите, където бяха направени опитите. Сравни редовете и разбра, че и двете операции бяха извършени в интервал от 24 часа от един и същ банков клон.

Един и същ.

Това откритие отекна в ума на Декарабиа; тази информация му бе най-ползна. Облегна се назад и присви очи; мозъкът му работеше като суперкомпютър, а мисълта му преценяваше следата и анализираше нейното значение.

— Криеш се близо до тази банка — заключи той, докато замислено потъркваше брадичката си. — О, ти си... ти си... — Направи гримаса. — Вероятно познаваш някого там. Роднина, приятел...

Неканеният гост обмисли няколко възможности. Мишената беше близо, надушваше я, но още не бе стигнал до нея. Все още не. Трябваше да затегне обръча и да организира засада, но за да го направи, трябваше да узнае още едно нещо. Едно-единствено нещо. Как да открие къде се намира човекът, който помагаше на мишената?

Мисли няколко минути по въпроса, преценявайки и отхвърляйки различни идеи; някои от тях бяха добри, но бързо се появиха препятствия, които ги направиха невъзможни. Въпреки това не се отказваше: не можеше да се откаже, това бе немислимо. След като отхвърляше една възможност, обмисляше следващата, а когато и тя се проваляше, идваше трета, четвърта... Обмисли всичко, което бе необходимо, за да постигне крайната си цел.

Изведнъж очите му заблестяха.

— Открих те!

[1] Централна улица в Рим. — Б.пр. ↑

XVII

Върху река Мондегу умърлушено се стелеше гъста мъгла, която създаваше странната илюзия, че къщите на Коимбра са издигнати върху облаци като небесен град. Кулата камбанария на университета, положена върху него като корона, проблясваше на утринната мъждива светлина. Старият син фолксваген пресече оградената с чинари улица и зави наляво в района на Кинта де Санта Комба. След като остави Алешандре на един ъгъл недалеч от сервиза на братовчед му, Томаш пое по една уличка, която излизаше на малък тих площад, ограден от борове, чиито клони галеха покривите на няколко къщи.

Автомобилът спря до бяла постройка, защитена от стена, покрита с пълзящи храсти и рядък жив плет отгоре.

— Пристигнахме! — обяви водачът, след като изключи мотора и дръпна ръчната спирачка. Обърна се към спътника си. — Трябва да отида да видя майка си. Ще дойдеш с мен или ще останеш в колата?

Филипе откопча предпазния колан.

— Идвам, разбира се — отвърна той, все така здраво сграбчил своя плик. — Трябва да се разтъпча.

Излязоха от колата и се отправиха към сградата. Върху една керамична плоча до портата имаш син надпис: *Дом за отдих*. Влязоха в градината, стъпвайки върху камъни, образуващи пътечка в току-що полятата трева, като сиви островчета в зелено море, и спряха пред вратата. Томаш натисна звънеца. Чу се продължителен електронен звук, идващ от вътрешността на сградата.

След няколко секунди вратата се отвори и на прага се появи жена в бяла престилка и шапка в същия цвят.

— Професор Нороня! — възкликна тя, като разпозна посетителя. — Радвам се да ви видя!

— Здравейте — отвърна историкът, засрамен, че не си спомня името на медицинската сестра. — Дойдох да видя майка си.

Жената в бяло им направи знак да влязат.

— Заповядайте отгук. Тя е на терасата, грее се на слънце.

Вътре се долавяше характерна миризма — може би някаква смес от супа, лекарства и почистващи препарати; миризма, която Томаш неволно свързваше със старостта. Сестрата придружи гостите по стълбите до горния етаж.

— Как е тя?

Сестрата вдигна ръка във въздуха и бавно я раздвижи в жест, който не разкриваше голям оптимизъм.

— Има различни дни, както знаете — каза тя. — Струва ми се, че днешният не е от добрите. Трябва да сте подготвен.

Предупреждението разочарова Томаш. Знаеше, че е безсмислено да му казват да се подготви; истината е, че никога не може да си напълно подготвен за лош ден на човек, болен от алцхаймер. За щастие болестта прогресираше бавно, но фактът, че с времето бе загубила някои способности, му се струваше неоспорим.

Дона Граса беше седнала в един ъгъл на терасата с изглед към гората, с жълто одеяло върху коленете. Беше затворила очи и се любуваше на топлия дъх на слънцето. Въздухът бе изпълнен с неспокойното жужене на насекоми — най-вече цикади, от които горичката гъмжеше и които огласяха утрото със своята странна мелодия.

— Дона Граса, вижте кой е дошъл да ви види.

Зелените очи на възрастната госпожа се спряха върху сестрата, после върху сина ѝ и накрая върху приятеля, който го придружаваше, но тя побърза отново да ги затвори, равнодушно, сякаш нищо не бе видяла.

Томаш се усмихна, наведе се и я целуна по челото.

— Здравей, майко. Как си?

Изненадана от целувката, дона Граса внезапно отвори очи и отново го погледна, този път продължително и с любопитство.

— Кой сте вие?

Синът си пое дълбоко дъх, за да поеме удара; днес определено не беше от най-добрите дни на майка му. Не му се случваше за първи път да не го разпознава, но все още не бе свикнал с тази реалност. Подозираше, че никога няма да свикне.

— Аз съм синът ти — отвърна нежно той. — Томаш, спомняш ли си?

Тя поклати глава.

— Моят Томаш е на училище — каза тя с внезапна гордост. — Учителката ми каза, че той е най-добрият в класа. Умник ми е той! — Тя се усмихна. — Прилича на баща ми, който също беше много схватлив.

Синът ѝ не настоя; знаеше, че в дни като този беше безсмислено; спомените на майка му се разбъркваха и явно в този момент съзнанието ѝ се рееше някъде в миналото. Поговориха си на общи теми. Томаш също се възползва от възможността да се порадва на утринното слънце. Дона Граса остана резервирана към посещението на сина си и почти не му обърна внимание. След двадесет минути, чувствайки се неспособен да се справи със ситуацията, той целуна майка си за довиждане и напусна терасата с наведена глава.

Директорката на клиниката го посрещна във фойето. Шоколадовите ѝ очи го погледнаха с топлина, която успокои душата му. Мария Флор имаше приветливо, замечтано и мило изражение, кръгло, красиво и свежо лице, кестенява чуплива коса със светли кичури и плътни устни, които напомняха на парченца портокал; при вида на усмивката ѝ сякаш бе невъзможно да не му се прииска да я целуне.

— Как е майка ви?

Томаш въздъхна.

— Днес не е много добре — каза той. — Не ме позна.

Директорката на клиниката докосна рамото му.

— Има и такива дни. Не се натъжавайте. Понякога тя скришом изхвърля лекарствата си и състоянието ѝ леко се влошава. Но ще разпоредя да я следят по-внимателно в часовете, когато си пие хапчетата. Ще видите, че състоянието ѝ веднага ще се подобри.

Докосването по рамото имаше за цел да го успокои, но на госта то подейства като електрически заряд. Томаш познаваше Мария Флор от няколко години и въпреки че я намираше за много привлекателна, никога не се бе опитвал да флиртува. Може би си въобразяваше, но по някакъв начин тя насърчаваше, предизвикваше естествената му стеснителност, сякаш за да го смути.

— Сигурен съм — промълви накрая той, убеден, че ръководителката на клиниката има право. — Когато дойда следващия път, тя ще е добре.

Двамата замълчаха. Томаш искаше да продължи разговора и да прекара още малко време с домакинята, но не знаеше за какво да говорят. Майка му и старостта ѝ не му се струваха най-увлекателната тема, която можеше да обсъжда с интересна жена като нея, а обстоятелствата правеха неподходяща всяка по-смела инициатива. Да я покани на вечеря? Тук, където живееше майка му, и точно в деня, когато тя дори не го бе познала? Не ставаше. Освен това зад себе си усещаше присъствието на Филипе и сестрата, които очакваха развързката на разговора. Всъщност имаше нещо, което можеше да обсъдят; онова, което директорката бе споменала по телефона, без да обясни. Но беше редно Мария Флор да заговори за това.

— Знаете ли, професор Нороня...

— Наричайте ме Томаш.

Тя се поколеба и се изчерви, но се съгласи.

— Добре... Томаш. — Мария Флор се взря в него с топлите си кафяви очи, сякаш преценяваше дали начинът, по който произнеса името му, му харесва. След това придоби изражение, което подсказваше, че има нещо неприятно за казване. — Томаш, обадих ви се, защото се появи един неудобен проблем, който бих искала да споделя с вас. Не се отнася пряко към здравето на майка ви, държа да знаете това, но...

— Какво има? — попита той, леко притеснен от смущението, което се четеше в погледа ѝ. — Случило ли се е нещо?

Мария Флор въздъхна, очевидно чувствайки се неудобно да изпълнява задълженията си в момента.

— Проблемът е... финансов.

Думите ѝ изненадаха Томаш.

— Финансов? — учуди се той. — Вие получавате цялата пенсия на майка ми, не е ли така?

Директорката на клиниката преглътна с усилие.

— Разбира се — каза тя. — Но пенсията ѝ бе орязана, както знаете.

— Моля?

— Значи, не сте разбрали? — изненада се Мария Флор. — Заради кризата освен съкращения на заплатите и орязване на субсидиите правителството намали и пенсиите. Кризата отне почти десет процента от тези пари, разберете. — Тя се поколеба. — Не

кризата. Всъщност ние. Започнахме да получаваме по-малко пари, а разходите ни са същите. — Мария Флор поклати глава и тъжно въздъхна. — Ах, това наистина е проблем! Знаете, че не съм собственичка на дома, а само директор. Собствениците ми обърнаха внимание на този въпрос и... с две думи, трябва да го разрешим. Тук има няколко души, които са в същата ситуация, не е само майка ви. Затова... помолихме семействата да възстановят липсващата част от парите.

Когато приключи със своята пледоария, Мария Флор отмести поглед встрани, очевидно засрамена от онова, което току-що бе поискала.

— Бих ви дал тези пари с удоволствие — отвърна Томаш, объркан от ситуацията, в която беше поставен. — Проблемът е, че останах без работа.

Събеседницата му закри устата си с ръка.

— Ах! — възкликна тя ужасена. — Не може да бъде!

— Истина е — увери я той. — Отново заради кризата, факултетът, където преподавах, трябваше да освободи нещатните преподаватели. Тази чистка включваше и мен.

Настъпи тишина, докато директорката на дома обмисляше новината и усложненията, които би могла да донесе.

— Искате да кажете, че... че ви е невъзможно да покриете необходимата сума?

Въпросът бе насочен директно към проблема и Томаш трябваше да си поеме дъх, преди да отговори.

— Е... разполагам с малко спестени пари — каза той. — Освен това сега получавам обезщетение за безработица. Това ми дава известни възможности.

Мария Флор го изучаваше.

— Не искам да ви се бъркам, но тези спестени пари достатъчно ли са?

— За жалост, не. Дори не знам дали ще стигнат, за да държа майка си тук дълго.

— И какво ще правите?

Томаш си пое дълбоко дъх.

— Ами не знам. Сигурно е, че няма да позволя да остане на улицата. За това и дума не може да става. Времето ме притиска. Трябва

бързо да си намеря работа, дори и да е в строителството.

— В строителството? Не виждате ли, че строежите са замразени?

— Това е само пример — обясни той. — Исках да кажа, че ще направя всичко възможно, за да реша проблема.

Директорката на дома се взря в него за момент, очевидно размисляйки по въпроса. После пое дъх и върху лицето ѝ се изви пресилена усмивка, която обаче бе достатъчно топла, за да може поне малко да сгрее сърцето му. В следващия миг усмивката ѝ изчезна.

— Това е ужасно неприятно — каза унило тя. — Собствениците на дома искат всичко до стотинка. След като парите на пенсионерите намаляват, семействата са тези, които трябва да покрият разликата. Те казаха да се свържа със семействата, които трябва да внесат разликата до... до четвъртък вечер.

Томаш разпери отчаяно ръце; днес бе вторник, което означаваше, че срокът е два дни.

— Четвъртък? Не може ли да ми дадете още малко време?

Мария Флор отново постави ръка на рамото му, разливайки топлия си нежен поглед върху разтревоженото лице на госта.

— Мога да говоря с тях, но няма да приемат...

Примирен, историкът въздъхна.

— Добре, ще трябва да прегледам спестяванията си — предаде се той. — Когато се върна в Лисабон, ще се обадя в банката да преведат парите, не се тревожете.

XVIII

След като проникна във вътрешната мрежа на банката, Декарабиа сравнително лесно достигна до записите от охранителните камери на онзи клон. Той декодира паролата, въведе я в системата и отвори страницата на сигурността. Потърси линка, водещ към клона, и кликна върху него.

— Я да видим — каза на себе си, преплитайки пръсти, докато съзерцаваше съдържанието, изпълващо екрана. — Първият транш е направен малко след три и половина вчера следобед. — Разгледа изображенията и потърси записите на камерата, която бе снимала в този час. — Така... така... искаме записите от камерата на банкомата. Я да видим.

Кликна върху архива на камерата и избра клиповете, записани между три и четири часа в понеделник следобед. Видеоето веднага изпълни екрана. Беше далечен план, показващ тротоара и улицата с нормален поток от пешеходци и автомобили наоколо. Изведнъж един човек се приближи до камерата, пъкна карта в процепа на банкомата, набра пинкода, изпълни инструкциите, взе парите и картата и се отдалечи с по-пълни джобове.

— Хайде, хайде — прошепна нетърпеливо неканеният гост. — Кога ще дойде нашият човек?

Записът от охранителната камера продължи, показвайки едни и същи кадри — тротоара, хора, които преминаваха отляво и отдясно, улицата, коли, автобуси, мотоциклети, движещи се в двете посоки, клиент, който се отправя към банкомата, тегли пари и си тръгва, после отново тротоара, улицата, друг клиент и отново. Всичко беше много монотонно.

Декарабиа се прозя.

— *Shit!* Това нещо върви ли, или не?

С едно око хакерът следеше изображението, а с другото — брояча на минутите.

15:23:15

Още дванадесет минути чакане! Ако можеше, щеше да включи *fast forward*, за да стигне до желания час, но екранът не предлагаше тази опция. Определено имаше какво още да се желае от разработчиците на вътрешната мрежа.

Отиде да си вземе кафе. Опасяваше се, че мишената може да се появи на екрана по-рано от очакваното, затова бързо се върна на мястото си. Видя обичайните образи и отново провери часовника.

15:26:47

Все същото. Тротоар, улица, минувачи, автомобили, клиенти. Всичко се случваше невероятно бавно, създавайки впечатлението, че времето се влачи нарочно, за да го дразни. Вгледа се в изображението на екрана. За щастие, камерата на банкомата, изглежда, имаше широкоъгълен обектив, помисли си Декарабиа; това му осигуряваше добра видимост и му позволяваше да оглежда всеки човек, който се разхожда наоколо, да проследи откъде идва и накъде отива.

Сведе поглед към часовника.

15:32:03

Три минути. Отегчението изчезна и отстъпи място на нарастваща концентрация. Всеки момент мишената щеше да се появи на екрана. Откъде ще дойде, отляво или отдясно? Дали щеше да има някой с него? Декарабиа страстно залагаше на това; щеше да му спести огромни усилия. Не че бягаше от работа. Въпросът бе, че трябва да се действа бързо.

15:34:11

Една минута. Огледа още по-внимателно екрана, взирайки се в лицата на всички минувачи. След няколко секунди видя един мъж да се доближава до камерата. Косата му бе разрошена, нуждаеше се от бръснене, гледаше уморено и по лицето му се четеше израз на безпокойство.

— Ах, копеле! — възкликна внезапно той. — Пипнах те!

Беше Филипе Мадурейра.

Видя го как пъхна картата в процепа, набра пинкода, избра желаната сума, видя отказа на екрана и със сгърчено от яд лице изкрещя нещо, което не се чу. Записът нямаше звук, но не бе и необходимо; бе очевидно, че псува банката или онзи, който бе ограничил достъпа до собствените му пари.

— Май си я закъсал, а? — усмихна се Декарабиа, развеселен от реакцията на мъжа на екрана. — Това е нищо в сравнение с онова, което те очаква, глупако!

Видеото показваше как Филипе, разочарован, прибира картата и се обръща. Хакерът внимателно проследи движенията му. Мишената тръгна надясно и вдигна качулката си, после се облегна на стъблото на една липа и погледна часовника си, сякаш чакаше някого. След минути започна да крачи нервно насам-натам. От време на време уморено свеждаше глава, поглеждаше часовника си и отново започваше да дебне наоколо.

Поведението му предизвика доволна усмивка по лицето на Декарабиа.

— Чакаш някого...

Филмчето за интервала между три и четири часа следобед свърши, без да се случи нищо интересно. Неканеният гост отвори записа за следващия час и се загледа в екрана. Филипе продължаваше да стои на сянка под липата, очевидно чакайки някого, обзет от някаква смесица от спокойствие и нетърпение — същото чувство, което в момента заливаше и Декарабиа. Но какво можеше да направи? Трябваше да гледа видеото в реално време, за да хване най-важния момент. Очакването на мишената все някога щеше да приключи и да реши всичко; копнееше кадрите да бъдат достатъчно подробни и да му предоставят онова, от което се нуждаеше.

16:08:28

Чакането се проточи. Минувачи, коли, мишената, облегната на дървото, клиенти, които един след друг се отправяха към банкомата, за да изтеглят пари или да извършат друга операция. Всичко се повтаряше в неопишуема монотонност, която караше натрапника постоянно да се прозява и да пие повече кафе, за да пребори съня.

16:27:03

Изведнъж видя как Филипе се изстреля от мястото си и се отправи с бърза крачка към един мъж, който бе слязъл от автобуса. Мишената дръпна непознатия за ръката, онзи се обърна и след известно колебание разпозна човека, който го бе спрял, като го заговори. Декарабиа кликна няколко пъти върху екрана, за да увеличи изображението. Видя как двамата мъже се обръщат и се отправят към

вратата на жилищна сграда. Непознатият пхна ключа в ключалката, вратата се отвори и двамата изчезнаха вътре.

— Пипнах те! — зарадва се той и стана да се пораздвижи след продължителното наблюдение. — Пипнах те, кучи сине!

Получи се по-добре, отколкото бе очаквал. Не само бе видял човека, с когото мишената се бе свързала, но и видя накъде се бяха отправили; със сигурност мястото, където търсеният от него мъж се криеше.

Какво повече можеше да иска?

Впери поглед в монитора и започна да изучава кадрите, които бе записал, от момента, в който Филипе Мадурейра бе спрял непознатия, до мига, в който двамата изчезнаха във входа на сградата. Увеличи резолюцията на лицето на спътника на Филипе и внимателно го разгледа.

— Кой си ти? — попита той шепнешком, с очи, вперени в това лице. — Кой си ти?

Не се съмняваше, че скоро щеше да узнае отговора.

XIX

Отбиха на ъгъла при сервиза да вземат Алешандре. След това преминаха по улиците на Коимбра и завиха там, където една табела със сини букви и линии сочеше магистралата, водеща към Лисабон.

Зад волана Томаш мълчеше; вниманието му бе приковано в пътя, а умът му си припомняше случилото се през последния час в клиниката, където бе настанена майка му.

— Готина мацка, а?

Въпросът на Филипе, зададен с провокативен тон, наруши тишината във фолксвагена.

— Коя?

Приятелят му се разсмя.

— Не се прави на ударен, Казанова! — пошегува се Филипе, споменавайки стария му прякор от гимназията. — Ясен си ми като бял ден.

Шофьорът не отмести поглед от шосето.

— За какво говориш?

— За директорката, за кого друг? — Присви очи, сякаш си припомняше нещо. — Как се казваше? Мария... Мария... — Очите му блеснаха. — Флор, нали? Мария Флор. — Предизвикателно повдигна няколко пъти вежди. — Страшно парче!

— О, не говори глупости!

— Тези очи с цвят на шоколад, тези сочни устни, лукавата ѝ усмивка... ах, момичето наистина си го просеше! — Филипе приятелски сръчка Томаш. — Може и да греша, но май скоро ще ходиш на среща... Вече ви виждам...

— Хайде, млъкни!

Филипе отново се засмя, развеселен от реакцията на стария си приятел от гимназията. Познаваше слабото му място и не смяташе да го остави да се измъкне лесно.

— Кажи, че не я намираш за страхотно парче — подхвърли той, като го предизвикваше. — А? Хайде, кажи го, можеш ли?

Томаш не отделяше поглед от пътя и на лицето му нямаше и помен от усмивка; ръцете му здраво стискаха волана с изражението на пределно концентриран човек. Не беше в настроение за шеги.

— Тревожа се за майка ми — каза той, променяйки темата на разговора. — Намалиха пенсията ѝ, а аз съм без работа. Тоест разполагам с по-малко пари, а трябва да платя клиниката. Ще трябва да използвам спестяванията си, от които не е останало много. Как да се справи човек?

Въпросът увисна във въздуха. Филипе притихна; темата бе сериозна и не се връзваше с безобидния шеговит тон по адрес на директорката на клиниката. Колата се качи на магистралата и пое към Лисабон, предоставяйки им времето за размисъл, което проблемът изискваше.

— Нещата няма да вървят към по-добро, предупреждавам те — накрая каза Филипе. — Трябва да го приемеш.

— Как така няма? Смяташ, че няма да си намеря работа?

— Ще си намериш, не се безпокой. Според статистиката висшистите успяват да се справят във времена на криза. Безработицата засяга най-вече хора без образование, а не тези, които са учили.

— Знам това — каза шофьорът. — Но тогава защо е този песимизъм?

С поглед, зареян сред къщите по хълмовете покрай магистралата, Филипе облиза устни и отвърна:

— Песимизмът ми е насочен към пенсията на майка ти.

Томаш въздъхна. Съзнаваше този проблем.

— Знам — каза той. — Това няма да се промени. Работи толкова години, бедната. Цял живот трупа стаж, за да се пенсионира, има право на пенсия, а сега... сега, когато се нуждае от нея, я орязват.

Алешандре, който отново се взеше на задната седалка, се наведе напред.

— Постъпват толкова несправедливо с възрастните — взмути се той. — Това е абсолютно непочтено!

— Така е — съгласи се Томаш. — Положението е ужасно. Има хора, които изнемогват.

— Трябва да излезем на улицата и да протестираме — настоя пътникът на задната седалка. — Трябва да ги накараме да прекратят тази престъпна политика! Държавата трябва да поеме отговорност и да

защити народа. Да накараме политиците да увеличат заплатите, пенсиите, да инвестират в здраве, образование и социална политика, да повишат жизнения стандарт за всички хора.

— Би било чудесно, несъмнено — съгласи се Томаш. — Проблемът е, че не е толкова просто, нали?

— Не е просто, защото не сме поискали — заяви Алешандре с нарастващо възмущение. — Достатъчно е да се вземе решение и да се приеме закон, нищо повече.

Въпреки отчаянието си, историкът не можа да сдържи леката си усмивка.

— Ех, де да беше толкова лесно...

Филипе, който бе мълчал няколко минути, отместа поглед от случващото се отвъд банкета на магистралата и се взря в Алешандре.

— За жалост, в живота не се случва така, както искаме — заяви простиичко той. — Животът е такъв, какъвто е. Аз например бих искал да живея вечно и мисля, че смъртта е една несправедливост. Но колкото и да протестирам и да се съпротивлявам, факт е, че ще умра. Реалността е такава, каквата е, а не каквата на нас ни се иска да бъде.

— Отказвам да приема такава примиренческа позиция. Ако животът е такъв, какъвто е, ние сме способни да го променим. Държавата е длъжна да ни защити и не може да бяга от тази отговорност.

Филипе се засмя.

— Да разбирам, че ти си от Държавната партия^[1] — каза той с ирония. — Плащаш ли членски внос?

Младежът го изгледа неразбиращо.

— Моля?

— Държавната партия — Филипе се обърна към Томаш — Знаеш ли колко членове има?

— Знам ли наистина? — отвърна шофьорът с изражение на човек, който е запознат с темата. — Я да пресметнем. — Повдигна вежди и започна да разсъждава на глас. — Държавната партия е съставена от всички хора, които зависят от държавата. Това са седемдесет хиляди служители в държавната и общинската администрация, три милиона и половина пенсионери, над един милион безработни и още един милион души, които получават различни

социални помощи и привилегии от държавната хазна. — Свъси вежди, — Това прави шест милиона души. Най-голямата партия в Португалия.

Филипе отново се обърна към Алешандре.

— Виждате ли? — попита той. — Това означава, че седемдесет процента от португалците живеят от парите на данъкоплатците. Държавни служители, пенсионери, безработни, социално слаби, болни, многобройните партийни членове и всички, които получават някаква субсидия или социална помощ.

— И какво?

— Какво ли? Знаете ли каква част от държавните пари харчи държавата за заплати на служители и социални помощи? — Направи драматична пауза, преди да разкрие сумата. — През 2010-а тези разходи възлизаха на 96%.

— Деветдесет и... — Алешандре зяпна. — Но това... това са почти всичките пари!

— Правилно! На практика всички пари от данъците, събирани в Португалия, се харчат за заплати, пенсии и субсидии за хората, които живеят на гърба на държавата.

— Ами строителните работи, финансирани от държавата? Магистрали, болници, училища... всички останали разходи? Откъде пари за тях?

— От бъдещето — отвърна Филипе, — Чрез ПЧП, които поемат финансирането на обектите за едно бъдеще, което е тук, или с пари назаем отвън — друго бъдеще, което също чука на вратата, тъй като в момента плащаме тези заеми с непосилни лихви. Нетният външен дълг на страната нарасна от около 40% от БВП през 2001-ва до 110% десет години по-късно, когато дойде МВФ — среден ръст с дванадесет милиарда евро на година. Тоест Португалия започна да се издържа с пари, които не идват от производството. Затова казваме, че живеем над възможностите си. Средствата, които държавата печели от данъци, отиват за заплати и социални помощи. Не остава нищо.

Все така взрян в пътя, Томаш тъжно поклати глава.

— Виждате ли какъв е филмът? — попита саркастично той. — Не намаляват разходите, за да не загубят избиратели...

— Това е очевидно. Държавната партия е могъща, драги. Управляващите и опозиционните партньори са напълно наясно с тази нестабилна ситуация, не се съмнявайте. Проблемът е, че всички искат

да спечелят изборите, а както знаете, орязването на разходите не носи вот на никого. След като държавната партия представлява шест милиона гласа, този, който даде повече пари на държавните храненици, печели повече гласове. Така се оказваме в една разходна спирала, от която няма изход.

При тези думи Алешандре стана нетърпелив.

— Неолиберални приказки! — отбеляза Алешандре. — Тези пророчества не помагат на никого, просто отразяват „икономизираната“ визия за нещата.

Забележката разсмя Филипе.

— Типично за човек, който живее благодарение на държавната партия — изтъкна той. — Винаги когато някой се осмелява да прави сметки и да твърди, че нещо е икономически несъстоятелно, веднага е наричан „неолиберал“, „песимист“ и „апокалиптичен пророк“, „привърженик на икономизма“, който „не храни никакви надежди“. — Прекъсна мисълта си, за да уточни: — Под „привърженик на икономизма“ да се разбира човек, който знае да събира числа и осъзнава, че реалността не се издържа от фантазии, естествено, а „храня надежди“ означава „храня илюзии“. — И продължи: — Какво направиха нашите забележителни лидери, когато се сблъскаха с тежката и неприятна действителност на цифрите? Те казаха: Има живот и отвъд бюджета! По този начин подцениха проблема и измъкнаха килимчето изпод краката на онези, които се опитваха да се справят с него. Тази логика достигна кулминацията си през 2009-а след финансовия колапс в Америка, когато правителството малко преди изборите намали ДДС и увеличи заплатите в държавния сектор с близо три процента.

— Така беше — спомни си Томаш. — Спечелиха изборите.

— И как не? Печели този, който угажда на държавната партия. — Прочисти гърлото си. — Проблемът е, че икономиката не може да понесе всички тези популистски маневри. В продължение на десет години до 2011-а, когато МВФ стъпи в Португалия, за да сложи край на пиршеството, социалните разходи нараснаха с повече от два процента, докато БВП се увеличи само с...

— Нула цяло и три процента — допълни историкът. — Да, вече го каза.

— Това несъответствие между значителното нарастване на социалните разходи и нищожния ръст на икономиката не е за подценяване, приятели.

— Разбира се, че не — съгласи се Томаш. — Само наличното богатство може да бъде разпределяно. Ако няма пари, не може да се харчи. Очевидно е.

— Очевидно е за теб и за всеки, който спре за момент и се замисли за нещата, но явно не и за гениите, които ни управляват вече толкова години. Знаем, че много хора изпитват огромни трудности и наистина имат нужда от помощ, но социалната държава не се гради върху добрата воля на икономиката. За да разпределяш богатство, първо трябва да го създадеш. Оказва се, че социалните разходи са се увеличили средно седем пъти в сравнение с тези при икономическото развитие между 2001-ва и 2011-а; така се подрива контролът върху държавния дълг, а тези уникални мозъци не бяха способни да разберат, че са ни повели към хаос. Португалската икономика не само не може да поеме тези разходи, те на практика я унищожават. Тъй като бе необходимо да се печелят гласове на всяка цена, държавната партия беше захранвана с все повече пари. Това наложи увеличаване на данъците, които нараснаха до такава степен, че станаха най-високи в Европа спрямо средния доход на населението. Така бяха погубени и докарани до фалит фирмите, които правеха пари, а това увеличи броя на безработните и заетите в държавната партия. Възникна необходимост от по-високи данъци, което още повече задуши икономиката и принуди още фирми да фалират, те изпратиха нови работници в бюро по труда и така всичко се завъртя в един порочен безкраен цикъл.

— Интересното е, че през цялото това време се говореше в защита на социалната държава.

— Да, но с тази политика управляващите я направиха нестабилна. Тези, които защитаваха социалната държава, са същите, които най-много допринесоха за разрушаването ѝ. В момента Португалия е с най-висок външен дълг от 1892 година насам, най-високия държавен дълг през последните сто и шестдесет години, най-голям брой безработни в своята история и най-ниския икономически растеж от Първата световна война насам. Като имаме предвид тази

статистика, кажете ми как, по дяволите, е възможно да издържаме социалната държава, която създадохме?

Томаш сведе поглед към стрелката за горивото на таблото на фолксвагена. Нямаше много бензин и трябваше да отбие в някоя бензиностанция, за да зареди.

Възползвайки се от тази пауза, Алешандре наруши възцарилата се тишина.

— Проблемът за дефицита на държавните сметки се решава с развитие на икономиката — обобщи той. — Ако се разраснем, ще победим дефицита.

Филипе разпери два пръста пред пътника на задната седалка.

— Има два начина за справяне с дефицита — каза той. — Съкращаване на разходите или увеличаване на приходите. Увеличаването на приходите идва, разбира се, от данъците. Проблемът е, че по-високите данъци намаляват инвестициите и водят до фалити, поради което са ефективни само в краткосрочен план. Единственият начин да се увеличат приходите от данъци трайно е икономическият растеж. — Той въздъхна. — Само че, драги, тук няма икономически растеж, нали?

— Нула цяло и три процента годишен среден ръст през последните десет години до идването на МВФ — повтори Томаш. — Добре е да не забравяме тази цифра. Говори много.

— Тоест — настоя Филипе — когато един политик, който харчи много пари, твърди, че решението е икономическият растеж, той всъщност казва, че няма да направи нищо, за да разреши проблема. Ако управляващите дебалансира държавния бюджет, как тогава искат стабилно икономическо развитие? Това е само за заблуда на наивниците.

Алешандре не се предаваше.

— Икономиката може да се укрепи...

— Как?

— С финансова инжекция.

— С чии пари? Пари няма! Освен това твърдя, че в последните десетилетия в португалската икономика са били инжектирани милиарди евро, а няма почти никакъв ръст. — Филипе доби замислено изражение. — Може да се намали корпоративният данък, както направи Ирландия през 90-те. Но това би било полезно само ако е

съпътствано от други непопулярни реформи, като облекчаване на процедурата за уволнение, така че който има пари, да пожелае да започне бизнес в Португалия и така да натрупа богатство.

— Трудовият кодекс бе променен през 2012 година.

— Вярно е. Но е необходимо да се направят още неща, които правителството не е успяло или не е искало да промени — например да работи за по-експедитивна и ефикасна съдебна система, да намали значително бюрокрацията в страната, да се бори с корупцията чрез ефективно законодателство, да поддържа стабилни и опростени данъчни закони за по-дълго време... с две думи — пакет от реформи, способни да направят условията за инвестиции привлекателни и сигурни. Коя чужда фирма ще поиска да инвестира в Португалия и да създаде работни места, ако вижда, че данъците ще глътнат печалбата, че ще са нужни четири години, за да получи разрешително, че ще трябва да наеме архитекти и инженери, които са приятели на управляващите или на автократите, за да получи одобрение за проектите си и че ако трябва да съди някого, ще трябва да се влачи петнадесет години по съдилищата? Никой няма да вложи пари в такава държава! Страхът от промяна и негативните настроения към португалските предприемачи още повече затрудняват изхода от сегашната ситуация. Нещо повече, самите предприемачи са слаби и не особено амбициозни — плод на лошата образователна система.

— Бъдете сигурен, че и предприемачите не са света вода ненапита.

Филипе направи гримаса.

— Без съмнение — съгласи се той. — Но не само те. Като оставим настрана огромния държавен дълг, има друг, много по-сериозен проблем, който пречи на нашето развитие.

Той бръкна в джоба си и извади химикалка. Обърна плика, с който не се разделяше, откакто бе пристигнал в Португалия и върху чистата страна надраска едно уравнение.

$$\Delta \text{ БВП} = \Delta \text{ НАСЕЛЕНИЕ} + \Delta \text{ ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ}$$

— Това е делта — забеляза Томаш, разпознавайки триъгълника от гръцката азбука. — Означава промяна в стойността на параметъра, нали?

— Точно така — потвърди приятелят. — Нарастването на БВП зависи от нарастването на населението и нарастването на производителността. — Посочи последната дума в уравнението. — Да започнем от производителността. — Обърна се към Алешандре. — Кой човек е ниско продуктивен?

Пътникът на задната седалка се засмя; отговорът му се струваше очевиден.

— Който работи малко, разбира се.

Томаш поклати глава и отново се намеси в разговора.

— Грешка — каза той. — Човек може да работи всеотдайно по петнадесет часа на ден и да е ниско продуктивен, докато друг може да работи два часа и да свърши много повече.

— Какво? — изненада се Алешандре.

— Повярвайте ми — настоя Томаш. — Производителността се отнася до стойността на продукта на труда, а не до обема на работа. Португалците например работят повече от германците, но са по-малко продуктивни. Защо? Защото докато на един португалец са му необходими тридесет дни работа, за да произведе сто бутилки вино по десет евро едната, един германец за двадесет дни произвежда един мерцедес. Само че мерцедесът струва сто хиляди евро, а стоте бутилки вино — хиляда. Тоест въпреки че е работил с десет дни по-малко, германецът е по-продуктивен, защото производеният от него продукт струва повече от този на португалеца.

— Точно така — съгласи се Филипе. — Значи, за да развиваме икономиката, трябва да увеличим производителността, тоест да произвеждаме неща с по-висока стойност за международния пазар. Проблемът е, че образователната ни система е неефективна, с много ниски показатели на успеваемост в математиката. Затова кадрите, които се появяват в сферата на науката и технологиите, не са достатъчно квалифицирани.

— Да, и държавата подпомага само нетъргуемия сектор, докато търгуемите блага, от които се правят пари, са изоставени — побърза да добави Томаш. — Статистиките сочат, че частните инвестиции печелят повече от държавните, но в Португалия правителството налага

crowding out на парите в банките, оставяйки малко за частните фирми. Без пари те не инвестират. Без инвестиции... сбогом, икономически ръст! Ако искаме икономиката да се развива, трябва да увеличим производителността.

Филипе посочи уравнението, което бе нахвърлил върху плика в ръцете си.

$$\Delta \text{ БВП} = \Delta \text{ НАСЕЛЕНИЕ} + \Delta \text{ ПРОИЗВОДИТЕЛНОСТ}$$

— Да не забравяме, че производителността е само един от елементите в уравнението — припомни той. — Другият елемент е населението. Ако искаме да постигнем икономически растеж, се нуждаем от висок прираст на населението.

Историкът махна с ръка.

— Кое население? — попита той. — Португалското население намалява! От 2010-а насам например на всяка двойка се падат средно по едно цяло и три деца; раждаемостта е доста под необходимите две цяло и едно, гарантиращи смяна на поколенията. Дори по-лошо — в същото време многобройното следвоенно поколение навлезе в пенсионна възраст, увеличавайки драстично броя на пенсионерите в страната. Португалия има отрицателен прираст на населението.

— Кое означава, че има по-малко население в активна възраст, правещо пари, които да се разпределят сред нарастващия легион от застаряващи хора за пенсии и скъпи здравни грижи — обясни Филипе. — И както правилно отбеляза, раждаемостта рязко спадна. В началото на десетилетието двадесет и шест процента от португалското население е било застаряващо, това е огромна част. Прогнозите са през 2050-а тази стойност да достигне близо шестдесет процента.

Алешандре прекара пръсти през косата си.

— Наистина ли? — изуми се той. — Шестдесет процента от хората ще бъдат пенсионери?

— Ами да! И кой ще плаща пенсиите и здравните грижи на толкова много хора? Как е възможно постигането на икономически растеж в подобни условия? Забележете, икономиката може да се развива въпреки демографските проблеми, но за това е необходима

висока производителност, така както е възможен ръст и с ниска производителност, стига прирастът на населението да е висок. Но една икономика не може да се развива с ниска производителност и демографски срив.

— Вината за това не е само на политиците — отбеляза Томаш. — Вината е на всеки един от нас, който отказва да има деца. Копаем собствения си гроб.

— В последна сметка истинските виновници за всичко, което се случва, сме ние самите — съгласи се Филипе. — Ние гласуваме за политици, които увеличават разходите, ние сме тези, които цял живот протягат ръка към държавата, ние не можем да гарантираме смяната на поколенията и създаваме бъдещо общество от старци.

— Понякога имаме склонността да забравяме откъде е тръгнало всичко и това ни вреди — каза историкът. — Трябва да имаме предвид, че предпоставките на социалната държава са се формирали през 50-те години на миналия век, във време, когато хората в пенсионна възраст са били малко и средната продължителност на живота е била шестдесет и пет години. Тази възраст се установила като пенсионна, основавайки се на убеждението, че малцина ще живеят повече. Но с подобриенето на условията за живот и напредъка на медицината продължителността на живота се увеличава. От 1960-а година до днес в Португалия тя е нараснала с 15%. И в същото време раждаемостта е намаляла. С обръщането на полово-възрастовата пирамида системата е заплашена от колапс.

— Според стария икономически постулат — каза Филипе — нежизнеспособното не бива да се подкрепя.

Томаш отмести поглед от шосето и се взря в лицето на пътника на задната седалка, отразено в огледалото за обратно виждане.

— Ето защо орязват пенсията на майка ми, разбирате ли?

Старият му приятел от гимназията насочи пръст към него.

— За майка си ли се тревожиш? — попита учудено той. — Трябва да се притесняваш за себе си! И за мен също. — Махна назад към Алешандре. — И за него. Майка ти все още има хора, които изкарват някакви пари за пенсията ѝ, макар и орязана, както е в момента. Днес пенсионерите се оплакват от съкращенията, които са наистина сериозни и жестоки, но това, през което те минават, е нищо в сравнение с онова, което чака нас. През 1960-а на всеки двадесет и

седем пенсионери се падат сто младежи, днес на сто младежи има близо сто и тридесет пенсионери. Кой ще работи, за да плаща пенсиите ни, когато достигнем пенсионна възраст и половината население ще е застаряващо като нас? Кой?

— Само масовата имиграция може да ни спаси — отвърна Томаш. — В противен случай...

— Само имиграция — съгласи се Филипе, кимайки с глава. — Въпреки че, разбира се, тези, които имат интерес да идват в страната ни, са ниско образовани имигранти. Хубаво е да имаме предвид, че те изкарват малко пари. — Взря се в дърветата, които растяха край банкетата.

— Важното, драги, е да разберем, че в момента не сме в състояние да се преборим с дефицита с помощта на икономически растеж. В този случай може да се справим само чрез намаляване на разходите и структурни реформи, които са рестриктивни, но рано или късно ще ни направят конкурентоспособни. Скандинавските страни и Германия, които произвеждат много повече блага от нас и имат по-висока раждаемост, вместо да се впуснат в сладки, но безполезни приказки за икономически растеж, вече направиха сериозни съкращения в социалната сфера и заплатите. Опасявам се, че това е и нашият път.

Този анализ беше мрачен, но Томаш не изглеждаше потиснат. Всъщност вече имаше други тревоги. Забеляза изхода за бензиностанцията на Помбал, рязко завъртя волана и слезе от магистралата.

Стрелката на горивото беше стигнала дъното, също като икономиката.

[1] На португалски — *Partido do Estado*, понятие, споменато в книгата „Portugal, que futuro? O tempo das mudanças inadiáveis“, *Objectiva*, 2009 („Португалия, накъде? Времето на неотложните промени“), написана от Медина Карейра и Едуардо Дамазо. „Държавна партия“ авторите наричат всички граждани на Португалия, които получават пари от държавата — пенсионери, държавни чиновници, безработни и др. Смята се, че тези избиратели винаги гласуват за левоцентристки партии с визия за социалната политика. — Б.пр. ↑

XX

Обади се два пъти по телефона и фактът, че никой не отговори, беше ясен знак, че апартаментът е празен. До същото заключение стигна и след двучасово наблюдение на сградата. Декарабиа сръчно завъртя шперца в ключалката и вратата на апартаментата на втория етаж вляво се отвори с метално изщракване.

— Поща! — извика той, докато надничаше през вратата към вътрешността на жилището. — Има ли някого вкъщи?

Както се очакваше, никой не отговори. Зададе въпроса само като допълнителна предпазна мярка. Убеден, че няма да има изненади, неканеният гост затвори вратата след себе си и започна да оглежда апартаментата. Подходи методично, като започна от хола и завърши претърсването с баните. Личеше си, че се намира в ергенско жилище, лишено от творческото докосване на женската ръка. Нямахше цветя, нито украшения, ако не броим няколко сувенира от пътувания, най-различни старинни предмети, един тибетски Буда върху колона, една плочка с йероглифи, поставена на лавицата, ръкопис със символи на иврит, закачен на стената, бумеранг на австралийски аборигени върху плота и ваза, пълна с антични римски монети.

Декарабиа рови из чекмеджетата, шкафовете и дори под матраците, но не намери нищо интересно освен снимки. Видя няколко фотографии на момиченце със синдром на Даун на различни места, снимка на жена с лунички — вероятно майката на детето, негатив от семейна фотография — навярно собственикът на жилището като малък и неговите родители, и няколко фотографии на мъж, сниман на различни места по света — пред Хеопсовата пирамида, заобиколен от ледници в полярен пейзаж, пред двореца „Потала“ в Лхаса, из мюсюлманския квартал в старинната част на Йерусалим.

Декарабиа се разположи на дивана, извади мобилния си телефон от джоба и набра номера.

— Мишената не си е у дома, велики Магус — съобщи той веднага щом от другата страна се чу глас. — В апартаментата няма

никого.

— Как така няма? Смяташ, че са избягали?

Декарабия доби скептично изражение.

— Не мисля. Изглежда, просто са заминали. Едно бягство в последния момент все пак би оставило след себе си лек безпорядък. — Той огледа стаята. — Тук е прекалено подредено.

Гласът от другата страна на линията сякаш се успокои.

— Още по-добре — отвърна. — Е, какво ще правиш сега?

— Ще им устроя засада, разбира се.

— Чудесно. — Магус замълча за момент, а около него се чу шумолене на хартия. — Слушай, имам данните на приятеля.

— Вече знам. Някакъв историк, съученик от гимназията. Когато ви изпратих снимката, направена от камерата на банкомата, ми казаха...

— Това бе само най-обща информация — прекъсна го Магус. — Сега разполагам с пълен доклад за този човек, който... честно казано, ме обезпокои.

Последните думи на събеседника му изненадаха Декарабия.

— Обезпокои ли ви, велики Магус? Защо?

— Този човек може да ни причини неприятности — отвърна мъжът. — Има лице на филмова звезда и биография на мамино синче, но изглежда, е участвал в деликатни операции. — Той сниши глас. — С ЦРУ. И Интерпол.

Неканеният гост се взря в снимката на масичката до канапетото, на която собственикът на жилището се усмихваше пред двореца „Потала“ в Тибет.

— Този ли?

— Да, налага се да внимаваш с него. Неслучайно нашият приятел се е обърнал към него за помощ. Изглежда, този професор Нороня вече му е съдействал по един случай преди няколко години. Ако не внимаваме, нашият проект може да се окаже в опасност.

Декарабия се взираше в усмихнатото лице на снимката, опитвайки се да отгатне какво крие.

— Но той е историк, нали?

— Да.

Агентът недоумяваше как един историк би могъл да представлява и минимална заплаха.

— Работил е с ЦРУ и Интерпол? Това означава, че е обучен да се бие...

— Той не е опасен физически, Декарабаи. Но изглежда, си имаме работа с гениален ум, способен да разрешава сложни проблеми. ЦРУ и Интерпол са разчитали на неговите интелектуални способности. Всъщност точно те могат да ни създадат сериозни проблеми, а не мускулите му.

— Гениален ум ли, велики Магус? — Той се почеса по главата, опитвайки се да извлече практическия смисъл на думите, които току-що бе чул. — Хм... Има ли тактически оперативни умения?

— Доколкото знам, не.

— Тогава какъв по-точно е проблемът?

— Този човек е по-умен от теб и мен взети заедно, разбираш ли? Описаха ми го като опасен противник, с бърза мисъл и светкавични действия, способен да импровизира в неочаквани обстоятелства и да обръща в своя полза критичните ситуации. Трябва да си много предпазлив с него, разбираш ли?

Неканеният гост си пое дълбоко дъх; началникът му се бе изказал пределно ясно.

— Какво трябва да направя?

Отговорът дойде незабавно.

— Убий го. Ликвидирай този тип още преди да хванеш и разпиташ нашия обект. Не му давай възможност да ни създаде неприятности, разбра ли ме?

Декарабаи отново сведе поглед към снимката, поставена на масичката до канапето. Присви очи и запамети лицето, което му се усмихваше от Лхаса.

— Да, велики Магус.

Затвори, прибра телефона в джоба си и се изправи. Направи няколко крачки и застана до прозореца в хола. Белите пердета бяха прибрани и го излагаха на външни погледи. Пусна ги до средата на прозореца и чак тогава надникна навън. Долу се виждаха улицата и тротоарът. Невъзможно бе някой да мине оттам, без да го забележи. Ръката му се спусна към колана и извади пистолет. Провери патроните и вдигна предпазителя.

Беше готов.

XXI

Вратата за гаража се отвори с електрическо жужене. След като оставиха Алешандре на „Кампо Пекено“, Томаш и Филипе се прибраха вкъщи. Синият фолксваген слезе по рампата и паркира, както обикновено, на мястото, отредено за собственика на апартамента на втория етаж вляво. Историкът се увери, че не е забравил нищо в колата, заключи я и поведе госта си по коридора, който водеше до вътрешната врата към стълбището на сградата.

Натисна дръжката, но вратата не се отвори.

— По дяволите, заключена е — каза ядосано той. — Забравил съм ключа вкъщи...

— И какво ще правим?

Домакинът нервно въздъхна, опитвайки се да запази спокойствие, вместо да се ядосва; не се бе случило нищо страшно, естествено, но защо трябваше да се връщат навън и да обикалят?

— Трябва да излезем през портала и да влезем през главния вход — каза той примирено и направи знак на приятеля си да го последва. — Хайде.

Върнаха се по коридора и се отправиха към вратата на подземния гараж. Томаш натисна ключа и вратата отново се отвори. Излязоха на тротоара и се отправиха към главния вход на сградата. Историкът хвърли поглед към приятеля си и видя, че отново стиска хартиения плик.

— Виж ти — пошегува се той, — да не би животът ти да зависи от тези хартии?

— Това са документите, които подготвих — обясни Филипе. — Не мога да се разделя с тях.

— Какви документи?

— Информация, свързана с делата, в които се замесих.

— Затова ли бягаш?

Лицето на приятеля му помръкна, сякаш върху него внезапно се бе спуснала сянка.

— И затова — отвърна лаконично, със загадъчен тон. — Не само, но и заради това.

Томаш реши да не задава повече въпроси; щом приятелят му от гимназията не разкриваше почти нищо за обстоятелствата около гостуването си, значи, имаше основателна причина да постъпва така. Томаш трябваше просто да му помогне, щом се нуждае от него, и да вярва, че няма да се забърка в неприятности, макар че за втората част не бе толкова сигурен. Беше очевидно, че Филипе е тук, защото има проблеми. Как би могъл да е сигурен, че това няма да засегне и него самия? Всъщност нямаше гаранция. Надяваше се само всичко да е законно и неговият приятел да не е ограбил или убил някого. Тази мисъл го накара да настръхне, но той бързо я прогони. Вярваше, че Филипе не е извършил престъпление. И все пак, ако е така, защо се крие, а не се обърне към полицията? Като се замисли човек, изглежда странно, нали? Щом всичко е законно, защо не потърси помощ в полицията?

— Простете, господине, дали...

Възрастна жена с интелигентно лице, чиято глава бе увита в шал, сякаш искаше да се скрие от хората, го бе заговорила плахо с протегнатата ръка и мънкаше нещо, което Томаш не разбра.

— Моля?

— ... за храна и...

По лицето на жената се стичаха сълзи и тя дори не можа да довърши думите си. Наведе глава и бързо се отдалечи, засрамена. Слисан и неспособен да реагира, историкът гледаше след нея. Докъде са стигнали нещата, помисли си той шокиран; дори интелигентни наглед хора просят милостиня. Жената, която вървеше по улиците и молеше хората за помощ, можеше да бъде неговата майка или леля. Неудобството и ужасът го накараха да вдигне очи към прозореца на апартамента си, инстинктивно дирейки закрилата на дома.

Спря се пред входа на сградата.

— Странно — промълви той, като присви очи. — Много странно наистина...

— Какво? — попита приятелят му. — Случило ли се е нещо?

Томаш продължи да се взира в прозореца на хола на апартамента си.

— Преди да изляза, винаги дърпам пердетата, за да влиза слънце и да изглежда, че има някой вкъщи — обясни той. — А сега са спуснати...

— Може би си забравил да ги дръпнеш...

— Не, не съм забравил — отвърна убеден историкът. — Дръпнах ги, а сега са спуснати.

Двамата стояха неподвижно пред входа на сградата, загледани в прозореца на втория етаж, и трескаво обмисляха последствията от откритието си. Преди да излязат, завесите бяха дръпнати, а сега ги виждаха спуснати. Щом Томаш не ги беше забравил, как биха могли да си обяснят това?

Пердето помръдна.

— Там има някой! — извика смаяно Томаш. — Видя ли? Има някой!

Объркани, двамата приятели се спогледаха. След кратко колебание Филипе хукна към улицата.

— Бягай! — извика той. — Бягай!

В началото историкът се поколеба. В дома му имаше неканен гост, а той просто да избяга? Приоритетите му се струваха разменени, но предупреждението на приятеля му и странните обстоятелства, при които той се бе появил, му дадоха да разбере, че нещо не беше наред. Щом Филипе му казваше да бяга, със сигурност имаше основателна причина за това. Може би трябваше да последва съвета му.

Томаш се затича, по-скоро в опит да догони приятеля си, отколкото да избяга от нещо или някого. Филипе беше набрал преднина, но не изглеждаше във форма и щеше да го настигне бързо. Ускори темпото. Секунда преди да го настигне, усети свистене покрай ухото си и веднага след това чу гърмеж. Обърна се и видя един мъж в черно, който тичаше след него с димящ предмет в ръка.

Пистолет.

Фактът, че някой го преследва и току-що бе стрелял по него, го ужаси. Нямахше съмнение, че Филипе имаше напълно основателна причина да бяга. Сега не беше най-подходящият момент да го разпитва, но при първа възможност приятелят му трябваше подробно да му разкаже за неприятностите, в които го бе забъркал. Преди това обаче трябваше да избяга от обсега на преследвача си.

Изплашен от свистенето, което разцепи въздуха до главата му, той се затича още по-бързо и настигна Филипе, които дишаше тежко и очевидно нямаше да издържи още дълго на това темпо. Хвърли поглед назад и видя, че мъжът в черно приближаваше; не бе необходима особена прозорливост, за да разбере, че скоро ще ги настигне.

Огледа се наоколо и съзря човек в синя униформа до тротоара; беше полицаи с голямо шкембе.

— Полицаи! — изкрещя, привличайки вниманието на униформения. — Полицаи, преследват ни! — Томаш посочи назад. — Онзи мъж! Онзи мъж е въоръжен!

Полицаят погледна в указаната посока и за своя изненада установи, че е точно така. Той се стегна, вдигна панталоните над разплутия си корем и тръгна към непознатия със свирка в уста и походка на човек, който съзнава правомощията си.

— Стой на място, по дяволите! — заповяда той с вдигната ръка, сякаш искаше да спре движението. — Елате тук, ако обичате! Документ за самоличност!

Томаш видя непознатия да забавя крачка и усети как вълна на облекчение залива тялото му. За щастие този героичен епизод бе приключил и най-сетне можеше да изясни какво става. Приятелят му трябваше да даде много обяснения. Почувства как някой го дърпа за ръката.

— Хайде! Бягай!

Обърна се и видя Филипе; паниката все още бе изписана по лицето му.

— Успокой се — каза Томаш. — Полицаят вече го...

В този миг чу нов изстрел зад себе си и се обърна, за да разбере какво става. Видя полицаия проснат на земята, тилът му бе пръснат в безформена маса от кръв и мозък, а непознатият отново тичаше към тях с пистолет в ръка.

— Този тип... този тип го уби!

Филипе отново го дръпна.

— Бягай, дявол да го вземе! Бягай!

Те отново хукнаха и сега Томаш бе напълно убеден, че бяга, за да спаси живота си. Непознатият не просто бе стрелял по него, а хладнокръвно бе убил полицаи на улицата посред бял ден. Знаеше, че

човек, който е направил подобно нещо, е способен на много повече. Грозеше ги огромна опасност.

Няколко души вървяха в срещуположната посока и той трябваше да ги заобиколи. След като ги подмина, усети ново свистене край ухото си и чу изстрел. Отново се целеха в него. Ако не бе сменил навреме посоката, със сигурност щеше да бъде улучен. В същия миг се изплъзна от друг куршум, който летеше към него; изглежда, той бе истинската мишена на преследвача, а не приятелят му, но сега не бе моментът да разсъждава, а да тича, за да се измъкне.

Отново хвърли поглед назад. Непознатият скоро щеше да ги настигне не само защото беше бърз, а защото силите на Филипе свършваха. Той се задъхваше, дробовете му бяха празни и почти бе останал без дъх. Само чудо можеше да му помогне да се измъкне жив.

Томаш отчаяно огледа улицата в търсене на такси. Трафикът бе спрял на светофара и никъде не се виждаше свободно такси. Затова пък видя един младеж, възседнал внушителен червен мотоциклет „Кавзаки“ с дебели гуми и два огромни ауспуха.

Това бе чудото.

— Хайде, насам!

Томаш сграбчи Филипе и го завлече към мотоциклета. Когато се добраха до него, нанесе неочакван удар в кръста на моториста, който се сви от болка, и го свали от мотоциклета. Помогна на приятеля си да се качи, скочи на мястото на водача и потегли с див рев и такава мощност, че почти изправи мотора на задна гума. Успя да го овладее и заобикаляйки автомобилите, мина на червено сред нестроен хор от клаксони.

— Уф! — въздъхна той. — Спасени сме!

Погледна назад, за да провери къде се намира преследвачът, и съзря черния силует, застанал до друг мотоциклетист, който чакаше да светне зелено. Възможно ли бе да продължи да ги преследва? Трябваше да разбере, но не можеше; мотоциклетът изискваше цялото му внимание.

— Какво става? — поиска да узнае Филипе, надвиквайки рева на мотора и вятъра. — Наред ли е всичко?

— Виж какво прави онзи!

Усети, че приятелят му обръща глава, и зачака новини. Те не закъсняха.

— Идва след нас! — извика Филипе, отново обзет от паника.
— По-бързо!

XXII

Не беше лесно да натиска газта по лисабонските улици, макар движението да не бе толкова натоварено, както преди време; може би защото Томаш не беше се качвал на мотор от години и му липсваше практика. Въпреки това ускори още малко и усети, че с всяка изминала минута става все по-ловък и уверен. Също като карането на колело — веднъж научиш ли се, не се забравя.

— Е? — извика той назад. — Изплъзнахме ли му се?

— Не. Трябва да караш по-бързо!

— По-бързо ли? — запита се Томаш. Как? По-бързо от това му се струваше невъзможно или поне неразумно. Вятърът брулеше лицето му и той се опитваше да намери нужния баланс между скорост и ловкост, за да поддържа минимална сигурност, но истината бе, че на кавазакито се возеха двама, а това беше допълнителна тежест, която нарушаваше равновесието и го забавяше с така необходимите няколко метра. Как би могъл да бъде по-бърз?

— По-бързо!

Гласът на Филипе го пришпорваше и Томаш разбра, че преследването не трябва да продължава, докато на единия му свърши горивото. Това означаваше, че има петдесет процента шанс да ги хванат; не можеше да се доверява на подобни вероятности. Освен това бе почти сигурен, че ще ги пипнат преди това; онзи беше сам на мотора и имаше по-голяма свобода на движение. Имаше нужда от план. Но какъв? Какво можеше да стори? Колкото и да натискаше газта, преследвачът не се отлепяше от него — същински кърлеж.

Караха по „Авенида да Индия“ и историкът си даде сметка, че приближават кея „Содрè“. Като по чудо или може би защото обстоятелствата го притискаха, в ума на Томаш започна да се оформя една идея.

План.

— Онзи зад нас — заговори той на приятеля си — португалец ли е, как смяташ?

— Не, разбира се, че не. Със сигурност е чужденец. Защо?

Томаш не отговори. Мина на червено пред кея, избягна трафика от другата страна и пое по „Рибейра даш Науш“ до „Терейро ду Пасо“, убеден, че тази смела маневра му бе спечелила няколко ценни секунди. Погледна надясно и забеляза едно касилейро^[1], което се поклащаше до кея, приготвяйки се за курса през Тежу до отсрещния бряг. Мотоциклетът скочи на тротоара срещу кея „Колунаш“, ускори до кея с корабчетата и спря рязко със свистящи гуми пред склад с мръсни варосани стени; задната гума се въртеше като на мотокрос.

— Слизай! — нареди историкът, докато избутваше Филипе от мотора. — Чакай ме тук!

Блъсна го толкова силно, че Филипе падна на земята.

— Какво правиш?!

Томаш отново не отговори, не защото не искаше, а защото нямаше време. Завъртя манивелата на ускорителя и потегли с рев сред облак лилав дим, който ауспусите на кавазакито бяха изпуснали на един дъх, обратно по същия път.

Преследвачът изникна пред него.

— Да те видим сега — процеди през зъби. — Да видим дали ще ти хареса от ловец да се превърнеш в дивеч.

Ускори в посока на непознатия и усети колебанието му. Явно беше изненадан и объркан от смяната на тактиката на жертвата, която сега се бе превърнала в хищник. Всичко се случи толкова бързо, че мъжът с пистолета нямаше време да реагира. Томаш се втурна към него като куршум и в последния момент завъртя кормилото и с рязък завой удари другия мотоциклет със задната гума.

За миг светът сякаш изгуби смисъл; асфалтът беше отгоре, а синьото небе — долу; преди секунда седеше на мотоциклета, а в следващата се търкаляше на земята, повален от сблъсъка. Превъртя се и остана неподвижен на тротоара, утешаван от меланхоличните писъци на чайките, накацали по върховете на потопените пилони на пристана.

Томаш започна да усеща тялото си.

Като полежа известно време на земята, страхувайки се да помръдне, започна да проверява дали може да движи пръстите си. Успя. След това се опита да разбере дали усеща болка. Като се

изключат натъртванията по тялото, изглежда, беше добре. Раздвижи ръцете и краката си и не забеляза нищо необичайно.

Изправи се предпазливо и хвърли поглед към неприятеля си. Пред кея „Колунаш“ движението бе спряно; по средата на улицата имаше два обърнати мотора върху огромно петно масло; съзря врага, който седеше на асфалта, замаян от шока. Томаш разбра, че не го бе зашеметил, но поне бе получил възможността, от която се нуждаеше.

Затича се, отначало предпазливо, тъй като не бе сигурен дали не се е наранил при катастрофата, но когато се увери, че е добре, хукна по-бързо към кея с корабчетата на няколкостотин метра по-нататък. Видя Филипе, смаян, вцепенен и объркан, и посочи към корабчето, което се готвеше за отплаване.

— Хайде! — каза той. — Бързо!

— Но... но... нямаме билети.

Ако не тичаше, Томаш щеше да извърти очи. Кой, по дяволите, би помислил да си купува билети в такъв момент? Ако се наложи да платят глоба, ще го направят! Какво е една глоба пред въоръжен мъж, който ги преследва, за да ги убие?

— Тичай!

Гомаш го дръпна за ръката, но в същия миг усети, че приятелят му пада.

— Ах...

Чу изстрел и разбра, че Филипе е прострелян; както винаги, куршумът бе по-бърз от гърмежа, произведен от пистолета.

— Филипе! — извика Томаш, напрягайки всички сили, за да го накара да се изправи. — Ставай!

Надигна главата му и я извъртя, за да види лицето му. Беше блед, зениците му потрепваха като стрелката на компас, изгубила севера, но все пак не бе изпуснал скъпоценния си плик. Сигурно е нещо важно, помисли си Томаш, изумен от настойчивостта, с която приятелят му стискаше хартията. Надникна и видя петно кръв, което се разширяваше и започваше да се стича по гърба му. Беше прострелян там.

Вдигна глава и се огледа. В далечината видя мъжа в черно, който се бе изправил и вървеше към него. Май влачеше левия си крак, но това не го бавеше особено. Погледна встрани и си даде сметка, че корабчето ще потегли всеки момент. Приятелят му продължаваше да

лежи на земята и скоро щеше да загуби съзнание. Спешно се нуждаеше от лекар. Какво да прави? Помисли си, че трябва да потърси помощ, но си спомни, че мъжът с пистолета се приближаваше бавно, но сигурно към тях. Немислимо беше да останат на брега. Пое си дълбоко дъх и вдигна Филипе с усилието на щангист на олимпийски финал.

Приятелят му се оказа доста тежък, не беше чудно, че не е във форма. Сигурно се тъпчеше като прасе, лакомникът. Клатушкайки се като пияница, тъй като тежестта в ръцете му ограничаваше движенията му, Томаш се завлече до кея и с последни сили успя да скочи в корабчето.

Вече бяха отплавали за Касиляш, когато на борда разбраха, че гърбът на единия от двамата пасажери, качили се последни — този, който изглеждаше заспал, бе целият в кръв. Хората от екипажа искаха да се върнат; и дума не можеше да става да продължат курса в подобна ситуация, но Томаш им обясни, че не трябва да го правят — приятелят му бе прострелян, а нападателят ги чакаше на кея. Да ги върнат там, означаваше да ги предадат на убиеца.

Хората от екипажа го изслушаха недоверчиво: историята приличаше на плод на богато въображение, на епизод от американски филм, но състоянието на ранения и петното кръв на палубата бяха доказателство, че наистина се бе случило нещо ужасно, и в последна сметка все пак се съгласиха да продължат.

Капитанът се прибра в кабината и след секунди гласът му се разнесе от високоговорителите на корабчето.

— Уважаеми пасажери, моля за вашето внимание — започна той. — Ако на борда има лекар, моля спешно да се яви при екипажа. Благодаря.

В началото никой не помръдна; почти бяха загубили надежда, че сред пасажерите на корабчето има лекар, когато една госпожа на средна възраст си проправи път между хората и се приближи до мястото, където бяха Томаш с двама моряци и Филипе, положен в краката им.

— Казвам се Авелина и съм медицинска сестра в болницата „Санта Мария“ — представи се тя. — Тъй като очевидно сред нас няма лекар, може би аз ще успея да помогна.

Предложението ѝ веднага бе прието. Авелина коленичи до ранения и смръщи чело, като видя тейзъра, затъкнат в колана на мъжа, но не каза нищо. Разряза ризата му с ножица и откри потъналия в кръв гръден кош. Поради липса на преварена вода тя поиска минерална и изми гърба на Филипе. Над кръста имаше малка потъмняла дупка, очевидно бе входната рана от куршума. Жената внимателно я прегледа, след което огледа главата и безизразните очи на пациента.

— Е, сестра? — попита нетърпеливо Томаш. — Какво мислите? Авелина въздъхна.

— Имам няколкомесечен стаж в травматологията преди години, но днес работя в педиатричното отделение — обясни тя. — Затова мисля, че не е разумно да поставям диагноза...

Извинението не бе приемливо за историка.

— Добре, но как ви се струва? Ще оцелее ли?

Медицинската сестра прехапа устни, отказвайки да изрази позиция, но същевременно разбираше, че трябва да каже нещо.

— Роднина ли сте?

— Не, приятел — отвърна припряно той с тон, който издаваше раздражението му. — Кажете какво става!

Авелина сви рамене. Щом така настоятелно искаха да чуят нейната диагноза, тя щеше да я каже.

— Не можем да сме сигурни — поде накрая тя. — Трябва да направим компютърна томография, за да видим кои области е засегнал куршумът... — Тя се поколеба. — Но ако гилзата е пронизала черния дроб, далака или панкреаса... това никак няма да е добре.

— Какво точно означава „никак добре“?

Авелина отново се запъна.

— Може да не оцелее.

Томаш се взря в приятеля си. Трудно му бе да повярва в подобна развързка. Нима бе възможно Филипе да дойде при него, да го помоли за помощ и накрая да... умре?

— В безсъзнание ли е?

Медицинската сестра махна неопределено с ръка.

— На моменти се съвзема, после отново губи съзнание — отвърна тя. — Но ако се наложи, вероятно ще можем да го събудим.

Томаш си пое дълбоко дъх.

— Тогава го направете — помоли той. — Трябва да говоря с него.

[1] Корабче, което пътува по реката между Лисабон и Касиляш, градче, принадлежащо към община Алмада. — Б.пр. ↑

XXIII

Кеят на „Колунаш“ вече се виждаше и на корабчето се приготвяха за маневрите за акостиране, когато сестра Авелина се обърна към Томаш и му направи знак да се приближи. Той клекна до главата на Филипе и видя проблясък на живот в очите му. Беше буден, макар че върху бледото лице тегнеше сива сянка.

— Е, приятелю? Как си?

Раненият се насили да се усмихне.

— И по-добре съм бил — пошегува се той с немощен глас. — Мръсникът ме улучи, а?

— Да — потвърди Томаш. — Но сега ще отидем в болница и ще се погрижат за теб, не се тревожи. След няколко дни ще си като нов. Даже ще се задяваш със сестрите...

Филипе отново се усмихна, този път искрено.

— Никога не си бил добър лъжец, приятелю — прошепна той. — И това със задевките си е твой специалитет. Неслучайно момчетата в гимназията те наричаха Казанова, мръсник такъв!

Усмивката изчезна и по лицето му се изписа разочарование.

— Това е ужасно! — Потрепери, сякаш се бе случило нещо и внезапно разтревожен, се опита да надигне глава. — Моят плик! Къде е пликът?

Томаш го размаха пред погледа му.

— Спокойно, тук е — каза той. — Тъкмо за това исках да поговорим. Цели два дни не се раздели с него. Дори когато те простреляха. Не е нужно да си гений, за да се досетиш, че съдържанието му е ценно. — Томаш се наведе по-близо до лицето на приятеля си от гимназията. — Искаш ли да го изпратя на някого.

Филипе преглътна сухо и кимна.

— Да.

— На кого?

Замълча за няколко секунди, сякаш събираше сили да отговори.

— Слушай внимателно — каза той. — Преди време двама французи, електроинженери, които работеха в Европейската комисия в Брюксел, дойдоха при мен за помощ — каза той, като говореше с паузи. — Казват се Ерик Гарние и Ерве Шопен. Работили сме заедно по някои проекти и знаеха, че имам връзки в Международния наказателен съд.

— Така ли?

— Да. Това бе моята тайна. — Пое си дълбоко дъх. — Не знам дали си чул, но МНС започна дело за престъпления срещу човечеството срещу...

— ... онези, които предизвикаха световната икономическа криза — допълни Томаш. — Да, чух по новините. Не ми казвай, че си замесен!

— Повече, отколкото ми се иска — призна приятелят му. — Благодарение на Ерик и Ерве. Те бяха разтревожени от една информация, с която разполагаха. На дивиди. Смятаха, че някой ги следи, и се тревожеха за сигурността си. Затова решиха да ми поверят диска и да се покрият. Тогава не обърнах внимание, защото се занимавах с престъпленията срещу човечеството в Руанда^[1], но след това научих, че са били намерени мъртви в апартамент в Ница със следи от изтезания.

— Били са убити.

— Безспорно. Вестниците писаха, че полицията работи по версията за разчистване на сметки с марсилската мафия, но... хм, не ми се вярва. — Лицето му се сгърчи от болка и гласът му стана пресеклив. — Веднага разбрах, че всъщност са имали основание да се страхуват и че някой наистина търси материала, който съхранявах. А сега се бе озовал при мен — онова дивиди. Реших да видя какво е записано и... останах шокиран. След това, което бях открил, си дадох сметка, че ще стигнат и до мен. Щом са измъчвали Ерик и Ерве, със сигурност са изтръгнали името ми. Трябваше да изчезна. Заминах за Италия и...

— Гледа ли дивидито?

Филипе кимна.

— Истинска бомба.

Историкът погали косата на приятеля си; беше влажна над челото и потта се стичаше по слепоочията му.

— Добре — прошепна той. — Когато се възстановиш, ще видим тази работа. Сега ще отидем в болницата и...

Филипе поклати глава с малкото сили, които му бяха останали; погледът му гаснеше.

— Не — прошепна той. — Трябва да тръгнеш веднага.

— Не говори глупости. Никъде няма да ходя.

— Трябва... да тръгваш. — Пое си дълбоко дъх, сякаш не му достигаше въздух. — Те... те ще дойдат за нас... за теб. Ако останеш, ще те хванат. Не разбираш ли?

— Не се тревожи за това — успокой го Томаш. — Ще отида в полицията и тези типове няма да посмеят да...

Раненият отново разтърси глава.

— Полицията няма да стори нищо — каза на един дъх той. — Онези са прекалено могъщи. Единствената... единствената ти възможност е да тръгнеш веднага. Ако ли не, ще те убият.

— Какво говориш!

Гърдите на Филипе трескаво се надигаха, едва си поемаше дъх.

— Има един човек, който може да ти помогне. — Той замълча, за да събере сили. — Казва се Ракул... Ракул де ла Конча. Работи за Интерпол в Мадрид. — Погледът му попадна върху хартиения плик. — Номерът ѝ е в плика. — Опита се да се усмихне. — Сигурен съм, че ще я харесаш. — Нова пауза. — Кажй ѝ, че няма да мога да я заведа в Дисниленд. — По устните му пробягна лека усмивка, която веднага изчезна. — Не се доверявай на никого, чуваш ли? На никого. — С мъка си пое дъх и издиша. Но на нея... на нея можеш да вярваш. — Отново замълча. — Трябва да намериш дивидито и да го занесеш в Международния наказателен съд. Това е изключително важно за... за...

— Ще отидем двамата при твоето момиче.

Зениците на Филипе трептяха, сякаш всеки момент щяха да загубят връзка с действителността.

— Вземи документите, които са в плика, и ги прочети — повтори той. — Вземи и... тейзъра. Може да ти потрябва.

— Ще отидем двамата, казах ти. Няма да те изоставя.

— Трябва да тръгваш — настоя раненият. Не можеш да останеш тук. Те ще дойдат и...

— Нима си мислиш, че ще те оставя да ги чакаш сам? Шегуваш се!

Лицето на Филипе внезапно се оживи и той се взря в приятеля си от гимназията.

— Имаш мисия, войнико! — извика той; тонът му бе неочаквано твърд. — Изпълни я!

Командата накара Томаш да си спомни тяхната игра като момчета. В онези времена съществуваше негласно споразумение: след тези думи няма връщане назад. Щом думите бяха изречени, задачата беше поставена. Естествено, това беше идея на хлапаци, които си нямаха друга работа; нещо, което в сложния свят на възрастните нямаше никакво значение, но...

— Къде да намеря прословутото дивиди?

Раненият се опита да каже нещо, но от устата му не излезе нито звук. С последни сили той погледна към плика в ръцете на стария си приятел от гимназията и с трепереща ръка, която едва движеше, посочи написаното от едната страна.

GOsanSEC
OTat+AR
HERTATO.
OVSANSMB

В следващия момент ръката му се отпусна на пода и погледът му угасна. Осъзнавайки, че бе останал сам, Томаш преглътна сълзите си. Очите на Филипе Мадурейра бяха застинали, изпразнени от смисъл, втренчени в безкрая със стъкленото изражение на човек, който се бе простил с живота.

Томаш нежно затвори очите му, докосвайки го за последен път. След това вдигна плика и тейзъра от пода и се надигна бавно с безмълвна почит. Изправи се и верен на ритуала им от младостта, докосна слепоочието си, отдавайки чест, както правеше винаги, когато играеха на загадки през дългите летни ваканции.

— Слушам, капитане.

[1] Вероятно става дума за геноцида в Руанда през 1994 г., когато за период от 100 дни — от април до юли — са избити около 937 000 души от етническата общност тутси. Убийствата са дело на екстремистки групи на хуту — най-голямата етническа група, населяваща части от Руанда и Бурунди. — Б.пр. ↑

XXIV

Тих брътвеж изпълваше залата, където мъже в костюми и вратовръзки очакваха началото на събранието. Някои се смееха, други седяха със сериозни изражения, трети преглеждаха документи. Седнал по средата на овалната маса, Магус погледна часовника си. Беше три и двадесет и пет следобед; след пет минути щеше да обяви официално началото на срещата.

Усети нечия ръка върху рамото си и се обърна да види кой го търси.

— Извинете — каза любезно неговият доверен човек. — Има обаждане за вас.

Магус посочи черния телефон на масата пред него.

— Прехвърлете го.

Подчиненият деликатно му направи знак с очи.

— Страхувам се, че мястото не е подходящо за този разговор — обясни той. — Ако позволите, бих ви посъветвал да приемете обаждането в звукоизолираната зала. Ще говорите по-спокойно.

— Защо? Случило ли се е нещо?

Мъжът заговори тихо, почти шепнешком.

— Обаждането е от... Лисабон.

Магус веднага разбра посланието.

Изправи се веднага и забързано напусна заседателната зала, придружен от доверения си човек. Дватамина минаха по коридора към асансьорите. Без да си кажат и дума, се качиха два етажа по-нагоре и тръгнаха по друг коридор, докато стигнаха до залата, където никакъв звук не можеше да бъде прихванат от недискретни уши.

— Прехвърли ми го.

Магус влезе и седна до масата. Това беше обикновено помещение без прозорци и излишни мебели и стени, покрити със звукоизолация. Имаше шест стола, маса и бял телефон в средата с разпръснати около него бели листове и молив. Нищо повече. Телефонните линии бяха сигурни; всяка сутрин охраната претърсваше

стоята, за да гарантира, че няма скрити устройства за подслушване. Магус беше изключително спокоен. Глождеше го единствено мисълта за новините, които щеше да получи. Наистина се надяваше всичко да е минало добре и да...

Телефонът иззвъня.

— Ало.

— Аз съм, велики Магус — отвърна гласът от другата страна. — Декарабаи. — Заговори тихо, почти скръбно. — Имам лоши новини.

Сърцето на лидера на организацията трепна. Не, не и лоши новини! Операцията бе прекалено важна, не можеха да си позволят нов провал.

— Не ми казвай, че онзи тип е избягал.

Гласът от другата страна на линията се поколеба.

— Мишената? Не, той е ликвидиран.

Магус свъси вежди, внезапно облекчен, но без да разбира какъв е проблемът.

— Добре. Какви са лошите новини тогава?

— Пликът изчезна.

Седнал на масата в изолираната зала, шефът на Декарабаи потърка брадичката си, докато обмисляше информацията.

— Би било чудесно да вземем проклетото дивиди, несъмнено — отбеляза той. Говореше бавно, като преценяваше последствията от последните думи, които бе чул. — Но... в крайна сметка, щом дискът е изчезнал, това не ми изглежда страшно. Важното е, че е вън от играта, не мислиш ли? Единствено това има значение.

Това заключение бе посрещнато от събеседника му с неловко мълчание.

— Проблемът е друг.

— Какъв?

— Приятелят му, историкът — уточни Декарабаи. — Онзи Томаш Нороня. Мисля, че... мисля, че дискът е у него.

Беше ред на смаяния Магус да загуби ума и дума за момент, шокиран от обрата на събитията.

— Какво?

Агентът преглътна, очевидно притеснен от новините, които бе длъжен да съобщи.

— Вие бяхте прав, велики Магус — заговори той бързо и смирено. — Не знам как, но мъжът усети, че ги чакам в апартамента му. Не разбрах как се случи, но той измисли как да се измъкнат и... и аз ги последвах, но той смени тактиката и... — Декарабия смутено въздъхна, възвръщайки нормалния ритъм на гласа си. — Страхувам се, че го подцених — обобщи той.

Седнал сам в изолираната зала, шефът скочи на крака, неспособен да сдържи гнева си след онова, което бе чул.

— Аз те предупредих, Декарабия! — изкрещя той в слушалката. — Предупредих те, по дяволите! Докладите, които получих за него, бяха категорични в това отношение и ти беше предупреден! Как можа да не се вслушаш в думите ми?

— Вслушах се, велики Магус — отвърна агентът, разстроен от забележката. — Но... е, признавам — не съм подозирал за способността му да импровизира в толкова неизгодна за него ситуация. Смятах, че държа нещата под контрол, но... това е. Моля за извинение и обещавам, че няма да се повтори.

Магус си пое дъх дълбоко в опит да се успокои. Нещата нямаше да се разрешат с яростни нападки. Бе изправен пред проблем и трябваше да запази хладнокръвие, за да се справи с него. Оценката за работата на агента му щеше да дойде по-късно и въз основа на постигнатите резултати. Сега най-важното бе да се сложи край на тази бъркотия, каквото и да му струва това.

— Къде си?

— В Лисабон, велики Магус.

Президентът отново седна и си наложи да се успокои. Опря лакти на масичката, докато обмисляше новия курс на действие.

— Остани там — нареди той с леден глас. — Разкажи ми всичко, което се случи. Детайлно. После ще се обадя на местните власти, ще задвижа нещата и ще видим дали ще успея да ти поднеса онова плашило!

И Декарабия разказа всички събития от момента, в който забеляза мишените пред входа на сградата — надбягването по улицата, изстрелите, убития полицай, преследването с моторите, катастрофата пред кея „Колунаш“, простреляния мъж и бягството с корабчето.

Когато подчиненият приключи разказа си, Магус се сбогува студено и набързо, затвори и веднага набра един правителствен

телефон в Лисабон. След като от другата страна отговориха, премина директно на въпроса.

— Имам проблем, който трябва да разрешиш с полицията.

XXV

Томаш прекара края на следобед в болницата, където го прегледаха. Кръвонасяданията, които бе получил в Гърция, вече бяха изчезнали, заменени от рани и сериозни синини по гърба, лактите и краката, причинени от жестоката катастрофа с моторите пред кея „Колунаш“. Томаш дори си помисли, че ще му направят компютърна томография за по-обстоятелствен преглед, но лекарите обясниха, че това изследване е прекалено скъпо и че орязването на бюджета за медицинско обслужване ограничава възможностите им. Трябваше да се задоволят с рентгенов преглед.

Всъщност снимките не показаха нищо притеснително; костите му бяха здрави, контузиите — повърхностни. Все пак се отби в манипулационната, за да промият раните му — най-вече тези на лактите — и да го превържат. След това лекарят го прегледа, а на излизане една сестра му подаде документ с печат на полицията.

— Това е призовка — обясни тя. — Трябва да се отбиете в управлението, за да дадете показания и да разкажете какво се е случило.

Докато напускаше болницата с плика с документи на Филипе под мишница, Томаш обмисляше как да постъпи. Отначало реши да се върне в апартамента си, но бързо отхвърли тази идея. И дума не можеше да става. Вероятно домът му се наблюдаваше; да отиде там, бе все едно да се напъха право в устата на вълка. Тогава къде да отиде? Хотелът отпаднаше, бе прекалено скъпо; освен това онзи, който търсеше дивидито, би могъл да се обади във всички хотели в Лисабон и околностите и да попита за гост на име Томаш Нороня. Не можеше да рискува. Къде, по дяволите, щеше да преспи?

Погледът му се спря върху полицейската призовка, в която пишеше да се яви в управлението на следващия ден за показания, и му хрумна една идея. Защо да не отиде още сега? Разбра, че това е единственият разумен ход. Щом го грозеше опасност, кой би го защитил по-добре от полицията? От друга страна, тъй като не

ползваше електронно банкиране, налагаше се да отиде до някой банков клон да преведе парите за пансиона на майка си, но вече бе късно и банките бяха затворени; щеше да го остави за утре.

Зачете отново призовката, търсейки адреса на управлението. Намираше се на Площада на пожарникарите доброволци. Името нищо не му говореше, не бе чувал за такъв площад в Алмада, град, който той впрочем въобще не познаваше.

Затова се отпрати към колоната с таксита пред болницата и заговори един шофьор, чиято врата бе отворена, а той бе провесил ръката си върху нея в очакване на клиенти.

— Приятелю, къде се намира Площадът на пожарникарите доброволци?

Таксиджията вдигна ръка и посочи на изток.

— След магистралата, близо до кея на Касиляш — отвърна той.
— Да ви закарам ли?

Томаш се поколеба. Да пътува с такси, несъмнено бе най-доброто и лесно решение, но... цената? Беше без работа, трябваше да спестява.

— За колко време се стига пеша?

— Цял час — пресметна шофьорът, вече с ръка на стартера. — С колата ще стигнем за няколко минути...

Историкът бързо намести плика под мишница и си тръгна.

— Благодаря, ще повървя.

Дежурният беше спретнат младеж с умно лице; сред обичайните полицаи с шкембета все пак има и изключения, помисли си Томаш, като се облегна на плота. Дежурният попълваше някакъв формуляр и мина цяла минута, преди да вдигне глава и да забележи новодошлия.

— Какво обичате?

Томаш му подаде призовката, която бе получил на излизане от болницата.

— Призован съм да дам показания.

Полицаят внимателно я разгледа.

— Тук пише да се явите утре...

— Да кажем, че бързам — усмихна се Томаш. — Мисля, че ме грози опасност, и трябва да знам какво може да направи полицията, за да ме защити.

Дежурният се взря в него за миг, сякаш за да прецени дали мъжът срещу него не се шегува. Отново хвърли поглед на призовката и се поколеба.

— Изчакайте там.

Посоченото място беше малка чакалня. Томаш се отправи натам и се настани близо до прозореца с плика в скута си и тейзъра, затъкнат в колана под ризата, който щеше да предаде на полицаите, докато дава показания. В помещението освен него имаше две жени с облени в сълзи лица и старец с рядка бяла брада и черни дрехи. Новодошлият предположи, че са жертви на насилие, дошли да подадат жалба, или роднини на арестанти, които очакваха новини за любимите си хора.

Екранът на телевизора в ъгъла светеше и тъй като вече минаваше осем вечерта, в този момент даваха новините. Коментарите за кризата, изглежда, нямаха край. Германия настояваше с поучителен тон всички страни от еврозоната и особено онези, които не бяха изпълнили клаузите, „да си напишат домашното“, а някаква агенция беше понижила кредитния рейтинг на Португалия с един пункт до така наречения „джънк статус“^[1] — факт, който се струваше на Томаш обиден и унизителен, — като бе свалила и рейтинга на Испания, Италия и Белгия.

— Колко тъжно! — промърмори старецът с бялата брада и черните дрехи. — Докъде стигнахме...

Съобщиха и за увеличаването на безработицата до рекордни стойности, подготовленията за поредната „решаваща“ среща на европейските лидери и нов пакет строги мерки за орязване на държавните разходи. След това показаха лидерите на опозицията, които твърдяха, че „ограниченията не са начинът“, и демонстрация на синдикатите, които протестираха срещу „жестокия удар, който «пактът за нападение», сключен с Тройката, нанася върху правата на трудещите се“. С две думи, помисли си Томаш, все същото. С всеки изминал ден новините ставаха все по-предсказуеми и изглеждаха почти еднакви, дори кадрите се повтаряха.

След двадесетте мъчителни минути, посветени на кризата, новините се промениха. Четирима ранени в пожар на сграда в Сетубал, един от тях в тежко състояние; националната гвардия бе задържала безработна актриса за пренасяне на наркотици в градчето Вилар

Формозо; престрелка по улиците на Лисабон причинила смъртта на двама души — един полицаи и...

Слисан, Томаш се ококори.

В този момент „Тележурнал“^[2] отразяваше случилото се с него и Филипе същия следобед. Историкът се наведе напред и проследи с повишено внимание информацията, предавана от монотонния глас на водещия на фона на кадри с няколко корабчета касилейро, прекосяващи Тежу.

— ... междувременно с разследването се зае отдел „Тежки престъпления“ към криминалната полиция, който преди минути разпространи снимка на главния заподозрян. — Изведнъж екранът се изпълни със собствения му образ. — Това е историкът Томаш Нороня, който се укрива от властите. Според свидетели той е застрелял жертвите от упор.

Томаш бе обзет от безгранично изумление. Главен заподозрян? Застрелял жертвите от упор? Беше толкова смаян, че за миг остана напълно неподвижен; въпросите се блъскаха в главата му в безподобен хаос. Не можеше да повярва на онова, което чуваше. Тук имаше някаква грешка, недоразумение, подмяна на...

Не.

Опита се да се успокои и да мисли трезво. Това, което се случваше, не беше нормално, каза си той. Как е възможно така бързо от мишена на убиец да се превърне в главен заподозрян? Хвърли поглед на полицейската призовка, която му бяха връчили в болницата преди по-малко от час. Щом в онзи момент той все още е бил обикновен свидетел, призован да даде показания в управлението, какво се бе случило в този кратък интервал от време, че властите да променят хода на разследването и да го обявят за убиец?

Припомни си необяснимия страх в очите на Филипе и многобройните му предупреждения за влиянието на онези, които го преследваха. Усети тежестта на плика, наследен от него, в ръцете си и тейзъра в колана и осъзна, че онова, в което се бе забъркал, не е обикновен криминален случай. Спомни си как следобеда онзи мъж бе застрелял полицаи в главата на улицата посред бял ден. Подобно нещо би извършил само напълно луд.

Или човек, който се мисли за недосегаем.

Мислите му се върнаха към Филипе, и по-специално към настойчивостта, с която в последните си мигове живот го умоляваше да избяга незабавно, защото „те“ идваха за него. Приятелят му от гимназията бе повторил тези думи многократно и Томаш започваше да гледа на този случай по друг начин. Тогава не бе обърнал внимание, струваше му се прекалено, може би страх от преследване, сигурни признаци на параноя, но сега...

— Господин полицай! — извика една от жените в чакалнята. — Господин полицай, той е тук!

Съзнанието на Томаш се върна към реалността и той изненадан видя жената да сочи с пръст към него.

— Наистина е той! — възкликна старецът с бялата брада. — Той е... престъпникът!

Историкът осъзна, че всички в чакалнята бяха видели новините на „Тележурнал“ и снимката, разпространена от криминалната полиция, разпознавайки в нея лицето на мъжа, който седеше до прозореца.

— Престъпникът... убиецът е тук!

Зад плота дежурният ги гледаше с недоумяващо изражение, без да разбира напълно причината за това вълнение, а Томаш си даде сметка, че разполага само с няколко секунди, за да вземе решение. Дали да остане и да изясни цялото това недоразумение? Изкушението беше голямо, това със сигурност би било най-лесно, но заключи, че точно това биха искали неговите преследвачи. Всичко това бе стратегия, с която да го доведат тук и да го хванат.

Той се изправи и побягна.

[1] Junk status (англ.) — финансов термин, означаващ висока степен на риск за кредиторите. — Б.пр. ↑

[2] Новинарска емисия, излъчвана всеки ден от 20:00 ч. по обществената телевизия RTP1. — Б.пр. ↑

XXVI

— Стой на място!

Томаш чу вик зад себе си и разбра, че дежурният е по петите му. Какъв късмет, помисли си той, докато препускаше надолу по улицата; тялото все още го болеше, но в кръвта му кипеше адреналин. Защо сред толкова шкембести ченгета трябваше да попадне на този чевръст младеж?

— Стой или ще стрелям!

Да бе, да, каза си историкът, *наистина ли очакваш, че ще ти повярвам?* Заплахата не го разтревожи, знаеше, че е просто трик, за да види дали ще се хване. Но съзнаваше, че преследвачът му е по-млад и бодър, докато той бе имал невероятно тежък ден, цялото му тяло бе в рани и синини, включително и краката, и нямаше да успее да тича така още дълго. Трябваше да измисли начин да се измъкне от полицаия, който го преследваше из тъмните улици на Алмада.

Нощта се бе спуснала, трафикът бе намалал, а минувачите по тротоарите бяха още по-малко. Паветата бяха озарени от жълтата светлина на уличните лампи и пронизващия сноп на фаровете на случайните автомобили. Томаш инстинктивно разбра, че сенките могат да бъдат негови съюзници. Трябваше да се възползва от тъмнината, за да заблуди снажния младеж от охранителната полиция. Проблемът бе, че за разлика от преследвача си, историкът не познаваше Алмада и не можеше да планира маршрута си за бягство.

Трябваше да импровизира.

След като пресече улицата, съзря кротката повърхност на Тежу да проблясва между две сгради и разбра, че кеят на Касиляш е само на две крачки от мястото, където се намираше — очевидният път за бягство. Зави нататък и мина през малка горичка, която свършваше в жилищен район. Зад него преследвачът му беше престанал да вика, може би пестеше сили или бе разбрал, че няма смисъл да му нарежда да спре. Вероятно и поради двете причини.

Зави наляво, право към кея, докато потъна в мрака, и като се възползва от прикритието си, мина зад ъгъла на един блок, заобиколи отзад и се шмугна по една тясна пътека, която го отведе до открито пространство. Сега щеше да разбере дали полицаят се е оставил да го заблудят.

— Стой на място! — извика преследвачът, а гласът му отново отекна из улиците. — Бъдете така добър да се предадете.

Скрит в сенките, макар и на ръба на изтощението, Томаш се усмихна. Беше го заблудил. Виковете бяха доказателство, че полицаят е изгубил следата. Само така си обясняваше повторното прибягване към този отчаян метод.

Тази нова ситуация налагаше своевременна промяна на тактиката: вместо да тича непрестанно, което толкова го изморяваше, Томаш трябваше да се движи бавно и безшумно в тъмнината. Невидимостта бе най-голямата му победа.

Промъкна се внимателно и се притаи до един храст, за да отдъхне за миг. Дробовете му се молеха за въздух и той трябваше да им го даде.

Чу сирени и разбра, че полицаят бе повикал подкрепление. Скоро Касиляш щеше да гъмжи от полиция, но това не го притесни. Намираще се на петстотин метра от сградата, зад която бе изчезнал, а храстът и нощният мрак го скриваха от зорките погледи на момчетата от охранителната полиция.

Какво да прави? Погледът му мигновено се спря на корабчетата, акостирали на кея в подножието на хълма. Очевидният път за бягство, каза си отново Томаш; а може би тъкмо за това трябваше да потърси друг. Ако той бе полицай, със сигурност щеше да постави там хора да проверяват пасажерите. Всъщност точно този път беше преграден. Друга възможност, разбира се, беше мостът „25 април“, но бързо заключи, че същото би хрумнало и на полицията, която вероятно ще постави постове при контролните пунктове.

С две думи, пътят му към Лисабон бе отрязан.

— Но какво, по дяволите, ще правя в Лисабон?

Томаш прошепна тези думи с въздишка и осъзна, че си бе задал най-важния въпрос за момента. Наистина, какво ще прави в Лисабон? Не можеше да отиде в апартамента си, защото преследвачите му, а вероятно в този час и полицията, го наблюдаваха. Където и да отидеше

в този град, рискуваше да бъде открит и арестуван. Вече бе ясно, че онези, които бяха по петите му, по някакъв начин контролираха полицията. Да се остави да го заловят униформените или криминалните ченгета, беше все едно да падне в ръцете им.

Далечен хор от кучешки лай раздра ноцта.

Кучета!

Скочи на крака и побягна отново, отпочинал и подгонен от страха, който далечният лай му вдъхваше. *Какъв глупак съм, че не помислих за това*, упрекна се той. Очевидно бе, че полицията ще доведе кучета, което ще наклони везните в тяхна полза. Момчетата от охранителната полиция не виждаха нищо в нощния мрак, но кучетата имаха обоняние, което да ги води. Тъмнината не можеше да скрие миризмата на пот, която се бе просмукала в ризата му.

Веднага щом му се отдаде възможност, напусна откритото пространство и се изгуби в улиците на Алмада, стъпвайки леко, достатъчно бавно, за да не привлича вниманието, но разумно бързо, за да се отдалечи от периметъра, обхождан от полицаи и кучета. Нямаше много движение, изглежда, жителите на града си бяха по къщите, но все пак тук-там се виждаха хора.

Разпозна улицата, по която бе минал през късния следобед, за да дойде в управлението, и отново тръгна по нея, но в обратна посока — към болницата. След четиридесет минути стигна до пътен участък, който водеше към магистралата. Съзря запалените светлини на един ресторант и осъзна, че умира от глад; за последно бе ял, когато спряха на бензиностанция „Помбал“, за да презаредят. Струваше му се, че се бе случило преди седмица, но всъщност бе в същия този ден. Колко неща се бяха случили оттогава!

Бръкна в джоба си и откри, че макар да нямаше пари, двете му кредитни карти бяха в него. Бе готов за вечеря. Влезе в ресторанта, настани се в един ъгъл и след консултация с менюто си поръча битоке^[1]. Докато чакаше, прецени възможностите пред себе си. Да отиде в Лисабон, както вече бе решил, беше глупаво. Немислимо бе да се връща в апартамента — рискуваше да бъде заловен от полицията или от мъжа с пистолета.

При това положение какво щеше да прави? Угрижен, осъзна, че му остава само да изпълни желанието на Филипе. Той му бе споменал за някаква жена от Интерпол в Мадрид... Как беше името ѝ? Рут... не,

не беше Рут. Започваше с Р, но не беше Рут. Рита? Не... също не. Ако добре си спомняше, в името ѝ имаше а. Ра... дали не беше Ракул? Точно така, Ракул. Ракул някоя си.

Въздъхна от облекчение, че бе успял да си спомни името ѝ. Изведнъж се сети за думите на приятеля си, че телефонът ѝ е в плика. В момента, в който посягаше към плика, се появи сервитьорът с вечерята.

Храната бе вкусна и му се щеше да си поръча още една порция, но сметна, че трябва да внимава с разходите, и си дояде с хляб. Поиска сметката, извади картата си и въведе пинкода.

— Не го приема — каза сервитьорът, като му показва дисплея на постерминала, според който трансакцията бе отхвърлена.

— Опитайте отново.

Отново въведе кода и резултатът бе същият.

— Странно — отбеляза Томаш, разглеждайки картата. Изглеждаше както обикновено. Бръкна в джоба си и извади другата карта. — Пробвайте с тази.

Повториха процедурата с втората карта, която отново бе отхвърлена. Томаш осъзна, че това не бе случайно, и по челото му избиха ситни капчици пот; знаеше, че има пари в сметките си, затова причината можеше да е само блокиран достъп.

Сервитьорът доби сериозно изражение.

— Искате ли да опитате отново?

Клиентът кимна, по-скоро за да успокои съвестта си, отколкото от убеждението, че ще успее. Резултатът бе същият.

— Не я приема — каза той засрамен и пъхна ръце в джобовете си, за да установи онова, което вече знаеше. — Лошото е, че не нося пари у себе си... — Томаш погледна сервитьора в очите с изражение, издаващо безсилие. — И сега какво?

Мъжът бе запазил непроницаемостта си изражение.

— Ще повикам управителя.

Той се обърна и Томаш усети, че го чакат неприятности. Собственикът със сигурност щеше да се обади в полицията и...

Историкът скочи от мястото си и се изстреля на улицата, потъвайки в мрака. Чу викове след себе си, но не им обърна внимание, вече му беше все едно. Щом ще се среща с ченгетата, поне първо да си опита късмета. Мина покрай разклонението за магистралата за

Лисабон и продължи да тича, докато не стигна до изхода за автомагистрала „Юг“.

Макар и рядко, минаваха автомобили и той вдигна ръка с надеждата, че някой ще спре. Стоя така около десет минути, водачите не му обръщаха внимание. Фаровете го осветяваха и за кратко той попадеше в плен на илюзията, че този път колата ще спре, но миг покъсно тя отминаваше, отстъпвайки място на мрака. Най-сетне един огромен ТИР даде мигач и отби от платното. Вратата се отвори и една ръка я задържа, за да може да се качи.

— Много благодаря! — каза Томаш, като скочи на мястото до шофьора. — Закъде пътувате?

Шофьорът — космат мъж с внушителен черен мустак и небръсната брада, го изгледа внимателно.

— Марсилия — отвърна той. — Ще карам цяла нощ, така че компания няма да ми е излишна.

— Ще минете ли през Мадрид?

— Разбира се.

Томаш се облегна назад и закопча колана, като се усмихна доволно за пръв път, откакто се бе върнал от Коимбра.

— Да тръгваме тогава.

[1] Бифтек с пържено яйце с гарнитура от пържени картофи, ориз и салата — Б.пр. ↑

XXVII

Мъж с вратовръзка и сериозно изражение изникна на вратата на кабинета и надърна в преддверието. Седнал на канапето като послушно дете, новодошлият чакаше да го приемат. Мъжът с вратовръзката го изгледа презрително, преди да му направи знак с глава.

— Заповядайте — каза той сухо и го покани с жест.

Декарабия се изправи бързо, като ученик, повикан от учителя, за да го смъмри, и мълчаливо се отправи към вратата. Влезе в кабинета с виновно изражение и унил поглед, но с горда осанка.

Разположил се в огромно кресло зад масивно бюро, Магус изглеждаше погълнат от четенето на някаква дебела папка. Следвайки негласните инструкции на мъжа с вратовръзката, новодошлият се приближи на пръсти до бюрото и остана прав, като същински страж, за да изчака своя шеф да довърши работата си и да заговори пръв.

Наложи се да чака пет минути.

— Не е нужно да ти казвам, че съм много разочарован от теб, нали?

Магус изрече тези думи внезапно със зловещо плътен и сдържан глас, без да вдига поглед от документа, който четеше. Смутен от този тон, но облекчен от факта, че шефът му го заговаря, Декарабия запази самообладание.

— Така е, велики Магус.

— Приех те с отворени обятия, представи препоръки, даде дума, че няма да се провалиш. А какво се случи?

Няколко секунди агентът обмисляше как трябва да отговори.

— При такива операции винаги съществува елемент на непредсказуемост — отвърна той. — В нашия случай той е свързан с действията на историка.

Магус най-сетне вдигна мрачния си поглед от папката и се взря в събеседника си.

— Но ти бе предупреден.

— Вярно е — призна Декарабаи. — Проблемът е, че тези неща не се планират така. Не го бях проучил подробно, не познавах неговия *modus operandi*^[1] и... всъщност ме завари неподготвен. — Мъжът присви очи и придоби решително изражение. — Няма да се повтори, велики Магус.

Шефът се намести в креслото и вдигна досието, което току-що бе прегледал.

— Можеш да бъдеш сигурен в това — прошепна той с напрегнат глас. — Веднага щом научих, че португалската полиция не е успяла да залови този мъж, поисках подробен доклад за него. Минало, пари, работа, приятели, мацките, с които е спал, какво гледа в интернет, данъчна декларация... — Той хвърли папката, която падна с трясък върху бюрото. — Всичко е тук. Всичко. — Замълча за миг и се наведе напред, пронизвайки с поглед събеседника си, за да придаде по-голям ефект на думите си. — Включително и начинът, по който ще го заловим.

За момент Декарабаи насочи вниманието си към досието.

— Какъв е този начин, велики Магус? Имате ли нещо предвид?

Най-главният в йерархията скръсти ръце на гърдите си и продължи да се вира изпитателно в своя подчинен, сякаш все още обмисляше съдбата, която щеше да му отреди.

— Как мога да бъда сигурен, че и този път няма да се издъниш?

Сянка на усмивка пробягна по лицето на агента.

— Няма да се проваля — заяви той категорично. — Видях го в действие, знам как разсъждава, когато е под напрежение... този път няма да има изненади. Имайте ми доверие, велики Магус.

— Ще повярвам, когато го видя — отвърна шефът му, без да мигне нито веднъж, докато се вираше в него. — Ще ти дам още един шанс. Разбра ли?

Декарабаи не трепна, но в погледа му проблесна искра на облекчение.

— Да, велики Магус — каза той. — Няма да съжالياвате.

— Но няма да бъдеш сам.

Подчиненият сякаш се обърка.

— Нямам нужда от бавачка, велики Магус. Аз съм напълно способен да се справя с работата и да...

— Няма да рискувам повече — прекъсна го Магус. Изражението му показваше, че решението не подлежи на обсъждане. — Ще изпълниш тази задача с някои от братята и няма да се провалиш. Ясен ли съм?

Декарабия сведе глава.

— Да, велики Магус.

Шефът кимна към досието.

— Вземи тези документи и ги прочети — нареди той. — Обърни специално внимание на връзката на нашия човек с майка му. Очевидно има навика да се чува с нея редовно и съм сигурен, че... е, сецаш се.

Агентът се усмихна за пръв път, откакто спешно долетя от Лисабон с чартърен полет до мястото на срещата.

— Няма да се измъкне, велики Магус.

[1] Начин на действие (лат.). — Б.пр. ↑

XXVIII

Хартиеният плик, който Филипе му бе оставил, съдържаше една приятна изненада. Между стотиците страници документация за кризата и листче с името и телефона на връзката му в Мадрид — въпросната Ракул де ла Конча, Томаш намери пачка с банкноти, прихванати с ластик. След като разбра какво е, побърза да я прибере обратно, да не би шофьорът на камиона да я види, да се стресне или да заподозре спътника си.

При цялото вълнение, натрупано през деня, беглецът си даде сметка, че няма да успее да заспи толкова рано, затова запали лампата за четене и прекара часовете на пътуването в проучване на документите. Прекъсна заниманието си само един-два пъти, когато водачът на ТИР-а, явно за да пребори съня и скуката, подхвърли няколко реплики за футбол, и по-специално за последния мач на Великите, както той наричаше отбора на „Бенфика“, възмуцавайки се от *шмекериите на Бимбо*^[1].

— Щом съдиите са купени, работата не става — изръмжа той. — Не видяхте ли дузпата, която ни откъснаха? Пладнешки грабеж, това е то!

Шофьорът беше от градчето Алфандега да Фе в Траз-уш-Монтеш, а Томаш, който не разбираше много от футбол, отвърщаше простиичко с „ами да!“, „тази година ще ги бием“ и „трябва ни нов Еузебио^[2]“, преди да се върне към четивото си.

Към три сутринта водачът слезе от магистралата и паркира в една от зоните за почивка на някаква бензиностанция.

— Не мога повече, очите ми се затварят — призна той. — Да му ударим по една дрямка.

Той изключи мотора и в купето на камиона се възцари приятна тишина. Двамата мъже спуснаха седалките назад и Томаш, най-сетне победен от съня, скри тейзъра в плика, тъй като се страхуваше, че ако го остави затъкнат на колана, спътникът му би могъл да го види. Затвори очи, приготвяйки се да поспи.

Изведнъж усети остра, неприятна миризма на развалено сирене и отвори едното си око.

— Какво става?

Хвърли поглед встрани и разбра, че шофьорът току-що бе събул обувките си. Примирен, измърмори нещо и се обърна на другата страна. Все още усещаше зловонната смрад, докато се унасяше в сън.

Пристигнаха в Мадрид към десет сутринта. Камионът излезе през автомагистрала „Екстремадура“ и остави Томаш в района на Алкоркон^[3], близо до Парке де лос Кастийос.

Не бе лесно да намери телефонна кабина в ерата на мобилните телефони, но накрая съзря една до банков клон. Влезе вътре, извади листчето, което Филипе му бе оставил, и набра номера.

На третото позвъняване отговори женски глас.

— *Hola?*

— *Buenos días!*^[4] — поздрави Томаш и сам се ужаси от потресаващия си портуноъл^[5]. — Раquel де ла Конча?

— *Sí, soy yo.*^[6]

— Името ми е Томаш Нороня — представи се той, като предпочете да говори бавно на португалски пред портуноъл. — Приятел съм на Филипе Мадурейра, не знам дали си спомняте...

— *Sí, muy bien. Cómo está Filipe?*^[7]

Историкът преглътна сухо.

— Филипе... Ами... той е мъртъв.

— *Perdón?*^[8]

— Филипе е мъртъв — повтори той, почти изричайки думите буква по буква. — Вчера... а, ayer^[9]. Беше убит.

— Филипе? *Asesinado?*^[10]

— Страхувам се, че да.

— *Dios mío!*^[11]

Жената от другата страна на линията беше толкова шокирана, че трябваше да ѝ остави време да възприеме новината. Не знаеше какви точно са били отношенията между приятеля му и испанката и реши, че е по-добре да бъде предпазлив.

— Преди да умре, той ми даде телефона ви — обясни той. — Убиецът му сега преследва мен и Филипе ме посъветва да се срещна с вас. В момента съм в Мадрид и у мен има важен материал за разследването, в което е бил замесен и...

— *Sí, venga, venga*^[12] — прекъсна го Ракел, която все още не се бе съвзела съвсем от шока. — Живея в малко градче на няколко километра южно от Мадрид. Можете ли дойдете?

— Разбира се — каза Томаш, чувствайки облекчение от готовността на приятелката на Филипе да му помогне. Пригответи химикалка, за да запише адреса. — Къде е това?

— В Сесеня, на четиридесет минути с кола.

— Не съм с кола и се страхувам, че не мога да си позволя такси. Има ли автобус или влак?

— Има спирка на автобуси, тръгващи от Мадрид. Можете ли да записвате?

— Да, кажете.

— Отидете до площад „Беата Мария Ана де Хесус“ и се качете на номер 304 в 11:30 ч. Пътуването трае четиридесет минути.

— Ще ме посрещнете ли?

Ракел замълча, за да помисли.

— По-добре да се срещнем на входа на кафе „Нирвана“. Какво ще кажете за дванадесет и половина?

— Чудесно.

Когато затвори и излезе от телефонната кабина, Томаш погледна часовника си; беше десет и двадесет. Имаше много време. Спря поглед на банката наблизо и се зачуди как да постъпи. Можеше ли да се довери изцяло на Ракел, или трябваше да е предпазлив? Филипе го бе уверил, че може да ѝ се има абсолютно доверие, но историкът не беше толкова сигурен. Събитията от последните двадесет и четири часа го бяха научили да бъде благоразумен.

Преодолявайки съмненията си, той влезе в банката и се нареди на опашката от клиенти. Когато дойде редът му, той се облегна на перваза на гишето и се взря в служителката.

— *Hola, señorita!*^[13] — поздрави историкът, връщайки се към заплетения си портуноъл. — Мога ли да наема сейф?

— *Sí, como no*^[14] — отвърна тя. — Ще трябва да си откриете сметка, *por supuesto*^[15].

Служителката на гишето посочи едно пространство, отделено с параван, където друга жена седеше зад една маса. Томаш отиде при нея и ѝ обясни какво желае. След като цялата бумащина бе попълнена и всички формалности — изпълнени, втората служителка му връчи един ключ и го заведе при един мъж от охраната, който го поведе по един коридор до помещението, където бяха сейфовете. Охранителят му показа отредения за него и се отдалечи, оставяйки го сам.

Почувствал се най-сетне свободен, Томаш извади пачката пари от плика и ги преброи. Бяха петстотин евро в банкноти по двадесет; не бяха много, но стигаха за дневните му разходи сега, след като сметките му бяха блокирани. Доволен от това малко богатство, той провери дали тейзърът също е вътре. Беше там. Накрая постави плика в сейфа и завъртя ключа.

— Готов съм — каза той, правейки знак на охранителя, че е приключил. — Можем да тръгваме.

Мъжът го придружи до изхода и го остави на тротоара. Усецайки парещите слънчеви лъчи по лицето си, Томаш погледна часовника си; беше почти единадесет — време да тръгне за Сесеня.

Излезе на улицата, за да хване такси, но погледът му бе неустойимо привлечен от телефонната кабина; трябваше непременно да проведе този разговор. Отново се осведоми за часа с почти машиналният жест на човек, който проверява дали ще има време за още едно обаждане.

Пусна монетата в процепа и набра номера. В кабината беше горещо, но това не го притесняваше. Чу два пъти сигнала свободно, който след това бе прекъснат от леко изщракване.

— Дом за отдих, добър ден.

Томаш разпозна гласа на жената, която бе отговорила, и не можа да сдържи усмивката си. Колко хубаво бе да чуе приятелски глас в ситуацията, в която се намираше в момента.

— Мария Флор? Обажда се Томаш Нороня, как сте?

От другата страна на линията настъпи кратка пауза.

— Професор Нороня! — накрая възкликна директорката на дома с изненада. — Признавам, че... — Тя се поколеба, сякаш нямаше да довърши мисълта си. — Видях ви... видях ви в новините.

— Не им вярвайте — побърза да изясни Томаш. — Това е едно ужасно недоразумение, което в момента се опитвам да разреша.

Можете да сте сигурна, че не съм убиец.

Томаш чу въздишка на облекчение от другата страна на линията.

— Нямате представа как си отдъхнах, като чух тези думи — сподели тя, а гласът ѝ внезапно стана по-мек. — Не знаете какъв шок преживях, когато видях новините снощи. Не можех да повярвам! Струваше ми се... не знам, че светът е полудял...

Мария Флор говореше така, сякаш огромен товар се бе смъкнал от плещите ѝ, с глас, преливащ от симпатия и топлина. Дори създаваше впечатлението, че двамата са близки отдавна, че го познава добре и по гласа му разбира, че ѝ казва истината.

— Положението е ужасно — оплака се Томаш. — Убиха приятеля ми и сега ме обвиняват, че аз съм го извършил.

— Не е за вярване! — възкликна тя. — Добре ли сте, професоре?

— Доколкото е възможно — отвърна той. — Моля, наричайте ме Томаш. Мислех, че вече сме се разбрали.

— Добре... Томаш.

— Вижте, исках да разбера как е майка ми. Как се справя тя?

— Следя приема на лекарствата и тази сутрин забелязах подобрене. Поговорихме си малко за времето — нещо, което преди не се случваше.

Томаш си пое дъх, събирайки кураж да подхване въпроса, който всъщност го интересуваше.

— Знаете ли, колкото до плащането на таксата за нея... в момента нямам достъп до спестяванията си, както сигурно се досещате. Дали не може да изчакаме още малко?

От другата страна на линията настъпи неловко мълчание, което не предвещаваше нищо добро.

— Когато ви видях в „Тележурнал“, аз предвидих този проблем и реших на своя глава да разговарям със собствениците на дома.

— И... какъв е резултатът?

— Съжалявам, но те казаха, че не могат да направят изключение. Липсващата сума трябва да бъде изплатена до четвъртък вечерта.

— Но това е утре!

— Знам. — Мария Флор замълча смутено. — Наистина настоявах, повярвайте ми...

Стиснал телефонната слушалка, Томаш опря чело в стъклото на кабината и отчаяно впи пръстите на свободната си ръка в скалпа си;

възможностите му бързо се изчерпваха — без работа и с полицията по петите си той не виждаше начин да разреши проблема. Как е възможно целият му живот да рухне за толкова кратко време?

— Ами сега? — прошепна в слушалката. — Какво ще правя?

От другата страна настъпи мълчание.

— Не се отчайвайте, Томаш — каза тя. — Ще измисля нещо.

— Но какво? Какво може да се направи?

Нова пауза от неловка тишина.

— Не знам — призна директорката. — Знаете как е, списъкът на желаещите да постъпят при нас е толкова дълъг, че собствениците могат да си позволят лукса да бъдат безкомпромисни към закъсненията на плащанията. Затова ми казаха, че ако ситуацията около майка ви не бъде разрешена до утре вечер, ще бъде изхвърлена на улицата още на следващата сутрин.

— Мили боже! — извика отчаяно Томаш. — Не могат да го направят!

— Ще го направят, и още как!

— Вижте, говорете с тях, помолете ги за още време.

— Ще опитам.

— Трябва да успеете. Нямам достъп до сметката си, докато не изясня ситуацията. Обяснете им!

— Ще го направя — обеща тя с глас, изпълнен със съчувствие.

— Ще помисля за други варианти. Обадете ми се възможно най-скоро. Ще го направите ли?

— Разбира се.

Размениха още няколко думи, сбогуваха се и Томаш затвори. Когато излезе от кабината, въпреки тревогата, която го измъчваше, образът в съзнанието му не беше на майка му, а на Мария Флор.

[1] Вероятно става въпрос за президента на ФК „Порто“ Пинто да Коща, чиито противници го наричат Бимбо. — Б.пр. ↑

[2] Еузебио да Силва Ферейра (1942–2014) — португалски футболист от близкото минало, считан за един от най-добрите футболисти на всички времена, играч на португалския национален отбор, когато печели бронзов медал на Световното първенство по футбол през 1966 г. — Б.пр. ↑

[3] Град в югозападната част на метрополия Мадрид. — Б.пр. ↑

- [3] Добър ден (исп.). — Б.пр. ↑
- [3] Диалект или акцент, наподобяващ смесица между португалски и испански език. — Б.пр. ↑
- [6] Да, аз съм (исп.). — Б.пр. ↑
- [7] Много добре. Как е Филипе? (исп.) — Б.пр. ↑
- [8] Моля? (исп.) — Б.пр. ↑
- [9] Вчера (исп.). — Б.пр. ↑
- [10] Убит (исп.). — Б.пр. ↑
- [11] Боже мой! (исп.) — Б.пр. ↑
- [12] Да, елате, елате (исп.). — Б.пр. ↑
- [13] Здравейте, госпожице! (исп.) — Б.пр. ↑
- [14] Да, много ясно (исп.). — Б.пр. ↑
- [15] Естествено (исп.). — Б.пр. ↑

XXIX

Кафето вече бе изстинало, но Декарабиа отпиваше на малки глътки. Ако имаше нещо, което мразеше в работата си, то бе да чака. Знаеше, че операциите изискват търпение и дълго изчакване, но това не можеше да го накара да харесва бездействието. Освен това имаше сметки за разчистване с мишената; не обичаше да го правят на глупак. За него случаят се бе превърнал в лична кауза.

В този миг техникът от службата за подслушване нахълта в малкия кабинет и се отправи към него с изражение, от което бе ясно, че случаят е спешен.

— Плъхът даде признаци на живот.

Погледът на Декарабиа сякаш се оживи.

— Най-последно! — възкликна той. — Къде е?

— В Испания — отвърна мъжът. — Току-що се обади в старческият дом, където живее майка му, от обществен телефон южно от Мадрид.

— Добре че поставихме подслушвателно устройство там — поздрави се Декарабиа. — Каза ли нещо, което да ни позволи да определим местонахождението и намеренията му?

— Не. Проведе обикновен разговор. — Остави един диск на масата. — Това е записът, ако искате, може да го прослушате. Единствената полезна информация е локацията на обаждането. Мадрид.

Декарабиа беше недоверчив човек, затова изслуша диска и се увери в съдържанието му, не бе нищо повече от един безобиден разговор. Отпрати техника и отвори досието на Томаш, което лежеше на бюрото му. Потърси негови познати в Мадрид или Испания, но нямаше; единствената информация бе за университетска преподавателка от Сантяго де Компостела, но жената бе загинала. След като прегледа цялата документация, затвори папката с рязко движение, обзет от разочарование, и замислено потърка брадичката си.

— Какво, по дяволите, правиш в Мадрид? — прошепна той, сякаш изричането на глас на собствените му мисли помагаше на разсъжденията му. — Какво търсиш в Мадрид, след като не познаваш никого? Ако ставаше въпрос за другия, може би щеше...

Декарабиа замръзна на мястото си с непроницаем поглед и полуразтворени устни, спрял да диша. Тези разсъждения му бяха подсказали една идея...

— Ами ако... ако...

Изправи се рязко и отиде до лавицата, за да вземе другото досие. Седна отново на мястото си и нетърпеливо разгърна папката. На първата страница се мъдреше усмихнатото лице на Филипе Мадуреира, но Декарабиа веднага разлисти нататък и се спря на страницата, където се посочваха хората, близки на мъжа, когото той бе убил.

— А, тук е.

Убиецът се взря в лицето на привлекателна жена със светлозелени очи и къдрава кестенява коса, спускаща се до раменете. Единствената приятелка на Филипе в Испания. Според досието името ѝ бе Раquel Мария де ла Конча Гонсалес. Под снимката с червени букви бе отбелязана професията ѝ.

Агент от Интерпол.

— *Gotcha.*

XXX

На мястото на срещата го очакваше малка изненада. Въпреки името си, кафе „Нирвана“ не беше кафене, а стадионът на футболния клуб на Сесеня. Новодошлият се отправи към входа и видя едно момиче, облечено в светлосини джинси и яркочервен елек, с кестенява коса на масури, които се спускаха до раменете. Момичето го наблюдаваше с очевиден интерес.

— *Perdón* — каза той на своя все така ужасяващ портуньол. — *Es aquí la entrada del café Nirvana?*^[1]

Онова, което се забелязваше от пръв поглед, бяха хипнотичните котешки очи с цвят на светъл изумруд. Те бяха толкова светли и блестящи, че приличаха на прожектори, излъчващи смарагдовозелена светлина. Изминаха няколко дълги секунди преди момичето да отговори. Задържа напрегнатия си поглед, втренчен в него. Не беше ясно дали очите ѝ са разтревожени, или просто недоверчиви, но го изучаваха внимателно, дори предпазливо.

— Вие ли сте приятелят на Филипе Мадурейра?

Говореше бавно, сякаш опипваше терена. Новодошлият почти въздъхна от облекчение.

— Томаш Нороня — представи се той, протягайки ръка. — Вие сигурно сте Ракул.

Момичето пое ръката му колебливо, почти резервирано, но изглежда, бързо се отпусна.

— Да, аз съм. А вие кой сте по-точно?

— Приятел на Филипе от детството — отвърна историкът. — Бяхме заедно в гимназията.

— Тогава защо никога не ми е говорил за вас?

— Пътищата ни се разделиха, когато влязох в университета да следвам история — обясни Томаш. — Започнахме да се чуваме по-рядко. Преди няколко дни той се появи в Лисабон в окаян вид и ме помоли за помощ. Изглежда, бе замесен в някакво разследване относно кризата и разполагаше с информация, която...

— Не тук — прекъсна го Раquel, оглеждайки се наоколо, за да се увери, че никой не ги слуша. — Да отидем в апартамента ми. Надявам се поканата да не ви се стори неуместна.

— Както предпочитате.

Испанката се отправи към колоната автомобили, паркирани до тротоара. Томаш тръгна след нея и почти несъзнателно, подчинявайки се на мъжкия си инстинкт, сведе поглед към тесните джинси и поспециално към закръгленото ѝ дупе; Раquel безспорно бе привлекателна жена със спортно-елегантния си стил и стройно тяло с красиви извивки.

— Сигурен ли сте, че никой не ви е проследил?

Томаш машинално погледна назад.

— Не притежавам специални умения да се освобождавам от преследвачи — отбеляза той, — но не мисля, че са ме проследили.

Раquel отключи с дистанционно един безупречно чист червен „Форд Фиеста“ и двамата се настаниха в купето. Беше горещо, но тя веднага включи климатика и скоро температурата се нормализира. Даде на заден ход и потегли, без да каже и дума. Не изглеждаше кой знае колко словоохотлива, но това не разтревожи Томаш. Беше спал зле през изминалата нощ и се бе възползвал от краткото пътуване от Мадрид до Сесеня, за да навакса съня си. Сега му се искаше да заспи отново, но сметна, че би било неучтиво, и се постара да държи очите си отворени.

Улиците на Сесеня бяха пуссти, жилищните блокове бяха осеяни с обяви „продава се“ и „отдава се под наем“ с телефонни номера под текста. Виждаха се детски площадки без жива душа и затворени магазини; трева растеше по тротоарите. Около някои сгради имаше скелета, сякаш строежът бе спрял по средата, Томаш имаше чувството, че се движат из призрачен град.

— По дяволите! — възкликна той. — Погледнете само колко апартамента се продават или се отдават под наем! Не е за вярване!

— Заради кризата е — каза испанката, без да откъсва поглед от пътя. — Предполагам, че сте чували за кризата, нали?

Изрече тези думи с горчива ирония, която не убягна на португалеца.

— Да, разбира се — отвърна Томаш. — Самият аз изгубих работата си. — Той посочи към сградите от двете страни на улицата.

— Но никога не бях виждал подобно нещо...

Ракел си пое дълбоко дъх, сякаш се примиряваше с факта, че въпреки волята си, ще ѝ се наложи да разговаря.

— Тук, в Сесеня, бяха построени шестнадесет хиляди апартамента, които да приютят четиридесет хиляди души. Знаете ли колко са населените апартаменти, откакто сме в криза?

— От шестнадесет хиляди? Нямам представа. Хиляда? Пет хиляди?

Испанката обърна лице към него.

— Шестдесет.

Новодошлият подсвирна, с поглед, вперен в пустите улици и празните жилищни блокове.

— Не може да бъде! — възкликна той. След това поклати утвърдително глава, сякаш този факт се връзваше чудесно с всичко онова, което вече знаеше. — Несъмнено балонът на недвижимите имоти е бил най-голям в Испания. — Той посочи сградите с палец. — Доколкото знам, тук са били построени повече жилища, отколкото във Франция, Германия и Италия взети заедно. Говорим за шестстотин хиляди къщи за продан и още толкова в строеж, което прави повече от един милион, нали? Много е. Лихвите на испанските строители скочиха с 850 процента от 2000 година до финансовия колапс. — Томаш въздъхна. — Страхувам се, че здраво сте затънали в тинята.

Ракел се взря в него и по лицето ѝ се четеше изумление.

— По дяволите! Запомнили сте всичко това?

Спътникът ѝ се усмихна.

— Откакто кризата започна, все съм понаучил нещо — призна той. — И документите на Филипе, признавам, ми бяха много полезни. Имам и известни познания по история на икономиката.

Водачката махна с ръка към червените и сините табели, сочещи апартаментите за продан или отдаване под наем.

— И какво мислите, че ще се случи с нас?

— Нищо добро, за жалост — каза Томаш. — Също като Гърция и Португалия, Испания е затънала в дългове. Знаете ли, всички ние живеем с пари от заеми с ниски лихви. Португалците ги пръснаха по магистрали, вие — по недвижими имоти. Но за разлика от Гърция и Португалия, които кризата завари с огромен бюджетен дефицит, Испания влезе в кризата с излишък на публичните сметки на

унитарната държава. Проблемът ви бяха дълговете на местната власт и особено частният дълг, който изду балона на недвижимите имоти и който беше много по-голям от американския, отключил кризата през 2008-а. Когато балонът се спуска, банките се пренаситиха с ипотечи на безценица и кредити, които никой не изплаща. Испанската държава трябваше да се намеси, за да спаси банковата система, като по този начин прехвърли частния дълг към държавния сектор. Сега, когато лихвите скочиха, никой не отпуска лесно пари, а ни чакат години и години на орязване на разходите, фалирали компании и нарастваща безработица. Имате късмет, че за разлика от Гърция и Португалия, Испания е прекалено голяма страна, за да остави нещата така. Но времето на лесните пари, скъпа моя, свърши. Може би завинаги.

„Скъпа моя“ не се изплъзна от езика му случайно. Направи го, за да скъси дистанцията между себе си и момичето, което гледеше напред с вгълбено изражение, но се зачуди дали на нея това ѝ е харесало.

— Да, Испания разгърна главоломно строителство — призна Ракул, може би прекалено съсредоточена в темата на разговора, за да забележи фамилиарния тон. — Това, което виждаме в Сесеня, се случва на много места в Испания. Строихме като луди, най-обикновени предприемачи направиха цяло състояние от жилищното строителство...

— Като онзи Флорентино Перес^[2] от „Реал Мадрид“.

— Да. В страната влизаха чужди пари с ниски лихви, цените на жилищата растяха и... трябваше да строят още. Испания се превърна в гигантска строителна площадка. Само че дойде кризата, чуждите банки престанаха да ни заемат пари, хората спряха да теглят кредити за закупуване на жилища и балонът на недвижимите имоти се спуска. Без купувачи строителните компании изпаднаха в колапс, след тях и други фирми трябваше да затворят и безработицата се увеличи. Повече от пет милиона души останаха без работа.

Томаш вдигна два пръста.

— Имате още два проблема, които са свързани с този — отбеляза той. — Единият е с банките, или по-скоро *las cajas*^[3], които се оказаха притиснати до стената. Отпуснаха пари на строителните компании, за да изградят всичко това, и на хората, за да си купят къщите, построени от тях. Класическа пирамидална схема, която управляващите и централната банка нямаха благоразумието да пресекат. Балонът се

спука, парите секнаха, хората спряха да си купуват жилища, строителите фалираха, а онези, които си бяха купили преди това, престанаха да изплащат заемите си. Накрая банките изведнъж се сдобиха с множество имоти, които не струват нищо, защото никой не може да ги купи. — Показа втория пръст. — Другият проблем са автономните области и местните власти, които осеяха страната със строежи, финансирани с парите от данъци, събирани за сметка на същите тези начинания. Тъй като строителството и продажбите спряха, приходите от данъци намаляха. Всички са затънали в дългове, а цяла Испания дължи стотици милиарди евро на чуждестранни банки.

Ракел унило махна с ръка към сградите наоколо.

— Сега това е Испания.

Автомобилът паркира до прашния тротоар и Ракел изключи двигателя.

— Пристигнахме — обяви тя.

Томаш слезе от колата и се огледа наоколо. Улицата бе пуста и от двете страни се виждаха празни блокове и самотни маслинови дръвчета. Приличаха на призраци, застинали в театрални пози. Тишината бе смуцаваща, воят на вятъра я правеше зловеща. Освен табелите за продажба и отдаване под наем, Томаш съзря и друга табела с името на улицата.

Улица „Веласкес“.

— Тук ли живеете? — учуди се той. — На това пусто място?

Застанала на тротоара, испанката изчакваше госта си да привикне към странните декори, които ги заобикаляха.

— Наех един апартамент. Защо?

Този въпрос обърка португалеца, тъй като отговорът му се струваше очевиден.

— Ами мястото е... необичайно.

Ракел му направи знак да я последва и се отправи към входа на една сграда.

— Филипе ми бе заръчал да намеря по-дискретно място — обясни тя. — Има ли по-дискретно от това?

Томаш ускори крачка и я настигна.

— Дискретно място? За какво?

— За да довърши разследването, разбира се. Каквото и да е то...

— Как така? — учуди се историкът. — Значи, не знаете какво е това разследване?

— Разбира се, че не — отвърна испанката, като отвори вратата на входа и влезе в сградата. — Разговаряли сме само по телефона и по имейл и той винаги много внимаваше какво казва, тъй като се страхуваше да не го подслушват. Щеше да ми разкаже всичко, когато се видим, а това трябваше да стане, след като отиде в Лисабон. Единственото, което знам, е, че става въпрос за операция, която изисква голяма предпазливост.

Влязоха в асансьора и Раquel натисна бутона за втория етаж. Кабината се разтресе и започна да се изкачва.

— Не работите ли в сферата на икономическите престъпления или нещо в тази област?

— Не, аз съм обикновен агент от Интерпол.

— Тогава защо Филипе се е свързал с вас?

— Нуждаеше се от защита. От какво, не знам.

Асансьорът спря на втория етаж, Томаш отвори вратата, обърна се към испанката и галантно ѝ кимна.

— След вас, моля.

Когато вдигна глава, видя, че тя се взира в него с дебнещ поглед на хищник, като котка, превърнала се в звяр, с пистолет в ръката.

— Стой мирно, *cabrón*^[4]! — изръмжа тя, в светлозелените ѝ очи пламтяха искри. — Пипнах те!

[1] Извинете, отгук ли се влиза в кафе „Нирвана“? (исп.). — Б.пр.

↑

[2] Флоректино Перес Родригес — строителен магнат и президент на ФК „Реал Мадрид“ в периода 2000–2006 г. и от 2009-а до момента. — Б.пр. ↑

[3] *Caja de ahorros*, или накратко *саја* (исп.) — каса, е финансова институция в Испания, която се занимава с депозитни сметки и заеми. — Б.пр. ↑

[4] Негодник (исп.). — Б.пр. ↑

XXXI

Тримата мъже, облечени в черно, преминаха през ръкава на самолета с бърза крачка и излязоха на терминала на летище „Барахас“ в Мадрид. Декарабия, който вървеше най-отпред, включи мобилния си телефон и изчака търсенето на мрежа. Последваха табелите с надпис *Salida*^[1] и спряха пред движещата се багажна лента. Последователният звън от есемеси извести, че вече има връзка.

Погледна дисплея и видя куп съобщения. Първите три бяха от местните мобилни оператори, които го приветстваха за добре дошъл в Испания и го информираха за цените на роуминга. Изтри ги и погледна останалите две — пропуснати обаждания от един и същи номер, който Декарабия незабавно разпозна. Натисна зеления бутон, за да върне обаждането.

— Аз съм, велики Магус — каза Декарабия, щом от другата страна вдигнаха. — Сега пристигаме. Търсили сте ме?

— Да, Декарабия. Тайната ни връзка в Интерпол току-що ми изпрати изисканата от мен информация. Имаме достъп до секретното досие на нашата приятелка.

— И какво?

— Тази Раquel де ла Конча изглежда многообещаващ новобранец — добра в съблазняването и коварна в операциите. Използват я главно за примамка на заподозрени. — Той се закашля. — Има един проблем обаче. Кучката си е пуснала отпуск тази седмица.

— Проклятие! Къде е отишла?

— Това липсва в досието, очевидно — каза Магус. — Но успяхме да проникнем в електронната ѝ поща и видяхме, че е наела апартамент в някакво градче южно от Мадрид.

— Чудесно! Имате ли адреса?

— Улица „Веласкес“ — отвърна той, като добави номера на сградата, входа и етаж. — Намира се в градче, наречено Сесеня.

— Нещо друго?

— Това е всичко. И този път не се проваляй. Ясен ли съм?

Мъжът на летище „Барахас“ щеше да отговори, но в този момент връзката прекъсна. Магус бе затворил.

Агентът прибра телефона в джоба си, извади айпада, влезе в интернет и написа в търсачката името на мястото, което му бе дал лидерът на организацията. Екранът веднага бе изпълнен от картата на Испания. Декарабиа плъзна пръст под Мадрид и между него и Толедо, някъде на четиридесет километра на юг от столицата, намери това, което търсеше.

Сесеня.

Декарабиа се изправи и съзря дипломатическото си куфарче да изскача върху лентата за багаж сред този на останалите пътници. Това бяха оръжията. Изпълнен с надежда, той си пое дълбоко дъх и се усмихна.

— Ловът започва.

[1] Изход (исп.). — Б.пр. ↑

XXXII

Тъмното дуло на пистолета бе насочено към Томаш. Историкът седеше на стола, посочен му от Раquel, и се чувстваше безкрайно нервен под прицела на оръжието. Какво му гарантираше, че при неволно движение или друг инцидент тя нямаше да натисне спусъка?

— Това е смешно! — каза той. — Моля, свалете оръжието, това може да...

— Млъкнете! — прекъсна го испанката със заплашителен тон. — И без резки движения.

Стреснат, Томаш се подчини. Бе претърсен, с ръце, опрени в стената. След това момичето му сложи белезници и го блъсна към канапето. Историкът бе шокиран от вероломното предателство; нали Филипе му бе казал, че на нея може да се разчита? Онова, което най-силно го тревожеше, бе пистолетът. Не можеше да откъсне очи от дулото.

Похитителката му седна срещу него и кръстоса крака. Наблюдаваше го мълчаливо, сякаш преценяваше възможностите си и обмисляше как да постъпи.

— Какво става? — осмели се да попита той. — Защо съм с белезници?

Раquel задържа котешкия си поглед вперен в него.

— Още не съм решила един проблем — каза тя със заядлив тон. — Да ви убия ли, или да ви предам на португалската полиция? — Очите ѝ заблестяха. — Вие как мислите?

Втората възможност му се струваше по-приемлива. Но Томаш разбираше, че не може да играе тази игра, първо трябваше да си изясни какво става и да се опита да се справи със ситуацията.

— Какъв е проблемът?

Въпросът вбеси испанката.

— Как смеете да ми задавате такъв въпрос? — изръмжа тя. — Съветвам ви да не си играете с мен.

— Не си играя с никого — отвърна португалецът. — Не разбирам какво става и бих искал да ми обясните, ако обичате.

Раquel се взря в него, опитвайки се да разгадае изражението му. Увереността, която то излъчваше, я обърка.

— Вие сте убиец — заяви накрая тя, може би не толкова убедително, колкото ѝ се искаше. — Убийте Филипе и дойдохте тук...

— Аз съм убил Филипе?

В погледа му гореше такова искрено възмущение, че събеседницата му отново се поколеба.

Отвори лаптопа, който бе поставила на масичката, и с лявата ръка започна да набира нещо на клавиатурата, с дясната все още държеше пистолета.

— След разговора ни сутринта се обадох в службата, за да проверя дали в Лисабон е било извършено убийство — започна тя. — Както сигурно предполагате, новината, която ми съобщихте, ме шокира. Отговорът дойде по-късно по имейла. Филипе действително е бил убит и португалската полиция е издала заповед за арест с името на убиеца. Получих снимката на заподозрения, изпратена на Интерпол от Лисабон. Представете си изненадата ми, когато преди малко се появихте пред кафе „Нирвана“ и видях лицето ви. — Тя обърна компютъра със снимката, разпространена от криминалната полиция, към португалеца. Екранът показваше собственото му лице.

— Не знам как да ви го обясня — прошепна Томаш, — но аз не съм убиецът на Филипе.

— Тогава защо португалската полиция разпространява вашата снимка и вашето име?

— Нямам обяснение — призна той. — Но имам теория. Филипе ми даде да разбера, че в разследването му са замесени много влиятелни хора. Смя да твърдя, че те са достатъчно могъщи, за да манипулират португалската полиция и да я пратят по петите ми.

Раquel обмисли този аргумент.

— Да предположим, че теорията ви е вярна — каза тя. — Защо биха постъпили по този начин?

— Заради съществуването на дивиди с компрометиращ материал, което бе у Филипе — обясни историкът. — Хората, които го убиха, очевидно смятат, че той го е дал на мен. Използват полицията, за да ме хванат и да се доберат до него.

— Дискът наистина ли е у вас?

Томаш помълча няколко дълги секунди, преди да отговори:

— И да, и не.

Тези думи очевидно не се понравиха на испанката. Раquel нервно цъкна с език и намести пистолета в ръката си.

— Не си играйте с мен! — предупреди го тя. — У вас ли е дискът на Филипе, или не?

— Не — бе директният отговор. — Той издъхна, преди да успее да ми каже къде е проклетият материал. Но докато се опитваше да ми разкрие тази информация, в последните мигове от живота си, Филипе ми показва едно кодирано съобщение. Предполагам, че в него се съдържа информация за местонахождението на диска.

— Къде е това кодирано съобщение?

— В плик, който оставих в една банка в Мадрид, преди да дойда тук — отвърна историкът. — Стори ми се по-сигурно.

Испанката замълча. Без да изпуска заложника си от поглед, хапейки долната си устна, в продължение на няколко секунди тя обмисляше чутото. Докато преценяваше проблема от различни ъгли, пистолетът танцуваше в ръката ѝ, сякаш неспокойните ѝ пръсти пресъздаваха дилемата, която в този момент изпълваше съзнанието ѝ.

— Думите ви се връзват с някои неща, които Филипе ми разказа по телефона и по имейл, когато се обърна към мен за помощ — призна накрая тя. — Има още два факта, които са във ваша полза. Първото е, че не сте въоръжен. Един беглец не би се срещнал с агент от Интерпол, без да носи оръжие. Второто произлиза от вашите мотиви. Ако вие сте убиецът, защо ще се срещате с мен? Защо ще търсите агент, вместо да бягате? До колкото разбирам, не е във ваш интерес...

Разсъжденията и породиха лъч надежда у Томаш.

— Именно.

Раquel присви очи, давайки да се разбере, че въпросът не е приключен.

— Само че не мога да пренебрегна съществуването на заповед за арест с вашето име — напомни му тя. — И трябва да ви кажа, че предвид цялата потайност, с която Филипе подходи, за да ме включи в тази операция, ми е трудно да повярвам, че ви е пратил при мен без нищо, което да ви идентифицира.

— Когато ми даде името ви, той умираше — оправда се Томаш.
— Нищо от това не бе планирано, разбирате ли?

— Въпреки това...

Последните събития, както и всичко, което се бе случило на корабчето, бяха съвсем живи в паметта на историка. В крайна сметка такива неща не се забравяха лесно. Но това бе ужасно много информация, която се бе натрупала хаотично в паметта на Томаш. Но думите на похитителката задействаха някаква лампичка в мозъка му. Наистина бе логично Филипе да му бе казал нещо, което да го идентифицира пред Раquel. Сега, когато тя бе заговорила за това и опитвайки се да си спомни, умиращият му приятел всъщност бе споменал нещо, което... което...

— Кажй й, че няма да мога да я заведа в Дисниленд!

Агентката от Интерпол отвори широко очи.

— Моля?

— Това бе посланието, което Филипе заръча да ви предам, когато ми каза да се срещна с вас — обясни португалецът; споменът за този разговор все още бе жив и подробностите се подреждаха като парченца от пъзел. — „Кажй й, че няма да мога да я заведа в Дисниленд“. Това бяха точните думи, които той произнесе, когато ми даде името ви.

Раquel изглеждаше смаяна. Очите й се навлажниха и погледът й заблестя; бе очевидно, че тези думи означават много за нея. След един дълъг миг тя си пое дълбоко дъх и най-сетне свали пистолета.

— *Muy bien*^[1] — каза испанката. — Убедихте ме.

Португалецът въздъхна от облекчение.

— Слава богу — усмихна се той. — Вече си мислех, че тази история няма да свърши добре.

Раquel се изправи, разтваряйки яркочервения си елек, и прибра пистолета в кобур, който носеше под лявата си мишница. Приблжи се до Томаш и пхна един ключ в белезниците. Освободи го и се отправи към кухнята.

— Гладен ли сте? — попита тя от вратата. — Искате ли нещо за пиене?

— Честно казано, бих хапнал нещичко. Какво ви се намира?

— Паеля.

Разочарован, Томаш завъртя очи; сухият и солен испански ориз не бе сред любимите му ястия. Но нима можеше да си позволи

придирчивост? Майка му казваше, че по време на война хората са се хранели дори с плъхове. Паелята определено бе за предпочитане пред плъховете.

— Чудесно.

От кухнята се чу тракане на чинии, хлопане на вратички и жуженето на микровълновата печка. Три минути по-късно Ракел се върна в хола с поднос с две чинии и две чаши червено вино. Остави подноса на масата и покани историка да седне. Томаш поднесе една хапка към устата си и вкусвайки храната, се усмихна.

— Приготвих я вчера — каза Ракел. — Добре ли е?

Беше ужасно.

— Отлично! — излъга той. — Превъзходно!

Истината беше, че гладът притъпяваше неприятния вкус на паелята. Томаш, разбира се, предпочиташе сочния и апетитен португалски ориз, но при тези обстоятелства гладът взе връх и след няколко хапки дори започна да му се струва, че ястието не беше чак толкова лошо, особено полято с вино "Риоха".

— Трябва ни план за действие — заяви испанката. — Някакви идеи?

Томаш набързо сдъвка храната, издаването на нечленоразделни звуци с пълна уста не беше в стила му.

— Планът е много прост — каза той, след като преглътна. — Позволете ми днес да си почина. — Започна да жестикулира с вилицата си. — Утре сутрин ще отидем до Мадрид да вземем документите на Филипе и аз ще се опитам да разгадая кода, който ще ни отведе до диска. Останалото е лесно. Ще намерим проклетото дивиди, ще видим какво има на него и ще го предадем в Международния наказателен съд. — Той сви рамене. — Нищо сложно, както виждате.

Испанката повдигна вежди.

— Филипе ми е говорил за Международния наказателен съд — отбеляза тя. — Но признавам, че не разбрах защо.

— МНС заведе дело срещу виновниците за кризата и ги обвини в престъпление срещу човечеството. Дискът съдържа материали, свързани с делото.

— Имате ли представа за какво се отнасят?

Томаш кимна.

— Съдържанието е описано в документацията, която Филипе ми даде. Материалите имат отношение към деликатни въпроси, свързани с кризата.

— Хм, *bueno*^[2] — съгласи се испанката. — Честно казано обаче, не схващам добре същността на кризата.

— Поне знаете ли какво я предизвика?

— Че кой не знае? Борсата в Ню Йорк се срива и... обхвана целия свят.

Португалецът пъхна още една хапка ориз в устата си и задъвка енергично. След като преглътна, той се взря в събеседничката си.

— Водите ли криминални разследвания?

— Разбира се — отвърна бързо тя. — Това ми е работата.

Томаш постави вилицата на ръба на чинията и се усмихна. По лицето му се изписа предизвикателно изражение.

— Значи, ще ви разкажа как бе извършено престъплението на века.

[1] Много добре (исп.). — Б.пр. ↑

[2] Добре (исп.). — Б.пр. ↑

XXXIII

Черният мерцедес с тъмни стъкла спря на ъгъла на улица „Веласкес“. Изчака малко, като хищник, който изучава терена, преди да нападне, после потегли бавно; двигателят почти не се чуваше, само сухите листа по мръсния асфалт пукаха под гумите му.

Стиснал здраво волана, Декарабиа оглеждаше обстановката. Улица „Веласкес“ беше странно пуста, оживявана единствено от облак прах, който се издигна отядно и завъртя хартийки и найлони; торбичките се завихриха първо надясно, после нагоре и продължиха в друга посока, едни по-бавно, други по-бързо, според прищевките на вятъра.

Това не му харесваше.

— Тук сме като мишена на стрелбище — каза той. — Трябва да се махнем.

Мерцедесът сви зад ъгъла и паркира до няколко маслинови дръвчета, скрит от любопитните погледи на обитателите на сградите по улица „Веласкес“. Декарабиа изключи двигателя и в уличката отново се възцари тишина. Тримата мъже излязоха от автомобила. Зорките им погледи огледаха терена за потенциална заплаха.

Улицата беше съвършено пуста. Чуваше се само воят на вятъра, който на моменти стихваше и почти изчезваше, но миг по-късно отново се засилваше. Сухото изщракване от затварянето на вратите на колата за момент оглуши улицата, отеквайки между празните блокове. Декарабиа отвори багажника и един от другарите му отключи дипломатическото куфарче, разкривайки пред тях оръжията, подредени в гнездата си.

Декарабиа протегна ръка към един от pistolетите.

— Беретата е за мен.

Останалите двама взеха глоковете. Сглобиха ги и поставиха заглушители на дулата.

— Готови сме да се изправим срещу цяла армия — каза един от агентите. — С тези куклички направо ще ги съсипем.

Декарабиа го изгледа недоверчиво.

— Бъди внимателен — предупреди го той. — Тези играчки се използват разумно. Не искаме да привличаме нежелано внимание.

Мъжът само кимна; той беше просто изпълнител, правеше каквото му наредят, другите да му мислят.

Декарабиа провери патроните на беретата и доволен запаса пистолета в колана си. Извади от джоба бележка и прочете точния адрес на мишената. После внимателно огледа улица „Веласкес“, взирайки се в номерата върху вратите. Накрая погледът му спря върху една сграда в дъното на улицата.

— Там е.

XXXIV

Десертът беше сладкиши *Petits gateaux*^[1], които Раquel извади от фризера и бързо приготви в микровълновата печка. Държа ги вътре прекалено дълго, докато започнаха да димят и замръзналият шоколад се разтече. Томаш отрязва парченце от десерта и боязливо го опита.

— Е? — попита испанката. — Кое е престъплението на века?

Събеседникът ѝ посочи с лъжичката сладкиша на масата пред него.

— Този *petit gateau* — отвърна той. — Приготвянето му по този начин е престъплението на века. Не можахте ли да спасите поне шоколадовия пълнеж?

Домакинята се намръщи.

— Хайде, не злоупотребявайте. Поне има десерт, тук не е ресторант, все пак. — Прехапа долната си устна. — И така, говорехте за престъплението на века. Обяснете ми.

Томаш си хапна още едно парче от сладкиша. Вярно, бе престоял в микровълновата фурна, но въпреки това беше вкусен.

— Изправени сме пред перфектната буря — започна той, докато се цапаше със своя *petit gateau*. — Към структурната криза на Запада, и по-специално на икономиките в Южна Европа, се прибави американската финансова криза и структурната криза на еврото.

— И всички те са свързани?

— По един или друг начин — потвърди историкът. — Всъщност структурните кризи — в Западна Европа, в южноевропейските икономики и тази на еврото — бяха невидими и продължителни. Те се проявиха единствено благодарение на финансовата криза, която извади всичко на светло. Все едно сме живели в къща с пропукани стени, разбирате ли? Един ден удря земетресение и — бам! — къщата рухва! Какво казваме ние? Ах, домът ми бе разрушен от земетресението! — Томаш присви очи. — Но дали това е истината?

— И да, и не — отвърна агентката от Интерпол. — Да, защото земетресението е непосредствената причина. Не, защото къщата вече е

била с пропукани стени и всеки момент е щяла да се срути.

— Същото е и с тази криза. Западните икономики и еврото са къщата с нестабилните колони, а американската финансова криза е земетресението. За да разберем този трус, трябва да се върнем във времето и да видим какво е станало при предишното земетресение през 1929-а година.

— Тоест при Голямата депресия — отбеляза Раquel. — Защо, по дяволите, историците обясняват всичко с препратки към миналото?

— Защото миналото е ключът към настоящето! — възкликна Томаш, защитавайки академичното си образование. — Не сте ли чували, че за да разбереш нещо, случващо се в настоящето, трябва да познаваш историята? — Той се прокашля. — Да се върнем в двадесетте години. Почти през цялото десетилетие Федералният резерв на Съединените щати изкуствено поддържал ниски лихви, което насърчавало банките да отпускат заеми при рискови условия. Тъй като пари се взимали лесно, хората натрупали дългове, създавайки балон на потреблението, особено на борсата и на пазара за недвижими имоти. При такъв ръст на търсенето цените започнали да се покачват. Опасявайки се, че инфлацията ще излезе извън контрол, през 1928-а Фед^[2] бил принуден да увеличи лихвите. Това спукало балона. Изведнъж кредитите, с които потребителите били свикнали, се оказали трудно достъпни и тъй като вече имали по-малко пари, престанали да плащат дълговете си и да купуват акции, имоти и имущество. Банките не успявали да си върнат парите, които били отпуснали, а компаниите произвеждали стоки, които никой не купувал. Бизнесът също не вървял. Свалили цените, за да привлекат клиенти, но продажбите останали ниски поради големите лихви. Компаниите търпели загуби и започнали да фалират. Загубите и фалитите на компаниите довели до срив на курса на акциите и това предизвикало краха на Уол стрийт.

— Знаменитият крах на Уол стрийт през 1929-а?

— Така нареченият *черен вторник*. Сриването на борсата още повече застрашило ликвидността на банките, много от които сериозно били инвестирали в акции. Вложителите се уплашили от слуховете, че банките не са стабилни, хукнали да теглят доларите си, за да купуват злато или да ги крият под дюшека. Вместо да инжектира пари в икономиката, където долари липсвали, Фед запазил високия процент на лихвите. При празни трезори банките моментално фалирали. Тези,

които оцелели, научили урока си и трудно отпусkali заеми. При липсата на банково финансиране, ниските цени на акциите, златото и скритите пари под дюшеците на потребителите компаниите не били в състояние да продават, не можели да се финансират и неплатежоспособността нараснала. Още хора изгубили работата си. Хаосът обхванал Америка, а след това и целия свят.

— Не е ли странно? — запита се Раquel. — Щом проблемът е бил на Америка, защо тогава е плъзнал из останалия свят?

— Защото Европа съществувала благодарение на парите, които идвали от Америка. Европейските съюзници участвали в Първата световна война с пари, заети от американски банки. След края на войната дошъл часът за разплата. Но с какво, след като Европа нямала пари? Така европейските лидери поискали нови заеми, за да погасят старите. Тоест върнали дълга си с друг дълг — пирамидална схема, която била много характерна за живота през 20-те години. От друга страна, Германия, претоварена с репарациите от войната, също се издържала само с пари, заети от Америка. Когато американските банки фалирали, пирамидата рухнала. Европейските страни, живеещи от американските заеми, видели как кранчето секва и останали без пари. Икономиките били парализирани и държавите затънали в дългове. Тъй като половината свят се управлявал от Европа, кризата станала глобална.

Раquel подсвирна.

— *Madre de Dios*^[3], чувала съм за кризата от 1929-а, но никога не съм разбирала същността ѝ — сподели одобрително тя. — Вие я обяснихте много добре, наистина.

Историкът шеговито повдигна вежди.

— Неслучайно съм... по-скоро бях най-строгийт професор във факултета.

Испанката се разсмя.

— Ама че сте суетен — каза шеговито тя. — Вече ми е ясно колко сте взискателен.

— Не бъркайте искреността със суетност — не ѝ остана дължен Томаш. — Така или иначе си струва да отбележим, че всичко, което ви разказах за Голямата депресия, днес звучи странно познато, не мислите ли? — Томаш започна да изброява на пръстите на ръцете си. — Лесни пари, частни заеми, държавни заеми, издуващи се балони, покачване

на лихвите, спукани балони, дългове, банки, които не отпускат пари, задължнели държави, нарастваща безработица...

— Имате право, днес слушаме всичко това по новините.

— Икономическата история е малко еднообразна — отбелязва португалецът. — Има тенденцията да се повтаря с дразнеща предвидливост. Както казва Олдъс Хъксли^[4]: „Очарованието на историята и нейния енигматичен урок се крие в това, че от век на век нищо не се променя, но въпреки това всичко изглежда съвършено различно“.

— Смятате ли, че днешната криза е идентична с тази от 1929-а?

Историкът обра с показалец шоколадовия пълнеж от десерта, останал по чинията.

— Знаете ли, добре е да изясним как бе посрещната Голямата депресия — каза той, облизвайки пръста си. — Едно от нещата, които американските управляващи проумели, е фундаменталната роля на банките в предизвикването на кризата. Единадесет хиляди банки в Америка фалирали, което било абсурдно. Управляващите се опитали да разберат какво се объркало и си дали сметка, че в търсене на лесна печалба банките се били замесили във високорискови инвестиции. Освен това отпуснали заеми на хора, компании и държави, които не били в състояние да плащат вноските, и когато проблемите започнали, изпаднали в несъстоятелност. От друга страна, съществувал и проблемът за доверието на вложителите, които по това време и при най-малкото подозрение за нестабилност на банките тичали да теглят спестяванията си от страх да не ги изгубят. Това трябвало да се промени.

— Така възникнала държавната гаранция за депозити до определена сума, права ли съм?

— Точно така. Тази мярка била предприета през 1933-та, за да се спре напливът на хората към банките. Проблемът е, че има нещо неморално в тази гаранция. На практика въвеждането ѝ означава, че ако банката не била управлявана добре, за това щели да платят данъкоплатците, но ако се справяла добре, дивидентите оставали за нея; за данъкоплатците, които рискували парите си с тази гаранция, не оставало нищо. Това не можело да продължава. Така, за да компенсира риска за джоба на данъкоплатеца, американското правителство наложило на банките пазарна регулация, която ограничила дивата

конкуренция и достигнала връхната си точка с приемането на закона „Глас-Стийгъл“, който разделил инвестиционната банкова дейност от дейността на търговските банки. Това решение е жизненоважно.

— Защо? Как едно обикновено разделение на банките променя нещата?

— Вижте, какво са търговските банки и какво — инвестиционните? Търговските банки само съхраняват спестяванията на вложителите и отпускат заеми, докато инвестиционните банки управляват парите на богатите и се занимават с рискова дейност, като инвестиции в акции и облигации. А какво било преди въвеждането на закона? Банките, които събирали депозити, предприемали рискови инвестиции с парите на вложителите. Освен това, сливайки двете дейности — търговска и инвестиционна, банките се превръщали в прекалено голям фактор и фалитът им би повлиял на цялата система и би парализирал икономиката. Това не бивало да се допуска. Ето защо законът „Глас-Стийгъл“ ги разделил.

Испанката се намръщи и скептично отбеляза:

— Добре, но тази мярка не проработила...

— Напротив — побърза да изясни Томаш. — Регулационните мерки имали голям успех и практически прекратили фалитите веднага след като влезли в сила. Търговските банки станали много по-предпазливи при управлението на парите от депозити. От една страна, обикновеният гражданин в никакъв случай не искал парите му да бъдат рискувани в борсови залози, поради което рисковите инвестиции секнали. Търговските банки, от друга страна, започнали да живеят само от разликата между лихвите, които изплащали на вложителите, и лихвите, плащани от хора, компании и страни, на които отпусkali заеми. Тогава не е ли очевидно, че те имали интерес само да заемат пари на тези, които плащат? Това гарантирало стабилността на системата.

— Простете, но ако беше така, нямаше да го има краха от 2008-а, не съм ли права? Съществуването му доказва, че тази регулация не е проработила.

— Грешите, драга — обори я Томаш, наблягайки на думите си. — Крахът от 2008-а всъщност доказва, че регулационните мерки са изпълнили своята функция. Забележете, че в продължение на четвърт век финансовата система не е претърпявала никакви сътресения, нали?

— Тогава какво се е объркало?

— Объркването идва през 60-те години, когато банките започват да бъдат управлявани от ново поколение банкери — хора, които не били живели в годините на Голямата депресия и които искали да разширят дейността си в по-рискови сфери, носещи повече печалба. Новите управляващи също не притежавали опыта от тежката криза от 1929-а и се съгласили да раздвижат някои регулационни правила, резултат от което били много по-рисковото поведение на банките и последвалият ръст на фалитите през 70-те години.

— Щом фалитите се увеличили, защо не възстановили отменената преди това регулация?

— Защото идеологическата обстановка се променила — обясни историкът. — Спомнете си, че новото поколение лидери не били преживели Голямата депресия, те смятали, че времената вече са други и някои рестриктивни мерки са отживелица. Затова през 1980-а президентът Картър приел закон, който позволявал банките да бъдат по-конкурентни при изплащането на лихвите на вложителите. Но големите инвеститори от Уол стрийт сметнали, че това не е достатъчно, и започнали да се оплакват, че ограничавайки рисковата дейност, регулацията не им позволява да печелят повече пари. И това била самата истина. Ограничаването на риска предотвратявало катастрофални загуби, но също така пречело на грандиозните печалби. — Той разпери ръце и се усмихна. — Така през 1981-ва Америка избира за Белия дом един холивудски актьор, който имал, и то неслучайно, подкрепата на Уол стрийт.

Изумена, Раquel се ококори и бавно произнесе името.

— Роналд Рейгън?

Историкът кимна.

— С избирането на президента Рейгън реториката на свободния пазар и регулацията преживяла нов и могъщ подем. Идеята била проста: пазарите се справят добре и сами, правилата възпрепятстват работата на свободната икономика. Регулацията не е решение, а проблем — пазарът трябва да е абсолютно свободен. Махнете правилата!

— Има някаква логика...

— Логика, която само наивник би признал! — отвърна категорично Томаш. — Представете си, че няма закон, който да

забранява убийствата. Какво би станало тогава? Гладен мъж вижда старица да излиза от супермаркета и я убива на улицата, за да изяде покупките ѝ. Хората щяха да се избиват за щяло и нещяло. Точно за това е забранено да убиваш. Законите ни разграничават от зверовете. Те са регулация, създадена, за да попречи на дадена система да бъде поразена от късо съединение. Глупаво е да мислим, че не е необходимо да забраняваме убийствата, защото убийците могат да се регулират сами. Това няма да проработи. Във футбола например има правило, което забранява докосването на топката с ръка. Ако то се премахне, футболистите ще започнат да хващат топката с ръце, когато им скимне, а това би съсипало играта. — Той махна с ръка към прозореца на хола. — Дори в природата има закони. Законите са регулатор, драга моя. Щом вселената, природата, животът, обществото и дори спортът се нуждаят от правила, за да функционират, защо пазарите трябва да са изключение и да не бъдат регулирани? В това няма никакъв смисъл!

Ракел обмисли аргументите.

— Имате право — призна тя. — Истината е, че в самата природа има закони. Но щом е така, как дерегулацията на пазарите е набрала поддръжници?

— Това било в интерес на финансовите акули, тъй като им отваряло вратите към несметни богатства. Фактът, че дерегулацията ще срине пазара и ще застраши икономиката и обществото, не бил техен проблем. Те организирали идеологическа кампания в полза на дерегулацията и започнали да финансират със стотици милиони долари предизборни кампании на политици от различни партии в замяна на обещанието, че щом ги изберат, ще премахнат ограниченията, които пречели на висшите финансови кръгове да печелят грешни пари.

— И премахнали ли са ги?

— Разбира се! Първото нещо, което Роналд Рейгън сторил, било да отмени ограниченията на лихвения процент, предлаган на вложителите, като така позволил жестоката конкуренция между банките и мотивирал рисковото поведение. Разрешил на банковите фондове да правят рискови инвестиции с парите на вложителите. Сетне се опитал да отмени закона „Глас-Стийгъл“ и да увеличи правомощията на банките, но не успял. И какво направил тогава? Назначил за финансов министър директора на инвестиционната банка

„Мерил Линч“, а за председател на Федералния резерв започнал да търси човек, който да не подкрепя регулацията. Избрал Алън Грийнспан. С Грийнспан начело регулаторите видоизменили правомощията си, за да позволят на банките да се занимават с рискова дейност, която до онзи момент им била забранена. Идеологията на дерегулацията се разпространила, подкрепяна от икономисти, които също били платени от висшите финансови кръгове. Следващите президенти Джордж Х. Буш, Бил Клинтън и Джордж У. Буш следвали същата политика и успели да изнесат идеологията на дерегулацията и в останалия свят. Докато през 1999-а крайната цел най-сетне била постигната.

— Отменили ограниченията навсякъде?

— На практика да. Това било постигнато със закона „Грам-Лийч-Блилей“, който анулирал онова, което било останало от закона „Глас-Стийгъл“. На търговските банки било позволено да развиват инвестиционна дейност, точно както преди кризата през 1929-а.

Раquel присви очи и се взря в Томаш.

— Казвате, че законът е отменен през 1999-а?

— Точно така — потвърди историкът. — Девет години по-късно, през 2008-а, се случва финансовата криза.

— Мислите ли, че е съвпадение?

Историкът отмести чинийката от десерта, след като бе обрал остатъците от шоколад с пръст, и се взря в събеседничката си с предизвикателно изражение.

— Не ми казвайте, че вярвате в Дядо Коледа...

[1] Малка торта (фр.) — малък шоколадов сладкиш с пълнеж и хрупкава глазура, сервиран с топка ванилов сладолед. — Б.пр. ↑

[2] Съкратено от Федерален резерв. — Б.пр. ↑

[3] Пресвета майко! (исп.). — Б.пр. ↑

[4] Британски писател, поет, драматург и публицист (1894–1963). Сред повестните му творби са „Прекрасният нов свят“ и „Дверите на възприятието“. — Б.пр. ↑

XXXV

На тримата мъже им бе нужен половин час, за да стигнат до сградата по средата на улица „Веласкес“. Промъкваха се внимателно стъпка по стъпка; оръжията им бяха скрити, погледите им обхождаха пространството във всички посоки, движенията им бяха подчинени на необходимостта да останат незабелязани.

Когато най-сетне стигнаха, Декарабиа хвърли поглед към един от съучастниците си.

— Качи се на втория етаж — нареди той, сочейки блока, до който се спотайваха, точно срещу апартамента, където вероятно се намираха мишените. — Кажете ми какво виждаш в отсрещната сграда.

Без да каже и дума, мъжът потъна в изоставената постройка. Първите му стъпки по стълбището отекнаха във входа и след това се изгуби. Декарабиа се скри зад един стълб, откъдето можеше да наблюдава улицата, и зачака новини.

Разузнавачът се върна десет минути по-късно и се облегна на стълба, за да докладва.

— В апартамента на втория етаж наистина има някой — каза той, сочейки към блока, който наблюдаваха. — В хола видях мъж и жена.

— Какво правят?

— Седят до масата и разговарят — отвърна той. — Пред тях има чинии.

— Дали са нашите гълъбчета?

Разузнавачът се намръщи и сви рамене.

— Трудно е да се каже — призна накрая той. — Те са далеч, в стъклото има отражения и освен това съм виждал само техни снимки. Но не забелязах нищо, което да подсказва, че не са те. Възрастта и цветовете на косите им съответстват с описанието.

Декарабиа не отделяше поглед от прозореца на хола на втория етаж в сградата отсреща. Струваше му се малко вероятно да не са те. Фактът, че на тази пуста улица откриха мъж и жена точно на мястото, където трябваше да бъдат, беше показателен. Подобно нещо не

можеше да е съвпадение. Отклони поглед от прозореца и се взря в двамата мъже, които Магус му бе зачислил за операцията. Дали бяха способни да се справят? Може би, но всъщност това нямаше значение. Ако не успееш, той, Декарабия, бе там, за да свърши необходимото. Махна с ръка към сградата, където се криеха мишените.

— Хайде!

XXXVI

Решиха да затоплят храната с няколко глътки чай и прекъснаха разговора си, за да може Раquel да отиде в кухнята да го приготви. Но домакинята бе толкова любопитна да научи как за девет години банките са успели да причинят хаос в икономиката, че остави чайника на котлона и побърза да се върне в хола, за да продължат разговора.

— Е, кажете ми — подкани госта си тя. — Какво се случило, след като през 1999-а отменили закона?

Чувствайки се изморен и дори отегчен, Томаш нервно цъкна с език.

— О, ще ви разкажа по-късно! — отвърна той. — Сега ме оставете малко на спокойствие, може ли?

Раquel удари с ръка по масата.

— Не! Кажете ми сега!

— Закъде бързате? Нека си почина.

Но испанката не беше от жените, които се предават толкова лесно. Тя смени тактиката и с изкусна изобретателност се наведе над масата, като се взираше в очите на събеседника си, и се усмихна смущаващо приканващо.

— Знаете ли, че интелигентните мъже ме привличат?

Изрече тези думи толкова съблазнително, че историкът, който неволно си бе изпънал краката под масата, скочи като ужилен на стола, смаян от това изявление.

— Сериозно?

— Да. Много. — Отново се настани на стола, уверена в таланта си на прелъстителка. — Сигурна съм, че няма да ме разочаровате...

Томаш се покашля. Аргументите на испанката може и да бяха малко елементарни, но наистина постигнаха ефект.

— Говорех за закона „Глас-Стийгъл“, нали? — попита той, вероятно защото копнееше да се представи блестящо. — Първата важна последица от отмяната на този закон през 1999-а било прекомерното разрастване на някои банки. През 1995-а петте най-

големи американски банки контролирали осем процента от пазара, дял, който няколко години след официалната отмяна на закона „Глас-Стийгъл“ нараснал на тридесет процента. Подобен растеж бил опасен и налагал намесата на Фед. Но тъй като регулаторните органи били идеологически против регулацията и против принципите на закона „Глас-Стийгъл“ скръстили ръце и не направили нищо.

— Защо твърдите, че развитието на най-големите банки е опасно? — учуди се Ракел. — Какво значение има това?

— Една от основните идеи на капитализма е свободната конкуренция — напомни Томаш. — За да има свободна конкуренция, пазарът трябва да бъде регулиран внимателно. Ако не е така, както в случая, капиталистическата система атрофира и се създават олигополи^[1] и монополи, които са пагубни за конкуренцията. И точно това се случило. Първото голямо сливане било през 1998-а между „Ситикорп“^[2] и „Травълърс“^[3], което създадо най-голямата компания за финансови услуги в света — „Ситигруп“^[4]. Едно незаконно сливане, въпреки, тъй като нарушавало закона „Глас-Стийгъл“. Всъщност това сливане е моторът на отмяната на закона през следващата година. Тогава големите банки започнали да поглъщат други и да стават все по-големи, до такава степен, че в един момент станали изключително могъщи. Превърнали се в такива гиганти, че евентуален фалит бил немислим, защото щял да повлече цялата икономика, разбирате ли?

— Създал се риск от срив на системата, както през 1929-а.

— Именно. Но с едно усложнение: тъй като самите те знаели, че са прекалено големи, за да се признае фалитът им, започнали да действат безнаказано. Тоест поемали и най-невъобразими рискове, за да печелят още пари. Ако сделката била успешна, печалбата оставала за тях; ако се проваляла, държавата щяла да се намеси с парите на данъкоплатците, за да ги спаси и да предотврати глобален крах на икономиката. Разбирате ли каква е схемата? Рискът си струвал, защото големите банки печелели дивиденди, без никога да търпят щети, тъй като държавата нямало да ги остави да се сринат.

Испанката леко поклати глава.

— Хм... Разбирам — прошепна тя. — Но какви точно рискове поели те?

Историкът потри ръце с нескрит ентузиазъм, приготвяйки се да премине към основното.

— Тук започва интересното! — възкликна той. — Първо, създали бонусна схема, от която получавали цяло състояние за годишни и дори тримесечни постижения. Например, ако предприемали нещо, което да им донесе незабавна печалба, макар и пагубно в дългосрочен план, те получавали бонус в края на годината или в края на тримесечието. И когато след няколко години се проявявали негативните последици от решението им, вече никой не можел да им отнеме тлъстите бонуси. — Томаш ѝ намигна. — Виждате ли къде е измамата?

— Да, да.

— Това отворило врата към несекващи печалби, очевидно — продължи историкът. — Обикновено търговските банки печелели от отпускане на заеми с парите от депозити с по-висока лихва от тази, която плащали на вложителите. Но с новите правомощия, дадени от дерегулацията, те открили нови начини за правене на пари. Един от тях били комисионите. Клиент изпраща пари в сметката на баба си? Плаща комисиона. Клиент купува парфюм на гаджето си с кредитна карта? Плаща комисиона. За всичко се плаща комисиона!

— Ужасно е, самата аз се оплаквам от това — сподели испанката. — Банката ми взема пари и за най-малкото нещо...

— Когато през 1999-а законът „Глас-Стийгъл“ най-сетне бил анулиран, на мода бил балонът „дот ком“ и народът инвестирал като луд в онлайн фирми — каза Томаш. — Този балон се пръснал още на следващата година, предизвиквайки бърза рецесия в Щатите. Какво направил Фед? Свалил лихвения процент, опитвайки се да стимулира икономическото развитие. Парите станали достъпни и накъде потекли? Към пазара за недвижими имоти, тъй като президентът Буш току-що бил освободил от данъци жилищата с цена до половин милион долара. Недвижимите имоти са скъпо нещо и тъй като комисионите обикновено се таксуват в проценти, тук банките съзрели златна мина. Следователно трябвало да отпускат заеми за жилища.

Погледът на Раquel почти инстинктивно се отклони към изоставените сгради в Сесеня, които се виждаха от прозореца на хола.

— Това ли е началото на балона на недвижимите имоти?

— Абсолютно — потвърди събеседникът ѝ. — За да го надуят, банките разчитали на ниските лихвени проценти и на серия от

финансови иновации, които малко хора разбирали. Например дериватите^[5] — нов продукт, който според закон от 2000 година не може да бъде регулиран.

Испанката го погледна неразбиращо.

— Дери... какво? Какво е това?

— Дори самите банкери не са особено наясно — разсмя се Томаш. — Както самото име подсказва, стойността на дериватите е производна от стойността на друг инструмент. Например аз залагам, че цената на акциите на вашата авиокомпания „Иберия“ ще бъде по-висока след една година. Този залог е дериват, разбирате ли? Всъщност става въпрос за пазар на залози. Правят се залози за бъдещата стойност на акциите на компании, за времето, за цената на петрола, за златото... за каквото и да е. Това са деривати. Залагането на залог, че след една година акциите на „Иберия“ ще струват повече, е дериват, базиран на друг дериват.

Ракел завъртя блестящите си зелени очи.

— *Santa Madre de Dios!*^[6] Какво ли не измислят!

— Същинско казино, както виждате. Стойността на пазара на деривати достигнала петдесет билиона долара според латинската числова система, или петдесет трилиона — според англосаксонската^[7]. Важното е, че не съществували никакви ограничения и банките получили зелена светлина за инвестиции в тези хазартни игри на парите, които вложителите им поверявали.

Агентката от Интерпол започна да осъзнава реалните измерения на проблема.

— *Joder!*^[8]

— Виждате ли? Значи, пазарът за недвижими имоти е имал и има своите деривати. Става въпрос за процес, наречен секюритизация^[9].

— Друга система за залози?

— Нов начин за погасяване на дълг. Да си представим например, че „Иберия“ има нужда от пари. Финансовото ѝ положение обаче е толкова съмнително, че банките ѝ отпускат заем само при много високи лихви. В такъв случай „Иберия“ може да издаде търговска полица с обещание да върне парите с лихвите.

— Това не са ли облигации?

— Да — потвърди историкът. — Проблемът е, че ако финансовото състояние на „Иберия“ не е стабилно, агенциите за

кредитен рейтинг ще дадат лоша оценка на тези облигации, което ги прави по-малко привлекателни на пазара. Кой би заел пари на компания, която утре може да фалира? Само луд. Изправена пред този проблем, какво може да стори „Иберия“? Може да прибегне към секюритизация. Група инвеститори изкупуват облигациите ѝ и ги разделят на десет части — като наденица, нарязана на десет парчета. След това вземат облигации с висок рейтинг, например от ТАП^[10], и също ги разделят на десет.

— Ау, соño!^[11] — възропта саркастично Ракул. — Естествено, за един португалец испанската компания ще е лошата, а португалската — добрата...

Томаш сдържа усмивката си.

— „Иберия“ си е много добре, използвах името ѝ в примера само за да изясня механизма — каза той, притеснен да не би да я е засегнал. — След това инвеститорите взимат парче от облигациите на ТАП и го залепват за парче от облигациите на „Иберия“, след това за парче от облигациите на „Ал Италия“ и накрая за парче от облигациите на „Бритиш Еървейз“. Полученият продукт е микс от дялове на облигации от различни авиокомпании, някои от които с висок рейтинг, други — с лош. — Той разпери ръце. — Това е секюритизация.

— Държа да отбележа, че не ми хареса как подценихте нашата авиокомпания — промърмори испанката, преструвайки се на обидена. — Но добре, този път ви прощавам.

— Може да се секюритизират облигации на дългове в автомобилния сектор, кредитни карти, компании... с две думи, всички видове дългове.

— Но какво е предимството на тази система?

— Ако компанията не се котира добре, чрез секюритизация може да се свърже с облигации на фирми с висок рейтинг и по този начин да повиши своя. С добро котиране няма да плаща толкова високи лихви на заемите си.

— Разбирам.

— Оказва се, че се секюритизират и ипотеките на хора, закупили жилища. — Томаш почука с пръст по масата. — И тук, драга, възниква проблемът, който води към крах международната финансова система.

Продължително изсвирване разсече въздуха. Двамата се обърнаха в посока на шума и си дадоха сметка, че идва от кухнята.

— Чайникът! — извика Ракел, скочи и се затича към кухнята.

— Водата е извряла! — Махна с ръка от прага на кухнята, правейки знак на госта си да я изчака. — Сега се връщам.

Испанката изчезна зад вратата и Томаш се загледа в изоставените сгради от другата страна на улицата. Докато наблюдаваше празните апартаменти зад мръсните стъкла, историкът се замисли за странното време, в което живее; време, в което събития, случващи се от другата страна на Атлантика, се разпространяваха почти със скоростта на светлината и променяха живота на отсамната страна завинаги. Промените бяха толкова големи, че той самият бе изгубил онова, което осмисляше живота му. Работата.

[1] Олигопол — пазарна структура, при която производството и продажбите в даден пазарен сектор се контролират от малко на брой конкуриращи се фирми. — Б.пр. ↑

[2] Основана през 1812 г. под името *City Bank of New York*. През 1976 г. банката сменя името си на Citibank, като холдинговата компания се нарича Citicorp. През 1984 г. „Ситибанк“ се превръща в най-голямата банка в САЩ и най-големия емитент на кредитни карти с филиали в над 90 страни в света. — Б.пр. ↑

[3] Основана през 1864 г. под името *Travelers Property Casualty Corporation* като застрахователна компания за пътувания с железопътен транспорт. След множество промени през 1993 г. Travelers Insurance Corporation е купена от компанията за финансови услуги Primerica, като запазва името Travelers Inc., което през следващата година е променено на Travelers Group. — Б.пр. ↑

[4] Компания за финансови услуги със седалище в Манхатън, Ню Йорк, с най-голямата финансова мрежа от услуги в света, работеща в 140 страни. През 2002 г. Citicorp превръща Travelers Group в своя дъщерна компания, а три години по-късно я продава на застрахователната компания Met Life. — Б.пр. ↑

[5] Финансови деривати, наричани още деривативни инструменти, са финансови инструменти, чиято пазарна цена зависи от стойността на една основна ценна книга, например акция или облигация. Пазарът на деривати е пазар, на който се търгуват дериватни ценни книги. — Б.пр. ↑

[6] Света Майко Божия! (исп.). — Б.пр. ↑

[7] Наричани още къса и дълга числова скала. Наименованието на числото 10¹² в дългата скала е билион, а в късата — трилион. България ползва късата числова скала. — Б.пр. ↑

[8] Мамка му! (исп.). — Б.пр. ↑

[9] Процес, при който банковите кредити се заместват с ценни книжа. Банките изкупуват ценните книжа срещу отстъпка, при което клиентът получава парични средства, но не под формата на банков кредит, а срещу предоставянето на записи на заповед, менителници и други ценни книжа. — Б.пр. ↑

[10] Transports Aereos Portugueses (порт.) — Португалска авиокомпания. — Б.пр. ↑

[11] По дяволите! (исп.). — Б.пр. ↑

XXXVII

Първото, което тримата мъже направиха, когато влязоха в блока на улица „Веласкес“, бе да натиснат бутона за асансьора. Кабината слезе с леко бръмчене и спря на партера със скърцащ звук, подобен на пиянско хълцане. Декарабиа отвори вратата и даде знак на агентите, които го придружаваха.

— Дръжте я отворена.

След като се убеди, че асансьорът няма да потегли, той извади отвертка и свали панела на таблото с бутоните за етажите. После сръза с клещи електрическите жици, които се подаваха отзад.

Светлините веднага угаснаха, сякаш в този миг асансьорът бе издъхнал.

— Готово.

Асансьорът бе извън строя; ако по някаква причина жертвите успеяха да се измъкнат от апартамента, този път за бягство бе отрязан. Трябваше да слязат по стълбите, което значително щеше да ги забави.

Декарабиа излезе от тъмната кабина и постави ръка на беретата на кръста си.

— Вече не сме на улицата — прошепна напрегнато той. — Пригответе оръжията.

Двамата мъже се подчиниха и извадиха глоковете, които също бяха затъкнати в коланите им под ризите. С пистолети в ръка, стъпвайки леко, за да не вдигат шум, те бавно се заизкачваха по стълбите.

Първото стълбище излизаше на тясна площадка с правоъгълен прозорец. Надникнаха навън и видяха друг пуст блок, който беше като близък на този, в който се намираха. Декарабиа огледа фасадата и забеляза външна метална стълба, която се извиваше в няколко букви Z, разположени една над друга.

— Има аварийни изходи — предупреди той за стълбите. — Щом онази сграда има, тази също би трябвало да има. — Той се обърна към

най-младия в екипа. — Когато влезем в апартамента, работата ти е да пазиш този изход. Ясно?

— Разбрано — отвърна агентът. — Имахме същия проблем в Ница, когато отидохме да очистим французите. Тогава блокирахме аварийната стълба. Да го направя ли и сега?

— Не, не е необходимо — реши Декарабаи. — Ние ще проникнем бързо, няма да имат време да избягат отзад. Ако гълъбчетата не са и двамата в стаята, ще блокираш аварийния изход. Но ако ги заварим заедно, достатъчно е само да огледаш апартамента, за да се уверим, че няма никой друг. Разбра ли?

— Тъй вярно.

Продължиха да се изкачват. Спряха на първия етаж и се заеха да прислушват вратите на апартаментите, опитвайки се доловят някакво движение.

— Чисто е — обяви Декарабаи, след като бяха обходили целия етаж. — Хайде.

Стигнаха до втория етаж. Затаили дъх, тримата впиха очи във вратата, която търсеха, с насочени пистолети.

Декарабаи докосна двамата мъже по раменете и посочи вратата.

— Наблюдавайте я.

Провери останалите апартаменти на етажа, уверявайки се, че от тях не се чува нито звук. Видимо по-спокоен, той пристъпи до вратата, посочена му от Магус, и долепи ухо до дървото.

Отвътре се чу шум. Декарабаи се съсредоточи, приближавайки още повече ухото си до гладката повърхност, и успя да различи гласове.

— Мъж и жена — прошепна той на другарите си. — Те са.

Тримата отстъпиха две крачки назад и провериха оръжията си. След това Декарабаи извади две черни кутии, които носеше в задните джобове на панталоните си, и отново се облегна на вратата. Един от мъжете разви ролка тиксо, което той скъса със зъби. С парчето тиксо залепи кутиите една за друга, след това ги прикрепил към ключалката. Декарабаи приключил със свързването на устройството с дистанционното управление и тримата се изтеглиха към стълбите, за да се предпазят от взрива.

Прикрити от стената на площадката на втория етаж, мъжете се спогледаха, за да се уверят, че са готови. Един по един кимнаха с глава.

Декарабиа вдигна ръката си, в която държеше дистанционното, и започна обратното броене до началото на атаката.

— Пет... четири... три... две... едно...

XXXVIII

От чучура на порцелановия чайник се издигаше стълб от пара, сякаш бе кратер, преди да изригне. Раquel побърза да го донесе на масата и напълни две чаши. Облегна се на стола със скръстени ръце и погледна Томаш с очакване.

— Е?

Португалецът отпи от новия чай.

— Не е зле.

— Не това — каза тя. — Как секюритизацията на ипотеките предизвикала финансовата криза?

Историкът вдигна пръст към събеседничката си с жест, който показваше, че ще говори за нея.

— Кажете ми, кога за пръв път теглихте заем, за да си купите жилище?

Въпросът изненада Раquel. Дори си помисли, че гостът ѝ се опитва да смени темата, но реши да му се довери.

— Аз ли? — Тя се замисли. — Ами, преди около петнадесет години, тъкмо бях завършила право. Защо?

— Лесно ли убедихте банката?

— О, не! Искаха да знаят каква е заплата ми, условията на труд, сметките ми... Беше истински ад. — Испанката отново се разсмя. — Само дето белъто ми не поискаха да видят. Дадоха ми парите само защото платих 20% от джоба си и имах гарант. — Тя се замисли. — А, и защото преминах медицинския преглед на застрахователите. Ако не беше това...

— Тоест банката е подхождала предпазливо, за да ви отпусне заема. Искала е да се увери, че сте в състояние да плащате месечната вноска и лихвите.

— Да, може да се каже.

— Според критериите на банката вие сте били клиент с висок рейтинг, да го наречем клиент ААА. Затова са ви дали парите. — Прочисти гърлото си, приготвяйки се да премине към същественото.

— Голямата новина за американския балон на недвижимите имоти е, че банките започнали да отпускат жилищни кредити и на хора, които печелели малко — клиенти ВВ, или хора с несигурни доходи и дори безработни, клиенти СС, някои от които имали лоша кредитна история с неизплатени задължения. И не ги карали да плащат нито стотинка предварително, разбирате ли? Банката давала сто процента от стойността на кредита, понякога дори сто и двадесет процента, тоест повече от цената на жилището.

Ракел свъси вежди и се взря невярващо в него.

— Шегувате се...

Португалецът енергично поклати глава.

— Не се шегувам! — възкликна той. — Не си ли спомняте телевизионните реклами на банки, които обещаваха, „бързи кредити“ и агитираха с думите „защо не теглите едно заемче?“ или „поискайте... и ние ще ви дадем“? В Португалия тези реклами се въртяха постоянно.

— Прав сте! В Испания също.

— Не ви ли се стори странно?

Испанката се разсмя.

— Сега, след като го казахте, признавам, че да. Като имам предвид колко трудно получих заема си, бях учудена от лекотата, с която бяха започнали да раздават пари. За жилище, за кола, за образованието на децата... дори за ваканции! Заемаха толкова пари, колкото поискаш, без никакво обезпечение. Колко удобно!

— Това удобство стана възможно благодарение на секюритизацията — обобщава той. — Просто американските банки намерили хора с ипотечи като вас, клиенти ААА, които могат да си плащат вноските, и ги разделили на групи. Какво направили после? Свързали дяловете на добрите платци с тези на средните платци и на хората, които трудно плащали вноските си с ниски заплати или безработни. Тоест дяловете на клиенти ААА, ВВ и СС били слети в един продукт.

— Но... не е ли очевидно, че всичко ще рухне?

— Така е.

— Тогава как е възможно подобно нещо да бъде прието? Нима инвеститорите не са знаели какво купуват?

Очите на Томаш заблестяха.

— Просто банките въртели и един допълнителен номер — разкри той. — Накарали кредитните агенции да дадат висок рейтинг на продукти със съмнително качество.

— Какво? — учуди се Раquel. — И как са успели да го направят?

— През 70-те години, когато дерегулацията започнала да набира поддръжници, било решено този, който плаща труда на агенциите, да издава инструментите, които те оценяват. Това породило явен конфликт на интереси. Щом агенциите зависели от емитентите, не било добре да ги ядосваш, нали? Ако оценките били лоши, издателите нямало да ги платят и щели да отидат при конкурентна агенция, която им е... да кажем, по-симпатична. Следователно трябвало да се харесат на емитентите. Когато банките представили пред агенциите секюритизациите на ипотеките, те наблегнали на факта, че тези продукти съдържат траншове на добри платци, клиенти ААА.

— Но в тях имало и траншове на клиенти СС — припомни Раquel. — А те нямат навика да плащат задълженията си.

— Да, но агенциите трябвало да се подмажат на банките, които им плащали за оценки. Затова котирали секюритизациите на ипотеките с рейтинг ААА. Това отпушило лавина от закупуване на подобни секюритизации. Пазарът се доверявал на агенциите и когато видели високия рейтинг, инвеститорите повярвали, че сделката им е сигурна. И хайде да купуваме! Дори пенсионните фондове, които закупуват само сигурни и неспекулативни продукти, инвестирали в тези секюритизации ААА. Така потекли пари към пазара на недвижими имоти.

— А банките си броят печалбата.

— Разбира се! Знаете ли колко печелят от комисиони? Два процента от продажбата на жилище е много повече от два процента от покупка на парфюм с кредитна карта! Когато отпусkali така наречените събпрайм кредити на клиенти СС, операциите, които им носели комисиона, се умножили. Краткосрочните печалби скочили, бонусите на bankerите — също. Между 2000 и 2003-та заемите нараснали близо четири пъти на година и петте най-големи банки в Америка погълнали две трети от парите от секюритизациите. Черешката на тортата на тази пирамидална схема била, че секюритизациите не оставали непременно в ръцете на банките. Те били продавани на инвеститори от цял свят, които не знаели какво

купуват, освен че става въпрос за продукт ААА. Тоест банките не трябвало да се притесняват на кого заемат пари, тъй като продавали секюритизациите на трети лица и ако нещата тръгнали на зле, онези щели да платят сметката. Следователно имали огромен стимул да рискуват все повече. — Историкът посочи към събеседничката си. — Представете си, че ще ви дадат премия от десет милиона евро, за да вземете решение, което застрашава компанията ви, но с един допълнителен бонус: когато се наложи някой да плаща, това няма да сте вие. Ще вземете ли това решение?

Ракел се поколеба.

— Ще ми се да отговоря с не, но трябва да призная, че изкушението е голямо.

— Същото си казали и bankerите, които се ползвали с протекцията на политиците, чиито кампании финансирали в замяна на обещания, че липсата на пазарна регулация ще продължи.

— Но дали банките са знаели, че тези продукти не са добри?

— Много от тях със сигурност са знаели. „Голдман Сакс“^[1] и „Морган Стенли“^[2] например заложили пари за провала на секюритизациите, и то по време, когато самите те се опитвали да убедят своите клиенти да ги купят.

— Не може да бъде! — удиви се агентката от Интерпол. — Ами хората, които са си купили жилища, без да имат пари за изплащане на кредита? Те не са ли изпитвали притеснения?

— И за какво? Та те си купували къща, без да дават и стотинка от джоба си, а цената на недвижимите имоти се покачвала всяка година, след като балонът продължавал да расте. Само луд не би го направил. Лихвите били ниски, банките раздавали пари, все едно са боб, а къщите постоянно поскъпвали. Как да не се възползваш? Истински празник! Докато търсенето растяло, цените на имотите също се покачвали и за седем години се увеличили двойно. Тъй като жилищата поскъпвали и банките продължавали да отпускат кредити на изгодни условия, все повече хора си купували къщи с мисълта, че ще спечелят много повече, когато след няколко години ги продадат. Тук работела същинска пирамидална схема.

— Но дали е била достатъчно устойчива?

— Нито една пирамидална схема не е. — Историкът вдигна пръст, сякаш говореше на студентите си. — Според стара

икономическа максима непригодното не оцелява. Така и станало. Поскъпването на жилищата породило инфлация, която се влошила и поради покачването на цените на петрола. Опасявайки се, че инфлацията ще нарасне, Фед увеличил лихвения процент. И както при Голямата депресия, това спукало балона. По-високите лихви оскъпили месечните вноски и клиентите СС, които били с ниски заплати или безработни, нямали възможност да ги плащат.

— И какво направили?

Томаш сви рамене, сякаш отговорът бе очевиден.

— Не ги платили — каза той. — Имали жилища, без да инвестират собствени пари, затова лесно ги върнали в момента, в който вноската се увеличила толкова, че достигнала половината от месечните им доходи. Вместо да платят, СС клиентите предпочитали да върнат ключовете на кредиторите. Изведнъж банките се видели с хиляди празни жилища и отново ги пуснали за продан, но ситуацията вече била различна. Лихвите се покачвали и тегленето на кредити за недвижими имоти вече не било толкова примамливо. Връщането на тези жилища на пазара внезапно довело до увеличение на предлагането, което на свой ред намалило цените. Клиентите ВВ забелязали, че цените на имотите падат и... трябвало да ги продадат, докато не паднат още. Предлагането се увеличило още повече, а цените се сринали. В някои райони на Америка къщите загубили близо 60% от стойността си.

Ракел отново посочи към сградите от другата страна на улицата, които се виждаха през прозореца.

— Съвсем същото се случи и в Испания.

— Случилото се тук, драга, е пряко следствие от събитията в Америка. Американците изпаднали в неплатежоспособност и масово изоставили жилищата си. Секюритизациите на ипотeki с рейтинг ААА, но с дялове от облигации ВВ и СС, започнали да причиняват тежки щети и се превърнали в същински водовъртеж, в който парите изчезвали. Тези, които имали секюритизации, били прецакани. Такъв бил случаят с няколко големи банки, които макар да продали много от тях, все още притежавали голям брой и си дали сметка, че заради това станали неплатежоспособни. Проблемът е, че липсата на регулация позволила банките да се развият до степен, че станали прекалено големи, за да фалират без риск за икономиката, а bankerите, които

преди яростно настоявали държавата да не се бърка в свободните пазари, сега изтичали при управляващите и на колене им се помолили да се намесят.

— И държавата направила ли го?

— И още как! Хората на Буш, до онзи момент най-ревностният защитник на дерегулацията и ненамесата на държавата във функционирането на свободния пазар, инжектирали стотици милиарди долари на данькоплатците във фалирали гиганти. Пряко или чрез други финансови институции били спасени „Биър Стърнс“^[3], „Мерил Линч“^[4], „Ситигруп“, „Уошингтън Мючуъл“^[5] и „Уачовиа“^[6], и дори ипотечни фирми като „Фани Мей“ и „Фреди Мак“^[7], които се ползвали с политически правомощия да подпомагат хора без средства за закупуването на жилища и също потънали в токсични секюритизации. Наложило се дори най-голямата застрахователна компания в света — AIG, да бъде спасявана с пари на данькоплатците.

— Но това е невероятно — разсмя се Раquel. — Деререгулацията, чиято цел била да отдели държавата от пазара, накрая предизвикала най-голямата намеса на държавата в свободните пазари в историята.

— Абсолютен нонсенс — съгласи се португалецът. — Лошото е, че след като много от тези секюритизирани ценни книжа били продадени на европейски банки, проблемът вече не бил само на Америка. Британското правителство трябвало да национализира банките „Лойдс“, „Шотландска кралска банка“ и „Нодърн Рок“, французите сторили същото с „БНП Париба“, холандците национализирали „АБН Амро“ и „Фортис“, а швейцарците трябвало да помогнат на ЮБС. И така, когато през септември 2008-а дошъл ред на американската компания „Лемън Брадърс“, администрацията на Буш решила да смени тактиката и я оставила да фалира.

— Спомням си. Съобщиха го в новините — отбеляза Раquel. — Не беше ли това фалитът, който предизвика краха на борсата?

— Много повече от това. Затварянето на „Лемън Брадърс“, която дерегулацията превърнала в огромна компания, парализира икономиката. У банките възникнали съмнения относно платежоспособността на другите банки и престанали да им заемат пари, опасявайки се, че няма да могат да си ги възвърнат. Също както през 1929 година, движението на пари спряло. Тъй като вече не се отпусkali заеми, проблемът обхванал и другите икономически

сектори. Например хората вече нямали пари да си купуват автомобили. Продажбите на коли се сринали и производители като „Дженеръл Моторс“ и „Крайслер“ трябвало да уволнят хиляди служители. С настъпването на кризата потребителите ограничили разходите си, което още повече свило продажбите. Така икономиката и трудовият пазар изпаднали в колапс, но банкерите задържали бонусите от престъпната си дейност, а политиците, които одобрили дерегулацията, си живеели безгрижно, сякаш нямали нищо общо със случващото се.

— Ами ние? — поинтересува се Ракел. — Как се е отразило това на Испания?

— Голяма част от парите за лесни кредити в Европа идвали от американските секюритизации и ниските лихвени проценти. Когато лихвите скочили и секюритизациите започнали да създават сериозни проблеми, защото американците изпаднали в неплатежоспособност и не можели да плащат ипотеките си, парите към Европа секнали. Кредитите били отрязани и европейските банки престанали да отпускат заеми. Поради това европейските компании внезапно започнали да изпитват финансови затруднения и тъй като нямали пари, една след друга фалирали. След като затворили, безработицата в Европа скочила.

— И настъпила държавната дългова криза.

— Да, но на втори план. В началото проблемът засегнал само банките, европейските компании и страните извън еврозоната, като Исландия, прибалтийските републики, Украйна, България, Унгария и Румъния. Кризата с държавния дълг на страните от еврозоната се проявила едва когато...

В апартаментата се чу страшен трясък и антрето се изпълни с гъст сив дим като пирокластичен облак^[8]. Смаяни, Томаш и Ракел се обърнаха към вратата и съзряха силуетите, които се движеха през сивата мъгла като призраци. Със заучено движение агентката от Интерпол посегна към кобура, скрит под мишницата ѝ, но ръката ѝ увисна във въздуха.

Трима мъже бяха насочили пистолетите си към тях.

[1] Една от най-старите банки в света, основана през 1869 г. Седалището ѝ се намира в Манхатън. Има офиси в цяла Америка, Австралия, Азия и Европа. — Б.пр. ↑

[2] Американска компания за финансови услуги, основана през 1935 г., точно след приемането на закона „Глас-Стийгъл“. Днес работи в четиридесет и две страни с над хиляда и триста офиса. — Б.пр. ↑

[3] The Bear Stearns Companies, Inc. — инвестиционна банка, която се оказва в центъра на кризата с ипотечните кредити. След фалит през 2008 г. е продадена на финансовата холдингова компания JPMorgan Chase & Co. — Б.пр. ↑

[4] Merrill Lynch & Co. — една от най-големите инвестиционни компании в САЩ до 2008 г. През 2009 г. е купена от Bank of America. — Б.пр. ↑

[5] Washington Mutual Inc., собственик на Washington Mutual Bank, е банкова холдингова компания, която фалира през 2008 г. — Б.пр. ↑

[6] Четвъртата по големина банкова холдингова компания в Америка, преди да стане част от Wells Fargo & Company през 2008 г. — Б.пр. ↑

[7] Агенции за ипотечно финансиране (government-sponsored enterprise) — частни компании с обществена цел, създадени от Конгреса на САЩ за подпомагане на някои кръгове на обществото, които имат затруднения да изплащат кредитите си. — Б.пр. ↑

[8] Образува се след вулканично изригване, съдържа пулверизирани скали, газ и нагорещена пепел. — Б.пр. ↑

XXXIX

Застанали прави с лице към стената, вдигнати ръце и разтворени крака, Томаш и Раquel бяха претърсени от най-едрия сред нападателите, които бяха нахлули в апартамента. Мъжът взе пистолета на агентката и възползвайки се от случая, опипа гърдите ѝ.

— Чудесен материал!

— Махни си лапите оттам, *cabrón* — извика испанката, опитвайки се да го удари с лакът. — Как се осмеляваш да ме докосваш с мръсните си ръце!

Мъжът хвана ръката ѝ и я изви назад, но Декараба го спря.

— Остави я! — нареди той. — Първо да свършим работа, после си играйте.

Партньорът му задържа ръката на Раquel, докато се чудеше дали да се подчини, или да пренебрегне заповедта, но накрая я пусна. Блъсна я към стената и притисна тялото си към нейното, приближавайки устата си към ухото ѝ.

— Когато това приключи — зашепна той през зъби с предизвикателен тон, — ще те накарам да виеш от удоволствие, красавице...

След като бяха обезоръжени и оставени на неговата милост, Декараба им направи знак да се обърнат и им посочи дивана. Те седнаха покорно на указаното място. Томаш с горчива ирония осъзна факта, че за втори път се настанява на този диван с оръжие, насочено към главата му. Беше невероятно как подреденият му живот само за един ден се бе превърнал в холивудски филм.

Декараба пристъпи напред и застана пред историка. Наведе се към него и се взря настойчиво в очите му.

— Помниш ли ме?

Томаш разгледа лицето, което го наблюдаваше, и изведнъж му просветна.

— Ти си стрелецът! — възкликна той, ужасен. — Мъжът, който ни преследва в Лисабон и уби... уби...

— ... твоето нахално приятелче — усмихна се Декарабаи. — Да, аз съм. Радвам се, че не си ме забравил.

— Ах, ти, кучи...

Задавен от ярост, по средата на ругатнята Томаш не се сдържа и замахна с юмрук към похитителя си, но Декарабаи вдигна ръка и парира атаката. В следващия момент го удари с опакото на ръката, с която държеше беретата. Ударът бе толкова силен, че главата на португалеца се блъсна в стената.

— Приятелчето ти трябваше да се държи добре — изръмжа тихо нападателят. — Криеше нещо, което не беше негово, а това не е редно. — Той отново се наведе над жертвата си, която изглеждаше зашеметена. — Къде е дивидито?

Томаш искаше да се свие, за да се защити, но гордостта му бе посилна. Все още замаян, той срещна погледа на противника си.

— Нямам никакво дивиди — процеди той предизвикателно. — Освен ако не говориш за последния филм на Стивън Спилбърг „Идиоти по следите на изчезналия диск“.

Без да изпуска жертвата си от поглед, оглеждайки я отгоре до долу, Декарабаи бавно се изправи. Лицето му се изкриви в цинична усмивка, в която нямаше хумор, а само презрение.

— Много си духовит, нали? — подхвърли арогантно той. — Да видим дали ще продължиш да се смееш.

Направи стъпка встрани, с рязко движение сграбчи Радел за косата и я дръпна силно.

— Ау, софо! — извика тя от болка. — Пусни ме!

Декарабаи бръкна в задния си джоб и извади швейцарско ножче. Приближи го до жената и го отвори, притискайки острието до лицето ѝ.

— Сега ще нарежа това прелестно лице — заяви той, плъзгайки острието по зачервената кожа на жертвата си. — След това ще я одера жива, много бавно, парче по парче, а ти ще гледаш шоуто. — Той повдигна вежди и се изсмя тихо. — Ще бъде забавно...

При вида на Радел в ръцете на нападателя с нож, който танцуваше по лицето ѝ, Томаш си даде сметка, че трябва да отстъпи. Нима не бе видял как същият този човек убива хладнокръвно полицаи в центъра на Лисабон посред бял ден? Вече знаеше, че е способен на всичко.

Пое дъх дълбоко и примирено сведе поглед.

— Какво искате да знаете?

Въпросът накара Декарабиа да се усмихне, този път искрено; бе спечелил раздаването. Прибра острието, но задържа ножчето до лицето на испанката.

— Къде е дивидито?

— Не знам.

Усмивката на нападателя изчезна; с едно движение на пръстите си той отново извади острието и го приближи до жертвата.

— Грешен отговор — изръмжа той. — Ще те попитам отново: къде е дивидито?

— Филипе го е скрил — заговори бързо историкът, за да избегне най-лошото. — Не знам къде, но той... той ми остави следа.

— Следа?

— Една шарада, която да разгадая. В нея се крие информацията, която трябва да ме отведе до диска.

Декарабиа го изгледа объркано, сякаш не схващаше смисъла на чутото.

— Защо, по дяволите, ще ти оставя шарада? Защо не ти е казал направо къде е?

— Страхуваше се, че сведенията може да попаднат в лоши ръце — отвърна португалецът. — Като момчета обичахме игрите със загадки и вероятно му се е сторило добра идея да скрие по този начин местонахождението на диска. Знаел е, че само аз ще мога да разгадая шарадата.

По лицето на Декарабиа заигра иронична усмивка, докато обмисляше онова, което току-що бе чул.

— Всичко това е толкова невероятно, че като нищо ще се окаже истина — отбеляза той. — Къде е шарадата?

Португалецът се поколеба, изглежда се двоумеше дали да признае. Но острието бе много близо до лицето на агентката от Интерпол и той разбра, че няма избор.

— Написана е върху един хартиен плик, който Филипе ми даде, преди... преди да умре.

Нападателят се обърна, погледът му зашари из апартамента, оглеждайки всички маси и повърхности, върху които би могло да се постави нещо.

— Къде е пликът?

— В банката.

Декарабия го изгледа с изненада и по лицето му премина сянка на безпокойство.

— Коя банка?

— Когато пристигнах в Мадрид, влязох в един банков клон и наех сейф. Пликът е в него.

— Сейф? Щом е така, трябва да има и ключ...

С бавно движение, давайки да се разбере, че няма да направи нищо опасно, Томаш пхна ръка в джоба си и извади малко ключе, което показва на похитителите.

— Ето го.

Декарабия взе ключа и внимателно го заразглежда. След това се взря в историка и присви очи, докато го изучаваше.

— Надявам се, че не ме заблуждаваш — предупреди го той със заплашителен тон и размаха пистолета по посока на Томаш.

— Хайде, ставай!

Португалецът колебливо се изправи.

— Къде отиваме?

— В банката, разбира се. — Декарабия посочи по-едрия от двамата си партньори. — Ти идваш с мен. — Погледна към третия похитител. А ти оставаш с нея. Няма да я докосваш, докато не приключим операцията, ясно ли е? След това прави с нея каквото знаеш.

Ракел притеснено се втрени в Томаш, сякаш го молеше да направи нещо.

— Тя... тя трябва да дойде с нас — заекна историкът. — Иначе няма да стане.

Изненадан, Декарабия свъси вежди.

— Защо?

— Имаме обща сметка — излъга той. — Това е условието, което поставихме, когато наехме сейфа. Трябва и двамата да присъстваме при отварянето му. Ако не сме заедно, никой от нас няма достъп до него.

Погледът на Декарабия танцуваше между Томаш и Ракел, която потвърди думите на Томаш с кимване. Мъжът отново се взря в португалеца.

— Не каза ли, че сам си открил сметката?

Томаш го погледна невинно.

— Аз? Разбира се, че не. Тя дойде да ме вземе от Мадрид и преди да тръгнем за Сесеня, реши, че е по-добре да оставим плика в сейф. Наблизо имаше банка и се възползвахме.

Декарабия погледна към другарите си, за да поиска мнението им, но бързо разбра, че не могат да му помогнат; тези мъже бяха изпълнители и нямаха нищо общо с планирането на операциите. Пое дълбоко дъх и взирайки се в Томаш, кимна леко с глава.

— Много добре — каза накрая той. — Отиваме всички.

XL

Мерцедесът с тъмни стъкла обиколи бавно кръговото кръстовище и спря до тротоара, близо до телефонната кабина, откъдето същата сутрин Томаш се беше обадил на Раquel и в старческия дом. Историкът и агентката от Интерпол стояха притиснати един до друг на задната седалка под зоркия поглед на едрия похитител.

Декарабиа изключи мотора, обърна се назад и се взря в двамата заложници.

— Сега ще излезем — информира ги той. — Пистолетите ни ще са в джобовете на саката, готови за стрелба, в случай че се наложи. Не искам и едно погрешно движение, ясно ли е? — Той посочи към Раquel, но не отмести поглед от португалеца. — Ако някой от банката забележи нещо нередно, нашата красавица ще отнесе куршум в главата. — Размаха пръст срещу Томаш. — И ако нещата излязат от контрол, ти ще я последваш. Няма да има кой да разкаже историята. Разбрахме ли се?

Историкът също се взираше в нападателя.

— Ако ни убиете, няма да намерите диска...

Декарабиа равнодушно сви рамене.

— И какво от това? — попита той с пълно безразличие. — Задачата ни е да накараме този диск да изчезне. Ще е чудесно, ако го намерим, разбира се. Но ако материалът се изпари, това напълно ни устройва. — Той вдигна пръст предупредително. — Затова умната, нали? Без номера.

Остана така за момент, докато жертвите му обмислят казаното от него, след това отвори шофьорската врата и слезе. Задните врати на мерцедеса се отвориха с изщракване и пътниците излязоха на улицата. Беше горещо и слънцето опари откритите им лица. Томаш вдигна ръка над очите си и погледна към банковия клон, в който бе влязъл същата сутрин.

Декарабиа му направи знак да върви напред с него, другите двама веднага застанаха от двете страни на Раquel и тръгнаха зад тях.

Минаха по тротоара и автоматичните врати на банката се отвориха със съскащ звук. Влязоха вътре и Томаш, следван от цялата група, се отправи към гишетата.

— Здравейте — поздрави той служителката. — Бих искал да видя сейфа си, моля.

— Имате ли документ за самоличност?

— Заповядайте.

Португалецът подаде личната си карта на банковата служителка и притеснен от това, че трябваше да се преструва пред похитителите, даде знак на Раquel да направи същото. С двете карти в ръце, служителката въведе имената в системата и зачака. Като не видя резултат на името на Раquel Мария де ла Конча Гонсалес, на лицето ѝ се изписа недоумение.

— Госпожицата не е...

— Тя беше с мен — побърза да обясни Томаш, преди служителката да провали всичко. — Вижте добре, в сейфа има наши вещи.

Служителката сви рамене; вярно, че не се случваше често, но все пак не беше необичайно, нито забранено клиент да получи достъп до сейфа си, придружен от приятел. Намери в системата името Томаш Нороня и се увери, че снимката съответства на човека пред гишето. Надзърна за последно в екрана и се взря в новия клиент.

— Сметката е открита тази сутрин, нали? — попита тя реторично, сякаш говореше на себе си и не очакваше отговор. — У вас ли е ключът от сейфа?

Историкът го извади от джоба си и ѝ го показа.

— Ето го.

Служителката се надигна, за да погледне зад преградата, огледа фойето и съзирайки мъж от охраната, който наблюдаваше входа на банката, му даде знак, сочейки клиента.

— Естебан, моля те, придружи господата до сейфа им.

Охранителят ги покани с жест и видя, че групичката от петима души го последва. Съвси вежди; рядко се случваше толкова хора да влизат при един сейф, но тъй като не бе забранено, той си замълча и продължи да върви. Минаха по коридора и стигнаха до метална врата, която мъжът отвори, набирайки код за сигурност на цифровата клавиатура на стената.

Влязоха в залата със сейфовете и Томаш, по настояване на Декарабия, се обърна към охранителя.

— *Muchas gracias* — благодари той. — Знаем кой е нашият. Бихте ли изчакали отвън, моля?

Мъжът се обърна и се върна до вратата. Декарабия даде знак на по-слабия, сочейки към охранителя на банката.

— Остани с него — прошепна той. — Ако се наложи, го елиминирай.

Агентът тръгна към изхода, оставяйки другарите си с двамата заложници. Четиримата се скупчиха около сейфа. Приличаха на банда крадци и Томаш, чувствайки се притиснат, се обърна към Декарабия.

— Направете ми място — протестира той. — Не мога да помръдна.

— Не искам да мърдаш — срязва го похитителят, усмихвайки се злобно. — Млъкни и отвори сейфа.

Португалецът се намръщи, обърна се към сейфа и пъкна ключа. Вратата се отвори с леко изцракване и като пещерата на Али Баба разкри своята тайна. Похитителите се възряха с любопитство в тъмното пространство, опитвайки се да разберат какво крие. Виждаше се обемист плик, поставен на дъното, но мракът не позволяваше да различат дали вътре няма и още нещо.

— Това е пликът — каза Томаш, като се усмихна приканващо.

— Искате ли да го извадите?

Декарабия недоверчиво се възря в него; усмивката на заложника будеше подозрение. Дали не му готвеше капан?

— Ти го извади.

Португалецът това и чакаше.

Пъкна ръка вътре и пръстите му докоснаха гладката повърхност на плика, намери отвора пипнешком, сякаш ръката му бе паяк, който опознаваше неизвестното, и напипа студения твърд предмет, скрит в плика.

Тейзърът.

Хвана го здраво, намествайки го удобно в ръката си, и постави показалец на спусъка. Затвори очи и си пое дълбоко дъх, за да се подготви за решителния момент. Преброи наум до три и светкавично извади тейзъра от сейфа и го насочи към гърдите на Декарабия.

Натисна спусъка.

Чу се щракване и похитителят извика от болка. В следващия миг едрият нападател извади глока, скрит в джоба му, но нямаше време да действа, защото Томаш вече бе насочил тейзъра към него и бе изстрелял нов електрически разряд.

Чули виковете, двамата мъже, които чакаха до вратата, нахлуха в залата. Похитителят бе извадил пистолета си, а охранителят не проумяваше какво става.

— *Qué pasa?* — попита той слисан. — Какво става?

В този момент Ракол демонстрира наученото на тренировките. При вида на двамата похитители, които се гърчеха на пода, агентката от Интерпол се приближи до по-едрия и изтръгна пистолета от ръката му.

Чу се изстрел.

Тялото на охранителя се строполи на пода, главата му бе раздробена като пъпеш; третият нападател го бе застрелял, за да не му се пречка. След като се бе отървал от него, скочи към коридора със сейфовете, за да стигне до мишените, с протегнати напред ръце, които стискаха пистолета, с пръст на спусъка, готов да открие огън.

Нов изстрел.

Този път беше Ракол. Улучен в корема, нападателят, който идваше от изхода, се преви и рухна на пода. Забелязал, че Декарабия започва да се свързва от електрошока, Томаш отново насочи тейзъра към него и натисна спусъка, но този път оръжието не проработи. Батерията бе изтощена.

Съзнавайки, че шансовете им да се измъкнат бързо намаляваха, той хвана испанката за лакътя и я задърпа.

— Бързо! — извика той с треперещ от напрежение глас. — Трябва да се махнем, преди да са се свързали!

Ракол се поколеба. Държеше глок в ръцете си, но си даде сметка, че враговете ѝ ще се бият до смърт. Беше простреляла един, но дали беше способна да убие другите двама, докато все още не можеха да се защитават? И секунди след като се свързemat, щяха ли да се оставят да ги залови? И ако не, щеше ли да има кураж да ги застреля? Отговорът и на трите въпроса, съзнаваше тя, беше не.

— Хайде! — настоя Томаш отчаяно. — Трябва да бягаме!

Излязоха тичешком от трезора и хукнаха по коридора, който водеше към фойето. В този момент алармената система на банката се

задействия — все пак в сградата току-що бяха проехтели два изстрела, но бегълците успяха да се доберат до улицата, преди външните врати да се заключат.

XLI

Откриха убежище в един парк и се свлякоха задъхани на закътана пейка. Плътна редица храсти скриваше мястото от любопитни погледи. В пролуките съзряха черния мерцедес с тъмни стъкла, който бързо обикаляше улиците. Явно се опитваха да ги открият, но в същото време внимаваха да не ги проследят: накрая изчезнаха на юг.

— Загубиха следата — въздъхна облекчено Томаш. — Мисля, че се измъкнахме...

Чуха сирени и след секунди видяха три полицейски коли с включени сигнални лампи, следвани от линейка, които минаха по улицата край парка и се устремиха към банката.

След като вече бе нормализирала дишането си, Ракул се изправи.

— Да тръгваме.

Португалецът ѝ хвърли смаян поглед.

— Къде?

Агентката от Интерпол на свой ред го изгледа изненадано.

— В полицията, разбира се — отвърна тя. Виждайки разтревоженото изражение на събеседника си, тя се поколеба. — Защо?

— Полудяхте ли?

— Какъв е проблемът?

Томаш посочи с палец в посоката, в която бяха изчезнали полицейските коли.

— Ако попаднем в ръцете на полицаите, свършено е с нас.

Испанката завъртя очи нетърпеливо.

— О, не говорете tonterias^[1] — смъмри го тя. — Трябва да отидем в полицията и да разкажем какво се случи. Те веднага ще пуснат заповед за издирване на мерцедеса и за залавяне на онези престъпници.

Агентката от Интерпол понечи да тръгне, но португалецът я задържа за ръката.

— Помислете, Раquel — помоли я той. — Имаме си работа с много влиятелни хора. Те ще извъртят нещата и ще ни обвинят, че сме убили охранителя на банката.

— Глупости!

— Така ли мислите? Тогава нека ви попитам нещо. След всичко, което се случи през последните часове, още ли вярвате, че аз съм убил Филипе?

— Разбира се, че не. В апартамента в Сесеня чух с ушите си един от тях да казва, че той...

— Тогава защо се крия? — попита Томаш с нападателен тон. — И защо португалската полиция ме търси и е изпратила на Интерпол информацията, че аз съм убиецът? Защо?

Двамата се гледаха един друг, докато той излагаше аргументите си, а тя ги обмисляше. Съображенията на събеседника ѝ бяха съвсем уместни, даде си сметка Раquel. В думите му имаше логика.

— Наистина ли мислите, че ще ни обвинят в... убийството на човека от охраната?

Томаш продължи настойчиво да се взира в нея.

— Бъдете сигурна в това — увери я той. — Може би не веднага. Сега типовете бягат, а и трябва да уведомят шефовете си за случилото се. Но след няколко часа ще видите как полицията ще смени позицията си. Веднага ще се появят свидетели, които ще твърдят, че аз или вие сме убили охранителя, и докато се усетим, ще са ни пипнали. — Португалецът постави ръка на гърдите си. — Спомнете си, че те успяха да накарат телевизията да излъчи снимката ми. Филипе бе убит от главатаря на групата, а онези типове изкараха мен главен заподозрян. — Той кимна в посоката, в която се бяха отдалечили полицейските коли. — Ако отидем там, с нас е свършено, разбирате ли? Свършено!

Агентката от Интерпол се замисли върху думите му. Да бяга от полицията, означаваше да се обърне срещу инстинктите си. В крайна сметка тя бе полицай. Как би могла да се усъмни в хората си? И все пак в казаното от Томаш имаше логика. Дискът, който всички търсеха, може би уличаваше твърде влиятелни хора; само така си обясняваше факта, че бе станала заложница в собствения си апартамент на отряд професионалисти, който търсеше материала, скрит от Филипе. Самият Филипе ѝ бе казал колко деликатна е операцията, заради която я бе

потърсил за помощ. Нима това не бе доказателство, че се случва нещо важно? Предвид всичко това какво можеха да сторят един обикновен агент от Интерпол и един безработен професор по история срещу сериозните интереси, които въпросното дивиди заплашваше?

Тя въздъхна и се примири.

— Какво предлагате да направим?

Томаш на свой ред се изправи, готов да продължат пътя си.

— Трябва да бягаме.

Отвориха вратата на апартамента в мадридския квартал „Трес Оливос“ и надникнаха вътре. Холът тънеше в мрак; само няколко снопчета светлина проникваха през спуснатите щори и огряваха танцуващите във въздуха пращинки, които искряха като диамантен прах. Миришеше на застояло и бе очевидно, че от дни, може би седмици тук не бе влизал никой.

— Чие е това жилище?

— На колежка от Интерпол, която е в командировка в Хага — отговори Раquel. — Връща се следващата седмица и ме бе помолила да поливам цветята.

Всичко в апартамента носеше отпечатък от женско присъствие и добър вкус — до прозорците имаше цветя и цветът на завесите бе в тон с този на дивана и абажура. По стените бяха окачени малки картини, а по мебелите имаше подредени снимки в рамки на слаба жена около тридесетте — сама или с други хора, вероятно роднини. Томаш взе една снимка.

— Това ли е тя?

— Да. Казва се Марилу. — Раquel спря и го погледна. — Защо? Харесва ли ви?

Томаш вдигна очи от фотографиите и я удостои с най-чаровната си усмивка.

— Не колкото вие.

Комплиментът накара Раquel да се разсмее.

— Ах, тези португалци. Никога не пропускат възможност да покажат своята галантност.

— Не ми казвайте, че не ви харесва...

Испанката се изчерви, докато навиваше на пръста си сребърната верижка, която носеше на шията си.

— Не казвам това.

Историкът се бе подготвил с още комплименти, не всеки ден му се случваше да остане насаме с такава красавица в апартамент и тъкмо щеше да каже нещо за очите ѝ, когато вниманието му бе привлечено от нещо в стаята.

Стационарен телефон.

— Мислите ли, че мога да го ползвам? — попита той, вече поставил ръка върху апарата. — Дали приятелката ви ще има нещо против?

Ракел изненадано повдигна вежди.

— Какво правите, по дяволите? — поинтересува се тя. — На кого ще се обаждате?

Португалецът вдигна слушалката.

— В старческия дом, където е настанена майка ми — отвърна той. — Трябва да разреши един сериозен проблем. Намалиха пенсията ѝ и собствениците на дома искат да платя...

Агентката от Интерпол изтръгна телефона от ръката му и го постави на мястото му.

— Не го докосвайте!

Томаш бе смаян от тази забрана.

— Защо? Проблем ли има?

— Не разбирате ли, че вероятно подслушват телефона в дома на майка ви? — попита тя. — Ако се обадите, веднага ще разберат къде сме!

— Моля?

— Това е елементарно, Томаш. Винаги, когато преследваме беглец, наблюдаваме роднините му. Той се свързва с тях и — хоп, ние го хващаме. Винаги работи. — Тя се взря в телефона. — Със сигурност и те правят същото.

Объркан, португалецът отстъпи назад, взирайки се в телефона, сякаш излъчваше смъртоносна радиация.

— Тази сутрин телефонирах в дома — каза той. — Мислите ли, че... че...

Испанката завъртя блестящите си очи.

— Всичко е ясно! — възкликна тя. — Така са разбрали, че сте в Мадрид. Вероятно са открили връзката ми с Филипе и е трябвало само да съберат две и две.

Тези думи прозвучаха обвинително на Томаш. Потиснат и разтревожен, той наведе глава. Чувстваше се засрамен, че е допуснал толкова глупава грешка и бе довел враговете си в апартамента на Раquel в Сесеня. И още по-лошо — чувстваше се безсилен да промени ситуацията, в която се намираше майка му. Трябваше да разреши проблема с вноската за старческия дом. И ако допреди малко положението му се струваше тежко, сега беше още по-зле. Щом не можеше да се обади в дома, как щеше да разбере какво се случва с нея? Ами ако собствениците наистина я изхвърлят на улицата? Дали някога ще може да си прости? Но реално погледнато, какво би могъл да направи? Да се предаде? Как това би разрешило проблема? Щеше само да го усложни, тъй като бе убеден, че попадне ли в ръцете на полицията, ще бъде предаден на онези влиятелни хора.

Той вдигна поглед и се взря в Раquel.

— Да приключваме с това — каза той. — Имам план.

[1] Глупости (исп.). — Б.пр. ↑

XLII

Тихите стонове, които се чуваха от задната седалка, принудиха Декарабиа да хвърли поглед назад, докато шофираше. Не знаеше, нито искаше да знае имената на двамата мъже, които го придружаваха в операцията, но беше наясно, че случаят е спешен. Единият бе тежко ранен и се гърчеше от болка, а другият, който се опитваше да се грижи за него, всъщност не знаеше какво да прави — очевидно бе обучен да убива, а не да спасява хора.

Нищо не вървеше по план. Декарабиа отново се съсредоточи в пътя, обмисляйки как да постъпи в създалата се ситуация, но накрая се убеди, че има нужда от инструкции от горе. Взе слушалката и я намести на дясното си ухо, след което набра номера.

— Е? — бе първото, което чу от другата страна на линията, когато се свърза. — У теб ли е дивидито?

Декарабиа си пое дълбоко дъх, приготвяйки се да съобщи лошата новина. Знаеше, че няма да е лесно.

— За съжаление, не, велики Магус — каза той с равен глас. Щадеше емоциите си, за да посрещне бурята, която подозираше, че ще последва. — Птицата напусна гнездото заедно с яйцето.

За момент в слушалката настъпи тишина.

— Какво?

В гласа на Магус се долавяше смесица от шок и заплаха, но Декарабиа запази самообладание. Бе свикнал да се справя с опасностите още от времето, когато беше в специалните части, и гневът на шефа му не можеше да го накара да трепери от страх.

— Заловихме гълъбчетата в апартамента, който ни посочихте — започна той. — За разлика от информацията, с която разполагах, дивидито всъщност не е при нашия човек.

— Шегуваш се...

— Опасявам се, че не, велики Магус. Разполага с някаква информация, написана върху плик, която води до мястото, където е скрит дискът.

— Що за объркана история? За какво говориш?

Агентът въздъхна и се запаси с търпение.

— За неточните сведения, които ми бяха дадени — каза той. — За да бъде приключена успешно, подобна операция изисква точна и подробна предварителна информация. Казаха ми, че дискът е у онзи тип, а това не отговаряше на истината. Той разполагаше само с данни за местонахождението му, което не е съвсем същото.

Гласът от другата страна на линията се поуспокои.

— Ясно. И какво стана?

— Това промени всичко. За по-сигурно оня тип решил да скрие информацията в банков сейф. — Той си пое дълбоко дъх. — Както се досещате, трябваше да импровизираме. Качих гълъбчетата в колата и ги закарах до банката.

— Да не си полудял?

— Това бе единственият начин да узнаем къде е дивидито, велики Магус — обясни Декарабиа. — Но всичко се провали. Негодникът имаше електрошоково оръжие, скрито в сейфа, и го използва срещу нас. След това мацката от Интерпол измъкна пистолета от ръката на главоре... ъ... искам да кажа, отне едно от нашите оръжия и започна да стреля. Един от нашите е ранен, наложи се да ликвидираме човек от охраната на банката. Онези избягаха и сега сме забъркани в ужасна каша.

— Закарай го в болница.

— В коя болница, велики Магус? Ако вляза в спешен център с мъж, прострелян в корема, полицията веднага ще научи.

— Не се тревожи за полицията — отвърна събеседникът му. — Ще се свържа с мой човек от испанските власти и веднага ще решим проблема. Най-важното в момента е да намериш проклетото дивиди. Къде се намират гълъбчетата сега?

Декарабиа въздъхна, разочарован от провала си.

— Не знам, велики Магус — призна той с немощен глас. — Измъкнаха се в суматохата в банката и въпреки че ги последвахме, не можахме да ги заловим. Все пак с нас има ранен. Това обърка нещата, както сигурно предполагате. Дойде ред на човека от другата страна на линията да си поеме дълбоко дъх, видимо недоволен от новините.

— Ще предупредя испанските власти — каза Магус. — Колкото до вас, глупаци такива, незабавно се върнете тук!

Той затвори, без да дочака отговор.

XLIII

— И какъв е планът?

В гласа на Ракел се долавяше скептицизъм. Изглежда, ѝ се струваше невъзможно толкова сложна ситуация да бъде разрешена от някакъв историк. В крайна сметка не беше ли тя професионалистът тук?

Без да забележи недоверието на агентката от Интерпол, Томаш се върна в коридора. Взе хартиения пакет, който бе оставил на шкафчето при влизането си в апартаментата, и се върна в хола. Испанката беше останала на дивана и го гледаше неразбиращо. Португалецът вдигна плика, завъртя го и го показа на събеседничката си.

— Виждате ли това?

GOsanSEC
OTat+AR
HERTATO.
OVSANSMB

Ракел се наведе към него и разгледа четирите реда, изписани от едната страна.

— Каква е тая бъркотия?

Историкът обърна криптограмата към себе си и ѝ хвърли изучаващ поглед, съзерцавайки множеството възможности, които тези редове криеха.

— Това е загадката, която Филипе ми даде — обясни той. — Предполагам, че съдържа следа към местоположението на прословутия диск, който всички търсят. Ако я разплетем, ще го намерим.

Ракел взе плика и разгледа шарадата; изглеждаше ѝ прекалено заплетена и реши, че не е способна да я разгадае.

— Това няма да ни послужи за нищо — заяви надменно тя и върна пакета на португалеца. — Такива неща не се решават с разни

загадки за тийнейджъри...

Категоричната и прибързана оценка, с която испанката реши да приключи темата, обърка и разочарова Томаш. Загадки за тийнейджъри? Така ли виждаше нещата? В известна степен имаше право; идеята за тази криптограма бе хрумнала на Филипе именно заради техните игри в гимназията, когато се чудеха как да запълват времето си през ваканциите. Но ако решението на проблема им се крие в загадката, защо, по дяволите, да не тръгнат по следата?

— Щом този план не ви харесва — попита Томаш, — какво предлагате да направим?

Ракел бе зареяла поглед пред себе си, сякаш съзнанието ѝ бе далеч, заето с по-важни неща. Тя внезапно потръпна, връщайки се в настоящето.

— Интерпол ще ни помогне, разбира се.

Екранът светна, сякаш компютърът внезапно бе оживял, издавайки тихо бръмчене, което показваше, че се е включил. Ракел се бе отправила към малка стая с бюро, която отсъстващата ѝ приятелка бе превърнала в кабинет, и бе включила компютъра. Имаше интернет и началната страница отвори *Google*. Отиде на адресната лента, набра електронния адрес на Интерпол и след няколко секунди влезе в сайта на международната полиция. Отвори страницата със служителите, въведе парола и за своя огромна изненада разбра, че достъпът ѝ е отказан. Без да натиска нищо повече, бе автоматично препратена към съобщение, оставено от шефа ѝ.

— Искат да се свържа с тях — каза тя, след като прочете текста. — Възможно най-бързо.

— Какво означава това?

Испанката доби непроницаемо изражение и не отговори. Отказаният достъп до панела на служителите в агенцията я разтревожи. Помисли за момент и отвори сайта на цивилната гвардия^[1], като потърси събитията от последните часове. Първото, което видя, след като страницата зареди, бе собствената си снимка до тази на Томаш и съобщение, че двамата се издирват за банков обир и убийство на охранител. Ракел дълго се визира в екрана, отказвайки да повярва в онова, което вижда.

— Пълна лудост! — прошепна невярващо тя. Смаяният ѝ поглед се спря върху Томаш; гледаше го така, сякаш очакваше той да разреши

проблема. — Видяхте ли това? — махна безпомощно към снимките на екрана. — Обвиняват ни, че сме обрали банката и сме убили пазача.

Португалецът кимна. Нищо не го изненадваше.

— Предупредих ви.

Погледът на агентката от Интерпол се местеше от лицето на Томаш към монитора, сякаш се надяваше един от двамата — историкът или компютърът — да реши проблема с магическа пръчка. Но това не се случи и Раquel бе принудена да се върне към действителността.

— Ами сега?

Думите ѝ бяха изпълнени с отчаянието на човек, който току-що е прозрял, че избраният от него път не води наникъде. Щом международната полиция, за която тя работеше и познаваше всички там, я бе отписала, какво можеха да сторят? Всичко това ѝ се струваше невероятно и засилваше убеждението ѝ, че се бяха изправили срещу могъщи хора, прекалено могъщи за скромните им възможности.

— Ами сега? — повтори въпроса Томаш, разтревожен от унилото изражение на испанката. — Нека аз ви попитам, все пак вие сте професионалистът. Как ще анализирате ситуацията?

По лицето ѝ с широко отворени очи, вперени в него, се четеше паника.

— Загубени сме.

Агентката от Интерпол прекара следобеда на дивана в мрачно настроение; телевизорът бе включен на канал с новини, но съзнанието ѝ блуждаеше незнайно къде, изгубено в лабиринта на капана, който бе щракнал над тях.

След като излезе да купи храна от една бакалница в квартала, Томаш седна на дивана до нея и ѝ подаде чаша кафе, която бе донесъл отвън. По телевизията вървеше новинарски блок за приготовленията за срещата на европейските лидери в Рим където евентуално щеше да бъде приет поредният „решителен пакет от рестриктивни мерки“, който да сложи край на кризата с държавните дългове. Говореха и за предварителното заседание на Международния наказателен съд, насрочено за следващия ден във Флоренция, което щеше да бъде ръководено от председателя на Европейската комисия. Последваха кадри от студентски протест в Мадрид и автомобилна катастрофа.

Томаш загуби интерес и насочи вниманието си към други, по-важни неща.

Отиде в кабинета да вземе химикалка и бележник, носейки неизменно плика, който Филипе му бе дал, върна се на дивана и се зае да изучава криптограмата, изписана върху хартията.

GOSanSEC
OTat+&AR
HERTATO.
OVSANSMB

— *GosanSEC* не означава нищо — промърмори той, говорейки на себе си. — Нито *Otat+&AR*, нито който и да е от останалите редове. — Опита вертикално, започвайки от първата поредица отляво. — *GOHO*. — Той се замисли. — Прилича на Сохо, квартала в Лондон или Ню Йорк. — Поклати глава. — Обаче пише *GOHO*. — Раздели думата на срички. — *GO-HO*. *Go* като отивам? Отиди в *HO*? Хм... — Премина на втората колонка букви. — *OTEV*. — Тук Томаш спря. Играта между гласни и съгласни всъщност предлагаше дума. Прочете отново отдолу нагоре. — *VETO*. — Ето това е дума. Значи, да четете отдолу нагоре. Опита с първата колона. — *OHOG*. — След това с третата. — *SRas*. — Не, беше на грешен път. Освен това беше прекалено лесно, а Филипе никога не би избрал толкова елементарно решение.

— Хм... Ами ако...

Седнала до португалеца, Ракел, изглежда, се разбуди.

— Какво правите?

В ума на историка се блъскаха множество варианти, сякаш шарадата беше огромно sudoku, но изчезнаха яко дим, щом чу гласа на испанката.

— Аз ли? — Той посочи към четирите загадъчни реда, надраскани върху хартията. — Дешифрирам написаното тук, разбира се.

— Губите си времето — промърмори тя. — Това не е начинът, по който ще разрешим проблема.

Португалецът се обърна към нея и на лицето му разцъфна усмивка.

— Грешите — заяви той, опитвайки се да звучи по-уверено, отколкото всъщност беше. — Спасението ни е тук.

Категоричният тон, с който произнесе тези думи, сякаш вдъхна известен кураж на агентката. Раquel спря котешкия си поглед върху криптограмата, а по лицето ѝ се разля мека светлина.

— Открихте ли нещо?

Томаш поклати глава и се съсредоточи отново в шарадата.

— Още не — призна той. — Но съм сигурен, че ще разбуля посланието, което се крие тук.

— Как може да сте сигурен? Изглежда толкова... толкова странно.

Историкът се засмя.

— Сигурен съм, защото съм добър в това, което правя.

Агентката от Интерпол направи гримаса и развеселена, му се изплези.

— Самохвалко!

Томаш щеше да отговори, но се сдържа и се взря в нея. Очите им се срещнаха — малахит и смарагд. Усмивката му изчезна. Тя прибра езика си, но не съвсем — устните ѝ бяха полуотворени и влажни. В този миг прехвъркна искра и огънят пламна.

Двамата се хвърлиха един към друг.

[1] Полицейски корпус в Испания с военни и цивилни функции.
— Б.пр. ↑

XLIV

Имаше богат и достоен за уважение опит на боец, с множество операции за специалните части в Ирак, Афганистан и дори в Йемен, но опитът се оказа безполезен, когато настъпи моментът да се яви пред шефа си. Чувстваше се по-напрегнат от когато и да било.

Обстановката му бе позната, само дето беше по-мрачно. Щорите бяха спуснати и Магус, седнал зад бюрото си като съдия, заел почетното място в залата, го чакаше със смръщено лице. До него стоеше мъжът, който бе участвал в операцията и когото шефът бе пожелал да изслуша пръв. Тиквеникът едва ли бе казал нещо добро, помисли си Декарабия, чувствайки се като обвиняем, който ще бъде съден според кодекс, чиито закони му бяха неизвестни.

— Приближи се.

Магус произнесе заповедта с дрезгав глас и махна повелително като император. Агентът се подчини и пристъпи към бюрото, заковавайки се пред шефа. Горилата се отдръпна от Магус и застана зад колегата си. Движението му не се понрави на Декарабия — сметна го за враждебно, и го показа с косия поглед, който хвърли на кретена зад гърба си, но не помръдна.

— Отново се провали — каза Магус с напрегнат глас. Вдигна два пръста. — Две операции — два провала. Как, по дяволите, ще обясниш това?

— Вече ви казах, велики Магус — защити се Декарабия. — За да няма грешки, една операция изисква предварителна точна и подробна информация. Аз не разполагах с такава. При първата акция в Лисабон не бях навременно запознат с профила на лицето, което придружаваше мишената. Хванаха ме неподготвен и...

— Това беше в Лисабон — прекъсна го шефът. — А сега? Какво ти е оправданието?

Агентът поклати глава.

— Няма оправдания, само обяснения — каза той. — Вие ме информирахте, че нашият човек разполага с диска. Започнахме

операцията успешно, основавайки се на това предположение. Заловихме го, както бе планирано. Информацията, която имахме, не беше точна. Онзи не носеше диска със себе си, имаше само някаква следа, която уж бил оставил в банката. Оттук нататък трябваше да импровизирам. В такива обстоятелства факторът риск нараства хилядократно, тъй като трябва да се организира нова операция без предварителен план.

Магус присви очи, очевидно не особено убеден.

— Това ли е извинението ти?

— Вече ви казах, че не е извинение — отвърна твърдо Декарабаи. — Това е обяснение за... за случилото се. Ако информацията, която ми бе предоставена, беше точна, планът ни щеше да е различен, а успехът — сигурен. Не мога да гарантирам резултати, когато се сблъскам с...

Шефът внезапно удари с юмрук по бюрото.

— Празни приказки! — извика той, изгубил търпение. — Безпочвени извинения, за да се оправдае нещо, за което няма оправдание! — Той размахва пръст срещу него. — Истината е, че ти се провали! Обеща, че всичко ще мине по план, и се върна тук с празни ръце! Провали се! Признай го, негоднико! Ти се провали!

В кабинета настъпи неловка тишина, обстановката бе напрегната заради изненадващия изблик на ярост от страна на Магус. Смутен, агентът преглътна и след като се опита да издържи гневния поглед на шефа си, почтително сведе очи.

— Да, велики Магус.

Когато пристъпът на гняв премина, Магус си пое дълбоко дъх и шумно издиша, възстановявайки контрола над емоциите си. Изправи рамене, после облегна лакти на бюрото, допря длани една о друга и отново се взря в подчинения си.

— Трябва да разбереш нещо, Декарабаи — заговори спокойно той, може би прекалено спокойно. — Нашата организация е малка, но елитна. Не всеки може да стане част от *Cultus Sathanas*, разбираш ли? Тук идват само най-добрите от най-добрите.

— Да, велики Магус — отново отвърна агентът. — Добре знам това и съм горд заради огромната чест, която ми бе оказана.

Дланите на президента все още бяха събрани.

— Приехме те с една-единствена цел: да разрешиш оперативните проблеми, които имаме. Миналото ти в британските специални авиодесантни служби те превърна в идеалното решение. — Той разпери ръце, сякаш беше дълбоко разочарован. — Но, *hélas*^[1], събитията доказаха, че това не е така. Независимо от извиненията, двете операции, в които участва, се оказаха пълен провал. — Магус въздъхна. — Съжалявам, но ще трябва да се лишим от твоите услуги.

Това решение изненада Декарабиа.

— Моля? — учуди се той, без да разбира напълно какво казва шефът. — Да се лишите от услугите ми? Какво означава това? Уволнявате ли ме?

Магус се отпусна в креслото си, а Декарабиа усети движение зад себе си. Инстинктивно разбра, че го грози огромна опасност, но реакцията му закъсня. Тънка метална жица се уви около шията му и моментално спря дъха му. Разбра, че горилата ще пререже гърлото му. Опита се да извика, но не му достигаше въздух и от гърлото му не излезе нито звук. Замахна с лакти в отчаяно усилие да се освободи, но сякаш се биеше с възглавници — едрото тяло на неговия убиец пое ударите. Липсата на кислород отне силите му; усети остро пробождане в дробовете си и в очите му пламнаха хиляди светлинки, сякаш цялата галактика бе грейнала в угасващия му мозък.

Над Декарабиа се спусна вечна нощ.

[1] За съжаление (фр.). — Б.пр. ↑

XLV

Сякаш бяха привлечени от мощен магнит.

Пометени от стихийната експлозия на желанието, потискано до този момент, Томаш и Раquel притиснаха тела и сляха устни, стенещи и задъхани, увлечени в плътска схватка. Изтърколиха се от дивана на килима, жадуващи един за друг, в копнеж за насладата; страстта на единия разпалваше тялото на другия, горещите им езици се преплитаха, боричкаха се и се вкусваха. Португалска меланхолия и испанска страст, лузитанско море и кастилски огън, кадифе и желязо, сол и кръв, *olá* и *hola* се сливаха в едно.

Изучавайки тялото му с ръцете си, Раquel сграбчи колана му и започна да го разкопчава. Треперещ от възбуда, Томаш съблече блузата и свали сутиена ѝ. Погали топлите нежни гърди — не бяха големи, но пък ги усещаше изящни и стегнати; зърната ѝ бяха розови и набъбнали и той ги засмука жадно в стихийния порив на страстта.

— *Dulce*^[1] — прошепна задъхано тя със затворени очи в миг на наслада. — *Dulce, dulce...*

Томаш облиза устните ѝ, после зърната, след това отново устните. Целият изгаряше от сляпо желание. Приличаха на танцьори, преплели телата си в инстинктивна хореография, ръцете му галеха извивките ѝ, а тя вдъхваше аромата на страстта. Всеки споделяше трептящия плам на другия. Дали Филипе бе имал тази жена? Този въпрос изникна сякаш от нищото в главата на Томаш. Ако не го бе направил, значи, е бил истински глупак. Глупак. Той, на негово място, не би я изпуснал. На негово място той би...

Томаш спря.

Раquel отвори очи, изненадана от внезапната пауза, и се взря в него с повдигнати вежди и въпросително изражение.

— *Qué pasa, cariño?*^[2]

С широко отворени очи, вперени в неопределена точка на стената, сякаш пренесен в друго измерение, португалецът седна на килима.

— Ако аз бях на мястото на Филипе, какво щях да сторя?

Изрече тези думи със странен глас, сякаш питаше не друг, а самия себе си и останал в хола сам със своите съмнения. Томаш се потопи в свят, който само той можеше да види.

— *Que?* — учуди се испанката, все още без да разбира какво става. Тя вдигна захвърлената си до краката на дивана блуза и покри голите си гърди. — Какво стана? Защо спря? Добре ли си?

Целувката бе стопила формалностите между тях и дистанцията между „вие“ и „ти“ бе изчезнала. При вида на новия си любовник, седнал неподвижен на килима, с непроницаем поглед, потънал в собствения си свят, далечен и недостижим, Раquel все пак се поколеба. Дали наистина бяха станали толкова близки?

Изражението на Томаш беше безстрастно като на робот.

— Какво бих направил аз на негово място?

— *Por Dios*, за какво говориш?

Историкът потръпна и сякаш се върна към живота. Погледът му сияеше от прозрението, което току-що бе осенило ума му.

— Криптограмата! — възкликна той, протягайки ръка към плика, който все още бе на дивана. — Знам как Филипе е кодирал посланието на криптограмата!

Раquel зяпна и по лицето ѝ се изписа безгранично изумление.

— Мислиш за криптограмата? Сега? — Беше слисана. — За бога, Томаш, това не може ли да почака малко? Точно сега ли, *madre mia!*

Изглежда, любовникът ѝ дори не я чуваше. Със сляпата решителност на сомнамбул, Томаш се изправи и гол, което, изглежда, не го притесняваше, се потопи в решението на шарадата, която Филипе му бе оставил.

GOsanSEC
OTat+&AR
HERTATO.
OVSANSMB

— Това е карта — каза той. — Като деца измисляхме анаграмите като карти и ги разделяхме на две. — Историкът взе химикалката и бележника и седна на дивана. — Ако бях на мястото на Филипе и исках

да изпратя послание до себе си, щях да създам карта, подобна на онези, които правехме в гимназията.

— Но каква е тази карта? Обясни ми.

С треперещи ръце Томаш изписа четирите реда в един.

GOsanSEC OTat+&AR HERTATO.OVSANSMB

Не виждаше никакъв смисъл. Все пак присъствието на точката в края на втората част привлече вниманието му. Нормално би било точката да е в края на реда. Той помисли малко и се убеди, че точката представлява края на посланието. Как да раздели криптограмата така, че да постигне желания резултат? Може би трябваше да започне от четвъртия ред, след това да продължи с първия, докато стигне до третия. Опита.

OVSANSMBGOsanSECOTat+&ARHERTATO.

Отново нямаше особен смисъл. Пробва няколко варианта: изписа четирите реда в два и ги заразмества, докато не стигна до комбинация, която привлече вниманието му.

GOsanSECHERTATO.
OTat+&AROVANSMB

Взря се в буквите и ги наблюдава известно време със затаен дъх и учуден поглед. Внезапно погледна към Раquel, след това отново се върна на последния вариант на загадката и отново впери очи в испанката. Погледът му се местеше между тях сякаш в лицето на жената или в буквите търсеше потвърждение на идеята, която бе започнала да се оформя пред очите му.

— Еврика! — внезапно извика той. Тялото му трепереше от възбуждение. — Сетих се!

— Какво?

Историкът почука с показалец върху последния вариант на загадката, привличайки вниманието на събеседничката си към него.

— Не виждаш ли? Нима не виждаш?

Раquel отново хвърли поглед към поредицата от букви, но тя не й говореше нищо. Виждаше само един неразбираем език върху листа, без никакъв смисъл, сякаш символите бяха случайно изписани.

— Какво да видя? За какво говориш?

Томаш отново изписа криптограмата и начерта няколко стрелки, първата от които се спускаше от първата буква на горния ред към първата буква на втория ред; втората стрелка тръгваше от първата буква на втория ред и сочеше към съседната буква от същия ред; третата стрелка се изкачваше от втората буква на втория ред до втората на първия ред и така последователно в един постоянен зигзаг между двата реда, който приключи с точката.

G O s a n S E C H E R T A T O .
↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑ ↓ ↑
O T a t + & A R O V S A N S M B

— Виждаш ли? — попита той с триумфален блясък, който светеше в зелените му очи. — Сега разбираш ли го? Агентката от Интерпол се съсредоточи в пренаредена криптограма.

— G... — заекна тя, опитвайки се да следи стрелките. — O... T... O...

Губейки търпение, Томаш цъкна с език и с трепереца от вълнение ръка изписа решението на един ред, вече без стрелките.

GOTOsatan+&SEARCHOVERSATANSTOMB.

След това погледна листа отдалеч, за да разгледа резултата. Не остана много доволен, затова го изписа отново, спазвайки съответните интервали.

GO TO satan + & SEARCH OVER SATAN'S TOMB.

— *Voilà!*

Ракул се наведе над бележника.

— Отиди в сатаната плус и потърси върху гробницата на Сатаната? — прочете тя с въпросителен тон. Вдигна поглед към португалеца. — Какво, по дяволите, означава това?

Лицето на Томаш сияеше от доволство.

— Напътствия, които ще ни отведат до диска.

[1] Невероятно (исп.). — Б.пр. ↑

[2] Какво става, мили (исп.). — Б.пр. ↑

XLVI

Мъжете, насядали около масата, избягваха да се поглеждат. С мрачни изражения и погледи, изгубени в лабиринта на проблема, те обмисляха ситуацията, но очевидно не успяваха да открият удовлетворително решение. Седнал на председателското място, Магус бавно огледа всички присъстващи, взирайки се във всеки един, сякаш се надяваше по този начин да изтръгне от някого от тях необходимата идея. Онова, което видя обаче, не му харесваше.

— Ясно — проговори накрая той, откъсвайки поглед от подчинените си — Вие отговаряте за сигурността, а аз трябва да решавам проблемите.

Балам, шеф на отдела за сигурност на *Cultus Sathanas*, се прокашля, сякаш забележката бе отправена към него и той трябваше да отговори.

— Заради Декарабиа загубихме време и възможности — оплака се той. — Не можем да очакваме, че...

— Вербувахме Декарабиа, защото вие не си свършихте работата — срязва го Магус, изгубил търпение да слуша нови извинения. — Вие провалихте операцията в Ница и откровено казано, не съм особено убеден, че ще се справите с тази каша.

Шефът на охраната не се предаваше.

— Нещата в Ница не бяха пълен провал — обясни той. — Отървахме се от двамата натрапници.

— Но не намерихте дивидито!

— Така е — призна Балам. — Проблемът е, че Декарабиа с неговите неуспехи в Лисабон и Мадрид усложни нещата. Велики Магус, ако ни бяхте разрешили да действаме, щяхме да доведем докрай започнатото в Ница. Вместо това се доверихте на онзи нехранимайко, само защото е бил в специалните служби, и както за всички вече е ясно, нещата приключиха зле.

Съзнавайки, че проблемите нямаше да се решат с нападки и обвинения, Магус махна неопределено с ръка.

— Добре, безсмислено е да си посипваме главите с пепел — заключи той, опитвайки се да гледа пред себе си. — Тези операции направиха враговете ни предпазливи. Въпросът е следният: как да стигнем до тях сега? — Отново огледа подчинените си. — Някакви идеи?

В залата отново се възцари тишина. Почувствал неудобство от факта, че е неспособен да предложи решение, шефът по сигурността вдигна ръка, за да каже нещо.

— Предлагам да държим майката на онзи тип под око и да изчакаме да...

— Не говори глупости — срязва го Магус. — Ние я наблюдаваме, разбира се, но онзи не е глупав и няма да допусне повторна грешка. Не можем да разчитаме на това.

— Какво ще правим тогава?

Добър въпрос. Магус се облегна в креслото си и обмисли някои обстоятелства и възможности, които случаят предлагаше. В залата се установи продължителна тишина, прекъсвана само от нечие приглушено прокашляне.

С отсъстващ вид, сякаш се намираше на километри от там, ръководителят на *Cultus Sathanas* претегляше различни сценарии и варианти.

По някое време, изглежда, се върна в настоящето.

— Виждам само един начин да го заловим — каза накрая той. — Трябва да му заложим капан.

XLVII

Вратите се затвориха със съскащ звук, композицията сякаш въздъхна шумно, за да събере сили, разтrese се и се плъзна по релсите, набирайки скорост. Томаш и Радел се взираха неспокойно в тълпата на перона на гара „Аточа“ и се отпуснаха едва когато влакът напусна станцията и пое на изток.

— Ако бяхме хванали АВЕ^[1] — промърмори испанката, — за два часа щяхме да сме там.

Историкът поклати глава.

— Прекалено рисковано е — заяви той. — Високоскоростните влакове вероятно са под наблюдение. Комбинадо^[2] е по-бавен, но по-дискретен.

Агентката от Интерпол не възрази. Знаеше, че спътникът ѝ е прав. Всъщност единствената причина за забележката ѝ бе лошото ѝ настроение. Томаш бе прекъснал момент на интимна близост, за да мисли за глупавата криптограма. Що за мъж би постъпил така? Да не би да е работохолик? Или не я желае достатъчно? Подобно нещо ѝ се струваше невъзможно; нито един мъж, поне такъв, който харесва жени, не я беше отхвърлял. А след това португалецът я бе накарал да си вземе нещата, да излезе и да изтегли пари, преди да са блокирали сметката ѝ, и да се качи на влака, без да ѝ даде някакво обяснение.

— В Барселона ли отиваме?

— Не — отвърна Томаш. — Ще хванем друг влак.

— За къде?

Историкът докосна устните си с пръст, сякаш устата му бе запечатана.

— По-късно ще ти кажа.

Радел изпъшка недоволно.

— О, защо е този театър?

— Мерки за сигурност — каза той. — Ако съм научил нещо от тази история, то е да казвам само онова, което е абсолютно необходимо. Представи си, че те хванат... — Отново поклати глава. —

Не, има неща, които е по-добре да не знаеш. Когато подходящият момент настъпи, ще ти ги кажа.

Спътникът ѝ бързо се учеше, помисли си агентката от Интерпол. В една тайна операция бе изключително важно всеки член на екипа да знае само онова, което бе необходимо. Ракел съзнаваше това и въпреки необяснимата си неприязън се примири да остане в неведение относно крайната цел на пътуването им. В трезора на банката тя се бе научила да се доверява на Томаш и разбра, че трябва да запази това доверие до границите на разумното. Погледът ѝ се рееше сред крайпътния пейзаж — къщи с тухлен цвят, заменени по-натам от ширещите се жълти плата в околностите на Мадрид. Познаваше добре страната си и тези гледки не бяха нови за нея. Въздъхна отегчено и реши да се поразсее с нещо.

Тя се взря в Томаш.

— Защо не ми разкажеш останалото?

Спътникът ѝ, който бе затворил очи, за да се опита да си почине, смръщи чело във въпросителна гримаса.

— Останалото?

— Нали не си забравил, че в апартамента ми обясняваше за финансовата криза. Щеше да ми кажеш още нещо, когато онези идиоти нахлуха.

— А, да. Щях да говоря за кризата на еврото и държавните дългове.

— Това има ли връзка с нашето разследване?

— Разбира се.

— Тогава ми разкажи.

Португалецът разтърси глава, сякаш така щеше да накара мозъка си да работи; за човек, който допреди секунди е подремвал, не бе лесно да се концентрира веднага върху такава тема.

За щастие той бе университетски преподавател; умът му бе трениран и умееше да се мобилизира.

— За да разберем кризата на еврото, трябва да се върнем във времето — започна той. Както винаги, интуицията на историк не му изневери. — Спомняш ли си разказа ми за Първата световна война и заемите на европейските съюзници от американските банки?

— Да, спомена, че това е причината Голямата депресия да се разпространи в Европа.

— Какво направили европейските съюзници, за да платят дълговете си към американците? Тъй като войната се водила главно на територията на Франция и Белгия, немската индустрия останала непокътната и заплашвала да завладее Европа. Тогава на Германия били наложени тежки репарации и така накарали немската държава да плати дълговете на съюзниците. Заради тези репарации, но също и за да ги бойкотират, германците започнали да печатат пари като луди. Това довело до инфлация, а след това и до хиперинфлация. Предполагам, имаш представа как се е отразила на обикновените хора.

— Цените се увеличили...

Томаш се разсмя.

— Увеличили се? Не, скочили до небето! Ще ти разкажа една история, която ще ти помогне да разбереш какво се е случило. Един студент седнал на маса в ресторант във Фрайбург и, поглеждайки менюто, видял, че кафето струва пет хиляди марки. Той си поръчал кафе, а след известно време си поръчал и второ. Това прави десет хиляди марки, нали?

— Да.

— Когато дошла сметката, се оказало, че студентът дължи четиринадесет хиляди марки. Тоест в периода между поръчките на първото и второто кафе цената му се вдигнала. Това е хиперинфлация. Друг пример. Американец отишъл в Берлин и дал един долар бакшиш на готвач. Готвачът се прибрал вкъщи и събрал семейството си. След дълго обсъждане семейството решило да отвори тръст^[3] и да повери инвестицията от един долар на някоя банка. — Томаш показва показалеца си. — Един долар.

— *Madre de Dios!* Наистина ли е било толкова зле?

— Ужасно. В началото на 20-те години животът в Германия бил истински ад. Хората получавали заплатите си ежедневно под формата на торби, пълни с банкноти, и веднага хуквали по магазините, за да напазаруват, защото знаели, че на следващия ден всичко ще е много по-скъпо. През 1923-та хиперинфлацията в Германия достигнала шестнадесет милиона процента на година и приключила с въвеждането на нова валута в края на същата година. В периода след тези събития Германия имала да плаща репарации и дългове към еврейските банкери заради хиперинфлацията. Западният либерализъм

бил дискредитиран и няколко години по-късно Хитлер взел властта с обещанието да разчисти сметките с миналото.

— *Muy bien* — каза Ракел, като искаше да продължи темата. — Но каква е връзката на всичко това с кризата на еврото?

— Хиперинфлацията от двадесетте години оставила дълбоки следи у германците. — Томаш вдигна два пръста. — След това се установили две безспорни аксиоми в германската икономическа политика. — Сви един пръст. — Първа аксиома: стабилността на цените е изключително важна. Германците научили, че инфлацията унищожават богатството и социалния капитал, затова трябва да се избягва на всяка цена. Инфлацията е парично явление, тоест тя е резултат от решението на което и да е правителство да печата пари. Колкото повече пари се напечатат и стигнат до икономиката, толкова по-висока става инфлацията.

— Интересно — изненада се испанката. — Винаги съм смятала, че инфлацията е спонтанен икономически феномен. Никога не съм знаела, че може да е умишлено предизвикана и прекратяването ѝ да е въпрос просто на едно решение.

— За да се спре инфлацията, е достатъчно да се преустанови потокът на банкноти към икономиката — повтори Томаш. Сви и другия пръст. — Втора аксиома: независимостта на централната банка не подлежи на обсъждане. Решението за печатане на пари е на централната банка. Ако банката е подчинена на политиците, ще постъпи както искат те, а не непременно така, както е правилно от икономическа гледна точка. Един политик може да води определена парична политика, която е добра в краткосрочен план, тоест ще му помогне да спечели гласове преди изборите, но в дългосрочен план може да е пагубна. Затова германците знаят, че централната банка не трябва да зависи от политическата власт. Това им позволява да провеждат адекватна парична политика, вместо да зависят от предизборните амбиции на управляващото правителство.

— Разбирам — каза Ракел със замислено изражение. — Ясно е като бял ден. Може би трябва да направим така и в Испания.

— И го правите. Вие, португалците, италианците... всички в момента работим върху този процес.

Спътницата му го погледна недоверчиво.

— Сериозно?

— Разбира се. Нарича се евро.

Испанката се разсмя.

— А, така ли? Браво!

Томаш се облегна назад. Влакът направи плавен завой и се отпрати на изток, а слънцето се премести отдясно. Сноп слънчева светлина се спусна върху двамата пътници и Томаш усети леката топлина, която проникваше отвън.

— Двете аксиоми на германската политика се оказали истински успех през следващите десетилетия — каза той, продължавайки разходката из икономическата история. — По времето на петролния шок от 70-те години например отговорът на Съединените щати и повечето европейски страни бил да увеличат държавните разходи и дългове и да печатат пари. Вследствие на това инфлацията нараснала около 20–30 процента и безработицата се увеличила. Но Германия, със своята мания за стабилност на цените, отказала да печата пари и запазила държавните разходи. Така инфлацията била по-ниска от седем процента и безработицата не била толкова висока. Тоест немската икономика излязла победител от сблъсъка на икономическите теории през седемдесетте.

Впечатлена, Раquel подсвирна.

— *Muy bien, muy bien...*

— Макар и със строга и независима парична политика, Германия винаги е имала развита индустрия. За да могат да са конкурентоспособни, страни като Франция, Великобритания и Италия прибегнали до печатането на пари, за да обезценят собствената си валута. Французите например, с по-евтин франк, успели да продават стоките си на по-ниски цени от немските.

— Не трябвало ли тогава и германците да обезценят своите пари?

— Точно в това е въпросът — изтъкна историкът. — Немската държава, която не искала инфлация, не обезценила марката.

— Тогава как запазили конкурентоспособността си?

Томаш разпери ръце и се усмихна, сякаш се канеше да разкрие тайната на Колумбовото яйце.

— Като намалили заплатите — отвърна той. — С по-ниски заплати на работниците немските продукти поевтинели. Това им гарантирало, че в страната няма да се породи инфлация.

Агентката от Интерпол свъси вежди.

— Ами населението? Синдикатите? — учуди се тя, в гласа ѝ личеше скептицизъм. — Съгласили ли са се?

— Трябва да разбереш, че германците приемат всичко, което избягва инфлацията — настоя португалецът. — Всичко. Хиперинфлацията от двадесетте години е национална травма. Освен това разходите за присъединяването на Източна Германия им припомнили значението на паричната стабилност. Германските синдикати, които не са ръководени от радикали с ограничени разбирания, осъзнали проблема за конкурентоспособността и действали в единомислие с правителството за понижаване на цените на стоките, произведени в страната, без да се прибегва до девалвация, която би породила инфлация — нещо, което централната банка не би допуснала.

— Но как се понижават цените на стоките? С орязване на заплати?

— С намаляване на разходите за производство — отговори Томаш. Вдигна три пръста. — Тоест намаляване на разходите за три неща: суровини, корпоративен данък и заплати. Проблемът е, че цената на суровините не е контролирана, следователно този разход не може да се намали. Може да се понижи корпоративният данък, но това би се отразило зле на приходите, които финансират социалната система. При това положение останали само заплатите. Това и направили.

— По дяволите! — възкликна Раquel. — Трябва да са били мъже на място, за да го направят.

— Сега разбираш ли? Докато другите европейски страни запазвали конкурентоспособността си, прибегвайки до девалвация на собствената си валута, като по този начин косвено намалявали заплатите, Германия правела същото, намалявайки заплатите директно. Европейците и особено французите се ядосвали на това, дори и само защото германците извадили на показ некомпетентността на техните правителства. Освен това французите научили, че немската централна банка — Бундесбанк, разполагала със сериозен резерв, и поискали да им го отнемат чрез Европейската икономическа общност. Но така и не успявали. — Томаш вдигна ръка, сякаш с това слагаше край на историята. — И в една хубава нощ през 1989-а Берлинската стена паднала.

Испанката го погледна неразбиращо.

— Берлинската стена ли? — попита тя. — Какво общо има Берлинската стена?

— Това бил шансът за осъществяването на германската мечта — обясни Томаш. — От Втората световна война Германия била разцепена на две, символично разделена от Берлинската стена. Падането на стената представлявала възможност двете държави да се обединят. Кой германец би загърбил шанса да...

— Знам това — прекъсна го тя нетърпеливо. — Но каква е връзката на тези събития с кризата на еврото? Ето това не мога да разбера.

— Проблемът е, че Великобритания и Франция се противопоставяли на това обединение, тъй като се опасявали, и с право, че завръщането на Велика Германия ще наруши равновесието в Европа. Със солидното си индустриално производство германците отново щели да станат арогантни и да се превърнат в заплаха. Подобно нещо било неприемливо.

— Добре, но Германия наистина се обедини.

— Защото накрая Франция отстъпила — обясни Томаш. — Но го направила само в замяна на компромис от страна на Германия.

— Компромис? Какъв компромис?

— Единна валута — разкри историкът. — Французите казали на германците: „Ще ви позволим да се обедините, ако вие дадете марката. Искаме достъп до големите резерви на вашата Бундесбанк“, казали французите. „Трябва да сме сигурни — добавили те, — че щом Германия се обедини, тя няма повече да представлява заплаха за нас. Единственият начин да го постигнем е с обща парична единица. Тя ще върже Германия към останалите европейски страни“.

За пръв път от известно време испанката кимна с глава.

— А... разбирам.

— Германците приели сделката и три години след падането на Берлинската стена Европейският съюз подписва Договора от Маастрихт за създаване на единна валута.

— Еврото.

Знаейки, че дяволът се крие в детайлите, Томаш прехапа устни.

— Само че споменът за хиперинфлацията все още бил жив в съзнанието на германците. Освен това паричната им политика запазила

безработицата ниска. Защо да рискуват? Познавайки добре неразумните действия на своите европейски партньори и страхувайки се, че останалите страни, които въведат единната валута, ще провеждат същата катастрофална изборна икономическа политика, която накрая ще тласне Германия към пропастта, те наложили някои условия за реализирането на проекта. Тъй като категорично държали на стабилни цени, като част от договора германците поискали създаване на Пакт за стабилност с клауза, която предвижда ограничение на бюджетния дефицит до три процента от БВП и таван на държавния дълг до шестдесет процента от БВП. Който наруши тези ограничения, незабавно да бъде санкциониран. Освен това си дали сметка, че веднъж попаднали под чадъра на еврото, много страни биха могли да харчат парите на германските данъкоплатци и затова настояли да се включи клаузата за непредоставяне на помощ при затруднения (*no bailout*), тоест никоя държава няма да плаща дълговете на друга, която е харчила неразумно. Въвели още и абсолютна независимост на централната банка, по-късно наречена Европейска централна банка, която има правомощия да печата пари и чийто приоритет е запазването на стабилността на цените.

— Естествено, всички се съгласили.

Томаш направи гримаса.

— Всъщност не. Французите например смятали, че централната банка не може да е независима, тоест трябва да бъде ръководена от политиците. Освен това се противопоставили на упоритата борба с инфлацията. Техният приоритет не бил ценова стабилност, а икономическо развитие. Сблъсъкът между Франция и Германия бил жесток и казват, че на конференцията в Дъблин финансовите министри на двете страни едва не се сбили.

Тази история накара испанката да се разсмее.

— Французи и германци да се бият? Ах! А ние ги мислим за много възпитани...

— Външният вид лъже, скъпа моя — усмихна се Томаш. Изчака емоциите да се успокоят и отново доби необходимото сериозно изражение, за да завърши разказа си. — В крайна сметка германците получили почти всичко, което искали.

— Почти?

— Франция успяла да добави към задачите на Европейската централна банка и задължителната политика за икономически растеж; така по нейно настояване Пактът за стабилност се превърнал в Пакт за стабилност и растеж.

— Небезизвестният ПСР.

— Точно така. Имало и още нещо, което французите извоювали и което се оказало изключително важно — предотвратили въвеждането на автоматични санкции за страните, нарушили ограниченията за бюджетния дефицит и държавния дълг. Тези санкции били заменени от лека заплахата под формата на разпит от страна на Европейската комисия.

— И защо това да е важно?

— Защото намалява ефикасността на ограниченията относно дълговете. Ако на едно лакомо дете забранят да яде торта, но то знае, че нищо няма да му се случи, ако наруши забраната, какво мислиш, че ще направи?

— Ще изяде тортата, разбира се.

— Затова премахването на клаузата за автоматичните санкции се оказва решаващо. Без нея налагането на ограничения в дефицита и държавния дълг се превърнало просто в думи.

— Прав си, така е.

— Тоест политическите компромиси попречили на германците да възпроизведат характеристиките на марката в еврото. — каза Томаш. — И още по-лошо, мерките вече не били съобразени една с друга и така се създали пробойни в европейската парична структура. Това се оказал един критичен минус в единната валута в контекста на сериозни оперативни трудности, които се предвиждали за еврото.

— Какви трудности? За финансовата криза ли говориш.

Томаш поклати глава.

— Кризата идва след това — каза той. — Забележи, зад съществуването на дадена валута винаги стои централизирана държава. Португалия беше централизирана държава и имаше своето ескудо, Испания също беше централизирана държава и имаше песета. Предизвикателството пред Европейския съюз обаче бе да създаде валута, която да не се свързва с определена държава. Подобна амбиция никога не е постигала успех.

— Но и никой не е опитвал...

— Напротив, в Европа са опитвали неведнъж, и то по различни начини. През XIX век например Италия, Швейцария, Франция и Белгия създали Латинския валутен съюз, към който по-късно се присъединили и други страни, включително Испания и Гърция. Разпаднал се през 20-те години на миналия век. Крах претърпял и Скандинавският валутен съюз, създаден през XIX век. Самият Европейски съюз има вече два опита — системата „Змия в тунела“^[4], и ЕКЮ — и двата неуспешни. Истината е, че свързващото звено между всички успешни валутни съюзи е единно, централизирано управление с правомощия за изготвяне на общ бюджет, събиране на данъци, разпределяне на богатствата по региони и теглене на заеми. Освен това трябва да има трудова мобилност. Ако човек не може да си намери работа в Евора, отива в Лисабон и това не представлява никакъв проблем. Ако друг не успява да се устрои в Чикаго, заминава за Детройт. Никое от тези условия не е съществувало, не съществува и в момента в Европейския съюз. Няма силна централизирана държава, а трудовата мобилност е просто смехотворна.

— И въпреки това са смятали, че еврото ще проработи? — учуди се Раquel. — С магия може би?

— Почти — съгласи се историкът. — Европейските политици, въодушевени от внушителността на проекта, объркали реалността със своите желания. По-разумните, от своя страна, знаели, че еврото няма да проработи без европейско политическо единство, но смятали, че с времето единната валута би могла да доведе до подобно обединение.

Чуха потракването на порцеланови съдове и видяха жена с престилка да минава по коридора на вагона с количка, отрупана с чинии и бутилки. Усетил апетитния аромат на топла храна, Томаш проследи количката с поглед.

— Е? — поинтересува се Раquel. — Гладен ли си?

— Разбира се. Ще ядем ли?

— Само ако обещаеш да ми разкажеш и останалото.

Португалецът бе толкова гладен, че лигите му потекоха като на кучето на Павлов. Въпреки това изражението му остана неопроменено. Отмести поглед от количката към спътницата си и се усмихна.

— След малко ще разбереш какво е бъдещето на еврото.

[1] Alta Velocidad Española (AVE) — високоскоростни влакове в Испания. — Б.пр. ↑

[2] Услуга, предлагана от испанските железници, която включва прехвърляне на друг влак. — Б.пр. ↑

[3] Терминът идва от английски език — trust — доверие. Означава доверие в управлението на капитал от трети лица със съгласието и в полза на собствениците на капитала. — Б.пр. ↑

[4] През 1972 година държавите — членки на ЕИО, приемат системата „Змия в тунела“ като механизъм за ограничаване на колебанията в техните валути в тесни граници спрямо долара (тунела). — Б.пр. ↑

XLVIII

Магус бе напуснал залата преди известно време, повикан да разрешава спешни въпроси, и бе оставил хората си сами да умуват по проблема, заради който ги бе събрал. След половин час президентът се върна на заседанието и зае мястото си на масата.

— Е? — попита той, докато оправяше сакото си. — Какъв капан ще заложим на нашите гълъбчета?

Подчинените му седяха с наведени глави и не се осмеляваха дори да се спогледат. Само Балам, и то заради отговорността на поста си като шеф на сигурността, се почувства длъжен да отговори на въпроса.

— Обсъдихме проблема, велики Магус, и истината е, че... ами, няма да е лесно. Те не използват кредитните си карти, не се обаждат на приятелите и роднините, които подслушваме. Трябва да се надяваме, че...

— На какво да се надяваме? — прекъсна го Магус, изгубил търпение. Той изгледа гневно хората си. — Няма да чакаме повече! Трябва ние да поемем инициативата, разбрахте ли? Не можем да висим тук и да чакаме късметът да ни се усмихне, което може никога да не се случи!

Балам прекара опакото на ръката си през челото, за да избърше капчиците пот, които се стичаха от скалпа му.

— Може би, ако предупредим полицията във всички европейски страни...

Върховният ръководител го прониза с тъмните си очи и издаде неразбираем ръмжащ звук.

— Само полицията ли? — саркастично попита той. — А защо не и армията? А може да обявим извънредно положение в целия Европейски съюз? Или да свикаме Съвета за сигурност на ООН, за да вземе решение? Само това оставаше! — Магус повиши тон. — Да обявим извънредно положение и да приемем становище, защото вие

сте абсолютни глупаци и не можете да се справите с един елементарен проблем!

Сарказмът му беше приет единодушно. Мъжете останаха мълчаливи и дори Балам се примири.

— Беше просто идея...

— Глупава идея — сръза го шефът му, като се поуспокои. Изправи се в креслото и склочи пръсти. — Онова, което трябва да направим, е да се поставим на мястото на Томаш Нороня. Прегледах обажданията му през годината и забелязах, че нашият човек често звъни в старческия дом, където живее майка му. — Той се усмихна презрително. — Мамино детенце, значи.

Забележката предизвика пресилен смях на масата; всички искаха да угодят на шефа, особено по време на такъв напрегнат разговор.

— Днес сте в настроение, велики Магус...

Лидерът на организацията разпознаваше подмазването; знаеше, че е духовит, но не бе казал нищо кой знае какво, че да оправдае това хилене. Страхът караше тези мъже да пълзят в краката му.

— Искам да кажа, че в момента нашият приятел умира да се обади на милата си майчица — каза той по-скоро на себе си, отколкото на хората в залата. — Вероятно се досеща, че подслушваме телефона ѝ, не мислите ли?

— Да, велики Магус.

Той не обърна внимание на всеобщото единодушие, което премина през залата. Подчинените му бяха просто едни „да, сър“ същества, празноглави хлебарки, които се съгласяваха с всяка идея, която предложи. Паразити, това бяха те.

— Ако бях на мястото на Томаш Нороня какво щях да сторя, за да говоря с майка си? — Замислено прокара пръсти по полираното махагоново дърво на масата, поставяйки се на мястото на жертвата. — Ако не може да ѝ се обади по телефона... ако не може да се обади...

Магус внезапно спря да движи ръката си и вдигна глава със сияещ поглед.

— Сетих се!

XLIX

Не можеше да се каже, че обядът, сервиран във влака, беше шедьовър на кулинарното изкуство, но при дадените обстоятелства се отрази добре на стомасите на пътниците — октопод по галисийски с пикантни картопки и чаша „Риоха“.

— Октоподът е много добър — отбеляза Томаш, докато дъвчеше пипалата му. — Опасявах се да не сервират паеля.

Ракул му хвърли обиден поглед.

— Защо? Нещо против паелята ли имаш?

Спътникът ѝ разбра, че е направил погрешен ход. Та нали тя му бе поднесла паеля в апартамента си в Сесеня?

— Аз? Не, разбира се, че не — побърза да изясни той, засрамен от собствения си гаф. — Паелята е... превъзходна! — Надяваше се да е прозвучал убедително, но не бе много сигурен в това. — Всъщност днес ми се хапваха морски дарове. Знаеш как е, аз съм португалец и...

Той не довърши думите си, но не беше и необходимо. Тя схвана смисъла. Томаш сведе поглед към октопода си и след това спря поглед на чашата вино; струваше му се невероятно да е толкова гладен. Или всъщност не бе толкова необичайно. Все пак бе прекарал последните четиридесет и осем часа, тичайки насам-натам, подложен на постоянен стрес и без да хапне нормално. При това положение само аскет или тибетски монах не би изпитвал глад.

— Еврото — обади се изведнъж испанката. — Какво е бъдещето на еврото?

Томаш преглътна парченцето пипало, което предъкваше от половин минута.

— За да разберем бъдещето, първо трябва познаваме миналото — каза той, верен на принципите си. — Формално еврото възниква през 1999-а и влиза в обращение през 2002-ра. За да въведат единната валута, страните трябвало да изпълнят поставените в ПСР бюджетни критерии за дефицита и държавния дълг и точно тогава започнали проблемите. Представи си, че икономиката е автомобил. За да влезе в

еврозоната, една страна не може да има фиат, нито дори мерцедес. Трябва да разполага с болид от „Формула 1“, разбираш ли? В действителност малко държави отговаряли на тези условия, поради което започнала една невероятна бюджетна гимнастика с включени множество жонгльорски номера, за да се стигне до достойната за „Формула 1“ цифра. Италианците например въвели нов данък, чиято цел била единствено да изпълни критериите. Франция прехвърлила в държавния бюджет сумите от пенсионните фондове на „Франс Телеком“^[1]. Испания и Португалия също подготвили своите фокуснически номера, за да накарат някои неудобни разходи да изчезнат.

— Предполагам, че гърците са били най-зле...

— Гърците били толкова зле, че дори с измама не успели да влязат в еврозоната от първия път. Техният модел на икономическо поведение винаги включва прекомерни разходи и неразумно управление на държавата, последвани от криза, рестриктивни мерки и неизплащане на дълговете — непрепоръчително минало за новата парична единица. Гърция разполагала с миникупър, управляван от куц едноок водач, и искала да се състезава в Гран При на Германия с ферарито на Михаел Шумахер.

— Алонсо — поправи го испанката, смеейки се. — Фернандо Алонсо.

— Или пък неговото. Важно е да разберем, че дефицитът и държавният дълг на Гърция били извън контрол. — Томаш замълча неочаквано, създавайки драматична пауза. — Но, о, чудо! Гръцката икономика претърпяла истинска метаморфоза между 1999-а и 2001-ва година — бюджетният дефицит паднал на един процент! — Историкът вдигна ръце с театрален жест. — Алилуя, алилуя! Случило се чудо! Гърция изпълнила критериите! Немощният миникупър се превърнал в чисто нов автомобил на „Формула 1“.

Ракел отново се разсмя.

— То се знае...

— А нима не е така? Манипулацията на бюджета в Атина достигнала фантастични размери, но успяла да изпълни изискванията и Гърция най-сетне влязла в еврозоната. За страните от така наречения Средиземноморски клуб — Гърция, Португалия, Испания и Италия, приемането в еврозоната означавало членство в клуба на богатите. Те

възприемали единната валута като кулминацията на един процес, а не като начало на предизвикателство. Фатална грешка. Онова, което глупаците, управляващи тези страни, не схванали, е, че участвали във „Формула 1“ и трябвало да се състезават на изключително високо ниво като равни с висококонкурентни икономики като германската. Влезли веднъж в еврозоната, те вече не можели да обезценят собствената си валута, за да се изправят срещу германците, нито да печатат банкноти, когато се почувстват нещастни. Единственият начин да оцелеят бил да произвеждат стоки, които да се търсят, на цени, каквито купувачите били готови да платят. Нищо повече.

— Не знам защо, но се съмнявам да сме правили нещо подобно...

— Разбира се, че не. Страните от Средиземноморския клуб смятали, че са се промъкнали на грандиозно парти, без да си платят билета. И истината е, че в началото еврото било истински купон. С въвеждането на силна парична единица, която Европейската централна банка подкрепяла с ниски лихвени проценти, страните от Средиземноморския клуб открили, че могат да теглят заеми и да пръскат пари, както си знаят. Положението се влошило през 2003-та, когато дори Франция и Германия престъпили ограниченията за държавния дълг, установени в Пакта за стабилност и растеж, и не им се случило нищо. Щом не се наказват едни, няма да се наказва никой, нали така? Стартовият изстрел за пиршеството бил даден. Веднъж сграбчили кокала, периферните страни от еврозоната се впуснали да теглят заеми. Португалците — за да купуват къщи, да ходят на почивка и да строят магистрали до всички населени места с повече от пет хиляди жители; французите и ирландците — за да издуват още повече огромния балон на недвижими имоти; гърците — за да... вероятно, за да приготвят повече мусака.

Двамата се разсмяха.

— Вече ми е ясно, че настъпил всеобщ пир — отбеляза Ракол. — Признавам, че тогава бях изумена от всичките пари, които се раздаваха отвсякъде. Сякаш растяха по дърветата и трябваше само да протегнеш ръка и да си набереш...

— Всъщност се случило точно това. Но трябва да припомним, че лесните кредити не са явление, типично само за еврозоната. Ниските лихви и дерегулацията на пазара на деривати в Америка генерирани

големи суми пари, които пълнели балона на недвижими имоти в САЩ и Обединеното кралство. Евтините кредити лесно потекли към периферията на еврозоната, харчени по неправилен начин в публичния и частния сектор. В Португалия например държавата похарчи кредитите за скъпи благоустройствени проекти, а частните заеми бяха пръснати за къщи, автомобили и ваканции на Карибите или в Бразилия. Тези пари не бяха вложени в нещо, което да върне печалба.

— Да, по това време телевизията постоянно излъчваше реклами на банкови заеми с ужасно ниски лихви за каквото се сетиш...

— Именно — съгласи се Томаш. — Банките от периферията на еврозоната щели да вземат тези пари отвън, те не били плод на националната икономика. Някои от страните — членки на Средиземноморския клуб, харчели на година с десет процента повече, отколкото произвеждали. И още по-лошо — тъй като разполагали със силна валута, те вдигали значително заплатите преди избори, произвежданите стоки поскъпвали прекалено и никой не искал да ги купува. От 1999-а до 2009-а Португалия увеличила заплатите в държавния сектор със седемнадесет процента, докато през същия период Германия ги намалила с осем процента. В такива условия през първите десет години от въвеждането на еврото германците удвоили износа преди всичко към страните от периферията. Еврозоната се разделила на кредитори и кредитополучатели, износители и вносители, което нарушило равновесието.

— Нима не е било възможно да се предвидят тези неща?

— Възможно е, естествено. Проблемът е, че управляващите в страните от Средиземноморския клуб, до един с членски карти и платен членски внос в Клуба на глупаците, решили да се преструват, че нищо не се случва, и избрали да живеят във въображаем свят. Тази фантазия била поддържана от факта, че еврото винаги е било по-скоро политически, отколкото икономически проект.

— Да, вече го спомена. Начинът, по който Франция обвързала Германия.

— Икономистите, които се погрижили за подробностите, били напълно наясно с огромната заплаха, която се криела зад въвеждането на единна парична единица в такъв разнороден регион, без да е подчинена на унифицирано централизирано управление, но се надявали, че в икономически план еврото ще представлява един вид

катализатор на промените в страните от Средиземноморския клуб. Тези надежди се оказали илюзия. Още Маркс е твърдял, че икономиката е инфраструктурата на обществото. Еврото било опит за налагане на един политически проект без наличието на икономическа инфраструктура. Нямамо как да проработи.

— Но е проработил, Томаш — обори го испанката. — Достатъчно е да видиш, че в продължение на толкова години всичко беше наред.

— Тестът за стабилност на една валута не се прави в добри времена, скъпа. Латинският паричен съюз, Скандинавският паричен съюз, „Змия в тунела“ и ЕКЮ функционирали много добре в периоди на просперитет, но се сринали, когато нещата се объркали. По същия начин и еврото беше стабилно, когато имаше евтини кредити и всичко беше цветя и рози. Но дали единната валута ще издържи на евентуален срив на икономиката? Готови сме за тест...

Смарагдовозеленият поглед на испанката засия.

— Тестът беше при кризата през 2008-а...

— Точно така — потвърди Томаш. — Както вече ти разказах, фалитът на „Лемън Брадърс“ предизвикал криза на доверието в международната банка. Никой не знаел кой притежава несъстоятелните секюритизации на ипотеките и като предпазна мярка банките престанали да отпускат заеми помежду си, страхувайки се да не изгубят парите си. Кредитите били спрени и парите към Европа секнали. Европейските банки останали без пари и също спрели да дават заеми, като първо започнали да орязват отпуснатите кредити на страните с нововъзникващи пазари в Източна Европа, прибалтийските страни, Унгария, Румъния, България и Украйна, а след това и в периферията на еврозоната. Без пари след известно време компаниите в тези страни започнали да фалират, засягайки и банките, на които дължали заеми, като по този начин предизвикали ефекта на доминото. Германия, Франция, Великобритания и други страни, представляващи центъра на Европейския съюз, се видели принудени да спасяват банките си от банкрут, докато МВФ трябвало да помогне на Унгария, Исландия, Беларус, Украйна и Латвия. Тъй като фирмите затваряли, а хората губели работата си, приходите от данъци намалели и се увеличили разходите за обезщетения на безработни.

— Точно както през 1929 година.

— Свиването на световната икономика през 2008-а и 2009-а е идентично на стагнацията, настъпила в периода 1929–1931 година. — Историкът вдигна пръст. — С една разлика. През 1929-а държавите първоначално избягвали да се намесват в процеса. Един британски икономист — Джон Мейнард Кейнс^[2] проучил реакциите след срива на Уол стрийт и заключил, че в епоха на свити пазари държавите трябва да използват бюджетния излишък за подпомагане на икономиката, за да предизвикат търсене и да отключат наново потреблението на стоки, произведени в дадената страна. Например Кейнс защитавал теорията, че е по-добре да се плаща на един човек да копае и заравя една дупка, отколкото да бъде безработен, тъй като ако има пари, той може да ги похарчи за родни продукти и така да съживи икономиката.

— Има логика...

— Така е — съгласи се Томаш. — Тъй като европейските и американските лидери изучавали доктрините на Кейнс за реакциите при подобна стагнация, те решили да следват тази рецепта и обявили пакети от милиарди, за да спасят икономиката. Приличало на състезание, защото всяка страна твърдяла, че ще налее повече пари от другите. Дори Гърция и Португалия, които били бедни като църковни мишки, обявили пакети на стойност милиарди евро! Валели пари отвсякъде!

— Но това не помогнало...

— Нямало как! Кейнс бил предвидил използването на излишъка от добрите времена за съживяване на икономиката по време на криза, но истината е, че нямало никакъв излишък. Тъй като Средиземноморският клуб и други страни прекарвали добрите си времена, натрупвайки дефицит, не им останали пари, които да ползват в периода на криза. Освен това Кейнс бил пределно ясен в твърдението си, че масовото инжектиране на държавни пари трябва да се случва само в извънредни случаи, а управляващите започнали да го правят твърде често. Икономиките се пристрастили към тази псевдокейнсианска рецепта, поради което тя престанала да бъде ефикасна. В известен смисъл е подобно на дрогата, разбираш ли? Ако пробваш малко наркотици, те имат поразителен ефект. Но ако продължиш да ги употребяваш, те постепенно губят въздействието си, докато станат неефикасни. Приемането на повече дрога не помага, а

отказът е болезнен. Същото се случва и с псевдокейнсианската икономическа рецепта. Накрая, и със сигурност най-важното: Кейнс формулирал своите решения за затворени и защитени пазари, каквито били по негово време; при тях, ако дадеш пари на хората, те щели да консумират родни продукти и по този начин да съживят националната икономика. Но светът се променил, икономиките разрушили своите защити и се отворили. Това означава, че когато португалският или испанският пазар иска пари от чужбина и ги предоставя на своите граждани, за да възкреси потреблението, хората отиват в супермаркета и купуват вносни стоки.

— Разбирам! — възкликна Раquel. — Тоест кейнсианският модел престава да финансира икономиката на страната и започва да налива парите в чужда икономика, нали? Ако е така, единственият практически ефект от финансовата инжекция е увеличаване на бюджетния и търговския дефицит.

— Именно! И така, когато сегашната криза се проявила, вдъхновени от погрешно интерпретирани и неефикасни в новия международен ред на отворени пазари кейнсиански идеи, страните решили да задлъжнеят още повече, за да се справят с дълговата криза! Все едно човек да бяга към пропастта, убеждавайки сам себе си, че ще се спаси, ако бяга още по-бързо. Тоест управляващите решили да трупат нови дългове, за да върнат старите, предоставяйки пари, които незабавно щели да изтекат в чужбина, като така създали същинска пирамидална схема, която неизбежно щяла да се срине, когато кредиторите спрат да отпускат пари.

— Боже, опази! — възкликна Раquel. — И никой ли не го е забелязал?

Историкът вдигна пръст.

— Само една страна отправила предупреждение за тази лудост! — възкликна Томаш. Той ѝ намигна. — Не се ли досещаш коя?

Раquel се разсмя.

— Не ми казвай, че е Германия!

Томаш кимна.

— Докато американците и останалите европейци възхвалявали предимствата на неограничените разходи, германците заявили, че няма да участват в това безумно надбягване, и предупредили, че никой не може да живее дълго над възможностите си. Всъщност те първи

забелязали, че причината за кризата са лесните пари и че тя не може да бъде преодоляна с още дългове.

— Така ли е възникнала кризата с държавните дългове?

— Да, но не само. Наистина, в началото еврозоната действала като стъклен похлупак. Ако се замислиш, първите страни, които пострадаха от удара на кризата, не са част от еврозоната. Икономиките на Исландия, прибалтийските страни и страните от Източна Европа претърпяха незабавен крах, а исландците дори започнаха да се чудят дали няма да е по-добре да се присъединят към еврото, за да се предпазят.

— Спомням си — каза испанката. — Тогава как се е отключила кризата на еврото? Започна заради Гърция, права ли съм?

— Трябва да имаме предвид, че инвеститорите изгубили много пари заради финансовия колапс. Тези, които имали акции, изгубили милиони. А някои от притежателите на облигации също останали с пръст в уста. Банките престанали да отпускат заеми и инвеститорите, опарени от загубите, започнали да преразглеждат инвестициите си. Нали кредитните агенции били оценили токсичните секюритизации с рейтинг AAA? Щом сгрешили в оценката си за тях, дали не били допуснали грешка и при други оценки? Инвеститорите били много нервни и страхувайки се да не изгубят още пари, започнали да изследват щателно инвестициите.

— Тогава насочили поглед към Гърция...

— Всъщност не инвеститорите били тези, които привлекли вниманието към Гърция — поправи я историкът, — а самите гърци.

— Шегуваш се!

— Наистина. Когато започнало да става ясно, че трупането на дългове няма да разреши нищо, консервативното правителство на Гърция, което било объркало сметките и престъпно увеличило дълга на страната, най-сетне приело замразяване на заплатите. Социалистите казали, че строгите мерки няма да решат проблемите, че ще излязат от дълговата криза само с нови дългове и други псевдоксейнсиански празни приказки, които печелят гласове, но не водят доникъде, освен до още по-сериозна катастрофа. През октомври 2009-а в Гърция се провели избори и избирателите, уморени от кризата, гласували за социалистите и смешните им обещания, че ще прекратят рестриктивните мерки. Когато взели властта, готови да зарежат

обещанията си, за които предварително знаели, че са нереалистични, социалистите обвинили своите предшественици, че са подменили цифрите. Обикновената схема. Искали да обявят, че били обещали да сложат край на рестриктивните мерки, но, о, нещастие! Когато се добрали до властта, установили, че ситуацията била много по-зле, отколкото си представяли, и глупости от този род, поради което мерките останали.

— Тук в Испания политиците правят същото, независимо от кой цвят са — отбеляза Ракел. — А в Португалия?

— Същото е — потвърди той. — За да докаже, че нещата били по-лоши, отколкото очаквали, новото правителство разкрило, че бюджетният дефицит за годината няма да е четири процента, както били съобщили предшествениците им, а дванадесет процента. Онова, което не знаели, е, че тези глупави приказки се следят от международните инвеститори, които били много разтревожени за сигурността на парите си. Значи, Гърция имала дванадесет процента дефицит? Инвеститорите прегледали инвеститорските си портфейли и много от тях открили, че с течение на времето се били сдобили с множество гръцки облигации. Дали били сигурни? Дали Гърция щяла да ги плати? Налегнали ги съмнения. Дали не било по-добре да се освободят от тези облигации, докато е време?

— Ха! — възкликна Ракел, ококорена. — Тогава ли започнали да продават...

— Много от тях да, но повечето си казали: „Добре, Гърция е в еврозоната, следователно гарантират за нея — няма проблем“. И инвеститорите малко се поуспокоили, макар че останали нащрек. Веднага след това се провела европейска среща на върха, в края на която журналистите задали някои въпроси относно дефицита на Гърция. Лидерите отговорили, че проблемът касае изключително Гърция, и насочили вниманието им към клаузата *no bail-out*, която фигурира в Договора от Маастрихт и всъщност постановява, че никоя страна от еврозоната не е длъжна да плаща задълженията на друга. Като чули това, инвеститорите се опомнили. В онзи момент те разбрали, че Гърция няма пари да плати онова, което ѝ били отпуснали, и че никой няма да поеме този дълг. Изпаднали в паника, те незабавно започнали да разпродават облигации с гръцки задължения.

— А кредитните агенции?

— Те също си изпатили от допуснатите грешки в оценките на американските токсични секюритизации и разбрали, че са надценили сигурността на гръцките облигации. Затова започнали да свалят оценката.

— Как това засегнало останалата част от еврозоната? Как стигнало до нас?

— Чрез същия механизъм. Виждайки, че в споразумението за еврото съществува клауза *no bail-out*, инвеститорите започнали да преглеждат сметките на всички страни, въвели единната валута, и в някои от тях открили огромни пролуки. Обзело ги безпокойство. Инвеститорите притежавали облигации, емитирани в Португалия, Испания, Ирландия и Италия, и започнали да разбират, че ще видят парите си на куково лято. Затова било добре да ги продадат, докато още могат. Проблемът бил, че никой не искал да ги купи. Пазарът на държавните дългове бил парализиран, а страните от Средиземноморския клуб, които се издържали с пари от заеми, вече нямало от кого да поискат.

— Жестока атака на пазарите, а?

— Каква атака? Това са приказки на глупаци, които се опитват да преследват миражи и да си измият ръцете от собствените си отговорности, хвърляйки вината върху изкупителни жертви без лица! Вярно е, че поради нерегулираните пазари на деривати се появили продукти, които позволяват на онзи, който заложи, че дадена страна ще фалира, да печели пари, като случая с *credit default swaps*^[3]. Тази схема изиграла някаква роля, макар това да било възможно само защото страните сами се предложили. Истината обаче е, че инвеститорите, включително и пенсионните фондове, изведнъж се сетили, че ако отпуснат пари на страни, които имат дългове, никога няма да ги видят.

— Томаш посочи събеседницата си. — Представи си, че от десет години съм безработен и идвам при теб с прокъсани панталони и поискам да ми заемеш двадесет хиляди евро, за да отида на почивка на Карибите и да направя първоначална вноска за закупуването на мерцедес и къща с басейн в Монако. В реална ситуация би ли ми дала парите?

— Разбира се, че не! — засмя се Ракел. — Бих ти казала да си опичаш акъла и да отиваш да работиш.

— Точно така ни отговорили и инвеститорите — Той имитира разговора. — Искате пари? Първо си намерете работа и постоянен доход и тогава ще се видим. — Заговори отново с обичайния си тон. — Ние сме изтичали при Германия с прокъсани панталони и протегнатата ръка и сме поискали тя да ни плати дълговете. Тя само ни изгледала. „А не прочетохте ли клаузата *no bail-out* в споразумението, което подписахте? Не ви ли предупредихме, че вие сами трябва да платите собствените си дългове? Защо не спазихте границите на дефицита и държавния дълг, които подписахте?“

Ракел се ококори.

— *Madre mía!* Хубави въпроси...

— А нима не са? Повечето европейци, и особено тези от Средиземноморския клуб, били свикнали с чековата книжка на Германия. Уплашена от огромните си дългове за касапницата през Втората световна война и Холокоста, Германия живяла в лишения в продължение на десетилетия. Португалия имала нужда от магистрала? Германците я финансирали. Трябвало да се плати почивката на бедните в Гърция? Германците платили. Испанците искали високоскоростен влак? Германците платили. Германия използвала чековата си книжка, за да се освободи от ужасяващото си минало, и водила тази политика в продължение на десетилетия. Франция чертаела политическия път, а Германия покривала разходите. — Разсече въздуха с ръка. — Но това се променило.

— Не разбирам. Защо?

— Защото поколението, което управлява Германия днес, не е живяло по време на Втората световна война и не вижда причина да изкупва греховете на своите предшественици. И защото, както се опасявали Великобритания и Франция през 1989-а, обединението на Германия възвърнало националната гордост и арогантността на германците. Съединението на двете Германия създадо най-голямата страна в Западна Европа като икономика и население — гравитационния център на континента. Освен това обединението било икономически труден процес и немците добре помнят колко трябвало да платят, за да подпомогнат комунистическа Германия. Току-що излезли от този кошмар, който им струвал икономическа криза до 2005-а, някой идва и им казва, че трябва да платят, за да помогнат на страните от Средиземноморския клуб да се измъкнат от бъркотията, в

която се били натикали сами. Както можело да се очаква, на тях шегата не им се сторила смешна. „Ние? Да платим? Да платят онези, които са били на купона! Отивайте да работите, мързеливци! Кранчето секна!“ — каза той с преправен глас, после додаде: — Тоест Германия с чековата книжка вече я няма.

— Но, Томаш, смяташ ли, че наистина сме се нуждаели от външна помощ?

— А не сме ли? — Историкът направи жест във въздуха, сякаш рисуваше голям правоъгълник. — Представи си, че икономиката на Португалия или Испания е банкомат със сто евро наличност. Всяка година се теглят десет евро. За да ги възстановим, след като не можем да печатаме пари, искаме десет евро назаем от инвеститорите. Когато те спрат да дават пари, продължаваме да теглим от банкомата, но без да внасяме. Оставаме с деветдесет евро, на следващата година — с осемдесет, после — седемдесет. Липсват пари в икономиката, разбираш ли? Теглим, за да плащаме вноските, но не печатаме пари, за да ги възстановим, нито някой ни дава назаем.

— И как се разрешило това?

— За да избегне непосредствен срив на еврото, Германия също трябвало да осъзнае, че нейните банки, които били заели доста пари на страните от периферията, за да купуват немски продукти, а и по други причини, биха се оказали в затруднено положение и дори пред фалит, ако допуснат незабавна и абсолютна неплатежоспособност на страните от Средиземноморския клуб. Затова накрая отстъпила и позволила на Европейската централна банка да започне да купува дълговете на средиземноморските страни. Тъй като нито един инвеститор не искал да ни заеме и стотинка, защото знаел, че няма да си възвърне тези пари, Европейската централна банка се притекла на помощ и започнала да купува дългове, които никой друг не искал. Оттогава страните от периферията на еврозоната живеят на гърба на Европейската централна банка, разбираш ли? — Пъхна ръце в джобовете на панталоните си и ги обърна навън. — Ако не беше ЕЦБ, нямаше да има заплати, пенсии и помощи за когото и да било.

Ракел не отговори, размишлявайки над онова, което току-що бе чула.

— Слушай, как ще се измъкнем от това?

Томаш се размърда на седалката, сякаш чувстваше неудобство. Не беше ясно дали се дължи на неудобната поза, или на въпроса на Ракул.

— Всъщност ме питаш дали страните от Средиземноморския клуб, в това число Португалия и Испания, ще останат в еврозоната — отбеляза той. — А също и дали еврото ще се срине, или ще издържи.

— Всъщност да — потвърди испанката. — Какво ще стане?

Историкът погледна през прозореца и видя, че около железопътната линия изникват сгради; в далечината се простираше дългата синя ивица на морето, напръскана с бели точки, които бяха туристически лодки и платноходки, плъзгащи се по спокойните води на Средиземно море.

— Пристигаме в Барселона — отбеляза той. — Ще ти разкажа за бъдещето на еврото...

— Ах, чудесно!

— ... по-късно.

[1] France Télécom — най-голямата телекомуникационна компания във Франция. — Б.пр. ↑

[2] Джон Мейнард Кейнс (1883–1946) — британски икономист, чиито идеи съществено повлияват върху икономическите процеси по време и след двете световни войни и дават основата на Кейнсианската икономика. Автор е на няколко икономически и математически труда. — Б.пр. ↑

[3] Кредитен деривативен контракт, наричан още CDS (англ.) — вид застрахователна полица между две страни, която се използва от притежатели на дълг срещу неизпълнение от страна на кредитополучателя. Купувачът плаща фиксирана сума на продавача в замяна на застраховка срещу неизплащане или кредитно събитие на трета страна по задължение. — Б.пр. ↑

L

Развълнуван шепот премина по масата след тържествуващото възклицание на Магус, ознаменуваля края на вгльбеното му мълчание. Всички погледи бяха вперени в шефа, сервилни и нетърпеливи, сякаш той бе огромното Слънце, а те само дребни планети.

— Имате план ли, велики Магус? — попита Балам с покорен глас. — Какво трябва да направим?

Върховният ръководител направи жест с ръка към лаптопа на масата.

— Ще му напишем имейл.

Това решение бе толкова неочаквано, че предизвика изблик на смях сред мъжете около масата. Изглежда, всички се забавляваха с идеята.

— Вие сте гениален, велики Магус — поласка го шефът на охраната. — Днес сте в стихията си! Чувството ви за хумор е несравнимо! Остроумието, с което...

Лицето на президента остана непроницаемо.

— Не се шегувам — срязва го ядосано той, недоволен от мазното сервилничене на подчинените си. Отново посочи към лаптопа. — Дайте компютъра на сам.

Смехът утихна толкова бързо, колкото бе започнал: всички разбраха, че Магус говори сериозно. Един от агентите, който разбираше от информатика, веднага се изправи и чевръсто донесе компютъра. Магус му направи знак да седне до него и той се подчини. Включи машината с бързо движение и щом влезе в системата, веднага отвори директорията с профилите на мишените, избирайки файла на Томаш. Страницата се отвори и в горния десен ъгъл на екрана се появи лицето на историка с цялата информация до снимката.

— Готово — обяви мъжът с информационните технологии, развълнуван, че е угодил на шефа. — Това е адресът на електронната му поща.

Магус си го записа на лист хартия.

— Сега влез в имейла на Филипе Мадурейра.

— На кого? Онзи, който...

— Да, той. Хайде, влез.

Компютърният специалист отвори страницата на *gmail* и бързите му пръсти въведоха потребителско име и парола на приятеля на Томаш от гимназията. След секунди беше в пощата му.

— Готово, велики Магус. Сега какво да правя?

Шефът не си направи труда да отговори. Той непохватно придърпа лаптопа към себе си и щракна с мишката върху бутона *compose mail*. Пред него се отвори страницата за писане на съобщение. Въведе адреса на електронната поща на Томаш и потърси с поглед Балам.

— Ти нали говориш португалски?

— Да, велики Магус. Както знаете, живял съм няколко години в Бразилия.

Подчинявайки се на властния жест на началника си, мъжът с информационните технологии скочи от мястото си, което бе заето от Балам. Шефът по сигурността придърпа лаптопа и постави курсора в полето за писане. Погледна към шефа си, в очакване на инструкции.

— Сега пиши — започна Магус. — Здравей, Томаш. — Замълча, докато подчиненият му набираше текста на португалски. — Новината за моята смърт е леко преувеличена. — Отново направи пауза, докато Балам тракаше по клавиатурата. — Едва сега ми позволиха да ползвам компютъра. — Ново прекъсване. — Един ден бях в кома, но вече се възстановявам и тази сутрин ме изписаха от интензивното отделение. — Пауза. — Сетих се за нещо жизненоважно, което забравих да ти кажа. — Магус почака няколко секунди, докато шефът на охраната превеждаше съобщението. — Трябва незабавно да отидеш във Флоренция. — Отново замълча. — Утре в полунощ бъди в Уфици и попитай за Мефистофел. — Магус изчака. — Той ще ти помогне да се измъкнеш от тази бъркотия. — Последна пауза. — Прегръщам те, твой приятел Филипе.

Балам приключи с писмото и го прочете на глас, превеждайки текста, за да може шефът му да се убеди, че всичко е точно. Когато свърши, постави мишката на бутона *send*. Преди да кликне върху бутона, той се обърна към шефа си.

— Да го изпращам ли, велики Магус?

Доволен от себе си, президентът се усмихна.

— Да.

Шефът по сигурността натисна левия бутон на мишката и съобщението беше изпратено.

В залата се разнесоха одобрителни възгласи с ласкателни поздравления, които се силеха към Магус.

Капанът бе заложен.

LI

Море от хора изпълваше „Лас Рамблас“^[1] в самия център на Барселона: едни се движеха целенасочено нанякъде, други се разхождаха безгрижно и зяпаха витрините. Томаш не виждаше изгледи трафикът да се раздвижи, затова нетърпеливо протегна ръка и побутна рамото на таксиджията.

— Оставете ни тук — каза той предвидливо на португалски, знаейки че каталунците не харесват кастилски. — Ще повървим пеша.

Пътниците слязоха на ъгъла на улица „Ла Бокерия“ и Раquel, която добре познаваше града, махна с ръка към най-високата точка на булеварда.

— Площад „Каталуния“ е там горе.

— Да вървим тогава.

Заизкачваха се по „Лас Рамблас“ с бърза крачка, като спряха само да си купят сладолед — ягода и шоколад; бяха гладни и похапването на нещо сладко щеше да им даде енергия. Тръгнаха отново и след няколко минути стигнаха до площад „Каталуния“. Задръстването беше ужасно и навсякъде бе пълно с хора и коли. Завиха наляво и влязоха в огромната сграда на FNAC^[2].

— Сега ли намери да си купуваш книги? — възнегодува испанката. — Какво търсим тук?

— Не и книги — отвърна Томаш, отправяйки се право към секцията с компютрите. — Искам да купя лаптоп.

Раquel се ококори от изненада.

— За какво?

— Трябва да се свържа със старческия дом на майка ми — обясни той. — Ако се обадя по стационарен телефон, ще разберат, че сме в Барселона. Ако ползвам мобилен, могат да ни проследят чрез GPS. Остава само компютърът.

— Защо не отидем в някое интернет кафене?

— Защото онези ще засекаат IP адреса, от който е изпратено съобщението, и ще разберат, че сме в Барселона.

Агентката от Интерпол се плесна театрално по челото.

— Прав си, разбира се — възкликна тя. — Бях забравила за това.

Лаптопите бяха изложени на два дълги щанда. След като ги разгледа, Томаш избра малък модел с издръжлива батерия и на ниска цена; седемчасова батерия и достъп до *Wi Fi* го устройваше напълно.

— Този е идеален.

Улица „Монцио“ представляваше тесен проход само за пешеходци, толкова забутана, че се стори на Томаш идеалното място, за да спрат и да влязат в интернет. Минаха през сводеста врата и влязоха в „Четири котки“, ресторант, чиято атмосфера напомняше бар с приглушената си жълта светлина. Избраха си маса в салона, близо до затъмнените прозорци, възможно най-далеч от вратата.

— Как само уцели мястото, Томаш! — каза Раquel, любувайки се на украшенията и старите фотографии в рамки, окачени на стените. — Знаеш ли къде сме?

— В ресторанта, който е посещавал Пикасо — отвърна историкът. — Защо?

Испанката се засмя и го плесна по ръката.

— Невъзможен си! — смърри го нежно тя. — Понякога си мисля, че знаеш всичко.

— Не бих казал. Но съм учил история на изкуството и Пикасо беше задължителен. Този ресторант се е превърнал в Център на модернистичното движение.

Сервитьорът се приближи до масата и им подаде менюто. Раquel взе менюто, отпечатано на голяма брошура, и преди да разгледа ястията, обърна корицата към своя спътник, за да му докаже логото на „Четири котки“, което представляваше облечен в сиво мъж с бастун, седнал до дървена маса в градината.

— Виждаш ли? — каза тя. — Самият Пикасо е нарисувал картината.

Разгледаха менюто. Томаш поръча на каталунски *arros caldos de llamantol*^[3], докато Раquel предпочете да говори на кастилски, спирайки се на *entrecot de vaca*^[4]. Историкът изчака сервитьорът да се отдалечи, постави лаптопа на масата и го включи. Когато установи връзка с интернет, той влезе в сайта на старческия дом, за да потърси

електронния адрес. След това отвори електронната си поща. Имаше много непрочетени писма. Той разгледа списъка, по-голямата част бяха спам. Сред безполезните съобщения видя един имейл от факултета, който веднага отвори. Беше последната служебна бележка, която гласеше, че заплатата му е преведена по сметката, до която, заради полицията или някой друг, нямаше достъп. Видя и други съобщения от приятели и колеги от факултета. Отвори две от писмата. Един от колегите, който бе чул новината, че го издирват за убийство, му задаваше разни въпроси; друг му изказваше съжаленията си. Заради уволнението или заради замесването му с полицията, запита се Томаш, тъй като съобщението не изясняваше. Върна се в кутията и разгледа отново непрочетените писма.

Замръзна.

— Какво е това?

Томаш изрече тези думи с такова изумление, че разтревожи Ракул.

— Какво става? — попита тя. — Случило ли се е нещо?

— Филипе! — възкликна Томаш все още невярващо. — Имам имейл от Филипе!

— Какво?!

Двамата впериха погледи в екрана на лаптопа. В кутията имаше непрочетено писмо от Филипе Мадурейра. Без да губи време, Томаш го отвори и двамата погълнаха съдържанието, където се говореше за комата и срещата в „Уфици“ на другия ден в полунощ, за да говорят с въпросния Мефистофел.

— Филипе е жив! — възкликна радостно Томаш, като се обърна към испанката. — Жив!

Двамата се прегърнаха, за да отпразнуват добрата новина; всичко това им се струваше невероятно, приличаше на холивудски филм с щастлив край.

— Още не мога да повярвам!

Погледът на историка се върна към екрана, за да се убеди, че е прочел правилно.

— Но... той издъхна в ръцете ми! — каза той. — А и телевизионните новини и вестниците съобщиха, че съм издирван за убийството на Филипе. Интерпол научиха за случая от португалската полиция.

— Издъхнал е в ръцете ти? — повтори Раquel. — Понякога състоянието на кома може да се обърка със смърт. Колкото до новините, може би всичко е било планирано от нашите преследвачи. Обикновено полицията дава грешна информация на медиите, за да заблуди заподозрените, които издирва. Това е обичайна практика. Онези искат да докопат диска и за да го постигнат, са инсценирали смъртта на Филипе.

Томаш чувстваше огромно облекчение, сякаш от плещите му се бе смъкнал огромен товар.

— Толкова се радвам, че е жив! — възкликна той. — Ранен, но жив! Мили боже!

Те отново се върнаха към съобщението, като този път обърнаха внимание на инструкциите, които то съдържаха.

— Искате да отидем във Флоренция — отбеляза Раquel, след като го прочете отново. — Утре. — Тя се обърна към своя спътник.

— Явно ще трябва да сменим посоката на пътуването.

Историкът пхна ръка в джоба си и извади два билета за влак, които бе купил от гара „Аточа“ в Мадрид.

— Нашата цел е Флоренция — разкри той с триумфална усмивка. — Това съобщение само потвърждава онова, което подозирах.

Испанката недоверчиво разгледа купените преди няколко часа билети. Действително бяха за влака, който щеше да потегли тази нощ от Барселона за Флоренция. Щяха да са там на сутринта.

— Флоренция? — учуди се Раquel, като се взря в Томаш. — Планирал си да отидем там? Защо?

— Нали си спомняш новините, които гледахме днес следобед, докато бяхме в апартамента на приятелката ти? Съобщиха, че утре започва предварителното заседание на Международния наказателен съд за престъпленията срещу човечеството, които са довели до тази криза. Тази информация се въртеше в ума ми, когато си спомних нещо, което Филипе ми бе споменал. Той ми каза, че последният път, когато се е къпал, бил в Италия. Това може да означава само, че е скрил диска именно там.

— Добре, но как стигна до Флоренция?

— С помощта на новините по телевизията. Съдържанието на скрития в Италия диск е свързано с престъпленията, довели до кризата, а МНС се събира във Флоренция, за да разследва същите тези

престъпления. Логично е Филипе да съхранява диска именно там, не мислиш ли?

Ракел отново го прегърна.

— Гениално! — възкликна тя. — Ти наистина си гениален!

Сякаш притеглени от невидима сила, двамата сляха устните си в целувка, но усетиха нечие присъствие и се обърнаха. Беше сервитьорът, който бе донесъл омарите с ориз и говеждата пържола и ги гледаше с явно неодобрение. Подобни сцени в ресторанта не му се струаха уместни. Мъжът и жената неохотно се разделиха и направиха място за чиниите.

Когато сервитьорът се отдалечи, Томаш отново впери поглед в екрана и прочете писмото. След това кликна на *reply* и написа отговор.

Здрасти, Филипе,

Толкова се радвам, че си жив, братле! Аз съм с приятелката ти Ракел и не можеш да си представиш какво преживяхме заради теб, негодник такъв! Престори се на умрял или ни заряза с чудесен подарък в ръцете, а? Хитрец си ти!

: -)

Криптограмата е добре измислена, да знаеш. Доста си поблъсках ума, докато я разгадая. Накара ме да си спомня времената в гимназията „Афонсо де Албукерке“ в Кацело Бранко. Спомняш ли си какви шаради измисляхме?

Утре в полунощ ще бъдем в Уфици. Положението не е розово и наистина се нуждаем от помощ. Надявам се този Мефистофел (що за име има тоя тип, трябва да е прозвище) да ни измъкне от бъркотията. Освен онези, които те простреляха, полицията също е по петите ни. Истински кошмар. Ще ти разказвам.

Прегръщаме те,

твои приятели: Томаш и Ракел.

Историкът изчака испанката да го прочете и когато тя одобрително кимна с глава, натисна бутона *send* и изпрати писмото.

— Тази криптограма... — прошепна Ракел. — Какво ни казва?

Томаш излезе от електронната си поща и изключи компютъра.

Докато изчакваше, вдигна поглед към агентката от Интерпол и се усмихна.

— Точното място, където се намира дивидито — отвърна той. — Това ни разкрива криптограмата.

Отново сведе поглед към лаптопа и се приготви да изпрати още едно съобщение, този път до директорката на старческия дом, където живееше майка му. Това беше другият проблем, който не забравяше нито за миг.

[1] Известен булевард в Барселона с много заведения, магазини и туристически атракции, ежедневно изпълнен с туристи от целия свят. — Б.пр. ↑

[2] Френска верига магазини, която продава компютри, фотографски принадлежности, книги и музикални продукти. — Б.пр. ↑

[3] Омар с ориз и сос (кат.). — Б.пр. ↑

[4] Говежда пържола (исп.). — Б.пр. ↑

ЛII

Влакът тръгна около единадесет вечерта от Гара „Сантс“ за Рим с няколко спирки по пътя, една от които бе Флоренция. Линията следваше средиземноморското крайбрежие до Италия, но тъй като беше непрогледна нощ, нямаха възможност да се любуват на пейзажа.

— Това пътуване ще бъде истинско мъчение — оплака се Ракел, докато се наместваше на мястото си, приготвяйки се за дълги скучни часове. — Щом ще пътуваме цяла нощ, не можа ли поне да купиш билети за спалните вагони? Можехме все пак да поспим и... — зелените ѝ очи му намигнаха — ... да свършим още някои неща.

Томаш се разсмя.

— Ах, ти, палавнице! Смяташ ли, че не съм помислил за това? — попита той съучастнически. — Проблемът е, че всичко бе пълно. — Томаш разпери ръце в знак на примирение. — На гарата ми казаха, че ако не взема тези места, въобще няма да се кача на влака. Нямах избор.

Испанката се огледа наоколо. Всъщност влакът беше претъпкан. По-голямата част от пътниците бяха младежи с раници и спални чували, които вероятно пътуваха с *InterRail*^[1], но се виждаха също и семейства, както и възрастни хора — сами или по двойки. На съседните седалки седяха две монахини, които по всяка вероятност пътуваха за Рим. На мястото за багаж над местата им имаше торба, от която се подаваха краищата на монашеските им одежди.

На Ракел ѝ беше скучно. Тя въздъхна отегчено и се обърна към прозореца; навън всичко бе черно, не се виждаше нищо, освен светещи точки тук-там — вероятно корабчета, които плаваха в морето.

— Би било добре да ме подготвиш за онова, което ще се случи във Флоренция — заговори накрая тя. — Ще е полезно да съм наясно с цялата информация, не мислиш ли?

— Какво искаш да знаеш?

Ракел само това чакаше. Без да губи време, тя се изправи на седалката и настойчиво се взря в Томаш.

— Еврото ще оцелее ли? — попита на един дъх тя. — Ще продължаваме ли да имаме единна валута, или не? Какво ще стане накрая? Днес каза, че си изморен, и не отговори на въпросите ми.

Томаш също се намести на мястото си. Онова, което Раquel искаше да знае, не беше за подценяване.

— Повдигаш различни въпроси — започна той. — Те се допълват, разбира се, но са различни.

— Да, но какъв е отговорът?

Историкът кръстоса крака и се настани удобно.

— Ще оцелее ли еврото? — попита реторично той. — Ако се вярва на историята, не. Всички парични съюзи, създадени в миналото, които не са се опирали на централизирано управление, са се проваляли. — Направи жест с ръка, сякаш слагаше край на нещо. — Всички.

Това не бе отговорът, който Раquel искаше да чуе. Тя стисна зъби и се взря в спътника си.

— Забрави за миналото — каза тя. — Еврото е различно от всичко, създавано досега, не съм ли права? Ако структурата му е здрава, какво му пречи да успее?

— Проблемът е, че не е. Всички статистики сочат, че успехът във финансовата сфера се определя от някои общи фактори: мобилност на работната сила, гъвкави цени и заплати, близки проценти инфлация, отвореност и диверсификация на отделните икономики, финансова интеграция, бюджетна и политическа интеграция. Когато един или повече от тези елементи липсва, цялата конструкция поддава.

— *Виепо...* наистина някои от тях ни липсват...

Томаш се разсмя.

— Някои? Липсват половината, Раquel! Половината! Знаеш ли каква е трудовата мобилност в еврозоната? Нула цяло и един процента! Тоест никаква. Докато в Съединените щати един регионален икономически срив може да бъде овладян с прехвърлянето на работници към други региони от страната, където положението е по-добро, то в еврозоната лошата икономическа ситуация в една страна не води до движение на работна сила към друга, а до безработица. И тежко на онзи управляващ, който се осмели да предложи мобилност на работната сила, защото веднага ще бъде обвинен, че иска да обезлюди страната! От друга страна, в еврозоната не съществува гъвкавост на

цени и заплати; същото можем да кажем и за политическата и бюджетната интеграция. Докато Америка има единна валута, съответстваща на една национална държава, населението ѝ говори един език и се радва на споделена култура, еврозоната не разполага с нито едно от тези неща. Американците прибягват до бюджетни трансфери, за да възстановят равновесието, така че Ню Йорк например плаща, за да подпомогне Орегон. Американските вътрешни трансфери елиминират 40% от спада на регионалните приходи. В зоната на португалското ескудо Лисабон плащаше, за да подпомогне Алентежу, а при испанската песета Мадрид изпращаше пари на Андалусия. Само че в еврозоната това не е възможно. Ако Берлин се съгласи да плати, за да помогне на Гърция, ще трябва да се изправи пред недоволството на *Bild Zeitung* и германските граждани. Хората от еврозоната не са солидарни, защото нямат национално чувство, подхранвано от общ език и обща култура. Германците са били готови да подпомогнат Дрезден при обединението на страната си, но не са съгласни да протегнат ръка на Атина при европейското обединение.

Ракел сведе глава, сразена от очевидното.

— Да, всичко това е истина.

— Именно заради това и, ако се доверяваме на статистиките във финансовата сфера, съдбата на еврото е предрешена. Единната валута, такава, каквато я познаваме, ще се срине.

Испанката му хвърли умолителен поглед, сякаш той притежаваше силата да разреши непреодолимите противоречия на еврото.

— Но, Томаш, нима еврото няма никакъв шанс да издържи. Дори минимален?

Историкът си пое дълбоко дъх. Отговорността, която Ракел му възлагаше — да спаси еврото, беше много повече от това, което плещите му можеха да понесат.

— Работи се усилено в тази посока — каза накрая той. — Пътят е стръмен, но ако всичко бъде направено, както трябва, еврото ще оцелее. Не знам само дали ще сме достатъчно силни, за да успеем.

Испанката смръщи вежди.

— Какво трябва да се направи?

— Държавната дългова криза завари еврозоната в ничия земя, където тя не може да остане повече. Страните имат обща валута, но не

и общ бюджет, не спазват финансовите правила, под които са се подписали, нито са обединени от централизирано политическо управление. Рецепта за провал. Германците вече са си дали сметка за това и се опитват да направят крачка напред: установяване на санкции за тези, които нарушат финансовите правила и налагане на изискване националните бюджети да бъдат одобрявани само със зелена светлина от Брюксел, като по този начин се поставят основите на един общ бюджет. Интересното е, че страните от Средиземноморския клуб, които твърдят, че имат интерес от оцеляването на еврото, се противопоставят на тези мерки, които са насочени именно към спасяването на единната валута. Абсолютен nonsens.

— И с право — възпротиви се испанката. — Бюджетът на Испания да се одобрява от Брюксел? И кой в крайна сметка управлява тази страна? Германците?

Томаш се разсмя.

— Точно това е проблемът — отбеляза той. — Страните от еврозоната искат еврото, но не приемат мерките, които ще го запазят! Всички статистики сочат, че дадена валута работи само при централизирана власт, в която има финансово, бюджетно и политическо единство. Ако страните не са готови да отстъпят Управлението в тези три аспекта, еврото няма да е възможно! Точка. Разбираш ли?

— Как така невъзможно? Досега беше!

— Защото досега живеехме в добри времена, вече ти обясних! Една валута може да се изпита само във време на криза, а не когато всичко върви по мед и масло. В момента минаваме през труден период и о, изненада! Появиха се противоречия, на които еврото не може да устои. Трябва да направим избор. Продължаваме напред или се връщаме там, където бяхме преди еврозоната. Не можем да продължим да живеем в тази ничия земя!

Ракел въздъхна, примирена.

— *Miù bien*, да предположим, че направим тази крачка и изгубим част от автономията си. Това ще спаси ли еврото?

— Не знам. В еврозоната съществува разделение между страни кредиторки и страни длъжници. Има два проблема с приоритетно значение. Във всяко валутно пространство центърът печели власт за сметка на периферията, за което тя трябва да получи нещо в замяна:

бюджетен трансфер. Това се случва в Америка и всяка страна с единна валута. Ню Йорк праща пари на Орегон, Лондон — на Съсекс. За да е възможна еврозоната, германците трябва да надмогнат себе си и да се съгласят да превеждат пари към периферията като компенсация за загубата на власт. Дали ще го направят?

— Съмнявам се...

— Ако не го направят, това ще влоши нещата. Вторият проблем не е икономически, а политически, свързан с демократичната легитимност на хората, които взимат решения. Еврото е преди всичко политически проект, който цели да присъедини Германия и да гарантира мира в Европа, нали така?

— Разбира се, вече спомена за това. Еврото ни гарантира мир.

— Щом е така, защо в Атина палят немски знамена? Размяната на обиди между германци и гърци е нещо много сериозно и показва на онези, които са имали съмнения, че еврото всъщност не гарантира мир, а една уязвимост, която заплашва да се превърне във война. Това е тежък проблем, който трябва да бъде разрешен, за да се запази единната валута. Препъникамъкът се крие в легитимността на тези, които взимат решения. Как е възможно в демократични времена една власт да управлява хора, на които не им е дадена възможност да гласуват за нея? Тоест при делегирането на власт към центъра всъщност се случва така, че немските управляващи започват да ръководят португалците, без самите те да са имали думата при избирането им. Така не може. Необходимо е да се даде възможност на цялото население на еврозоната да гласува за тези, които всъщност я управляват. Това означава, че тази територия трябва да се превърне във федерация и всеки един европейски политик да може да се кандидатира за лидер в изпълнителната власт, като организира кампания в Германия, Франция, Португалия и Италия, така както един кандидат-президент на Съединените щати прави такава във Флорида, Кънектикът, Охайо и Тексас.

Ракел зарови пръсти в косата си.

— Всичко това е много сложно — сподели тя. — Смяташ ли, че само в тези условия еврото ще се запази?

— Не виждам друг начин. Ако не се справим с всички тези проблеми, еврото скоро ще влезе в колапс. Може да отнеме години,

може да се случи и утре, но ще се срине или ще се пречупи. Противоречията трябва да бъдат изгладени.

— Да предположим, че тези слаби места бъдат изчистени и еврото оцелее — предложи агентката от Интерпол. — Това ще реши ли проблемите на Испания, Португалия и страните от периферията?

Историкът скръсти ръце и с леко наклонена настрани глава, за миг се взря в събеседницата си.

— Първото нещо, което трябва да проумееш, е, че чудеса не съществуват — каза той. — Един анализ на повече от двеста банкови кризи, последвани от дългови кризи, ни позволява да си направим ясни изводи. Когато лихвените проценти на един огромен дълг станат по-високи от процентите на икономически растеж, както се случва в Средиземноморския клуб и други страни, вноските за заема вече не могат да се плащат. В такива случаи кризите на дълга приключват с девалвация на паричната единица или работните разходи, или с неплатежоспособност. Независимо от това какво казват демагозите, всяко едно от тези решения е болезнено и е свързано със строги мерки. В историята няма нито един случай, при който погасяването на дълг да се е осъществило без рестрикции. Нито един.

— Значи, рестриktivните мерки са неизбежни.

— За жалост, да. Забележи, че от появата на еврото до дълговата криза производството на Германия е с 30% повече от това на Гърция. Колкото и невероятно да звучи, това означава, че производството на един продукт в Гърция излиза с тридесет процента по-скъпо, отколкото ако същият е произведен в Германия. Това, което важи за Гърция, важи и за по-голямата част от страните от Средиземноморския клуб, макар и с различни проценти, в зависимост от страната. За да неутрализират разликата спрямо Германия без девалвация и избягвайки неплатежоспособност, страните от Средиземноморския клуб ще трябва значително да намалят трудовите разходи, което, опасявам се, означава намаляване на заплатите. С по-ниски заплати спада потреблението, както и фискалните приходи; това води до рецесия и по-висок дефицит, предизвиквайки ново орязване на заплатите, още по-ниско потребление и фискални разходи и т.н.

— Но това е порочен кръг...

— Така е, но каква е алтернативата? Разплащането, опасявам се, винаги е болезнено и няма идеално решение. — Той вдигна ръка, за да

подчертае тезата си. — Каквото и да казват демагозите, помни, че сме стигнали до положение, в което няма идеално решение. Възможностите пред Средиземноморския клуб и всички дълбоко задължнели страни са лоши решения и много лоши решения. Чудеса и вълшебни пръчици не съществуват, всички пътища са осеяни с тръни. Анализите на повече от двеста банкови кризи, последвани от дългови кризи, сочат, че погасяването на дълга, какъвто и да е пътят към него, винаги е болезнен процес. Освобождаването на една икономика от дългове отнема няколко години и безработицата нараства средно четири години, докато икономическият растеж остава слаб в продължение на около шест-седем години. През този период има по-малко достъпни кредити и частните инвестиции са много ниски.

— Следователно проблемите на Португалия и Испания няма да се разрешат скоро...

— Със сигурност няма.

— Дори и ако страните от Средиземноморския клуб напуснат еврозоната?

Въпросът бе важен, наистина решаващ, и Томаш замълча за момент, преценявайки как е най-добре да отговори.

— За да установим това, трябва да познаваме добре ситуацията — каза накрая той. — Например португалската икономика е разклатена, защото винаги е внасяла повече, отколкото изнася. Кое е по-добре за стабилизирането ѝ — да остане в еврозоната или да излезе от нея?

Ракел присви очи, обмисляйки отговора си.

— Струва ми се, че ще е по-добре да остане — отвърна накрая.

— Единната валута е като крепост за нас и ни предпазва от бури.

— Така ли? Тогава защо не ни пази сега?

Испанката се поколеба.

— Искам да кажа... все пак по някакъв начин ни е защитила, нали? Погледнете случилото се с Исландия. Те бяха незабавно засегнати от кризата, а ние не. Същото се случи и с прибалтийските страни.

— Вярно е — съгласи се историкът. — Но какво правят исландците сега? Възстановяват се. Какво правят балтийците? Също. А къде сме ние?

Коварният въпрос сякаш увисна във въздуха и постепенно си проправи път в съзнанието на Ракол.

— Мислиш, че е по-добре да излезем от еврозоната?

Томаш сплете пръстите на ръцете си, подготвяйки се да се впусне в обяснения.

— Както знаеш, тази нестабилност, която преживяваме в момента, винаги е била част от нашата икономика — припомни той. — Обикновено вносът е по-голям от износа и по някое време трябва да поправим това. Щом е така, тогава защо сега този процес е по-труден? Каква е разликата между сега и преди?

— Еврото?

— Разликата, мила, е, че вече не контролираме валутата си — каза Томаш, отговаряйки сам на въпроса си. — Страните, както и хората, не произвеждат всичко, което консумират. Произвеждат стоки, които продават навън, и със спечелените пари купуват онова, което не създават сами. Какво е решението, когато вносът е по-голям от износа? Намаляване на разходите за нашите продукти, за да ги направим по-предпочитани и да ги продаваме по-добре. Но как се намаляват тези разходи?

— С орязване на заплатите, вече го спомена.

Томаш разпери ръце в примирителен жест.

— За жалост, това е положението! — обяви той. — Но има нещо, което трябва да разбереш. Преди, когато ползвахме нашите пари, заплатите се намаляваха чрез парични механизми: печатахме банкноти и това водеше до инфлация. Да си представим, че тази инфлация е тридесет процента. Началниците отиват при работниците и казват: „Вие сте големи късметлии, ще ви дадем петнадесетпроцентно увеличение!“. Петнадесет процента? Всички са щастливи. Виж ти, какво голямо увеличение! Но работниците забравят, че инфлацията в страната е тридесет процента, което означава, че заплатите им всъщност са орязани с петнадесет процента. С това невидимо намаляване на заплатите нашите продукти са ставали по-евтини и са се продавали по-добре в чужбина. От друга страна, печатането на банкноти обезценявало парите ни, което оскъпявало чуждите стоки и ги правело по-малко достъпни. Така вносът намалявал.

— Разбирам — промърмори Ракол. — Но сега нямаме собствена валута, нали?

Историкът я погледна одобрително.

— Виждаш ли как сама стигна до същественото? — подхвърли той. — Точно това е. Вече нямаме собствена валута. Имаме еврото. И точно тук възниква проблемът. Както вече ти обясних, анализът на стотици подобни ситуации в миналото сочи, че от една дълбока дългова криза се излиза по три начина: създаване на инфлация чрез печат на банкноти, девалвация на трудовите разходи или изпадане в неплатежеспособност. Германците обаче искат стабилност на цените и изпитват ужас към инфлацията. Те ни предупредиха безброй пъти, че еврото ще бъде силна валута и няма да може да се обезценява. Нашите умни управници само кимнаха с глава, но не обърнаха внимание на тези предупреждения и както обикновено отидоха на лов за гласове с разсипническа политика. — Зае театрална поза. — А сега, когато нещата са прецакани, те се хващат за главата и казват: „Хей, помогнете, нямаме пари! Вина за това имат пазарите и спекулантите, кредитните агенции и «Голдман Сакс», Тройката, Германия и Дебеланата^[2], виновни са всички, освен мен, защото аз съм много компетентен и съм патриот, дадох най-доброто от себе си, сложих край на стабилната социална система и финансите на моята страна, направих грандиозни строежи и похарчих пари, които нямам, за да помогна на приятелите си инженери, пръснах милиони за магистрали до Пейдалежа, Раньолаш де Сима и Алгидареш де Байшо^[3], построих международно летище в малкото градче Бежа, на което каца един самолет на седмица, позволих на банките да отпуснат сума пари на хора, които вече не могат да си плащат вноските, но... чуйте, направих всичко добре, ясно? Вината е в другите и аз нямам нищо общо!“.

Ракел се разсмя на малката постановка на своя спътник. Вече бе слушала подобни приказки в Испания и подозираше, че в Португалия се е случило същото.

— Ставаш за актьор — отбеляза шеговито Ракел. — Някой ден Алмодовар ще те наеме.

— Алмодовар? Поне Спилбърг! — Той направи жест във въздуха, сякаш четеше кино афиш. — Приключенията на Индиана Нороня в Земята на Банкрута, как ти се струва?

Двамата избухнаха в шумен смях, привличайки неодобрителните погледи на пътниците наоколо. Потискайки смеха си, Ракел си пое дълбоко дъх и се успокои.

— А сега сериозно — каза тя. — Спомена, че преди този проблем е решаван с девалвация на валутата...

— Да. Така постъпи Исландия например. Затънали в безумието на финансовата дерегулация, исландците бяха брутално ударени от кризата, затова обезцениха парите си и сега се възстановяват. Същото се случи и с прибалтийските страни.

— А ние? Щом сме в еврозоната и нямаме собствена валута, какво можем да направим? Да изпаднем в неплатежоспособност?

— Едностранното обявяване на неплатежоспособност е възможност, която е била отхвърлена, за да не настрои против нас французите и германците, чиито банки са главните кредитори на Средиземноморския клуб. Ние не можем да обезценим валутата, което би позволило скрито намаляване на заплатите, но водени от желанието си да постигнем същия ефект на спад в производствените разходи, може би все пак ще стигнем до директно орязване на заплатите. Това е единственият вариант. От друга страна, без да печатаме банкноти или да издигаме митнически бариери пред вноса, единственият начин да намалим потреблението на чужди стоки е да намалим покупателната способност на гражданите. Без пари, които да похарчат, те няма да купуват вносни продукти и вносът ще намалее.

Ракел изглеждаше скандализирана.

— Да намалим покупателната способност на гражданите? — почти се възмути тя. — Но това ще довърши и вътрешното производство! Фирмите ни ще фалират, а хората ще заживеят в мизерия!

— Напълно си права, това е едно ужасно решение, но какво друго ни остава? Да запазим покупателната способност и да продължим да увеличаваме вноса? Да поддържаме заплатите относително високи и по този начин да запазим и завишени цените на родните стоки, правейки ги по-малко атрактивни за външния пазар?

Испанката продължи да негодува.

— Относително високи заплати ли? — попита тя. — Заплатите ни са мизерни!

— Вярно е. Проблемът е, че дори и на това ниво те са три пъти по-високи от заплатите в Китай, което означава, че нашите продукти са много по-скъпи от китайските. Тъй като няма бариери, които защитават икономиката ни от тях, нашите производители не могат да

се конкурират с китайците и затварят, и това води до нарастване на безработицата. Пропорционално заплатите ни са по-високи дори от немските.

— Немските? Полудя ли? Нима печелим повече от германците?

— Колкото и невероятно да изглежда, в началото на кризата разходите за заплати в Португалия, Испания, Ирландия, Гърция, Италия и Франция спрямо БВП на всяка от тези страни бяха с от 10 до 30 процента по-високи от разходите за заплати в Германия. Нашите икономики не могат да понесат толкова. Трябва да изберем между ниски заплати и безработица. Опасявам се, че ниските заплати са по-малкото зло.

Ракел изглеждаше объркана.

— Добре... трябва да има и друг начин.

— Страхувам се, че след като нямаме контрол върху валутата си и искаме да избегнем изпадането в неплатежоспособност, друг начин не съществува. Деervalвацията би била най-лесният подход, защото би намалила заплатите скрито и косвено, но с еврото това не е възможно. Следователно трябва да орежем директно заплати, обезщетения и пенсии. Така не само намаляваме разходите си, но и отнемаме покупателната възможност на хората, което ще намали вноса.

— Ами нашите компании? — попита тя. — Как ще оцелеят, ако няма на кого да продават?

— Ужасно е, знам. Но еврото не ни оставя друг избор. За жалост, трябва да орежем заплатите, за да може родните стоки да имат по-конкурентна цена, и да намалим покупателната способност на потребителите, така че да внасяме по-малко. Проблемът е, че това би имало негативен ефект върху националното производство. Нашите компании ще трябва да се приспособят към новата действителност и да потърсят клиенти на външния пазар, предлагайки конкурентни цени. Ако успеят, износът ще нарасне и в страните ще започнат да влизат пари.

Ракел обмисли тези думи за миг.

— Ако е така — неохотно обобщи тя, — струва ми се, че ще е по-добре да сме извън еврозоната.

— Това би улеснило справянето с нестабилността, защото ще можем да обезценим валутата. Присъствието в еврозоната затруднява тази борба.

Въпреки това испанката не изглеждаше напълно убедена; в крайна сметка тя бе свикнала с еврото, което по някакъв начин я караше да се чувства по-сигурна и защитена. Защо при първата възникнала трудност трябваше да се съмнява в него?

— Проблемът не може да бъде разглеждан само по този начин, не мислиш ли? — възкликна тя. — В крайна сметка еврото има и много предимства, не е ли така? Те могат да компенсират това неудобство...

— Разбира се — съгласи се Томаш. — Всички монети имат две страни. Дори еврото.

— Наистина, наистина — ентузиазира се испанката. — Например помага на страните ни да развиват икономиката си. Това е много важно, не смяташ ли?

— Много важно — повтори историкът. — Ужасно важно, несъмнено. — Той нарочно замълча. — Стига да беше вярно, разбира се...

Ракел ококори очи при този неочакван обрат.

— Какво? — учуди се тя. — Не е ли вярно?

Томаш тъкмо щеше да отговори, когато от гърдите му се надигна дълбока и продължителна прозявка, от която клепачите му натезаха. Погледна часовника си и почти се изплаши от онова, което показваха стрелките.

— О, вече е два сутринта! — отбеляза той. — Много е късно. Хайде да спим.

Ракел го изгледа слисано.

— Да спим? — възпротиви се тя, като размахваше пръст. — Да не си посмял, Томаш Нороня! Чуваш ли ме? Първо ми отговори на въпроса! Помага ли еврото на нашите икономики, или не?

Без да обръща внимание на роптаещия глас на Ракел, португалецът се облегна назад, подпря главата си на стъклото и въпреки че не му беше особено удобно, затвори очи.

— Ще говорим утре — обяви той, след като демонстративно потисна новата си прозявка и даде да се разбере, че не е в състояние да продължи разговора. — Сега спи, нани-на.

Испанката отвори уста, за да възрази, но когато видя лицето на своя спътник, се отказа. Томаш вече спеше дълбоко. Изглеждаше толкова спокоен и невинен, че ѝ се прииска да го целуне.

Приличаше на бебе.

[1] Билет за многократно пътуване с влак, валиден за определен период от време в тридесет страни в Европа, включително и България. — Б.пр. ↑

[2] Обидно прозвище на германския канцлер Ангела Меркел в Португалия. — Б.р. ↑

[3] Измислени имена на несъществуващи населени места от типа на Горно Нанадолнище, с което героят подчертава възмущението си от изграждането на магистрала до места, където това не е оправдано. — Б.пр. ↑

LIII

През пердетата на прозореца на хотела, разположен точно над моста „Санта Тринита“, Магус се любуваше на моста „Зекио“ в цялото му великолепиe; това бе най-старата флорентинска конструкция над река Арно, едно от чудесата на средновековната архитектура. Душата на Арно сякаш бе именно в този мост от XV век, по който бе пълно с антиквари и бижутери, сякаш беше обикновена търговска улица.

На вратата се почука.

— Кой, по дяволите...

Магус погледна часовника си; беше един сутринта. Не бе най-подходящото време да го безпокоят.

— Искате ли да видя кой е, *signore*?

Въпросът бе зададен с ридаещ глас от знойна блондинка с тъжен поглед, която лежеше в леглото му. Балам я бе наел от най-елитния бордей и я представи като куртизанка с разностранни дарби, експерт в садомазохистичните фантазии и неща от този род. Магус ѝ хвърли поглед, пълен с желание. Истината бе, че момичето бе понесло добре първия рунд и се бе държало на нивото на репутацията си. Бе стенала под ударите на камшика и пръчката, както впрочем беше редно, но нищо не я обезкуражи — нито плющенето, нито раните или обидите. Понесе достойно жестоката и хищна сексуална атака. Смело момиче!

— Остави — каза накрая той, като се отдалечи от прозореца, загръщайки халата си. — Аз ще отида.

Застана до вратата на апартамента и надникна през шпионката. Съзря Балам, който чакаше в коридора. Отключи вратата и отвори, като хвърли любопитен поглед навън.

— Простете, велики Магус — извини се шефът на охраната с обичайния си боязлив тон. — Получихме отговор.

— Какъв отговор?

— На имейла, който изпратихме на нашия приятел — обясни Балам, размахвайки вече включения лаптоп. — Искате ли да знаете какво пише?

Магус отвори широко вратата.

— Влизай.

Подчиненият хлътна в стаята и постави лаптопа на писалището. Хвърли почти безразличен поглед към проститутката в леглото. Кожата ѝ бе цялата в белези и кръв, но това не го впечатли. Вече бе виждал подобни неща много пъти, а и в крайна сметка бе получила достатъчно пари, за да търпи. Балам се съсредоточи върху екрана и въведе потребителското име и паролата на Филипе Мадурейра. След секунди бе в електронната му пощенска кутия. Кликна върху съобщението от Томаш и завъртя компютъра към шефа си.

— Пише на португалски — каза раздразнено Магус. — Преведи ми тези небивалици.

— Простете, велики Магус — извини се той, обръщайки екрана към себе си. — Ще ви го прочета.

Балам прочете португалския текст и го преведе, като се поколеба на думите „негодник“ и „хитрец“, не бе сигурен, че могат да се преведат буквално.

— Тоя тип се хвана като мишка — обяви Магус, когато агентът му приключи с превода. — Ще падне право в капана.

— Така е, велики Магус.

Шефът посочи към компютъра.

— По-добре да му изпратим отговор.

— Да, велики Магус.

Балам кликна на *reply* и се приготви да напише на португалски онова, което началникът щеше да му продиктува.

— Здравейте, Томаш и Ракел. — Замълча, за да даде време на подчинения си да набере текста. — Радвам се, че вече пътувате. — Отново направи пауза. — Мефистофел е готин и ще се погрижи добре за вас. — Изчака. — Доволен съм, че си успял да разгадаеш криптограмата, Томаш. — Той отново замълча. — Какви времена бяха в гимназията „Афонсо де Албукерке“, а? — Нова пауза. — Днес имам силни болки и ме пратиха да си лягам. — Последна пауза. — Прегръщам ви. Филипе.

— Отлично, велики Магус! — похвали го подчиненият му, когато приключи с текста. — Ако позволите да коментирам, бих казал, че това за гимназията е черешката на тортата! Гениално.

Магус изръмжа от задоволство. Споделяше мнението му. Прочетоха още веднъж съобщението и накрая шефът го одобри.

— Пращай.

— Да, велики Магус.

Балам послушно натисна *send* и изпрати писмото. След това изключи лаптопа, грабна го и се отправи към вратата, но шефът му го спря.

— Трябва да се погрижим за подробностите около посрещането на двете гълъбчета — каза той. — Утре те искам тук, в стаята ми, ясно?

— В колко часа?

— Точно в осем сутринта. — Магус махна с ръка към лаптопа в ръцете на агента. — И не забравяй да проучиш откъде е изпратен имейлът.

— Да, велики Магус.

Вратата се затвори и Магус хвърли похотлив поглед към леглото. Знойната блондинка тихичко стенеше от болка. Както обикновено, това го възбуди. Остави халата да падне на мокета, взе камшика и гол и тръпнещ от желание се приближи до леглото.

— Хайде, кучко — изръмжа той и размаха камшика. — Пригответи се за втория тур!

LIV

Нощта не бе особено приятна, но Томаш нито за миг не се бе залъгвал, че ще е така. Да спи седнал, не изглеждаше най-забавното преживяване, но предвид обстоятелствата успя да си почине по-добре, отколкото бе очаквал. Сънят му бе неспокоен, буди се на няколко пъти, разбира се, главно когато композицията спираше на някоя гара, но после заспиваше отново, полюшван от равномерното клатушкане на вагоните.

Влакът току-що бе потеглил от гарата в Генуа и се плъзгаше по крайбрежието на Лигурия. Слънцето бе изгряло преди малко и макар че все още бе ниско над хоризонта, се отразяваше в хиляди блестящи светлинки в заспалите води на Средиземно море. Все още сънен в този ранен час, Томаш разбра, че този път няма да успее да заспи. Стана и отиде до тоалетната, за да се облекчи. Всички във вагона дремеха, включително двойките и монахините, облежнати в неудобни пози със смешно отпуснати глави. Коридорът бе пълен с хора, напъхани в спални чували, и историкът трябваше да се придвижва на подскоци по празните места на пода, за да не настъпи някого.

Когато след няколко минути се върна на мястото си, завари Раquel да се протяга.

— Здравсти! — поздрави я той с усмивка. — Добре ли спа?

Испанката все още изпъваше ръцете си.

— Никак даже — промърмори тя. — А ти?

— Не беше толкова зле.

— *Ау, соño!* — изруга тя с дрезгав глас. — Как ти завиждам само! Успях да заспя едва към три часа.

— Не се оплаквай. Всеки път, когато се събуждах и те поглеждах, спеше като ангелче.

— Нима? — засмя се тя.

Агентката от Интерпол се изправи, взе чантата си и се отправи към тоалетната. Познавайки жените, историкът прозря, че тя ще прекара известно време там, за да се освежи. Облегна се на седалката и

се загледа навън. След малко се изправи и извади компютъра от чантата, която бе оставил на мястото за багаж над седалките. Включи го и зачака.

След няколко минути влакът пристигна на гара Специя. Томаш провери дали на гарата има безжичен интернет. Иконата на *Wi Fi* стана активна. Знаейки, че не разполага с много време, Томаш влезе директно в електронната си поща и провери кутията. Нямаше отговор от дома; това не го притесни, тъй като бе още рано. За сметка на това съзря ново писмо от Филипе. Кликна на реда и отвори съобщението.

Прочете го три пъти, колебаейки се как да постъпи. Помисли да отговори, но влакът потегли и той си даде сметка, че всеки момент мрежата ще изчезне. Изключи лаптопа и го върна в чантата на мястото за багаж.

— Липсвах ли ти?

Беше Раquel, която се връщаше, след като бе направила тоалета си. Беше красива, с алени устни, сресана коса и блестящи очи.

— Я, какво парче!

Испанката се завъртя, за да се покаже.

— Нали, нали? — Тя се наведе над Томаш и приближи шията си до лицето му. — А как ухае?

Сладкият парфюм нахлу в носа му.

— Прекрасно!

Раquel седна на мястото си, запремига по-често от обичайното, пое дълбоко дъх и постави ръце на гърдите си.

— Знаеш ли, сънувах те...

— Сериозно?

— Да — потвърди тя. — Сънувах онова, което ми разказа снощи.

Историкът се замисли и като си спомни за какво бяха говорили, се намръщи.

— Какво? Разговора ни за еврото?

— Да, винаги съм смятала, че еврото е много ценно за икономиката — призна тя. — Но когато ти каза, че не е вярно, бях направо шокирана, повярвай ми. Как е възможно?

— Не съм казал, че еврото не е ценно — поправи я Томаш — Просто оспорих забележката, че единната валута помага на икономическото развитие, нищо повече.

Раquel махва с ръка, сякаш това беше просто игра на думи.

— *Bueno*, все същото. Нима еврото не подпомага икономическия растеж на нашите страни?

— Не и според цифрите.

Испанката продължаваше да го гледа скептично.

— Така ли? И какво казват те?

Томаш въздъхна. Не му се искаше да започва отново този разговор. Беше рано, той бе гладен и имаше други неща, за които да мисли, но разбираше любопитството и ентусиазма на испанката, поради което нямаше смелост да ѝ откаже.

— Добре, да видим тогава...

Ракел се надигна и залепи една гореща целувка на бузата му.

— *Gracias, cariño!*

— Да започнем например с преглед на събитията в португалската икономика от началото на еврото — предложи той. — С въвеждането на единната валута лихвените проценти паднали до наистина смешни стойности и при толкова евтини кредити хората задлъжнели. Държава, компании и семейства взимали пари от банките и харчели като луди. През 2000 година португалският външен дълг бил четиридесет и четири милиарда евро, което съответства на 38% от БВП, а през 2010-а стигнал до сто осемдесет и пет милиарда евро — 109% от БВП. Тоест външният дълг нараствал с дванадесет милиарда евро на година! Всяка домакиня знае, че подобен скок не е нормален. Но тъй като управляващите са тъпи, или по-скоро дипломирани престъпници, те не сторили нищо. В учебниците пише, че в такава ситуация държавата трябва да свие разходите или да увеличи данъците, за да намали частните разходи, или и двете, но онези глупаци, страхувайки се да не изгубят гласове, направили точно обратното.

— Значи, вината не е в еврото.

— Реално погледнато, не — призна историкът. — Но единната валута с ниските си лихвени проценти е създала условията за последвалия провал. Лошото управление свършва останалото.

— Да, имаш право.

— Сега да видим безработицата — продължи той. — Нивото на безработицата в Португалия през 2000 година е 4%. През 2011-а, годината на създаването на Тройката, процентите са 14. Това означава, че еврото не е помогнало за намаляване на безработицата.

— *Soño!* — изруга тя. — Ами развитието на икономиката? Как влияе еврото на икономическия растеж?

— Трагично — отвърна Томаш. — Икономическият растеж в Португалия през 1998-а е бил 5%.

— Не е зле...

— Това е годината преди създаването на еврото — отбеляза историкът. — Единната валута се появява през 1999-а и оттогава започва спад. От 1999-а до 2009-а, годината, в която започва държавната дългова криза, растежът на португалската икономика е бил средно 1,2% годишно, като с течение на годините този процент пада, за разлика от случващото се в останалите европейски страни. Най-ниският годишен ръст от Първата световна война насам.

Ракел поклати глава, докато осмисляше цифрите.

— *Dios mío!* — възкликна тя. — Не съм си и представяла, че е толкова зле. И всичко това заради еврото?

— Няма как да се уверим в това. Периодът на въвеждане на еврото съвпада с евтините кредити от Америка, с присъединяването на страните от Източна Европа към ЕС, с присъединяването на Китай към Световната търговска организация през 2001-ва и с пика на застаряване на населението — фактори, които повлияха негативно на европейската икономика като цяло и в частност на португалската. Но всички тези събития и процеси са публични и различните правителства — в случая португалските — трябваше да предприемат действия, за да посрещнат предизвикателствата, които ги очакват. Не направиха нищо от страх да не изгубят скъпоценните гласове на избирателите. Португалските управници проявиха престъпна небрежност при подготовката на страната за предизвикателствата на еврото. Икономистите предупреждаваха, че загубата на националната валута и последвалата я невъзможност за девалвация, която да намали вноса и насърчи износа, налага структурни реформи, които да създадат гъвкав трудов пазар. Нищо не беше направено. И още по-лошо — управляващите в Португалия започнаха да увеличават заплатите над процента на икономическия ръст. Докато средногодишният ръст на икономиката между 1999-а и 2009-а бе 1,2%, заплатите в държавния сектор нарастваха годишно с 1,7%, което означава, че част от тези средства не са идвали от ефективно нарастващите богатства на страната, а от външни заеми. Тъй като ръстът на заплатите бе по-висок

от икономическия ръст, португалските стоки поскъпнаха и следователно станаха още по-малко търсени в чужбина. При тези условия португалската икономика се озова на прага на катастрофа.

— Добре, но как повлия еврото за тази катастрофа?

— Виж, Раquel, след въвеждането на еврото всичко в Португалия тръгна на зле — каза историкът. — Темпът на икономически растеж спадна, безработицата скочи, държавният дълг излезе извън контрол, конкурентоспособността ни намалня. Еврото може и да няма нищо общо, но е факт, че не ни предпази. — Той вдигна пръст, сякаш имаше какво да добави. — Освен това разработените от икономистите модели показват, че Португалия би отчела ръст със средно половин пункт повече годишно между 1999-а и 2009-а, ако бе извън еврозоната, и би настигнала останалите европейски страни. Естествено, щяхме да сме по-засегнати от финансовата криза, така както се случи с Исландия и прибалтийските страни, но и по-бързо щяхме да се възстановим. — Томаш разпери ръце и цялото му тяло заприлича на огромна въпросителна. — В крайна сметка какво печелим ние от единната валута? Някой може ли да ми обясни?

— Ами... можем да пътуваме, без да сменяме пари, което е твърде добре — каза испанката. — Трябва да имаме предвид и надеждността на парите. Еврото е много по-надеждно от песетата или ескудото.

— Така е, но не смяташ ли, че това е прекалено малко на фона на недостатъците?

Раquel прехапа устни.

— Може би — призна тя. — Така или иначе, ти говориш само за Португалия. В другите страни от еврозоната ситуацията вероятно е различна...

— Всъщност Португалия, противно на това, което си представяш, е типичният случай. С малки разлики в този разказ би могло да стои името на всяка една от страните от Средиземноморския клуб. Вярно е, че в този период икономическия ръст на Испания има интересно развитие, но той няма нищо общо с увеличаване на производството. Поддържан е изключително от кредити за поддържане на балона на недвижимите имоти и регионалните разходи. След като кранчето за пари от чужбина секнало, балонът се спукал, банките и регионалните бюджети се сринали и кризата бързо обхванала

испанската икономика. За Гърция няма смисъл да говорим, всички вече знаят каква анархия цари там. Гръцкото правителство използвало парите от чужбина, за да наеме хора за несъществуващи проекти. Така пръснали парите. — Историкът се размърда и смени позата си. — Впрочем има един интересен случай. Ирландия.

— Тя не е от Средиземноморския клуб...

— Не, но също е страна от периферията с показателна история. Когато ирландското правителство намалило корпоративния данък на 12,5%, икономическият ръст скочил. Всички искали да инвестират в Ирландия. През 1993-та — годината, когато данъкът бил намален, икономическият растеж на страната бил 2,5%. През 1997-а, само четири години по-късно, този процент нараснал на 10%.

— *Joder!* — смая се Ракул. — Сериозно?

— Ирландия влязла в еврозоната с космическа скорост при добре уредени държавни финанси и контролирана инфлация. Еурото обаче ѝ донесло ниски лихвени проценти, които захранили огромен балон на недвижимите имоти. В резултат на това националният дълг на страната спрямо БВП се увеличил повече от два пъти в периода 2001–2008 година. За да разберем какво се е случило, е достатъчно да знаем, че от всеки осем евро в страната Ирландия генерирала едва едно, а останалите седем били от заеми. Когато немските банки престанали да отпускат пари, в тази страна, която до въвеждането на еурото се развивала добре, настъпил хаос. — Той скръсти ръце, давайки да се разбере, че е приключил с аргументите. — Извод: за ирландците еурото се оказало истинска катастрофа.

— Сигурен ли си, че е било заради еурото?

— Съвпадението във времето на въвеждането на единната валута и упадъка на европейските икономики е тревожно — каза историкът. — Разбира се, навлизането на Китай на глобалния пазар, заедно с евтините кредити, е основният фактор, допринесъл за голяма част от тези проблеми, но някак си ми е трудно да освободя еурото от отговорност.

Ракул се взря в него; искаше ясен отговор на основния си въпрос, а още не го беше получила.

— Много добре — каза тя. — Но ако еурото оцелее, ще напуснем ли еврозоната, или не?

Непримиримата упоритост на испанката накара Томаш да се усмихне.

— Нека ти отговоря така — започна той. — За да останем в еврозоната — нещо, което ми се струва напълно възможно, — е жизненоважно някои неща да се променят. Първо: трябва да спазваме строга бюджетна дисциплина; нещо, което досега не успяхме да постигнем, без МВФ или Брюксел да се намесят. Второ: трябва да намалим инвестициите в нетъргуемия сектор и да се фокусираме върху търгуемия сектор на външния пазар — друго условие, което до момента не бяхме способни да изпълним. Трето: да приемем директно орязване на заплатите, обезщетенията и пенсиите, за да могат стоките, които произвеждаме, да поевтинеят, а вносите да станат по-малко достъпни — нещо, което правехме само когато МВФ или Брюксел наредят. Четвърто: да се съгласим почти напълно да загубим суверенитета си и да заменим конституцията с федерални закони, които ще превърнат държавите в европейски региони и ще подчинят бюджетите на чуждо управление — клауза, която много европейци заявяват, че няма да толерират. И пето: германците да се съгласят да прехвърлят пари към периферията, нещо, което те не са склонни да направят.

— Мислиш ли, че ще успеем да изпълним тези пет условия?

Историкът бавно поклати глава.

— Съмнявам се.

— Защо?

— Защото избирателите обикновено гласуват за политици, които им продават илюзии и им обещават несъответстващи на производителността облекчения, обезщетения, пенсии и заплати. Държавната партия владее страните от Средиземноморския клуб, чиито фискални приходи отиват директно в държавния сектор, социалната и здравната система. А бюджетната дисциплина и инвестициите в търгуемия сектор налагат по-малко участие на държавата. Освен това поддръжката на еврото означава, че при всяка криза, след като валутата не може да се обезценява, ще се налага директно намаляване на заплатите и пенсиите за ограничаване на вноса и стимулиране на износа. Мислиш ли, че португалските и испанските управляващи ще го направят? Избирателите на тези страни

няма да приемат подобно нещо и при първа възможност ще изберат политици, които залагат на разходите и трупането на дългове.

— Да, прав си — призна накрая Ракул. — Това означава, че наистина трябва да излезем от еврозоната...

— Или да се променим, това е неизбежно — каза той. — Остава да разберем кога ще се случи. Може да стане всеки момент под натиска на внезапно и необратимо изостряне на кризата или да отнеме години на страдание с икономика в стагнация и криза, докато се убедим, че идеята на еврото е да защитава интересите на икономисти като немската, а не нашите.

— Но как се напуска еврозоната? — попита испанката. — Тук, в Испания, икономистите казват, че последствията биха били ужасяващи...

Историкът кимна.

— И са прави.

— Така ли?

Томаш отправи поглед навън. Крайбрежието на Лигурия беше невероятно красиво място със своите малки скалисти плажове и спретнати тенти. Обзе го желание да излезе навън и да се гмурне в турскосините коприненогладки води, които милваха скалите и целуваха плажовете.

— Би могло да предизвика катастрофа.

LV

Лекото почукване на вратата го събуди. В стаята бе тъмно, но Магус успя да види часовника: беше осем часът сутринта; това можеше да бъде само Балам, който идваше за инструкции. Сънен, той се измъкна от леглото, облече халата и хвърли поглед към блондинката, с която бе прекарал нощта; макар че кожата ѝ бе покрита с белези и рани, проститутката спеше дълбоко — резултат от успокоителните и аналгетиците, които трябваше да изпие след втората доза любов, която бе приела от него.

Видът на изтощеното тяло на жената в леглото му го отърси от летаргията на току-що събудил се човек и го изпълни със задоволство.

— Представи се на ниво, красавице — прошепна той. — Обзалагам се, че няма да ме забравиш скоро.

Преди да се възбуди отново, верен на принципа, че работата винаги е преди удоволствието, той се приближи до вратата и надзърна през шпионката. От другата страна наистина чакаше шефът на охраната. Отвори и без да отрони дума, даде знак на Балам да влезе.

— Имам новини, велики Магус.

— Така ли? — попита той, сочейки към диваните в апартамента. — Седни и ми разкажи всичко.

Подчиненият го послуша и се отправи натам. Както и предишната вечер, той не успя да сдържи любопитството си и хвърли поглед към леглото — съзря изцапаните с кръв чаршафи и белезниците, камшика и ремъците, които бяха разхвърляни по пода. Това не беше новост за него, вече бе виждал неведнъж подобни аксесоари в спалнята на шефа си. Само момичетата се сменяха. На два пъти се бе налагало да ги кара в болницата. Този път обаче не му се стори необходимо; трябваше само да купи мълчанието на камериерката със сто евро.

— Проследих айпито, от което португалецът е изпратил имейла — съобщи той, концентрирайки се отново върху работата. — Има лаптоп.

— Мамка му! — изруга Магус, ядосан от това разкритие. — Този тип се пази.

Балам вдигна ръка, давайки знак, че има и още.

— Но той допусна грешка, велики Магус.

— Така ли? Какво е направил?

— Проверих серийния номер на лаптопа и открих, че е бил купен вчера. — Замълча, сякаш искаше да подчертае значението на следващата информация и се наведе напред. — В Барселона.

Очите на шефа му засияха.

— Наистина ли? — възкликна той. — Браво, Балам!

Агентът се облегна на дивана и кръстоса крака, доволен от откритието си и особено от одобрителната реакция на върховния шеф на организацията.

— Какво можем да заключим дотук, велики Магус?

Въпросът беше излишен, защото, настанил се удобно на канапето, Магус вече обмисляше ситуацията.

— В момента знаем две жизненоважни неща за нашите гълъбчета — заговори той, замислен. — Вчера са били в Барселона, а днес ще са тук, във Флоренция, нали така? Това са сигурни факти. Въпросът е следният: как ще се придвижат от Барселона до Флоренция?

— Няма как да е със самолет — отбеляза Балам. — Трябва да покажат документ за самоличност. Полицаите това и чакат.

Магус стана нетърпелив.

— Естествено, че самолетът не е вариант. Това е ясно. — Той повдигна вежди. — Виждам само две възможности: на стоп или с влак. Първата ми се струва по-сигурна, но все пак не им гарантира, че ще пристигнат навреме. — Разпери ръце, сякаш решението бе очевидно. — Следователно пътуват с влак.

Шефът на охраната кимна.

— Да наблюдаваме ли гарата?

Магус се изправи и се приближи до прозореца да се полюбува на река Арно. Денят беше мрачен. Над реката се издигаше сребърна мъгла, а мостът „Векио“, обгърнат от оловносива светлина, бе придобил леко призрачен вид. Наблюдава пейзажа между завесите в продължение на няколко секунди, попивайки спокойствието на града. Трябваше да посрещне събитията с бистра глава. Денят щеше да бъде

дълъг и през следващите двадесет и четири часа щяха да се случат много неща.

Магус се обърна и се взря в подчинения си. Погледът му блестеше, изпълнен с ледена решителност.

— Убий ги.

LVI

Средиземноморският бряг бе останал назад, заменен от красивите зелени хълмове и поля на Тоскана, покрити с гори, лозя и маслинови плантации. Прекосяваха средновековни мостове и живописни селца, но в по-голямата част от времето влакът се носеше сред китни дъбрави и зелени поля, които сияеха от свежест в слънчевото утро.

Свила се удобно на седалката, Ракел не забелязваше великолепия пейзаж навън. Всичко, което я интересуваше в този миг, бе да разбере бъдещето, да узнае какво може да очаква от кризата, как да се подготви за нея и каква ще е съдбата на еврото.

— Да предположим, че след няколко месеца или години на агония в еврозоната накрая се стигне до заключението, че страната ти трябва да се откаже от единната валута — каза тя. — Какво ще се случи тогава?

Томаш искаше да се съсредоточи върху други въпроси, които му се струваха по-важни в момента. Усети, че хората във вагона започват да се събуждат; във въздуха се носеше все по-силен шепот. Двете монахини до тях все още спяха дълбок сън. Той знаеше, че събеседницата му няма да го остави на мира, докато не задоволи любопитството ѝ. Примирен, историкът си пое дълбоко дъх и се концентрира върху отговора на въпроса.

— Добре, ще се придържаме към примера с Португалия, макар че всичко, което ще кажа, е валидно за всяка друга страна — започна историкът. — Решението за излизане от еврозоната е нещо толкова важно, че ми се струва невъзможно да се държи в тайна. Затова в деня, в който това решение бъде взето, трябва незабавно да се забрани тегленето на пари от банките и финансовите трансакции, освен когато става въпрос за малки суми, с които хората да покрият ежедневните си разходи. Това се налага, защото хората ще разберат, че ескудото ще се обезцени, и ще се опитат да изтеглят евро или да прехвърлят пари в чужбина, което от своя страна ще предизвика изтичане на капитали и

верижен фалит на банките. Това не бива да се допуска. Следователно по време на отпечатването на банкноти ескудо трансакциите трябва да бъдат сведени до минимум.

— Ще настъпи страшна бъркотия...

— Със сигурност, но не това е най-лошото — каза историкът.

— Новото ескудо ще претърпи девалвация поне 50%, което означава, че хората ще се окажат с половината от парите, които са имали. Заплати, пенсии, спестявания... всичко ще се стопи наполовина. Това налага рязък спад в стандарта на живот. Само за двадесет и четири часа цените на всички вносни стоки ще се удвоят: храна, дрехи, лекарства, гориво... всичко. Хората ще тичат към магазините, супермаркетите, аптеките, бензиностанциите... Възможно е дори да има размирици и грабежи и да се наложи намесата на армията за защита на търговски обекти и банки.

— *Dios mío!* — възкликна Раquel, закривайки уста с ръка. — Не знам дали искам Испания да напуска еврозоната...

— Непосредствените последствия ще бъдат тежки — подчерта Томаш. — Не бива да се заблуждаваме. А от макроикономическа гледна точка трябва да се има предвид и проблемът с дълговете. Продължаваме да говорим за Португалия. Моята страна е изтеглила кредити в евро, поради което ще трябва да ги изплати в евро. Но извън еврозоната държавата ще събира данъци в ескудо, което ще доведе до свиване на фискалните приходи. Ефектът ще е също толкова разрушителен и при частния дълг. Девалвацията на ескудото ще удвои задълженията на семействата само за ден. Днес едно семейство дължи двеста хиляди евро на банката; утре вече ще дължи осемдесет милиона ескудо — толкова струват днес четиристотин хиляди евро. Това е катастрофа! Хората, които и преди трудно са плащали вноските си към банките, ще се окажат неплатежоспособни, тоест ще спрат да плащат задълженията си. Тъй като много хора ще изпаднат в неплатежоспособност едновременно, банките ще останат без пари и ще обявят фалит. Страната ще се парализира.

— Това може да се избегне — отбеляза испанката. — Ако еврото се превърне в ескудо, дългът ще бъде в ескудо и също ще е засегнат от девалвацията на ескудото. Така хората ще дължат същите суми, само че в ескудо.

— Прехвърлянето на дълговете от евро в ескудо е вариант. Проблемът е, че заемите на португалските банки в чужбина ще си останат в евро, а приходите и депозитите ще постъпват в обезценени ескудо. При тези условия банките няма да могат да платят задълженията си в чужбина и ще обявят фалит. Така държавата също ще се парализира.

Ракел примигна, объркана от двата сценария.

— Значи, резултатът е един и същ.

— Затова го наричам катастрофа.

Озадачена, испанката разпери ръце в жест на безсилие и поклати глава.

— Тоест това е краят! Не можем да останем в еврозоната, нито можем да се откажем! Намираме се между чука и наковалнята! Какво ще правим?

Томаш прекара пръсти през бретона си.

— Просто е — усмихна се той. — Ще се подстрижем.

Неуместната забележка слиса Ракел.

— Не говори *tonterías!* — смъмри го тя. — Сериозно, как ще се измъкнем от тази бъркотия?

— Вече ти казах — като се подстрижем — повтори историкът със същата усмивка. — Терминът се нарича *haircut*^[1] и означава частичен дефолт, тоест неплатежоспособност. През 2012-а Гърция налага на частните кредитори да ѝ опростят повече от половината дълг, нали? Това се нарича „подстригване“. Тоест имаме частичен дефолт. Гърция повикала кредиторите и им казала: „Приятели, стигнахме дъното. Вината е наша, защото натрупахме дългове, които сега не можем да платим, но виновни сте и вие, защото ни заехте пари, без внимателно да прецените дали можем да ги върнем. Затова нека решим проблема така, че всеки от нас да понесе последствията на грешката си“. Тоест Гърция плаща, но плаща само част от дълга. Кредиторите получават парите си, но не цялата сума. — Томаш разпери ръце, давайки да се разбере, че е приключил демонстрацията. — Ето това е *haircut*.

— Тоест и двете страни са „подстригани“...

— Именно. Това означава, че можем да напуснем еврозоната по този болезнен, но не и катастрофален начин. Всички, допуснали грешка — страни и банки, — плащат своя дял.

— Но това „подстригване“ не е ли един вид дефолт?

— Разбира се — потвърди Томаш. — Частичното неизплащане на португалския дълг впрочем е неизбежно. Същото важи за Ирландия, Испания и Италия, ако и там нещата тръгнат на зло. Виждаш ли, от една криза не се излиза без рестриктивни мерки, но не се излиза и само с тези мерки. В Португалия бяха увеличени данъците и орязани парите за здраве, образование, социално осигуряване, обезщетения и заплати. Колко се спести с тези рестриктивни мерки? Девет милиарда евро. Колко плати Португалия за лихви по дълговете си например през 2012-а? Повече от осем милиарда евро. Тоест всички ограничения на практика послужиха само за изплащане на лихвите по дълга, но не и на самия дълг. И тъй като рестриктивните мерки доведоха до рецесия, приходите от данъци паднаха, тоест влошиха проблема. С други думи, този метод е несъстоятелен. По вина на Португалия, която натрупа дългове, надвишаващи възможностите ѝ, и по вина на международните банки, които в жаждата си за печалба ѝ заеха пари, без да си направят труда да проверят дали страната е в състояние да ги върне изцяло, стигнахме до задънена улица и сега всички, включително и банките, ще трябва да платят сметката. Рано или късно ще се изготви споразумение и ще се пристъпи към *haircut* на португалския дълг.

— Но има един проблем — отбеляза Раquel. — Прочетох в един вестник, че при неизплатени задължения никоя банка не отпуска пари на такава страна в продължение на години.

— Празни приказки! — отвърна историкът. — Банките искат да правят пари и инвестират там, където видят възможност. Според статистиката страните, които не могат да изплащат задълженията си, се връщат на пазара между една и пет години след изпадането в дефолт.

Обясненията, изглежда, задоволиха Раquel, която кимна с глава. Тя внезапно се умълча, налегната от съмнения.

— Колко време се възстановява една страна, след като е напуснала еврозоната?

— Зависи как се е справила с външния дълг — изтъкна Томаш. — Излизането от еврозоната само по себе си не решава проблема, след като става въпрос за дългова криза, чиито корени се крият в загубата на конкурентоспособност пред нововъзникващите пазари като китайския. Трябва да бъдат решени два проблема — дълг и

конкурентоспособност. В случай че се възползва от напускането на еврозоната, за да погаси дълга си и да съживи външния си пазар, отначало страната ще е изправена пред много тежка година, но възстановяването започва веднага след това. Излизането на държави от валутна зона всъщност не е нещо ново в световната история. Случаят с Аржентина например напомня ситуацията в страните от Средиземноморския клуб и предлага някои полезни наблюдения. Така както ние сме вързани за еврото, през 90-те години Аржентина зависела от американския долар и била изправена пред огромни трудности — рецесия, огромен дълг, висока безработица и разклатена социална система — същите проблеми, с които се сблъскваме сега. Аржентинците се отказали от долара през 2001-ва, обезценили песото и през 2002-ра икономиката им започнала да дава признаци на растеж, БВП скочил на седем процента, безработицата паднала. Не можем да наречем решението им катастрофа, нали?

Смарагдовозелените очи на Раquel засияха.

— *Софо!* Значи, наистина трябва да напуснем еврозоната!

Този внезапен ентузиазъм разсмя спътника ѝ.

— Знаеш ли, приоритетът в момента е да определим коя страна на кризата е отговорна за навлизането на Китай на глобалния пазар и последвалата деиндустриализация на Запада и защо нашите икономики не могат да функционират в зоната на силна единна валута. Ако стигнем до заключението, че вината е в еврото, голямото предизвикателство ще е да преодолеем предразсъдъците си. — Той докосна слепоочието си. — В подобна ситуация нашите политици ще устоят, ще кажат, че еврото е правилното решение, че напускането на еврозоната е катастрофа и неща от този род, и така ще загубим ценно време. Това е като да те боли зъб, разбираш ли? Болката означава, че имаш развален зъб. Тъй като ни е страх да отидем на зъболекар, ние търпим болката ден след ден до момента, в който стане нетърпима. Накрая решаваме да се изправим пред страховития зъболекар и да решим проблема веднъж завинаги. Разбира се, щеше да е по-добре да потърсим помощ по-рано, нали? Това би ни спестило много страдания, но човешкото поведение е именно такова, хората избягват болезнените моменти и отлагат решението до последно. Същото е и с кризата. Някой ден, след много кризи и без да постигнем някаква значителна промяна, болката наистина ще стане непоносима, това ще принуди

някого да се осъзнае и най-сетне да вземе решението, което е било пред очите ни толкова време.

— Тогава смяташ ли, че трябва да отлагаме това решение?

— Точно това ще се случи, освен ако събитията не наложат незабавни действия — заключи той. — Отначало ще изберем непрестанния ужас, докато не осъзнаем, че ужасният край всъщност е за предпочитане.

— След напускането на еврозоната ще започнем да печатаме банкноти, ще възникне инфлация, чрез която ще можем косвено да намалим заплатите. Тогава ще бъдем добре, нали?

Томаш не изглеждаше доволен от този сценарий.

— Повтарям, няма магически решения, изправени сме пред лоши и много лоши възможности — настоя той. — За политиците печатането на пари за погасяване на дълговете е най-лесната и примамлива алтернатива, но трябва да знаем, че е доста опасна и действието ѝ е краткосрочно. Необходимо е да напомним, че инфлацията съществува почти изцяло заради прекаленото печатане на банкноти. Когато има много пари в обращение, те губят стойността си и стоките поскъпват. Това налага печатането на още пари, което оскъпява продуктите още повече и води до инфлационна спирала. Едно изследване на дванадесет случая на хиперинфлация показва, че общото между тях е прекомерното печатане на пари за справяне с огромен дефицит.

— Цената, която трябва да платим, за да се освободим от дълговете...

— Така е, но в дългосрочен план възникват някои последици, които затрудняват изплащането на дълговете по този начин. Първо, синдикатите изискват индексирание на заплатите спрямо инфлацията и самите компании започват да сключват сделки, договорно обвързани с инфлацията, така че ръстът ѝ да съответства на увеличаването на вноските. Второ, държавата получава приход от данъци веднъж в годината, което означава, че когато събраната сума започва да се харчи, стойността на тези пари ще е много по-ниска. На практика цялото начинание се обезсмисля. Дори германците биха отхвърлили подобно решение. Те знаят, че в дългосрочен план инфлацията унищожава богатството.

— Но нали именно американците и британците печатаха долари и лири като луди?

— Вярно е — съгласи се Томаш. — За ужас на германците, самата Европейска централна банка започна да прави същото.

— Инфлацията не се покачи...

— Факт. Знаеш ли, онова, което всъщност причинява инфлацията, не е самото печатане на пари, а достигането им до пазара. Получава се така, че централните банки печатат банкноти, но търговските банки, които отчаяно се опитват да балансират отчетите си, не ги вкарват в икономиката. Инфлацията не се е покачила най-вече заради това. В случая с Америка дори голяма част от тези долари не са влезли в икономиката на Съединените щати, а са отишли в Китай, като американците се възползвали от огромното предимство да имат международна парична единица — привилегия, с която никоя друга страна не се ползва. Но в мига, в който новите пари наводнят американската икономика, инфлацията неочаквано може да ескалира. Според изследванията, когато голям спекулативен балон се спуска, това отключва мощни дефлационни сили, спад на цените, който предизвиква тежки банкови кризи; те от своя страна водят до дългови кризи, последвани от почти неустойимото изкушение от печатане на пари, което на свой ред поражда висока инфлация и дори хиперинфлация.

— В коя от тези фази се намираме сега?

— Във втората — дълговата криза, но трябва да сме наясно, че третата фаза обикновено е свързана с висока инфлация. Именно нея германците така отчаяно се опитват да избегнат. Ако нашите страни напуснат еврозоната и изберат девалвация на валутата като решение, трябва да знаем, че ще изживеем период на висока инфлация и тя изобщо не е чудотворна панацея. Освен това инфлацията е още един начин изплащането на дълговете да се прехвърли на гражданите. Впрочем това е сериозен аргумент, който може да оправдае оставането на страните от Средиземноморския клуб в еврозоната. Много политици имат патологичния навик да прибегват към печатане на пари, за да разрешат проблемите, причинени от собственото им лошо управление. При възникването на инфлация те се преструват, че не е предизвикана от тях, и така опитват да се спасят от наказанието на избирателите. Ако останем в еврозоната, без правото да печатаме пари,

те ще трябва да контролират разходите и да ги съобразят с приходите. Ако не го направят, грешките им в управлението ще лъснат.

В този миг влакът забави ход и от интеркома се чу глас.

— Уважаеми пътници, пристигаме в Санта Мария Новела — съобщи гласът. — Следваща гара — Флоренция.

[1] Подстригване (англ.) — в сферата на финансите терминът означава реструктуриране или опрощаване на част от дълга за сметка на кредиторите. — Б.пр. ↑

LVII

Гарата в Санта Мария Новела гъмжеше от хора. Пероните бяха пълни с пътници, които чакаха връзка, тъй като Милано и Рим бяха основните дестинации по линията. Когато в гарата влизаше влак, цяла тълпа се изливаше от вагоните към перона и нещата се нормализираха едва когато пътниците се настаняха в същите тези вагони, а слезлите вече хора в нестройни групи се отправеха към изхода.

Тогава спокойствието се завръщаше в Санта Мария Новела.

Балам се бе настанил на една от седалките в просторното фоайе на гарата до таблото за информация и разгръщаше „Куриере дела Сера“. Хвърли поглед към часовника над таблото и усети познатото леко вълнение, характерно за деликатните операции. Скри лицето си зад вестника и защитен от любопитни погледи, включи уоки-токието.

— „Орел“ до „Кондор 1“ — обади се той. — На позиция ли си?

След няколко секунди апаратът изпраща със стържещ звук, породен от статичното електричество.

— „Кондор 1“ до „Орел“ — беше отговорът. — Прието. Намирам се на позиция на перона.

— Как е положението със снимките? Достатъчни ли са, за да идентифицираш мишените?

— Да, „Орел“, няма да има проблем.

Доволен, Балам кимна, но не отговори. Вместо това натисна втория бутон.

— „Орел“ до „Кондор 2“. На позиция ли си?

Чу ново пращане, но от другата страна на линията отвърна различен глас.

— „Кондор 2“ вика „Орел“. Прието.

— Запомни ли лицата от снимките?

— Тъй вярно.

Трети бутон.

— „Орел“ до „Кондор 3“. Наред ли е всичко?

— „Кондор 3“ до „Орел“. *Tutto bene.*

Скрит зад вестника, погледът на Балам шареше между разписанието на пристигащите влакове и часовника над него. Вероятно от напрежение му се струваше, че секундната стрелка избързва. Без да си прави труда повече да се преструва, че чете „Куриере дела Сера“, шефът по сигурността проследи пътя на стрелката с нарастващо нетърпение и я изчака да достигне най-високата си точка.

Когато това се случи, той натисна всички бутони на уоки-токито и се свърза едновременно с тримата мъже, които бе разположил на перона.

— „Орел“ до „Кондор“ 1, 2 и 3.

— Да, „Орел“.

— Една минута — съобщи той. — Остава една минута до пристигането на влака.

Отвъд железопътната линия се разстилаше градски пейзаж, докато не се появи перонът с табели, на които пишеше *Firenze*. Влакът забави ход. Предусещайки края на пътуването си, част от пътниците се изправиха и започнаха да се тълпят в коридора, понесли чанти и куфари. Подредиха се мълчаливо в колона, вперили поглед във вратата на вагона.

Влакът спря с изскърцване и дълга въздишка. В този момент Ракол и Томаш излязоха от тоалетната и се присъединиха към колоната с пътници, които се готвеха да слизат на гара Флоренция.

— Пфу, пристигнахме — въздъхна тя и приближи лице до прозореца, за да надникне навън. — Крайно време беше.

Историкът се наведе към спътницата си.

— Не забравяй да ми помогнеш да слеза по стълбите, чу ли?

Вратата се отвори автоматично и пътниците се изсипаха на перон номер девет. Заради багажа колоната не напредваше толкова бързо, колкото им се искаше, но все пак се движеше и след няколко секунди Ракол скочи навън, остави двете пътни чанти и се върна да помогне на португалеца.

— Това не е добре — отбеляза тя, като му протегна ръка. — Хайде, дръж се за мен.

Приведен, Томаш слезе по стълбите много бавно, докато накрая треперещият му крак стъпи на земята.

— Е, пристигнахме.

Като видя, че спътникът ѝ вече е на перона, агентката от Интерпол вдигна едната чанта и изчака той да вземе другата. Томаш обаче не обърна внимание на това и приведен и накуцвайки, неуверено тръгна. Подразнена, испанката завъртя очи, взе втората чанта и ускори крачка, за да го настигне.

— *Mira, hombre*^[1], не мислиш ли, че малко прекаляваш? — възнегодуюва тя, показвайки двете чанти, които носеше. — Да не съм ти прислужница?

Томаш посочи с палец към приведения си гръб.

— Извинявай, но не виждаш ли в какво състояние съм? — попита той. — Не мога да нося багаж.

Със стиснати устни Раquel изгледа подозрително гърба му.

— Хм... не знам. По-скоро ми изглежда като оправдание, за да ме накараш да мъкна тези дисаги. Не те ли е срам?

Спътникът ѝ постави дясната си ръка на кръста и я погледна със страдалческо изражение.

— Боли ме.

Балам се бе приближил до вратата откъм пероните. Видя влака от Барселона на девети коловоз и пътниците, които излязоха през двойната врата и тръгнаха по перона с багажите си. Новите пътници се настаниха във вагоните, след няколко секунди се чу изсвирване и влакът потегли, набра скорост и излезе от гарата.

Потърси с поглед агентите си и се убеди, че се намират по местата си — „Кондор 1“ бе застанал на отдалечения край на перон девет, „Кондор 2“ — на по-близкия, „Кондор 3“ — в телефонна кабина, от която се виждаше цялата гара. Балам се вглеждаше в хората от тълпата новопристигнали в търсене на познато лице. Не видя нищо, което да привлече вниманието му. Нетърпелив, той доближи уокитокито до устните си и натисна първия бутон.

— „Орел“ до „Кондор 1“ — каза той. — Видя ли някого?

— Не, „Орел“, но в този момент пътниците са с гръб към мен, трудно е да видя лицата им. Отправят се към „Кондор 2“.

Втория бутон.

— „Орел“ до „Кондор 2“. Нещо ново?

Мъжът се забави няколко секунди, преди да отговори.

— „Кондор 2“ до „Орел“ — каза накрая. — В момента проверявам. *Stand by*.

Почти инстинктивно Балам потърси с поглед втория агент. Мъжът наистина стоеше с лице към пътниците, които току-що бяха слезли, и внимателно оглеждаше лицата им, тайно поглеждайки снимките, които криеше в ръката си.

Макар и застанал по-далеч, до вратата към фойето, шефът по сигурността също се съсредоточи в лицата на пътниците, опитвайки се да разпознае мишените, които и четиримата търсеха.

Уоки-токите изпращя.

— „Кондор 2“ до „Орел“ — заговори мъжки глас. — Нищо. Не разпознах никого.

Балам натисна третия бутон.

— „Орел“ до „Кондор 3“. Какво е положението?

— „Кондор 3“ до „Орел“. Нищо.

Перон девет се изпразваше, бяха останали само четирима души: две монахини и една възрастна двойка.

Балам пое дълбоко дъх и потискайки гнева си, се върна във фойето. Вдигна поглед към таблото с разписанията и разгледа списъка с пристигащи влакове. За днес нямаше друг директен влак от Барселона. Трябваше да прецени възможностите.

Отново приближи уоки-токите до устните си и натисна едновременно трите бутона.

— „Орел“ вика „Кондор“ 1, 2 и 3 — каза той с поглед, прикован в таблото. — Вероятно са хванали друга връзка. — Провери часа на пристигане. — Внимавайте за следващия влак. Идва от Милано и ще бъде тук след пет минути. Балам отново извади „Куриере дела Сера“ и примирен, седна на мястото си, без да удостои с внимание възрастната двойка и двете монахини, които пресичаха в този момент фойето и се отправяха към улицата.

Очертаваше се дълъг ден.

[1] Виж какво, пич (исп.). — Б.пр. ↑

LVIII

Рамото на Раquel служеше на Томаш за опора — крепеше се на него, за да може да се придвижва. Да върви приведен, с мъчително бавни стъпки, се оказа по-трудна задача, отколкото предполагаше, но историкът беше доволен, че бе успял да премине така през целия перон, без да разпознаят нито един от двамата.

— Видя ли ги? — прошепна испанката, не смеейки да погледне назад. — Joder! Дори не си направиха труда да се прикрият!

— Бяха подготвени — отвърна историкът. — Уоки-токита и снимки. Забеляза ли, че от якето на единия се подаваше пистолет?

— Мислиш ли, че не забелязах? *Madre mía*, измъкнахме се...

— На мен ли го казваш!

Най-сетне излязоха от гарата. Вече на улицата, почувстваха слънчевите лъчи по лицата си. Изглежда, бяха в безопасност. Едва сега агентката от Интерпол се осмели да се обърне към своя спътник.

— А аз да си помисля, че ми въртиш номера, за да не носиш куфарите! — сподели тя. — Как разбра, че ни чакат?

Томаш ѝ посочи с глава един ресторант с тенти на червени и бели райета от другата страна на гаровия площад.

— Шшшт, да отидем в онази *trattoria*^[1] — предложи той. — Онези може още да ни наблюдават.

Испанката го послуша и се отправи към пешеходната пътека. Светофарът светеше червено, затова изчакаха.

— Добре, но как разбра?

— Не знаех — отвърна той, без да движи устните си, все още в роля. — Подозирах.

— Но какво те накара да мислиш така?

Томаш тайно се усмихна.

— Наречи го интуиция, ако щеш. — Докосна носа си с върха на пръста. — Надуших, че може би ни следят.

Раquel го изгледа с изражение на човек, който не се оставя да го водят за носа, и махна с ръка към чантата с лаптопа.

— Каква интуиция, поднасяш ли ме? — отвърна тя. — Заради компютъра е, нали? Разбрал си, че онези са те проследили с *GPS*! — Тя го погледна с възхищение. — Ах, че си ми умник!

Историкът се усмихна, но предпочете да не разкрива картите си.
— Виж ти, нищо не ти убягва.

Светна зелено за пешеходците и двамата пресякоха улицата, все така трудноподвижни. Стигнаха от другата страна на площада, отправиха се към траторията с червено-белите тенти и влязоха вътре. Един сервитьор със засукани мустаци — очевидно ревностен католик, ги посрещна с почтителен поклон.

— *Buon giorno*^[2], сестри — поздрави ги той тържествено. — За мен е *piacere*^[3] да посрещна Божии невести в скромното си заведение. — Посочи изискано с ръка към една свободна маса. — *Prego*^[4], сядайте, сядайте! Какво ще обичате?

Томаш, който до онзи момент ходеше приведен, подпирайки се на Раquel, внезапно се изправи, сякаш болката в гърба му току-що се бе изпарила, и се взря в него.

— Трябва да посетим тоалетната — неочаквано заговори той с мъжки глас, който стресна сервитьора. — После ни донесете две пици. — Поколеба се, докато се чудеше каква точно пица иска. — *A la puttanesca, per favore*.

Сервитьорът стоеше като закован и го зяпаше, втрещен от онова, което виждаше и чуваше. Без да обръща внимание на реакцията на италианеца, историкът забърза между масите и се отправи към тоалетната. Испанката го последва и двамата се затвориха в помещението с мивките.

— Видя ли лицето му? — разсмя се Раquel, като заключи вратата. — Не си е представял монахиня да говори с мъжки глас, а?

Томаш вече се измъкваше от робата, която затрудняваше движенията му. Останал по боксерки, извади дрехите, които бе прибрал в една от пътните чанти, и започна да се облича.

— Тъпото е, че зарязахме горките монахини така — каза той, докато нахлузваше панталоните си. Като се събудят, ще видят, че сме им откраднали торбата с църковните одежди. Рискуват да отнесат сериозно конско от игуменката си.

Агентката от Интерпол сви рамене.

— Не го мисли, беше за добро — отбеляза тя. — Нали казват: „Неведоми са пътищата Господни“, и други подобни? Ако ти не го беше предвидил и не бяхме откраднали дрехите, щяхме да се озовем право в ръцете на онези. — Тя потрепери. — Не искам и да мисля какво щеше да се случи!

Преоблякоха се, излязоха от тоалетната и се отправиха към масата си. Сервитьорът със засуканите мустаци все още ги гледаше зяпнал, със слисано изражение и опулени очи, без да разбира как две почтени монахини изведнъж се бяха превърнали в толкова различни хора. Едната приличаше на филмова звезда, а другата... другата беше мъж!

— *Mamma mia*, всички са се побъркали! — промърмори той, клатейки примирено глава, докато се отдалечаваше към кухнята, за да поръча две пици *a la puttanesca*. — *Ma che cosa*^[5]...

Двамата клиенти се настаниха на масата в тракторията и избухнаха в неудържим смях. Напрежението през последните десет минути беше огромно, особено моментът, когато, преоблечени като монахини, слязоха от влака и се влачиха като охлюви под носа на убийците. Томаш беше висок, прекалено висок, за да мине за жена, затова трябваше да се преструва на възрастна монахиня с болки в гърба — единственото, което му хрумна, за да не бие на очи. Недостатъкът на тази идея бе, че трябваше да вървят много бавно, поемайки риска по-дълго време да останат в полезрението на мъжете, които се опитваха да ги разпознаят на перона. За щастие всичко приключи добре.

Очаквайки с нетърпение новини за майка си, Томаш постави лаптопа на масата и го включи. Хвана безжична мрежа за туристи, поради това безплатна, и без да губи повече време, влезе в електронната си поща. Имаше съобщение от дома.

Здравейте, професор Нороня.

Надявам се, че сте добре.

Страхувам се, че новините не са добри. Въпреки моите усилия, собствениците на дома не са съгласни майка ви да остане при нас, ако не платите цялата месечна такса. Настояват роднините да поемат разликата между оръзаната

пенсия и пълната сума и напомнят, че имат дълъг списък с чакащи, затова няма да им е трудно да намерят човек за стаята на дона Граса. Съгласно това получих ясни писмени нареждания да я изпиша утре сутрин, ако до днес в полунощ парите не бъдат преведени.

Нямате представа колко ми е трудно да ви го съобщя. Опитах всичко, за да не се стига дотам, защото освен майка ви, подобна съдба заплашва и други пациенти. Казах на шефовете си, че няма да остана в дома, ако започнем да изхвърляме възрастни хора на улицата, но те ми отвърнаха, че с тази безработица лесно ще ме заменят, а аз трудно ще си намеря нова работа.

Живеем в тежки времена, затова се моля на Бог да ни помогне в свят, в който хората нямат никакви права, а нещастieto завладява всички ни.

Целувки, Мария Флор

Томаш дълго остана така, с хипнотизиран от екрана поглед докато съзнанието му се изпълваше в глухо възмущение. Ще изгонят майка му от дома! Как е възможно да се стигне дотам? Щеше да се озове на улицата заради някакви си мизерни сто евро! Що за страна може да се отнася така към възрастните хора? А той стоеше тук — беглец, неспособен да изпълни синовните си задължения и да отиде в Коимбра, за да разреши този абсурден проблем! Беше бесен, беше...

— Лоши новини?

Ракел бе разгадала изражението му. С непроницаемо лице португалецът реши да запази ситуацията с майка си в далечен кът на съзнанието си и да се концентрира върху най-неотложни въпроси. Ако искаше да ѝ помогне, първо трябваше да се измъкне от кашата, в която се бе забъркал.

Отвори една търсачка и въведе „Международен наказателен съд“. Излязоха няколко резултата, включително и официалната страница на институцията. Влезе в сайта и започна да търси делото за световната криза. Отвори се страница със съобщението, че предварителното изслушване е насрочено за 15 часа днес, в Залата на

петстотинте в „Палацо Векио“ във Флоренция. Това бе всичко, което му трябваше, за да действа.

Бързо изключи лаптопа. Съзнавайки, че ще трябва да ускори хода на събитията, за да се освободи възможно най-скоро от капана, който му пречеше да действа, историкът се взря в спътницата си.

— Имам план — каза той. — Слушай внимателно...

[1] Заведение за хранене в Италия. — Б.пр. ↑

[2] Добър ден (ит.). — Б.пр. ↑

[3] Удоволствие (ит.). — Б.пр. ↑

[4] Моля (ит.). — Б.пр. ↑

[5] Какво нещо — (ит.). — Б.пр. ↑

LIX

Тихият шепот на множеството замря, когато една странична врата се отвори и съдебният секретар, облечен в официален костюм, изникна от нея. Със сериозно изражение той прекоси червения килим, който покриваше пода на залата, и все така тържествено се качи на трибуната, за да се обърне към присъстващите.

— Всички да станат! — гласът на секретаря отекна в залата. — Почитаемият съдия Аксел Сит ще ръководи заседанието.

Той замълча и в залата се разнесе шум от местенето на столове и движенията на хората, които се изправяха. Висок слаб мъж с черна тога, спускаща се до глезените му, влезе в залата с бавна отмерена крачка и тържествено се качи на подиума, над който се издигаше статуята от карарски мрамор на папа Лъв X, благославящ с вдигната десница. На подиума имаше маса и кресло, в което се настани мъжът с тогата. Съдия Сит беше световна знаменитост поради отговорностите си в Европейската комисия и появата му бе съпроводена от светкавици на фотоапарати, които се проточиха цяла минута. Репортерите се укротиха едва след като съдебният секретар направи знак на карабинерите.

В Залата на петстотинте, голямата зала на „Палацо Векио“ — седалище на общинската администрация на Флоренция, внезапно настъпи тишина. Прекрасно владеейки изкуството на драматичните паузи, съдия Сит остана мълчалив няколко секунди. Погледът му обходи фреските на Вазари^[1], които украсяваха високите стени с изображения на победата на Флоренция над Пиза и Сиена, и няколкото бели статуи, сред които „Геният на победата“ от Микеланджело. Залата на петстотинте, построена по заповед на самия Джироламо Савонарола^[2], бе най-голямата зала в Италия, използвана от гражданската власт.

Съдия Сит взе малкото чукче и с церемониален жест удари по масата.

— Уважаеми дами и господа — произнесе той тържествено с френски акцент, — откривам предварителното изслушване от Международния наказателен съд, свикан, за да предяви обвиненията, свързани с престъпления срещу човечеството, извършени по време на световната финансова и икономическа криза.

Залата в „Палацо Векио“ се изпълни от вълна учтиви, дисциплинирани аплодисменти. Съдията остави чукчето и след като се прокашля, подготвяйки се за встъпителната си реч, посочи към най-голямата статуя в залата.

— Струва ми се много подходящо да се съберем във Флоренция — града, където е възникнало модерното банкерство, на това място, пропито с история, под зоркия поглед на „Геният на победата“ на великия Микеланджело, тъй като на това заседание ще се уповаваме на историята и победата — заяви той. — Историята на правосъдието и победата на потиснатите. Защото ние сме призвани да въздаваме справедливост. — Изгледа присъстващите в залата с властен поглед. — Никой не отрича, че светът се намира в дълбока криза. Тя е толкова сериозна, че може да се сравни само с Голямата депресия през 30-те години. Тъкмо затова е наречена Втората Голяма депресия. Тази криза, уважаеми дами и господа, има своите виновници и отговорни лица — хората, които със своите действия или бездействия ни доведоха дотук. Трябва да ги посочим и да ги изправим пред съда, за да отговорят за престъпленията си. Международният наказателен съд е създаден, за да разглежда престъпления срещу човечеството. Да, не бива да се съмнявате, че говорим именно за престъпления срещу човечеството, когато визираме действията, довели до тази дълбока криза! Виновните, гарантирам ви, ще бъдат наказани!

В претъпкания *Salone dei Cinquecento* избухнаха спонтанни аплодисменти. В света нямаше нито един човек, жертва на кризата, който да не копнее за справедливост и наказание за виновниците, довели човечеството до ситуацията, в която се намираше днес. В овациите към съдия Сит се усещаха справедливо възмущение и жажда за справедливост.

Като същински актьор, който владее сцената, съдията вдигна ръка и помоли за тишина. Аплодисментите секнаха.

— На това предварително изслушване ще бъдат посочени заподозрените, които в подходящия момент ще се изправят пред съда.

— Той посочи към една слаба жена на средна възраст със строг поглед, която седеше до масата пред публиката заедно с екипа си. — Главният прокурор на Международния наказателен съд, госпожа Агнес Шално, и екипът ѝ ще прочетат имената на заподозрените, които ще застанат зад банката на обвиняемите, за да отговорят за тези престъпления. Госпожа Шално прекара последните седмици в събиране на данни и търсене на отговорните лица — всички те са невинни, докато този съд след подобаващ процес не реши друго. Задачата да произнесе обвинението се пада на главния прокурор и нейния екип. — Той махна с ръка към юристката. — Професор Шално, ако обичате.

Главната прокурорка стоеше на масата на обвинението заедно с екипа си. Изправи се, разкривайки дълга до глезените черна роба, и се взря в съдията.

— Ваша Светлост, благодаря ви за доверието към мен и моя екип — започна тя. — Както знаете, моята задача е да посоча заподозрените, за да бъдат призовани в този съд. Ако не възразявате, ще възложат прочитането на списъка с имена, който бе изготвен по време на разследването, приключило наскоро в Съединените щати, на моя колега, прокурора Карло дел Понте.

Съдията кимна леко с глава.

— Разбира се. Тогава давам думата на господин Карло дел Понте.

Когато се увери, че отговорността за обявяване на обвиняемите бе прехвърлена към него, прокурорът от Международния наказателен съд — мъж със слабо костеливо лице и гъсти вежди, бавно се изправи, закопча сакото си, събра документите си и се отправи към средата на подиума.

— Ваша Светлост, уважаеми колеги, дами и господа — започна той с обичайните встъпителни слова. — Всички знаем, че тази криза води началото си от Съединените щати и бе предизвикана от безотговорната дерегулационна политика на финансовите пазари. Резултатът от всичко това бе глобална рецесия, която се превърна в огромна депресия и струваше работните места на повече от тридесет милиона души, свиване на заплатите и по-високи данъци за други стотици милиони граждани. — Той махна с ръка към масата на обвинението. — Затова аз и моят екип насочихме усилията си към установяване на отговорните лица за тези деяния и мотивите, довели

до тях. Ще ви прочета имената на заподозрените и доказателствата, които ги свързват с това престъпление срещу човечеството.

Прокурорът махна властно с ръка към съдебния секретар, който бе обявил влизането на съдията в залата.

— Джузепе, екрана.

Секретарят взе дистанционното и натисна един бутон. В помещението се разнесе електронно бръмчене и прожекционният екран се спусна по една от страничните стени, закривайки „Триумфът над Пиза“ на Вазари.

— Готово, господине.

Прокурорът от Международния наказателен съд кимна към един от своите сътрудници и гигантският екран в салона се изпълни от снимката на усмихнат мъж на средна възраст с големи очила и кръгло чело.

— Първият обвиняем в престъпления срещу човечеството, довели до Втората Голямата депресия — обяви тържествено той. — Алън Грийнспан, президент на Централната банка на САЩ — Федералния резерв — между 1987 и 2006 година. Господин Грийнспан става популярен през 1985-а, когато федералните регулатори започват да разследват нередности в управлението на клиентски депозити, допуснати от човек на име Чарлз Кийтинг^[3]. Нает от Кийтинг, Грийнспан пише на регулаторите, като хвали Кийтинг и гарантира, че може да инвестира парите на вносителите. Малко след това Кийтинг е арестуван. Какво се е случило с Грийнспан? Бил е повишен от президента Рейгън в президент на Фед.

Из Залата на петстотинте се разнесе неспокоен шепот. Прокурор Карло дел Понте посочи към лицето на екрана.

— Като президент на Федералния резерв Алън Грийнспан осъществява агресивна политика на дерегулация на пазара. Едно от най-тежките му престъпления срещу световната икономика е извършено, когато през 1998-а „Ситикорп“ и „Травълърс“ се сливат, за да създадат най-голямата компания за финансови услуги в света — „Ситигруп“. Това сливане нарушава закона „Глас-Стийгъл“, приет в разгара на Голямата депресия, за да попречи на създаването на могъщи финансови групи, чиито евентуален крах би застрашил американската икономика. Господин Грийнспан е бил длъжен да приложи този закон и да спре сливането. Но какво прави той? Преструва се, че не вижда, и

позволява незаконната сделка да бъде сключена. И още по-лошо — той е един от поддръжниците на отмяната на закона „Глас-Стийгъл“ през следващата година.

Залата отново се раздвижи.

— Другото тежко престъпление срещу човечеството, извършено от този човек, са положените от него усилия за отмяна на регулацията на пазара на деривати — продължи Дел Понте. — През 1998-а Комисията, регулираща пазара на фючърси^[4], започва инициатива за регулация на дериватите — нещо, което така изплашило господин Грийнспан, че още в същия ден той издава декларация, осъждаща идеята, като препоръчва приемането на закон, който да освободи дериватите от ограничение. Този закон е одобрен през 2000 година. — Пръстът му все още сочеше усмихнатото лице на бившия президент на Фед. — И още по-лошо, Алън Грийнспан намалява лихвените проценти до минимум, като така създава условия за появата на балона на недвижимите имоти в Америка, а по-късно и в Европа. Когато става ясно, че пазарът на ипотеките не работи добре, господин Грийнспан отказва да го регулира, макар да има пълни права за това и дори е негов дълг да го направи. Всички тези действия поставят началото на хаоса, който довежда до колапса от 2008-а и до Втората Голяма депресия.

Прокурорът се обърна към сътрудниците си, които натиснаха бутона на дистанционното. На екрана се появи ново лице на възрастен мъж с бели коси, прибрани зад ушите, и малки очи, наподобяващи цепки.

— Вторият обвиняем за престъпления срещу човечеството — обяви прокурорът. — Сенатор Уилям Филип Грам. Той е най-върлият защитник на финансовата дерегулация в Конгреса на САЩ. Изиграва главна роля за промяната в законодателството, отменила закона „Глас-Стийгъл“, както и за изменението на закона от 2000 година, който запазва пазара на деривати извън зоната на регулация. След като напуска Сената, може би в знак на благодарност за изгодните му услуги, инвестиционната банка *UBS* го назначава за вицепрезидент. Истината е, че именно заради този закон и пагубните последствия от него бившият сенатор разпространява мизерията из целия свят и затова заслужава да седне на мястото на обвиняемите.

Ново кимване към сътрудниците бе последвано от появата на нова снимка на гигантския екран, който скриваше една от стените на залата. Този път фотографията показваше две лица — млад мъж с високо чело и по-възрастен с гъста бяла коса.

— Третият и четвъртият обвиняем в престъпления срещу човечеството — съобщи прокурорът. — Лари Съмърс^[5] и Робърт Рубин^[6]. Господин Рубин е бивш главен изпълнителен директор на „Голдмън Сакс“, а господин Съмърс е бивш професор по икономика в Харвардския университет. И двамата са бивши финансови министри на САЩ, чиято икономика са съсипали. Ръководили активно дерегулацията на финансовите пазари. Когато през 1998-а комисията за фючърсните пазари опитва да регулира дериватите, Лари Съмърс вдига телефона и в присъствието на трима банкери, треперещи да запазят печалбите си от рискови залози, нарушава председателя на комисията и го принуждава да спре регулативните действия. Заедно с Грийнспан, Рубин и Съмърс създават прословутата декларация, довела до закона за дерегулация на дериватите. Съмърс дори нанася оскърбление на един икономист, който през 2005-а алармира за порочната бонусна система в bankerството. Може би благодарение на тези си заслуги по-късно е избран за президент на Харвардския университет и назначен за изпълнителен директор на хедж фонд, натрупал над 20 милиона долара.

Прокурорът отново махна с ръка към масата на обвинението и образът на екрана се смени. Появи се снимка на плешив мъж.

— Петият заподозрян за извършени престъпления срещу човечеството — каза той. — Ханк Полсън^[7], бивш главен изпълнителен директор на „Голдмън Сакс“, който също става министър на финансите. По негово време инвестиционната банка прави над три билиона долара, тоест три трилиона, според американската числова скала, печалба от секюритизации на ипотечи на бедни хора, наричани още *subprime* — преките виновници за кризата. Господин Полсън притиснал регулаторите да оставят банките да задлъжняват още повече, така че да поддържат спекулативния балон. Като награда, президентът Буш го назначава за министър на финансите и докато заема тези длъжности, се случва колапсът от 2008-а. Полсън иска от Конгреса седемстотин милиарда долара, за да спаси инвестиционните банки, предизвикали кризата, като по този начин

прехвърля проблема, създаден от него самия и сътрудниците му, на данъкоплатците. Спасява също и застрахователната компания *AIG* с държавни пари, но я принуждава да плати над шестдесет милиарда долара на „Голдмън Сакс“ и не ѝ позволява да осъди инвестиционните банки, включително „Голдмън Сакс“, за измама. — Прокурорът доби презрително изражение. — Истински артист е този Ханк Полсън.

Обърна се към масата на обвинението и даде знак за прожектиране на поредното изображение. Този път екранът се изпълни от емблемите на различни банкови институции.

— Политическата отговорност за дерегулация на пазарите пада основно върху хората, които току-що видяхме — каза той. — Но всички те, макар и на политически пост, са действали по нечии заповеди. — Дел Понте посочи към символите на екрана. — Банките, разбира се. Ако политиците са корумпирани, то те са били подкупени от големите банки. Замесени в процеса на секюритизация на ипотехи са „Голдмън Сакс“, „Морган Стенли“, „Биър Стърнс“, „Лемън Брадърс“ и „Мерил Линч“, както и финансовите корпорации „Ситигруп“ и „Джей Пи Морган“. Всички те печелят билиони долари от този процес и разпределят из целия свят активи, за които знаят, че са токсични. „Голдмън сакс“ например съветва клиентите си да ги купуват, като същевременно залага, че ще се обезценят. Това доказва, че са знаели какво държат в ръцете си. Имат дори наглостта да създадат активи, при които колкото повече пари губят клиентите им, толкова повече печели банката.

По сигнал на прокурора към масата на обвинението, на екрана се появиха две електронни писма. В едното пишеше: *Boy, that Timberwolf was one shitty deal*^[8]. Другото, изпратено през следващия месец, гласеше: *The top priority is Timberwolf*^[9].

— Първото съобщение е вътрешен имейл между служители на „Голдмън Сакс“, който дава оценка за пакет, продаден от банката — *Timberwolf* като „кофти сделка“. Второто съобщение е изпратено до отдел „Продажби“ на „Голдмън Сакс“, който определя *Timberwolf* като приоритет. Тоест компанията нарежда на продавачите си да убеждават клиентите да закупят пакет, за който самата „Голдмън Сакс“ знае, че е „кофти сделка“!

В *Salone dei Cinquecento* отново се надигна шепот.

— Подобни ситуации са обичайни в дейността на инвестиционните банки. Благодарение на отмяната на закона „Глас-Стийгъл“, тези банкови институции се превръщат в гиганти. Можем да се запитаме: как са успели да убедят политиците? Аз ще ви кажа: като ги подкупили. Финансовият сектор разполага с три хиляди лобисти, тоест на всеки член от Конгреса се падат поне петима. Банките подпомагат политическите кампании с щедри дарения и в замяна на това искат дерегулация. Постигат я, като подкупват политиците, както и една друга институция.

По сигнал на прокурора изображението на екрана се смени, този път с логото на няколко университета. Разпознавах се тези на Харвард, Йейл, Колумбийския университет и други.

— Икономистите, които също можем да считаме за обвиняеми за престъпления срещу човечеството — каза той. — Финансовите институции и особено инвестиционните банки искат да приберат огромни печалби и да се разраснат до такава степен, че да бъдат защитени от фалит поради риск от заплахата за икономиката, прав ли съм? Какво правят те? Подкупват политиците, за да променят законите и да дерегулират пазарите. Но, за да стане възможно това, е необходимо да се създаде подходяща идеологическа среда. Кой би могъл да я създаде?

Карло дел Понте настоятелно размаха пръст към емблемите на университетите.

— Икономистите, разбира се! Именно те създават идеологията на дерегулацията и продават на избирателите и потребителите илюзията, че пазарите могат да се саморегулират и дерегулацията им ще отвори врати към несметни богатства. — Той прекъсна речта си и се усмихна. — И са прави, естествено. Деререгулацията позволява прекомерното забогатяване на... bankerите. — Гласът му отново стана сериозен. — Всъщност идеологията на дерегулацията е толкова ефикасна, че американските икономисти съумяват да я изнесат в Европа. Исландия например имала напълно стабилна икономика с бюджетен излишък и смехотворно нисък дълг. Но през 2001-ва ѝ хрумва лошата идея да повярва в приказките за дерегулацията и да промени законите си. Само за няколко години дерегулираните банки натрупват дългове шест пъти по-високи от годишния БВП на страната и икономиката изпада в колапс.

Прокурорът махна с ръка към масата на обвинението и сътрудниците му показаха нова снимка, този път на мъж с вратовръзка.

— Искане ми се да осъдя за престъпления срещу човечеството стотици икономисти, които ни пробутваха тази идеология, но ако трябва да избира един, ще се спра на ето този обвиняем. — Той се взря в мъжа с вратовръзката и сложи ръце на кръста си, сякаш ще спори с него. — Глен Хъбард, директор на *Columbia Business School* и председател на икономическия съвет на президента Джордж У. Буш. В това си качество той предприема серия от фискални ограничения, както и намаляване на данъците върху дивидентите от акции и премахването на данъка върху собствеността — промени, които облагодетелстват предимно богатите. През 2004-та професор Хъбард подписва много важен текст за ползата от дериватите и процеса на ипотечните секюритизации, като се обосновава с твърдението, че по този начин защитават банките и увеличават финансовата стабилност.

Тези думи накараха присъстващите в салона да се разсмеят.

— Професор Хъбард работи също и за групи, които намират юридически експерти, които да свидетелстват в защита на хора, обвинени в измама. Например двама банкери от „Биър Стърнс“ са съдени за измами в схемите със секюритизации. Отчаяни, те наемат една от тези експертни групи — *The Analysis Group*, която плаща сто хиляди долара на професор Хъбард, за да свидетелства в защита на банкерите. И те са оправдани. — Прокурорът посочи към лицето на екрана. — Професор Хъбард е пример за пороците на икономистите. Пропагандирайки идеологията за дерегулация и продавайки се на банкерите, мнозина от тях се превръщат в активни съучастници в това престъпление срещу човечеството и затова заслужават да седнат на подсъдимата скамейка!

Карло дел Понте се обърна към съдията.

— Ваша Светлост, на това дело би трябвало да бъдат споменати имената на още много хора и вероятно ще бъдат назовани на един следващ етап, но не мога да приключа, без да посоча главните виновници — мъжете, позволили всичко това да се случи с тяхно знание и в някои случаи, да не кажа всички, оставили се да бъдат водени от финансови интереси.

Прокурорът даде знак на хората си от масата на обвинението и екранът се изпълни с четири познати лица, предизвиквайки възбудени

викове и поток от светкавици на фотоапарати в *Salone dei Cinquecento*.

— Президентите Роналд Рейгън, Джордж Х. Буш, Бил Клинтън и Джордж У. Буш — обяви Карло дел Понте, като се опитваше да надвика бунтуващата се тълпа и бурята от щракащи фотоапарати. — Именно те подкрепиха целия процес на дерегулация. Президентът Труман държал на бюрото си табелка с надпис: *The buck stops here*, тоест *отговорността е моя*. Тези президенти са главните виновници и не можем да позволим да избягат от тази отговорност.

Вълнението в залата все още не беше утихнало и Карло дел Понте трябваше да направи кратка почивка, за да изчака да отmine. Накрая даде знак на хората си и на екрана се появи ново лице, което породило още по-голяма суматоха.

— Последният заподозрян за престъпления срещу човечеството и Втората Голяма депресия е този човек. — Той повиши глас, за да надвика шума. — Барак Хусейн Обама!

Вълнението в големия салон на Стария дворец беше огромно и съдия Аксел Сит бе принуден да се намеси, удряйки няколко пъти с чукчето по масата, за да въдвори ред.

— Тишина! — извика Сит. — Тишина! — Отново удар с чукчето. — Тишина или ще наредя незабавно да напуснете залата! Тишина!

Когато врявата стихна до шепот, съдията сметна, че са изпълнени минималните условия, за да може изслушването да продължи, и даде знак на прокурора.

— Благодаря, Ваша Светлост — каза Карло дел Понте, обръщайки се отново към лицето на екрана. — Президентът Барак Обама не носи отговорност за колапса от 2008-а, тъй като по онова време не е заемал сегашната си длъжност. Но носи за последвалата Втора Голяма депресия чрез действията и бездействията си. Той запазва наследника на Алън Грийнспан — Бен Бернанке, начело на Федералния резерв. Това е човекът, който позволява раздуването на балона с недвижими имоти, като не предприема необходимите действия, и по време на неговия пик дръзва да твърди, че няма никакъв балон. Господин Бернанке, заедно с Ханк Полсън, иска от Конгреса седемстотин милиарда долара, за да измъкне банките от кризата, която самите те са предизвикали, прехвърляйки по този начин грешките на частния сектор към държавната хазна. Като награда за тази блестяща инициатива, президентът Обама го оставя на поста му.

Салонът отново се оживи, но този път бързо утихна.

— И сякаш това не е достатъчно, президентът Обама избира за свой главен икономически съветник нашия приятел Лари Съмърс, заподозрян по това дело за престъпления срещу човечеството заради главната роля, която изиграва в приемането на закона за дерегулация на дериватите. След това президентът Обама назначава за финансов министър по време на кризата президента на Нюйоркската банка на Федералния резерв Тимъти Гайтнър — човек, помогнал на „Голдмън Сакс“ да спечели пари от ипотеките. Президентът Обама одобрява за президент на Федералния резерв господин Уилям Дъдли — главен икономист в „Голдмън Сакс“, един от авторите на прочутия текст, защитаващ дерегулацията на дериватите. Обама избира за председател на Комисията на пазара с фючърси господин Гари Генслер, бивш служител на „Голдмън Сакс“, който помага за отмяната на регулацията на пазара за деривати.

Прокурорът от Международния наказателен съд замълча за момент, за да успеят хората в залата да осмислят тези факти.

— Тоест Барак Обама назначава вълци да пазят агнетата — заключи той. — Той е избран с обещанието за промяна, но всъщност не прави нищо. Избира за регулатори на пазара същите хора, които са отменили ограниченията, и резултатите никак не са изненадващи. По време на мандата му никой не е съден, нито е започнато разследване за откриване на виновниците. Още по-лошо — президентът Обама не издава нито един закон, който да промени бонусната система на банките, която е причина за самоубийственото поведение на много от тях. Не предлага закон, който да възстанови разделението между обикновените и инвестиционните банки, предвидено в отменения закон „Глас-Стийгъл“. Не прави нищо за регулацията на пазара на деривати и други сложни финансови инструменти, които са преките виновници за кризата. Не задължава големите банки да се раздробят на по-малки единици, за да избегне съществуването на банки, за които се казва: „Прекалено големи, за да ги оставим да фалират“. Всъщност истината е, че по време на кризата банките дори стават по-големи заради сливанията. „Джей Пи Морган“ се разраства с покупка на „Биър Стърнс“; „Банк ъф Америка“ купува „Мерил Линч“, „Уелс Фарго“ достига космически размери с придобиването на „Ситигруп“. Тоест всички предпоставки, които са довели до колапса от 2008-а, остават

непроменени. Всички. — Направи театрален жест към снимката на екрана. — Президентът Обама, Ваша Светлост, заема почетно място в нашия списък с обвиняеми и затова е посочен в този процес.

След лек поклон Карло дел Понте се отправи към масата на обвинението и седна на мястото си. За един дълъг миг в залата се възцари пълна тишина; после публиката сякаш излезе от транс, в който бе изпаднала, изправи се на крака и бурно аплодира речта на прокурора.

Съдия Сит изчака аплодисментите да утихнат, покашля се и каза:

— Благодаря на прокурора за похвалните усилия. Преди да закрия предварителното изслушване и да включа към материалите по делото списъка с обвиняеми, бих искал да попитам главния прокурор на Международния наказателен съд госпожа Агнес Шално дали обвинението е приключило.

Юристката се изправи и стискайки лист хартия в ръката си, се обърна към съдията.

— Няма други обвинения, Ваша Светлост — потвърди тя. — Но преди около два часа установихме неочаквано раздвижване относно фактори, които биха могли да се вземат предвид в този процес. Ваша Светлост, мислите ли, че е подходящо да ги включим?

— Зависи — отвърна предпазливо той. — Те имат ли връзка с обектите на разследване на екипа ви?

— Да, Ваша Светлост. Разследването бе водено от мой сътрудник следовател, който, за жалост, не е тук, но резултатите ще бъдат представени от друг човек.

Съдия Сит я изгледа безизразно.

— Не виждам нищо нередно. Продължавайте.

Главният прокурор се обърна и се вгледа в лицата от публиката, които изпълваха *Salone dei Cinquecento*. Погледът ѝ спря върху един мъж, седнал в края на една от последните редици.

— Обвинението призовава Томаш Нороня.

[1] Джорджо Вазари (1511–1574) — известен италиански живописец, архитект и писател. — Б.пр. ↑

[2] Джироламо Мария Франческо Савонарола (1452–1498) — италиански свещеник от Доминиканския орден. — Б.пр. ↑

[3] Чарлз Хъмфри Кийтинг-младши — американски юрист, банкер и финансист, известен с банковия скандал в Щатите в средата на 80-те. Съден е за измами и шантаж. — Б.пр. ↑

[4] Фючърси — future (англ.) — Фючърът е сделка за покупка или продажба на фиксирано количество от определен актив при определен срок в бъдещето по цена, договорена в момента. — Б.пр. ↑

[5] Лоурънс Х. Съмърс — финансов министър на САЩ през последните година и половина от мандата на Бил Клинтън, финансов съветник на президента Обама и кандидат за президент на Федералния резерв през 2013-а. — Б.пр. ↑

[6] Робърт Едуард Рубин — американски банкер и икономист, член на борда на директорите на „Голдмън Сакс“, шеф на Националния икономически съвет към Белия дом между 1993-а и 1995-а, финансов министър между 1995-а и 1999-а, президент на „Ситигруп“ през 2007-а, като остава да работи в компанията като съветник до 2009-а. — Б.пр. ↑

[7] Хенри Мерит „Ханк“ Полсън — член на изпълнителния борд на Международния валутен фонд, 74-ти министър на финансите на САЩ и бивш изпълнителен директор на „Голдман Сакс“. — Б.пр. ↑

[8] Леле, Тимбърулф се оказа кофти сделка (англ.). — Б.пр. ↑

[9] Главният приоритет е Тимбърулф (англ.). — Б.пр. ↑

LX

Произнасянето на името възбуди любопитството на публиката в Залата на петстотинте на „Палацо Векио“. Вълнението в залата се засили и хората се въртяха във всички посоки, за да разберат кой е и къде е човекът, призован от главния прокурор на Международния наказателен съд. След няколко секунди забелязаха висок мъж с кестенява коса и зелени очи да върви по страничната пътека към подиума в залата.

Италианките засушукаха помежду си, като го гледаха с възхищение и се подсмиваха съучастнически.

— *Ma che uomo bello!*^[1] — прошепна една от тях.

— *Um vero Marco Antonio!*^[2] — подхвърли друга.

— *Bellissimo, bellissimo!*^[3]

Без да обръща внимание на неразбираемите коментари, които се чуваха около него, Томаш се качи на трибуната и застана до прокурор Агнес Шално.

— Ваша Светлост — започна тя, обръщайки се към съдията — позволявате ли да дам думата на професор Нороня?

Аксел Сит изглеждаше объркан.

— Простете, професор Шално, но първо бих искал да изясните кой е този господин и какво прави тук.

— Разбира се, Ваша Светлост — съгласи се главният прокурор, докосвайки Томаш над лакътя. — Професор Нороня е доктор на историческите науки, университетски преподавател, работил като консултант по много проекти в цял свят за различни институции, сред които фондация „Гулбенкян“ и Археологическия музей в Атина.

— Доктор в коя научна област, професор Шално? История на икономиката?

Главният прокурор погледна листчето, което държеше в ръката си.

— Древни езици, Ваша Светлост.

Съдия Сит повдигна лявата си вежда с намерението да възрази.

— Доколкото ми е известно, това е извън сферата на процеса — отбеляза той. — Не знам дали мога да приема тези показания.

— Уверена съм, че ще ги приемете, Ваша Светлост — отвърна убедено главният прокурор. — Можете и ако ми позволите дързостта, сте длъжен да го направите. — Тя отново надникна в листчето си. — Съгласно закона, определящ функциите на Международния наказателен съд, клауза седем, алинея три, обвинителят има свободата и пълното право да наема сътрудниците, които сметне за необходими, стига това да се вписва в отпускания бюджет. Желаете ли да припомня оригиналния текст?

— Благодаря, няма нужда — отвърна съдията. — Значи, професор Нороня е ваш сътрудник?

— Да, считано от този момент, Ваша Светлост.

Съдията си пое дълбоко дъх, въздържайки се от възражение.

— В такъв случай може да продължите.

Главният прокурор се взря в новия си колега, давайки му знак, че има думата. Томаш срещна погледа ѝ, после погледна към съдията и преглътна сухо.

Бе настъпил моментът да покаже кой е.

[1] Хубав мъж! (ит.). — Б.пр. ↑

[2] Същински Марк Антоний! (ит.). — Б.пр. ↑

[3] Красавец! (ит.). — Б.пр. ↑

LXI

Кафето, което му сервираха на терасата в кафенето на гарата, не ставаше за пиене, но Балам знаеше, че няма избор. Примирен, той отпи една глътка, от която направо му се догади. Всъщност онова, което го тормозеше, не беше лошото кафе. Вече шест часа бе на пост заедно с хората си, дебнейки пристигащите влакове на „Санта Мария Новела“, а от мишените нямаше и следа. Започваше да се съмнява, че пътуват с влак, но бе принуден да остане там, защото му бе наредено да наблюдава гарата до десет часа вечерта.

— Ега ти тъпотията... — промърмори той, поглеждайки за кой ли път часовника. — Това няма край.

В този момент мобилният му иззвъня. Извади малкия телефон от джоба на панталоните си и погледна дисплея. Търсеше го един от неговите събратя.

— Какво става, Гаап? — директно изстреля в слушалката той, очевидно недоволен. — Зает съм и сега нямам нерви да се занимавам с теб. Случило ли се е нещо?

— И още как! — отвърна припряно гласът от другата страна на линията. — Трябва да дойдеш.

— Къде?

— В „Палацо Векио“. Веднага!

Балам въздъхна.

— И на мен ми се иска — отвърна с шумна въздишка той. — Но шефът ме прати да вися на „Санта Мария Новела“, за да...

— Онзи тип е тук.

— Кой, шефът ли?

— Нороня, идиот такъв! — бързо изговори Гаап. — Нороня е тук, в „Палацо Векио“!

Тези думи подействаха на Балам като удар в стомаха; бе толкова изненадан, че в продължение на няколко секунди се чуди дали е чул добре.

— Какво?

— Каквото ти казвам. Идвай веднага!

Шефът по сигурността, седнал в кафенето на гарата, остана за миг зашеметен, без да знае какво да мисли и как да постъпи. Последната информация бе рикоширала в ума му като незаглъхващо ехо. Единият му крак бе готов да тръгне, а другият бе стъпил здраво на мястото си; приличаше на марионетка, която всеки момент ще се разпадне.

— Но... как е възможно? — Балам разтърси глава, опитвайки се да подреди мислите си. — Слушай, къде е той? На входа? Сред публиката? До теб?

— В момента стои до прокуратурата — отвърна Гаап. — Ще започне да дава показания и един бог знае какво ще каже. Това е катастрофа, Балам! Катастрофа!

— Ще дава показания?!

— Тъкмо започва и реших, че трябва да те предупредя — отвърна той. — Шефът жив ще те одере, чуваш ли? Трябва да дойдеш възможно най-бързо! Трябва да го хванем, като излиза.

Все още смаян, но съзнавайки, че трябва да действа бързо и да разреши проблема, ако не иска да бъде убит като Декарабия, Балам затвори и извади уоки-токите от джоба си. Доближи го до устните си и натисна трите бутона едновременно.

— „Орел“ до „Кондор“ 1, 2 и 3 — повика ги той. — Операцията е приключена. Гълъбчето е в „Палацо Векио“. Среца след една минута във фойайето на гарата. *Over*^[1].

Нямаше време за губене.

[1] Край! (англ.). — Б.пр. ↑

LXII

На Томаш му се искаше да говори на публиката — стар навик на професора, запален по големите аудитории, но имаше усещането, че за да имат ефект, думите му не трябва да бъдат насочени към зрителите, които изпълваха големия салон на „Палацо Векио“, а към съдията. Оправи сакото си, осъзнавайки, че изглежда доста неугледно след многобройните изнурителни пътувания, които бе предприел през последните четиридесет и осем часа, и се покашля.

— Казвам се Томаш Нороня и съм професор по история в Лисабон — представи се той. — Имам приятел от детството на име Филипе Мадурейра, който, както току-що разбрах, е бил нает от почитаемия главен прокурор на Международния наказателен съд като член на екипа, разследващ престъпленията срещу човечеството, свързани с кризата. Докато е работил по случая, моят приятел Филипе се натъкнал на двама френски специалисти, които преди няколко години били назначени от предишния председател на Европейската комисия да разследват подозрения за изтичане на информация от самата комисия. Те били наети тайно, за да не разберат хората, изнесли тази информация, и били упълномощени да следят цялата изходяща комуникация на служителите в сградата, включително имейли и телефонни разговори. Тъй като предишният председател на Европейската комисия беше португалец, голяма част от работата на двамата специалисти била съсредоточена в португалските офиси, където подозренията за изтичане на информация били най-големи, макар че другите отдели в сградата също са били подслушвани.

Притеснен от онова, което чуваше, съдия Сит се размърда на мястото си.

— Това подслушване било ли е разрешено от съдия?

Томаш отвори уста, за да отговори, но главният прокурор го изпревари.

— Да, Ваша Светлост — бързо отвърна тя, размахвайки някакъв документ. — Това е съдебната заповед, подписана от съдия Йозен.

— Мога ли да я видя?

— Разбира се, Ваша Светлост.

Професор Шално се приближи до катедрата на съдията и му подаде документа. Аксел Сит сложи очилата си и го прочете внимателно, преди да ѝ го върне.

— Всичко изглежда наред — отбеляза той, като свали очилата си. Погледна към Томаш. — Продължете, професор Нороня.

— Подслушването на офисите в централата на Европейската комисия в Брюксел продължило няколко години и приключило едва когато двамата специалисти най-сетне открили виновника за изтичането на информация — каза историкът, подновявайки своя разказ. — Събраният материал бил занесен в лабораторията на французите, за да бъде подготвен за процеса срещу служителя, виновен за изтичането на информация. По това време кризата, предизвикана от фалита на „Лемън Брадърс“, достигнала Европа чрез проблема с държавните дългове. Докато преглеждали записите, двамата техници забелязали, че някои от прихванатите разговори били свързани с изясняването на отговорностите за случващото се тогава.

— Въпросното изясняване вече бе направено от прокурор Дел Понте — отбеляза съдия Сит. — Това, което разказвате, не ми се струва съществено.

— Опасявам се, че не е точно така, Ваша Светлост — възрази Томаш, махвайки с ръка към Карло дел Понте. — Господин прокурорът говори за ролята на обвиняемите, свързани с колапса, причинен от балона на недвижими имоти и от американските банки през 2008-а. Кризата, както Ваша Светлост добре знае, порази не само Америка. Европа също бе силно засегната, като се започне от Изтока, прибалтийските страни и Исландия и се стигне накрая до еврозоната. Въпреки огромната вина, която носят господата Обама, Буш, Грийнспан, Съмърс и компания, те не са отговорни за европейските проблеми. Кризата в Европа води началото си от самата Европа.

— Простете — възрази съдията, — но всички знаят, че именно колапсът в Щатите през 2008-а предизвика европейската криза.

Въпреки настойчивостта на Аксел Сит, Томаш не отстъпи от позицията си.

— Колапсът от 2008-а година, Ваша Светлост, просто ускори една криза, която вече се зараждаше в Европа заради прехвърлянето на

производството към Азия, лошата структура на еврото и некомпетентното управление в някои страни. Ако „Лемън Брадърс“ не бяха фалирали, щеше да се намери нещо друго, което да отключи европейската криза. Признавам, че ако не беше американската криза, държавната дългова криза в Европа щеше да се прояви по-късно, но няма съмнение, че тя бе неизбежна, тъй като еврозоната бе разтърсвана от структурен дисбаланс и поради прехвърлянето на производството на стоки от Западна Европа към Азия. Колапсът от 2008-а ускори рухването на картонената кула на еврото и западната икономика.

Съдията нетърпеливо махна с ръка.

— Добре, добре — отстъпи той. Не му се искаше да се впуска в дискусии. — Продължете.

Историкът трябваше да се съсредоточи, за да подхване отново историята.

— И така, френските техници се свързали с един от заподозрените, за да го уведомят за събраните материали. Но както изглежда, срещата не минала добре, двамата се почувствали заплашени и се покрили.

— Заплашени ли? — учуди се съдията. — Но от кого?

— Очевидно човекът, на когото се обадили, имал нещо общо с незаконната дейност, за която става дума в записите, ако ме разбирате.

— Кой е бил този човек?

— За съжаление, не мога да ви кажа, Ваша Светлост. От документите, които ми бяха връчени от моя приятел Филипе Мадурейра, знам само, че двамата французи по някакъв начин научили, че Филипе работи за главния прокурор на Международния наказателен съд, за да разследва кризата, и в отчаянието си се свързали с него. Връчили му едно дивиди, след което изчезнали. Седмица по-късно телата им били открити в апартамент в Ница.

Съдията се ококори.

— Намеквате, че са били... убити?

— Измъчвани и убити, да. Това се казва в доклада от аутопсията.

Прокурор Шално потвърди думите му с кимване и показа един документ.

— Докладът е тук, Ваша Светлост. Ще го прибавя към останалите документи.

— Много добре — отвърна Аксел Сит, без да отделя поглед от Томаш. — И какво е направил вашият приятел?

— Малко след смъртта на двамата французи започнали да преследват Филипе, като дори блокирали банковите му сметки. Осъзнавайки, че въпросното дивиди засяга интересите на важни хора, той прекратил контактите си с приятели и познати. — Томаш посочи главния прокурор на Международния наказателен съд. — Дори с професор Шално. Просто не знаел на кого може да се довери. Въпреки че останал без пари, намерил начин да отиде в Португалия — родната му страна, и да се свърже с единствените двама души, на които вярвал — испански агент от Интерпол и мен.

— Къде е господин Мадурейра сега?

— За жалост, бе ранен. Един мъж го простреля в Лисабон.

Съдия Сит зяпна и го погледна невярващо.

— Още едно убийство? — смая се той, почти скандализиран. — Всичко това все повече ми заприличва на холивудски сценарий! Сигурен ли сте в думите си?

— Той загуби съзнание в ръцете ми — потвърди Томаш. — Официалното становище на португалската полиция е, че Филипе е загинал. Но вчера получих имейл от него, в който казва, че е избягал и се намира в болница.

Недоволен, Аксел Сит завъртя очи.

— Всичко това е прекалено объркано за моя вкус. В крайна сметка загинал ли е, или не? — Той замълча в очакване на отговор на въпроса си, но тъй като такъв не последва, продължи. — Ами дивидито? Къде е? У вас ли е?

— Не. Филипе не ми го даде.

Съдията почервения от гняв и се обърна към главната прокурорка на Международния наказателен съд.

— Професор Шално, тази история ми се струва съмнителна. Сътрудникът ви се появява тук с някакви приказки за каубои, очевидно без никакви документи, които да ги оправдаят и без въпросния диск, уж с компрометиращи записи! Дори по-лошо! Идва тук, за да разкаже историята на един мъртвец, който му пращал имейли от отвъдното. Вие подигравате ли ми се? Този процес е прекалено важен, за да си губим времето с шеги!

— Ваша Светлост, ние просто излагаме фактите такива, каквито са ни известни — отвърна смутено професор Шално. — Знам, че всичко това изглежда съмнително, но след като събитията са се стекли по такъв необикновен начин, какво можем да направим?

Съдията не изглеждаше убеден. Хвърли гневен поглед към Томаш, сякаш му даваше последен шанс.

— Къде е дискът?

— Не е у мен, вече ви казах.

За един дълъг миг Аксел Сит се взря в него със замислено изражение. Очевидно бе, че преценяваше фактите, обмисляйки решението си.

— Покажете ми това дивиди и ще ви изслушам — заяви той. — Без него нямате работа тук. — Той хвана чукчето и се подготви да удари по масата. — Щом е така, позволете ми да сложа край на...

— Ще ви го представя утре.

Думите на Томаш прекъснаха съдията насред изречението. Ръката на съдия Сит с чукчето увисна във въздуха и той отново погледна към историка.

— В крайна сметка у вас ли е този диск, или не?

— В момента не, но утре ще го имам.

Съдията доби заинтригувано изражение.

— Защо утре, а не сега?

— Филипе ми остави инструкции как да намеря мястото, където е скрил диска, но още не съм ходил там.

— Какви инструкции?

— Ще видим утре.

Сит му хвърли гневен поглед, като едва се сдържаше.

— Професор Нороня, съветвам ви да уважавате този съд! — предупреди го той със заплашителен тон. — Ако обичате, обяснете ми какво са ви подсказали, за да мога да преценя ситуацията.

Примирен, португалецът отпусна рамене.

— Една криптограма, която успях да разгадая — обясни той. — Може ли да се приближа?

— До мен ли? Ами... добре.

Историкът извади тефтера си от куфара и отиде до катедрата на съдията.

— Не мога да прочета криптограмата пред всички, да не би някой от присъстващите да я дешифрира и да отиде на мястото преди нас — обясни Томаш, поставяйки бележника на катедрата. — Тайната на местоположението на диска се крие в тази фраза, Ваша Светлост.

GO TO satan + & SEARCH OVER SATAN'S TOMB.

Аксел Сит доби израза на човек, накаран да прочете на глас йероглифите на Розетския камък.

— Какво, по дяволите, е това?

— Обозначение на местонахождението на диска. Бих искал да ви помоля да ми дадете остатъка от следобед, за да разгадая смисъла на посланието. Предлагам съдът да се свика пак утре, когато мисля, че ще съм в състояние да предоставя въпросния материал.

Съдията се поколеба.

— Не знам дали е редно — отвърна той с явна неохота. — Освен това утре следобед имам важно заседание в Рим и...

— Ваша Светлост, уставът на този съд предвижда продължаване на предварителното изслушване с двадесет и четири часа по молба на обвинението — напомни главният прокурор, разгръщайки споменатия устав. — Това е според клауза 14, алинея...

— Знам, знам — прекъсна я Сит. Той въздъхна нетърпеливо и отново хвана чукчето. — Добре, сега прекъсваме изслушването. Ще продължим утре в девет сутринта в същата тази зала. Обаче ви предупреждавам, че ако дискът не се появи, няма да се зачита за доказателство по делото. Обвинението имаше възможност да събере всички необходими материали и вече е време да приключим тази фаза на разследването и да пристъпим към процеса. Закривам заседанието.

Той удари по масата с чукчето.

Първото, което Томаш осъзна, бе, че заради часовата разлика началото на утрешното заседание на съда съвпаднаше с момента, когато може би щяха да изгонят майка му от дома. Тази мисъл прониза сърцето му и сломи духа му. Времето изтичаше и той трябваше да разреши ситуацията в Италия възможно най-скоро, за да може най-сетне да се погрижи за майка си.

Потънал в тези мрачни мисли, историкът се обърна и се приготви да напусне залата, но вниманието му бе привлечено от странното движение на неколцина подозрителни мъже, които го наблюдаваха. Той се вгледа в тях и осъзна, че мъжете заемат стратегически места в Залата на петстотинте, подготвяйки се да го пресрещнат на изхода. В този миг си даде сметка, че предвид сериозните интереси, които това дело засяга, хората от записите на диска, който той публично бе обещал да предостави на следващия ден, не биха се спрели пред нищо, дори пред скандала да го убият пред очите на тълпата и журналистите. Човекът, който заплашваше да разруши всичко, на всяка цена трябваше да бъде спрян. Този човек беше самият той.

Трябваше да се бори за живота си.

LXIII

Мъжете, заели позиция сред тълпата, която напускаше залата, наблюдаваха пътя към изхода и Томаш се поколеба. Как да постъпи? Да помоли главния прокурор за помощ? Изкушението беше голямо, но той разбра, че това няма да помогне, ако онези типове наистина искат да го убият. Единственият му шанс бе сам да се измъкне от този капан.

Усещайки как обръчът се затяга, той се огледа наоколо и съзря една врата, която все още никой не пазеше. Струваше му се очевидно, че подозрителните мъже, които се приближаваха към него, бяха пристигнали току-що и импровизираха. Със сигурност не бяха забелязали вратата, а още по-малко факта, че тя водеше към друго крило на „Палацо Векио“.

Без да губи повече време, той се отправи натам и хлътна вътре. Даде си сметка, че изчезването му бе създало внезапна суматоха. Чуваше се блъскане и недоволни възгласи, затова предполагаше, че мъжете си преправяха път през тълпата, за да стигнат до вратата и да го подгонят.

Ускори крачка и бързият ход се превърна в бяг из вътрешните коридори на „Палацо Векио“ пред изненаданите погледи на няколко общински чиновници, с които се размина. Чу забързани стъпки зад себе си и разбра, че преследвачите му също тичаха.

— *Stop!* — извика глас, идващ някъде зад него. — *Stop!*

Да спре беше последното нещо, което историкът възнамеряваше да направи. Стигна до онази част от двореца, смятана за покоите на Лъв Х, съзря стълбище и хукна нагоре, взимайки по две-три стъпала наведнъж. Бедрата го боляха от физическото усилие, задъхваше се и сърцето му биеше до пръсване, погледът му шареше във всички посоки в отчаяно търсене на възможности и нов път за бягство. Как би могъл да се измъкне от клопката?

Излезе пред вътрешния балкон на залата и се шумугна в една странична врата. Озова се в тесен коридор с вито стълбище, но разбра, че този път ще го изведе до задънена улица някъде на покрива, и

предпочете да остане, където беше. Изчака няколко секунди, докато преследвачите излязоха над залата и съзнавайки, че скоро ще открият скривалището му, внимателно се промъкна покрай балкона и хукна по обратния път.

— *Stop!*

Надяваше се да не го забележат, но нямаше късмет. Преследвачите му го съзряха и се затичаха след него. Бърз като заек, Томаш слезе до Залата на петстотинте и тичешком мина през нея, за да избяга през главния вход, където тълпата още не се беше разотишла. Слезе по стълбите, като се блъскаше в хората, и стигна до фойето, надявайки се да излезе на „Пиаца дела Синьория“ и така да се измъкне от засадата, но видя, че пътят му е препречен от още мъже и обграден в преддверието близо до лъвските статуи, без други възможности за бягство, той се шумгна през една врата и се озова в малка зала. Дали отново бе в капан?

Изпаднал в паника, историкът се огледа наоколо и съзря таен изход, тесен и тъмен. Вмъкна се вътре, но там бе толкова тясно, че двете му рамена докосваха стените. Продължи напред, тъй като нямаше друга възможност. Коридорът го изведе на малка площадка с тясно спираловидно стълбище, което водеше към друг коридор и друга вита стълба. Той продължи, опирайки се в стените; задъхан и отчаян, вече нямаше представа къде се намира, но се изкачваше, докато не излезе в друга зала с врата. Стъпките на преследвачите му се чуваха наблизко. Бутна вратата и се натъкна на тъмна стая, чиито стени бяха покрити с картини с митологични сюжети.

Беше в капан.

Томаш не видя изход и все по-ясно чувайки стъпките на непознатите мъже, разбра, че беше въпрос на секунди да го хванат. Какво да прави? Имаше нужда от помощ и в този миг се сети за Раquel. Къде ли се беше дянала? Испанката беше полицай, нали така? Тогава какво чакаше, за да се намеси? Е, типично за тази професия. Полицията никога не е там, когато ти трябва! Агентката от Интерпол си бе намерила място сред публиката, за да слуша предварителното заседание по делото на Международния наказателен съд, и историкът не я видя повече. Дали бе забелязала подозрителните мъже? Въпросът се загнезди в съзнанието на Томаш, докато изчакваше неизбежната развръзка в стаичката, изгубена нейде в недрата на „Палацо Векио“.

Дали преследвачите му, които всеки миг щяха да го заловят, вече не се бяха добрали до агентката от Интерпол? Тази вероятност го разтревожи. Затова ли не я видя никъде? Дали беше в ръцете им? Ами ако...

— Тук!

Усети как една ръка, появила се от нищото, го сграбчи и го дръпна към някаква дупка, зейнала на мястото на втората картина вдясно. Картината се отвори като врата и разкри мрачно и тясно пространство. Преди да успее да огледа отвора, през който бе изтеглен, Томаш видя как картината затваря прохода и светлината угасна. Остана на тъмно на някакво странно място, обзет от усещането, че се е пренесъл в четвъртото измерение — изгубена бездна сред алтернативни реалности.

— Какво става? — попита уплашено той, объркан от начина, по който се озова на това фантасмагорично място. — Кой е там?

— Шшшт! — прошепна женски глас в мрака.

Беше Ракол.

— Ракол, ти ли си?

— Тихо, казах!

Историкът я послуша и затвореното пространство зад стената потъна в тишина. От другата страна се чуваше разнопосочно ехо от стъпки и гласове. Задържайки дишането си, двамата разбраха, че преследвачите бяха стигнали до стаичката с митологичните картини и бяха объркани от изчезването на жертвата си. След няколко мъчителни секунди шумовете заглъхнаха и облекчени, двамата бегълци възстановиха дишането си.

— Какво е това? — прошепна Томаш, като едва се осмели да използва гласа си. — Къде сме?

— В таен проход — отвърна Ракол. — Хайде. Внимавай със стъпалата...

Лъхна го леко въздушно течение, сигурно доказателство, че оттук можеше да се излезе навън, и усети как ръката на Ракол го хваща за лакътя и го тегли надясно. Опасявайки се от онова, което се криеше в мрака, Томаш опипа пода с крак, докато не се блъсна в нещо — първото стъпало за нагоре. Двамата изкачиха четири стъпала, като се опираха на стените и пристъпваха внимателно, докато не се натъкнаха на невидима врата, която им пречеше да продължат.

— Таен проход, а? — усмихна се Томаш. — Как, по дяволите, го откри?

— Информирах се, естествено! — отвърна испанката с нервен смях. — Изглежда, че този таен проход е бил построен през Средновековието от член на фамилията Медичи, за да се крие в двореца. — Тя отново се засмя. — Отлична идея, а? Дойде ни като по поръчка.

— Така е — съгласи се той. — Липсват само факли да осветяват пътя ни.

Минаха през вратата и пристъпиха в тясно помещение с формата на куб. Подът бе покрит с изтъркани мраморни квадратни плочи. Виждаше се карарско бяло, сиенско червено и флорентинско зелено. Пространството бе осветено от малък отвор без стъкла, с решетка от старо желязо, от който се виждаха покривите на градските къщи. В стените на тайната стая имаше високи дървени врати — по три на всяка, общо дванадесет. Историкът отвори една от тях и съзря медни предмети и стъклени кани, подредени върху лавици.

— Алхимически кабинет.

След като провери третата врата, намери дебело въже, като онези, които използваша моряците. Томаш го взе и провери здравината му. Доволен от теста, той се приближи до прозореца и надникна долу. От земята ги делиха два етажа. Без да се колебае, завърза въжето за желязната решетка на прозореца.

— Какво правиш? — попита Раquel, обезпокоена от действията на португалеца. — *Eres loco?*^[1]

Историкът дръпна два пъти силно възела, за да изпита здравината му. Уверявайки се, че въжето е добре завързано, той хвърли другия край долу и се обърна към спътницата си.

— Вие от Интерпол имате изпити за физическа издръжливост, нали? — попита той с предизвикателен тон. — Сигурен съм, че ще успееш да се спуснеш отгук.

Без да чака отговор, той се качи на прозореца и хващайки здраво въжето, мина от външната страна на сградата и започна да се спуска по стените на „Палацо Векио“. Погледна нагоре и видя испанката да повтаря движенията му. Спускането бе сравнително бързо. Ръцете му бяха сграбчили въжето, краката му се опираха във фасадата, сякаш

вървеше назад, докато не усети, че е близо до земята и, пускайки въжето, скочи на улицата.

Няколко секунди по-късно спътницата му повтори процедурата и се озова до него на „Виа дела Нина“.

— Уф! — въздъхна Раquel с облекчение, замаяна от чистия въздух. — Този път наистина се измъкнахме!

[1] Да не си луд? (исп.). — Б.пр. ↑

LXIV

Траторията срещу гара „Санта Мария Новела“ се бе превърнала в убежище на Томаш и Ракел. Те обмислиха варианта да се настанят в хотел или пансион, но фактът, че трябваше да покажат документ за самоличност, ги разубеди. Не се съмняваха, че мъжете, които ги преследват, претърсват всички места в града, където биха могли да прекарат нощта.

Когато пристигнаха в ресторанта от „Палацо Векио“, те седнаха на същата маса от сутринта и си поръчаха храна. Когато сервитьорът със засукания мустак се отдалечи с поръчките, историкът отвори тефтера си на масата и двамата започнаха да изучават криптограмата, която трябваше да разгадаят преди началото на предварителното изслушване следващата сутрин.

GO TO satan + & SEARCH OVER SATAN'S TOMB

— Отиди в сатаната плюс и потърси върху гробницата на Сатаната — прочете Ракел. Вдигна очи към португалеца. — Слушай, нали беше дешифрирал тази главоблъсканица още в Мадрид? Тогава останах с впечатление, че...

— В апартамента на приятелката ти открих, че Филипе е скрил диска тук, във Флоренция — обясни Томаш. — Новината по телевизията за предварителното изслушване по делото на Международния наказателен съд и престоят на Филипе в Италия ме наведоха на тази следа. — Той посочи към шарадата. — А сега криптограмата ще ни насочи към точното място на скривалището.

Агентката на Интерпол отново се взря във фразата, този път толкова настойчиво, сякаш вярваше, че може да извлече с поглед тайната, скрита в странните думи.

— Нищо не се разбира! — оплака се накрая тя, ядосана. — Йероглифи!

Съсредоточен в шарадата, Томаш замислено потърка брадичката си.

— Забеляза ли, че в тази криптограма има нещо странно?

— Нещо странно? — повтори иронично Раquel. — *Соño!* Всичко е странно. Всичко.

— Да, но... видя ли, че сред фразата, цялата с главни букви има една дума с малки? — Той показва думата. — Първото *satan* следвано от знак за събиране. Написано е с малки букви, виждаш ли?

Погледът на испанката се взря в думата и знака „плюс“.

— Да, и какво? Какво му е особеното на това?

— За какъв дявол Филипе ще изписва тази дума по-различно от останалите? Защо тя е с малки букви, а останалите с главни? — Той посочи прилепения до думата „+“. — И защо е знакът за събиране? С какво иска да събере *satan*?

Раquel отново прочете тихо фразата, сякаш говореше на себе си.

— Отиди в сатаната плюс и... — Тя замълча за миг и се взря в Томаш. — Отиди в сатаната плюс! — повтори тя, този път настойчиво. — Трябва да отидем при сатаната плюс!

Историкът се разсмя.

— Да, но къде е това място? Къде се намира сатаната плюс? В ада?

Агентката от Интерпол не обърна внимание на шегата, озърна се наоколо и въодушевено вдигна ръка да повика сервитьора.

— Извинете, може ли да ви попитам нещо?

Сервитьорът любезно се приближи.

— *Si, signora. Cosa vuole sapere?*^[1]

— Имали тук, във Флоренция, място, наречено... ъ... сатаната плюс?

Италианецът се ококори, мислейки, че не е чул добре.

— Сатаната какво?

— Сатаната плюс.

Мъжът отстъпи назад, сякаш се опасяваше, че клиентката ще се преобрази в демон и ще го нападне с огън и сяра.

— *Scusi*^[2], *signora*, но не знам много за Сатаната, за щастие. Знаете ли, аз съм отдаден на вярата католик и... всъщност тези практики на демо...

Ракел разбра, че така няма да стане. Махна с ръка, отпращайки сервитьора.

— Добре, добре — каза припряно тя. — Разбрах...

Италианецът се отдалечи, хвърляйки уплашени погледи към масата с иберийските клиенти, и вероятно се питаше дали предшествениците му са били с всичкия си, когато са отишли в Иберия в опит да цивилизоват такива безумци.

Ракел се бе разсеяла за миг покрай разговора с италианеца и не забеляза блясъка в очите на Томаш, втрепенен в „сатаната плюс“ в криптограмата. Историкът започна да драска букви в тефтера, като последователно променяше местата им, докато накрая стигна до комбинация, от която остана доволен.

— Разгадах го! — внезапно възкликна той с триумфален тон. — Разгадах го!

— Какво? Какво е?

— Знам защо думата е с малки букви! Това е анаграма!

Погледът на Ракел се местеше нагоре и надолу, между лицето на събеседника ѝ и загадката в бележника.

— Анаграма ли? Какво искаш да кажеш?

Томаш посочи към *satan* +, надраскано на листа.

— Филипе е написал анаграмата с малки букви, за да отбележи, че дешифрирането ѝ се подчинява на други правила, различни от тези за останалата част от криптограмата. И тъй като това е анаграма, трябва да подредим буквите на *satan* по такъв начин, че да образуват друга дума. Разбираш ли? Анаграма! Веднъж направихме този номер в гимназията.

— Така ли? — учуди се тя. — Съществува ли дума със същите букви като *satan*?

Португалецът посочи към комбинациите от букви, които бе подредил преди минута в тефтера.

— *Santa* — каза той. — Думата *santa* се пише със същите букви като *satan*, но в различен ред. *Santa* е анаграма на *satan*. Достатъчно е да махнеш п от края на думата и да го поставиш в средата.

— *Santa*? — повтори агентката от Интерпол, като отново се концентрира в пълната фраза от криптограмата. — Отиди в *санта плюс* и потърси върху гробницата на *санта*?

— Анаграмата се отнася само до *satan*, написано с малки букви, а вторият *satan* си остава *satan*.

— Отиди в санта плюс и потърси върху гробницата на Сатаната — поправи се Ракел. — Какво, по дяволите, означава това? Какво е санта плюс?

Историкът се засмя.

— Не е плюс — отбеляза той, посочвайки към „+“. — Тук не става дума за знака за събиране, а за кръст, разбираш ли? Тоест посланието гласи „Отиди при Светия кръст“. — Взе химикалката и отново изписа криптограмата, този път с разгаданата анаграма.

GO TO Santa cross & SEARCH OVER SATAN'S TOMB

— Хммм... — промърмори Ракел, хапейки долната си устна. — Започва да придобива смисъл.

Този път Томаш вдигна ръка, за да извика сервитьора. Мъжът се приближи с плахи стъпки, чудейки се какво още да очаква от тези клиенти.

— *Signore?*

— Кажете ни, има ли тук място на име Светия кръст?

Като чу тези думи, очите на италианеца засияха.

— О, това е базиликата! Да, ходя там всяка неделя! — сподели той. — *La Basilica di Santa Croce!*^[3] Много известна и красива! — Удари звучна целувка на върха на пръстите си. — *Madonna, che bela!* Творба на изкуството без аналог!

С погледа на човек, който започваше да навързва нещата, историкът махна с ръка към улицата.

— Тази базилика... не е ли тук, в центъра на града?

Сервитьорът кимна утвърдително.

— *Si, signore.*

— Там са погребани много италиански знаменитости, нали? Микеланджело, Галилей...

Италианецът разпери ръце.

— *Davvero, signore!* Базиликата е *tempio dell'Itale glorie!*^[4] Там най-великите спят своя вечен сън! Славните синове на Флоренция и на Италия!

Томаш и Раquel се спогледаха съчастнически.

Разгадана, криптограмата на Филипе наистина се бе превърнала в карта.

[1] Да, госпожо. Какво искате да знаете? (ит.). — Б.пр. ↑

[2] Извинете (ит.). — Б.пр. ↑

[3] Базиликата „Санта Кроче“ (на Светия кръст) — храм, построен в готически стил, осветен през 1442 г., за който се твърди, че е основан от Свети Франциск от Асизи. Една от главните забележителности на Флоренция. — Б.пр. ↑

[4] Прав сте, господине! Храм на италианската слава! (ит.). — Б.пр. ↑

LXV

Снежнбялата фасада на Базиликата, с три големи порти от масивно дърво, с резбовани правоъгълници и голямата Давидова звезда в горната част, сякаш ги гледаше изпод вежди, почти надменно. Двамата пресякоха спокойната в късния следобед „Пиаца дела Кроче“ и изкачиха стълбите до входа. На влизане през централната, най-голяма порта срещнаха един францискански монах.

— Извинете — заговори го Томаш, — питам се дали може да ми дадете професионален съвет?

— Разбира се! — отвърна монахът, готов да помогне. — Да не би да сте от екипа реставратори от Пиза? — Той се обърна и погледна към вътрешността на базиликата. — Фреските на Джото са в дъното при параклиса.

— Не, не е това — каза смутено Томаш. — Ние сме... туристи. Казаха ни, че тук има прочути гробници, например на Микеланджело и Галилей, които...

Очите на монаха засияха.

— А, гробниците! — каза той, разбирайки, че се е заблудил относно посетителите. — Простете, помислих, че сте от екипа, който... е, няма значение. — Монахът отново се обърна и посочи към помещенията. — Намират се покрай двете стени на базиликата. — Заговори тихо, сякаш им доверяваше някаква тайна. — Тази на Микеланджело е великолепна, с орнаменти от Вазари, не я пропускайте. — Той събра пръстите си в типичния италиански жест. — *Bellisimo!*

— Тленните им останки наистина ли са тук?

Францисканецът доби скандализирано изражение, сякаш подобен въпрос беше недопустим.

— Разбира се! — Той се поколеба. — Освен тези на Маркони, Ферми и Данте Алигиери, нали? Те имат гробници тук, но се опасявам, че тленните им останки не са в базиликата.

Ракел се ококори.

— Тук има гробници на Маркони, Ферми и Данте?

— *Madonna!* Нима не знаете? Ненапразно казват, че базиликата „Санта Кроче“ е основана от самия свети Франциск — нека Бог го запази от дясната си страна за вечни времена, *dell'Itale glorie!* — Монахът махна с ръка, приканвайки ги да влязат. — *Prego*, убедете се сами!

Двамата посетители благодариха и най-сетне влязоха в базиликата. Историкът попиваше всичко с поглед, схващайки почти веднага характеристиките на храма. Интериорът на „Санта Кроче“ бе белязан от типичната за францисканците умереност. Бе построена във формата на египетски кръст, като корабите бяха разделени от арки, носени от осмоъгълни колони. През прозорците и високите витражи се спускаха снопове светлина, които падаха върху част от каменните плочи, оставяйки другата половина от пода в сянка, сякаш се надпреварваха с бледожълтото изкуствено осветление на лампите, повесени от тавана. Във въздуха се усещаше лек аромат на восък, макар че никъде не се виждаха свещи.

След като се огледаха наоколо, Томаш и Раquel се отправиха към лявата част и зад колоните съзряха мраморни конструкции, украсени с малки статуи и стенописи между тях.

— Какво е това? — попита испанката. — Параклиси?

Съзерцавайки с възторг конструкциите, Томаш поклати глава.

— Гробници.

Приближиха се до втората гробница отляво надясно и под урната прочетоха надпис с латински букви, който гласеше *Galilaeus Galileus*.

— Гробницата на Галилей?

Без да каже и дума, Томаш само кимна. В следващите минути те обходиха двете зали на базиликата, разглеждайки имената върху гробниците. Историкът тихо ги прочиташе, а агентката от Интерпол си водеше записки в малък бележник.

— Енрико Ферми, физик — прошепна той, преминавайки към следващата. — Леонардо да Винчи. — Преди да продължи пътя си, Томаш спря, за да се полюбува на гробницата на автора на Джокондата. — Виторио Алфиери, поет и драматург... Еудженио Барсанти, един от изобретателите на двигателя; Лоренцо Бартолини — скулптор. — Историкът спря пред следващата. — Леон Батиста

Алберти — архитект и създател на един от най-известните шифри в криптографията — шифърът на Алберти.

При тези думи испанката повдигна вежди.

— Интересна гробница — отбеляза тя. — Филипе се е увличал по криптографията, нали?

— Да — съгласи се Томаш, без да отделя поглед от саркофага на известния италиански криптограф. — Всъщност и двамата се интересувахме от криптография. Често криехме послания, закодирани с шифъра на Алберти.

С тази мисъл двамата продължиха разходката си край стените на базиликата, разглеждайки останалите гробници. Минаха покрай тленните останки на Леонардо Бруни, спряха се пред плочите на Николо Макиавели и Данте Алигиери, минаха набързо покрай тези на Уго Фосколо, Джовани Джентиле и Лоренцо Гиберти, възхитиха се на гробницата на Микеланджело, погледнаха разсеяно към саркофазите на Карло Марсупини, Рафаело Морген, Жюли Клари, Джоакино Росини и Луиза ди Столберг-Гедерн и се спряха за малко пред празния мавзолей на Маркони.

Когато приключиха, се върнаха в главния коридор на базиликата и се загледаха в гробниците.

— Знаеш ли какво — заговори Ракел. — Липсва една.

Томаш я погледна заинтригуван.

— Коя?

Испанката разлисти тефтера си, докато намери онова, което търсеше. Вдигна бележника, така че историкът да вижда, и му показва фразата, която бяха извели от криптограмата.

GO TO Santa croce & SEARCH SATAN'S TOMB.

— Сатаната — отвърна тя. — Липсва гробницата на Сатаната. — Отново сведе поглед към тефтера си. — Отиди в „Санта Кроче“ и потърси върху гробницата на Сатаната — прочете тя. Ракел се взря в Томаш. — Не е могъл да го каже по-ясно.

Португалецът я погледна саркастично.

— Доколкото знам, Сатаната не е италиански герой — отбеляза загадъчно той, — Съмнявам се тук да има такава гробница.

Без да обръща внимание на сарказма, Раquel посочи последните две думи от фразата.

— Само че Филипе ясно казва да потърсим гробницата на Сатаната. Може би е по-добре да помислим за някое друго място в тази базилика, не мислиш ли?

Историкът махна с ръка към гробниците, вградени в стените на „Санта Кроче“.

— Очевидно е, че препратката към Сатаната в посланието на Филипе трябва да се тълкува символично — заяви той. — Това означава, че гробницата на Сатаната е една от всички тук, бъди сигурна в това. — Поколеба се, взирайки се в табелките с имената, разпознавайки всяка знаменитост. — Въпросът е коя.

Двамата посетители впериха погледи в гробниците, опитвайки се да изтръгнат тайната, която се криеше в една от тях. Галилей, Алберти, Алфиери, Микеланджело, Данте, Да Винчи, Макиавели, Маркони, Ферми, Росини, Морген, Джентиле, Барсанти, Бруни...

— *Au, madre mía!* — въздъхна колебливо Раquel. — Как ще разберем коя точно е на Сатаната?

— Не е непременно някой, наричан Сатана — настоя Томаш. — Достатъчна е някаква следа, нечия творба, която има връзка с Дявола...

— Но каква?

— Не знам — отвърна историкът. — Някой от тези мъже е написал нещо за Сатаната или е нарисувал картина от Ада или е създал нещо, свързано с темата...

Погледът на испанката отново се спря на всяко едно от имената по стените на базиликата. Галилей, Алберти, Алфиери, Микеланджело, Данте...

Тя зяпна, втренчена в последната табелка.

— Данте! — възкликна тя със сияещ от прозрението поглед. — Данте Алигиери!

Томаш се замисли, хапейки долната си устна, сякаш преценяваше идеята.

— Данте ли? Заради „Божествена комедия“?

Агентката от Интерпол го сграбчи за раменете и го накара да се обърне към гробницата на големия писател.

— Да, Данте! — повтори развълнувано тя. — Данте! „Ад“ от Данте! — Раquel възторжено размаха ръка към гробницата на прочутия

флорентинец. — Отговорът е Данте! — Приблѝжи бележника към лицето на Томаш. — Отиди в „Санта Кроче“ и потърси върху гробницата на Сатаната, е написал Филипе. Данте е автор на „Божествена комедия“ и „Ад“, той е Сатаната! Со̀но, не е ли очевидно?

Испанката се приближи до гробницата на Данте Алигиери и я разгледа. Беше тежка конструкция с три статуи, една от които седеше върху саркофага. Табелката в основата му гласеше *Danti Aligherio*.

— Нали чу какво каза францисканският монах? — попита Томаш. — Гробницата на Данте, както и тези на Маркони и Ферми, е празна.

— И какво от това? — попита тя. — Всъщност това само потвърждава предположението ми. Филипе е избрал тази гробница именно защото е празна! Трябва да отворим саркофага на Данте. Тленните му останки може и да липсват, но материалът, който търсим, сигурно е там!

Без да губи време, Раquel се качи на постаментa и се опита да повдигне капака на саркофага, но португалецът я хвана и я свали долу.

— Полудя ли? — смъмри я той. — Какво, по дяволите, се опитваш да направиш?

— Да отворя гробницата, естествено!

Историкът се огледа наоколо, за да се убеди, че никой не ги наблюдава. Опасенията му обаче се потвърдиха, защото съзря един монах с гневно изражение да се приближава към тях.

— Какво правите? — попита той. — Слезте оттам, драга госпожо!

Хванати на местопрестъплението, двамата за миг се вцепениха. Португалецът се съвзе пръв, веднага се стегна и доби академично изражение.

— Ние сме от екипа реставратори — каза той с изненадващо уверен глас. — Идваме от Пиза.

Объркан, монахът се поколеба.

— О! Но не идвате ли за реставрацията на Джото?

— Точно така. Но проверяваме и мавзолеите. Ако има някакъв проблем тук, ще го оправим, без това да попречи на работата ни. Всичко е включено. Знаете как е, шефът ни е праведен католик и би се радвал да помогне на светата Църква.

Францисканецът потърка ръце, а гневът, изписан по лицето му премина в изненада, която пък бе заменена от задоволство.

— А, много добре, много добре — отстъпи накрая той, описвайки във въздуха кръст по посока на Томаш. — Бог да благослови вас и вашия шеф. — Монахът любезно се наведе към тях. — Имате ли нужда от нещо?

— Само от спокойствие.

— Разбира се! Ако ви потрябвам, повикайте ме. Ще бъда ей там, до олтара.

Монахът им обърна гръб и се отдалечи, поглеждайки няколко пъти назад.

Знаейки, че ги наблюдават, двамата посетители заеха професионална поза, сякаш инспектираха състоянието на мрамора на гробницата на Данте.

— Прекрасни импровизаторски умения! — похвали Раquel историка, когато вече никой не ги слушаше. — Впечатлена съм.

— Това нямаше да е необходимо, ако беше малко по-разумна — скара ѝ се тихо той. — Не може да дойдеш на такова място и да започнеш да отваряш гробниците! Особено на такива личности! Как ти хрумна да отваряш гробницата на Данте просто така?

— Тленните останки на Данте не са вътре, Томаш! Всичко е наред, гробницата е празна.

— Няма значение! Трябва да имаш уважение, разбираш ли? — Той махна с ръка към капака на саркофага. — Освен това е прекалено тежък, за да се отвори така.

— Томаш, нима не разбираш? — настоя тя, сочейки настойчиво към гробницата на Данте. — Саркофагът е празен. Очевидно е, че именно заради това Филипе го е избрал, за да скрие дивидито.

Португалецът поклати глава и посочи към бележника в ръцете ѝ.

— Прочети посланието отново.

Без да разбира молбата, а още по-малко скептицизма му, Раquel надникна в записките.

— Отиди в „Санта Кроче“ и потърси върху гробницата на Сатаната — прочете тя, бързо вдигна поглед и се взря настойчиво в него. — Казано е много ясно. — Тя отново настоятелно махна с ръка към саркофага. — В тази гробница трябва да търсим.

— Потърси върху гробницата на Сатаната — повтори Томаш. — Върху, а не вътре в гробницата. Разбираш ли? Няма смисъл да я отваряш, защото вътре няма нищо. Материалът, който ни трябва, е върху гробницата.

Агентката от Интерпол отново насочи вниманието си към саркофага на Данте Алигиери и се взря в статуята върху него, изобразяваща замислен мъж, подпрял брадичката си с ръка, седнал върху капака.

— Мислиш ли, че дискът е при онази статуя?

Историкът сви рамене.

— Отиди да видиш.

Ракел отново се покачи върху саркофага и огледа зад статуята.

— Нищо — съобщи унило тя. — Тук няма нищо.

— Тогава слез.

Испанката отново провери капака на саркофага.

— Виж, може би е по-добре да видим дали не е...

— Слез! — нареди ѝ той. — Веднага!

Тя неохотно се подчини.

— Слушай, какво ти става? — попита тя, когато стъпи на пода.

— Не разбираш ли, че трябва да огледаме всичко внимателно? Трябва да бъдем много стриктни.

Томаш строго поклати глава.

— Това не е гробницата, която търсим.

— Не е ли? — учуди се Ракел и скръсти ръце на гърдите си със сърдитото изражение на глезено момиченце. — Тогава коя е гробницата, господин Всезнайко? Кажете коя!

Историкът отново се върна в централната част на базиликата и огледа гробниците покрай стените. След като помисли малко, той се отправи към стената вдясно и застана пред четвъртия саркофаг, слагайки ръка върху табелката с името.

— Тази.

Испанката се приближи.

Това бе по-обикновен саркофаг, украсен само с една женска статуя, седяща върху капака, с кръгъл герб в ръка.

— Тази ли? — попита учудено Ракел, без да вижда името, гравирано в основата. — Защо тази?

— Защото приживе този човек бил наричан *Il Diavolo*. Дяволът.
— Томаш повдигна вежди. — Сатаната.

Раquel сведе поглед към основата на саркофага, опитвайки се да прочете името. Бе изписано на втория ред.

Николо Макиавели.

— Макиавели?

Историкът кимна.

— Великият трактат „Владетелят“^[1] на Макиавели е заклеймяван като творение на Дявола, защото се основава на неморалната теза, че целта оправдава средствата. Църквата включва произведението в Индекса на забранените книги като оскърбително за християнската етика. Неговата новела „Белфагор архидяволът“^[2] открито споменава Дявола в заглавието си. Казват, че папата отишъл при Макиавели на смъртния му одър и го попитал дали ще се отрече от Дявола. Онзи не казал нищо. Папата повторил въпроса си и отново не получил отговор. На третия път Макиавели отворил очи и отвърнал: „Сега не е времето да си създавам врагове“.

Испанката показва зъбите си в пресилена усмивка.

— Сега не е и време за глупави шеги — смъмри го тя. — Ако Макиавели е Сатаната, къде е материалът на Филипе?

Беше ред на Томаш да се покачи на монумента и да претърси пространството зад статуята. Започна да опипва гърба на каменната фигура и спря, когато провери зад кръглия герб. Пръстите му напипаха гладък предмет от задната страна на герба и разбра, че е залепен с тиксо. Разкъса го и измъкна предмета от скривалището му.

Беше дискът.

[1] Най-известното произведение на мислителя, философ и дипломат Николо Макиавели. Смята се за една от първите творби на политическата философия. Публикувана е след смъртта на автора през 1532 г. Представлява задълбочен анализ на различните механизми за власт, като изложените тези противоречат на доминиращите тогава католически и схоластични доктрини. Оригиналното заглавие на творбата е *Il Principe*. В първите преводи на български между 1889 и 1933 г. названието е „Князът“. — Б.пр. ↑

[2] *Belfagor arcidiavolo*, 1549 г. — описва посещението на Дявола на земята. — Б.пр. ↑

LXVI

Река Арно ромолеше тихо, но песента на водата мигновено бе заглушавана от колите, които преминаваха по малката странична уличка. Седнали на страничния зид, укрепващ коритото на реката, Томаш и Раquel се преструваха на просяци, молеци за милостиня, и наблюдаваха входа на Уфици откъм фасадата на Вазари. Входът обикновено беше отворен за посетители, но сега имаше бариера и движението се координираше от едър мъж. През последния час там се забелязваше раздвижване.

— Виж, идват още — прошепна Раquel, сочейки към трите силуета, които се задаваха отдалеч. — От тях са, нали?

Без да се обръща, за да не привлича вниманието на новодошлите, Томаш тайно проследи приближаващите се силуети с крайчеца на окото си. Трима души с качулки и торби в ръцете, които идваха от моста „Понте але Грасие“. По телосложението и походката си личеше, че са двама мъже и една жена. Вървяха мълчаливо и се оглеждаха предпазливо наоколо.

— Без съмнение — отвърна португалецът, все така неподвижен. — Всичко се случва тук.

Агентката от Интерпол проследи с поглед трите силуета, които потънаха в сенките зад колоните на фасадата и изчезнаха през централния вход на Уфици.

— Филипе каза да дойдем в полунощ и да питаме за Мефистофел — напомни тя. — Не е ли по-добре да изчакаме до 12 часа?

Томаш едва забележимо махна с пръст, давайки да се разбере, че не е съгласен, и пхна ръка в джоба си.

— Ще тръгнем, когато обстоятелствата го позволят, следвайки стриктно плана — отвърна той. От джоба му се подаваше ръкохватката на тейзъра. — Да видим дали ще се появи някой подходящ.

Останаха още няколко минути до стената; на крачка от тях на земята имаше шапка за милостиня и късче картон, на който пишеше,

че са румънци и се нуждаят от помощ. Покрай тях мина още една групичка от хора с качулки — този път две жени и един мъж, и веднага след тях още четирима души — двама мъже и две жени.

Изглеждаше, че тук никой не идваше сам.

Докато обмисляха резервния план — да се представят в Уфици с истинската си самоличност, съгласно инструкциите в имейла, забелязаха двойка мъж и жена, също с качулки, скриващи лицата им, които се задаваха отляво, откъм Лунгарно дели Аркибусиери.

Томаш даде знак на Раquel, двамата се изправиха и пресякоха уличката, накуцвайки и подкрепяйки се един друг като хора с недъг. Когато стигнаха другия тротоар, те се обърнаха и тръгнаха към двамата непознати.

Малко преди да се разминат, Томаш извади тейзъра от джоба си и стреля последователно в мъжа и жената.

Двамата паднаха на земята, сгърчени от болка.

— Бързо! — прошепна Раquel напрегнато. — Помогни ми да ги избутаме встрани!

Завлякоха вцепенените тела на маскираните в тясната галерия, скрита от любопитни погледи, която водеше до „Палацо Векио“, и доближиха до носовете им памук, напоен с хлороформ. Телата им вече бяха напълно неподвижни. Докато испанката проверяваше дали наистина са в безсъзнание, Томаш прерови торбите им.

— Дозата е за два часа сън — отбеляза Раquel, вдигайки поглед към португалеца. — Е? Какво носят?

Историкът извади мръсно бяло платно от груб като зебло плат и го показва на спътницата си с доволна усмивка и дяволит блясък в очите.

— Точно каквото ни трябва — отвърна той. — Хайде, обличай се.

Прикрити от мрака, те свалиха дрехите от безчувствените тела и навлякоха одеждите им, като покриха главите си с качулките.

Преровиха джобовете им и намериха смачкан лист хартия, който веднага разгърнаха. В средата имаше загадъчно послание надраскано с молив.

Password: Marcos, 5:9

— Какво е това?

— Препратка към Евангелие от Марко — забеляза Томаш. Присви очи. — Изглежда, това е паролата за достъп в Уфици.

Раquel го погледна, изпаднала в паника.

— За бога, откъде ще намерим Библия, за да прочетем този стих?

— Няма как — отвърна историкът, поглеждайки часовника си. — Вече е почти единадесет. Ще трябва да импровизираме.

Без да ѝ остави време да възрази, Томаш поля с вино дрехите на изпадналите в безсъзнание мъж и жена и ги остави в един тъмен ъгъл на закритата алея. Ако някой минеше и ги видеше, щеше да си помисли, че са просто заспали пияници. След това взе едната чанта и даде знак на спътницата си да направи същото. Не много убедена, Раquel нарамаи чантата на упоената жена и двамата тръгнаха към входа на Уфици, превъплътени в двойката с качулките.

— Да не си полудял? — прошепна разтревожено тя. — Не можем да влезем, преди да прочетем този стих в Библията!

— Няма време.

— Но... така ще ни хванат!

— Трябва да рискуваме, нямаме избор!

Минаха през входа откъм фасадата на Вазари и веднага се натъкнаха на едрият мъж, контролиращ достъпа, който им препречи пътя към вътрешния двор на Уфици.

— Как ти е името?

Томаш се слиса, без да знае какво да отговори.

— Доменико — каза накрая той, импровизирайки с първото име, което му хрумна. — Казвам се Доменико.

— Не това, идиот такъв! — озъби му се ядосано той. — Паролата. Как ти е името?

В същия миг историкът разбра, че това беше тайният въпрос. Трябваше да отговори. Но що за отговор изискваше тайният въпрос? Помисли секунда и заключи, че ставаше дума за цитата от Евангелие от Марко, отбелязан на листчето, намерено в джоба на жената, която бяха оставили в безсъзнание близо до „Понте Векио“. Опита се да си спомни какво е чел от Евангелие от Марко и тогава се сети за епизода с изгонването на нечистите духове в Гераса, в който Исус попитал един нечист дух за името му.

— Легион — изстреля Томаш, сякаш думата бе неговият спасителен пояс. — Легион ми е името, понеже ние сме много^[1].

Охранителят отстъпи в страни.

— Можете да влезете — каза той, посочвайки към една врата вдясно. — Качете се до третия етаж. Мъжете се преобличат в зала „Липи“, жените — в зала „Леонардо“, а церемонията ще се проведе в зала „Ботичели“, която се намира между „Липи“ и „Леонардо“. Побързайте, защото вече закъснявате.

Преди да сторят нещо, което би могло да ги издаде, двамата закъснели побързаха да изчезнат зад посочената врата. Раquel бе смаяна от хладнокръвието на историка.

[1] Стих 5:9 на Евангелие от Марко в Синодалната Библия на БПЦ гласи: „И го попита: как ти е името? А той отговори и рече: легион ми е името, понеже ние сме много“. — Б.пр. ↑

LXVII

Залата тънеше в мрак, осветена само от трептящия пламък на четири свещи, подредени във формата на кръст, като всяка една бе специално поставена на определено място. Облечени с грубите роби, които бяха извадили от торбите, Томаш и Раquel влязоха в зала „Ботичели“ и се присъединиха към група събрата, които бяха застанали с гръб към входа и лице към вътрешната стена, декорирана с триптих на Ван дер Гус, изобразяващ поклонението на влъхвите пред младенеца Исус. Пред стената имаше маса, украсена с огромна козя глава. Контрастът между демоничния олтар и християнския триптих явно бе умишлено търсен. Новодошлите погледнаха натам и видяха, че върху масата имаше легнала по гръб жена. В ръцете ѝ имаше черни свещи, чиито пламъци се извиваха като хипнотизирани змии. Един мъж с искрящо червена мантия и качулка, скриваща лицето му, като на всички останали в залата, бавно се приближи до жената и грубо пъхна ръката си под робата, за да опипа гърдите ѝ. След това се наведе и жадно я целуна по устата.

— *Madre mía!* — прошепна Раquel, шокирана. — Какво е това?

— Черна меса — отвърна Томаш, също шепнешком. — Шшшт.

— Ами онзи? Кой е той?

Онзи бе мъжът в алената мантия, който се бе навел и целуваше жената, и изглежда, ръководеше церемонията в зала „Ботичели“.

— Маг. Той ръководи церемониите. — Португалецът събра дланите си в жест за молитва. — Сега млъкни, моля те. Ще ни издадеш!

След като извърши встъпителните сексуални ритуали, а именно сладни, продължителни целувки и ласки по гърдите и между краката на жената върху олтара, Магус се изправи и обръщайки се към поклонниците, подаде на един от тях бронзов потир с обърната пентаграма.

Той отпи от чашата и я подаде на следващия поклонник, така че да мине през всички от ордена. Хората трябваше да се изчакват и

двамата неканени гости използваха това време, за да се огледат наоколо. Няколкото окачени ренесансови картини приличаха на призраци под трептящата светлина на свещите, подобно на неподвижни стражи, на които живите сенки вдъхваха живот, образувайки причудливи форми по пода и стените. Томаш и Раquel бяха застанали най-отзад и в този миг историкът с изненада видя че на стената зад тях бе „Раждането на Венера“ — прочутата картина на Ботичели, една от емблематичните творби на Ренесанса. Стори му се светотатство подобна церемония да бъде извършвана пред такава творба.

Потирът стигна до Томаш, който само докосна с устни течността и веднага го подаде на Раquel. Испанката се поколеба, когато съзря бълвоча, който се пенеше вътре.

— Какво е това?

— Пий и мълчи.

Осъзнавайки, че моментът не е особено подходящ за колебания, агентката от Интерпол отпи и подаде чашата на следващия последовател. Когато потирът се отдалечи, тя отново се приближи до Томаш.

— Какво пихме?

— Червено вино с дестилиран алкохол и тамян, смесени със смола и билки като черен блян и беладона. И катран, разбира се.

— Ах! Катран!

— Тези съставки се използват в черните меси за поквара на християнското посвещение. Беладоната например е растение, чието научно име е *Atropa belladonna*, произлизащо от Атропос, една от трите мойри или богини на съдбата в гръцката митология — онази, която отрязва нишката на живота. Имайки предвид, че тази меса трябва да почете Сатаната, съставките на питието са подходящи, не мислиш ли?

Междувременно потирът се бе върнал на олтара. Магус взе една кадилница, сложи тамян и я разлюля наоколо, насочвайки дима към лежащата на олтара жена и козята глава.

— Нека този тамян ти донесе удовлетворение, Повелителю на Ада! — каза Магус с дрезгав глас.

— Нека твоите сили ни обладаят — отвърна в хор орденът.

Тогава Магус започна да се разхожда сред първите редици последователи, насочвайки дима от кадилницата към тях.

— Нека Луцифер бъде с вас!

— Да бъде и с теб, велики Магус.

— Горе сърцата!

— Въздигаме духа си към Сатаната.

— Да благодарим на адския ни учител — извика Магус, протягайки дясната си ръка в римски поздрав. — Аве, Велзевул, Повелител на силата, император на Земята и на Ада, наш водач, повелител на смъртта и безкрайния мрак.

Церемониалмайсторът остави кадилницата в подножието на олтара, вдигна робата на жената върху масата, разтвори краката ѝ и започна да я ближе. След това мантиите на останалите членове на ордена се свлякоха на пода и те останаха голи, само с качулките, които скриваха лицата им.

— Какво е това? — изплаши се Ракел. — Какво става тук?

Португалецът направи като другите и също свали робата си.

— Черните меси включват и ритуална оргия — обясни тихо той. — Съблечи се и прави онова, което правят всички.

Агентката от Интерпол не възнамеряваше да послуша съвета му.

— Не и това! — отвърна тя, клатейки настойчиво глава. — И дума да не става!

— Съблечи се, иначе ще привлечеш вниманието върху нас!

— Не!

Членовете на ордена в близост до тях започнаха да хвърлят любопитни погледи към Ракел, която бе останала единствената облечена последователка в залата.

— Какво? — обади се един от тях с обвинителен тон и изражение. — Няма ли да се съблечеш?

Испанката не знаеше какво да отговори.

— Тя е нова — побърза да обясни Томаш, опитвайки се да замаже положението. — Някои предразсъдъци не се преодоляват лесно. Да ѝ дадем време, братя мои.

— Предразсъдъците остават пред вратата — изръмжа последователят със свиреп поглед.

Примирена, Ракел си пое дълбоко дъх. Осъзна, че няма избор; ако откажеше да се съблече, щяха да я хванат. Покорно остави робата

да се свлече на пода и също остана гола, покрита бе само главата ѝ. Проблемът бе, даде си сметка испанката, че нещата нямаше да спрат дотук. Томаш не бе ли споменал оргия? Какво още щеше да е принудена да извърши, за да запази прикритието си? Дали церемониалмайсторът щеше да се пъхне и между нейните крака, както правеше в момента с жената на олтара? И дали тя, Раquel, трябваше да му отвърне със същото? Тези вероятности ѝ изглеждаха прекалено абсурдни, за да може да разсъждава върху тях. Как, по дяволите, се бе съгласила на този безумен план? Как щеше да се измъкне от тази каша?

Междувременно на олтара имаше развой. Магус също бе съблякъл алената си мантия, жената върху масата бе станала и главата ѝ, потънала между краката му, ритмично се движеше нагоре и надолу. Бяха далеч, за да виждат подробностите, но бе очевидно какво се случва. След това жената отново се излетна по гръб върху олтара, церемониалмайсторът легна върху нея и доведе сексуалния акт докрай. Свърши със стонове и викове и когато най-сетне стана, взе една камбанка и три пъти позвъни с нея.

Това със сигурност беше някакъв сигнал, защото веднага след третия звън поклонниците се наградиха и започнаха да се целуват страстно и ненаситно. Като видя какво става наоколо и съзнавайки, че трябва да направи същото, Томаш прегърна Раquel и я целуна по устните. Испанката все още се колебаеше; не знаеше дали да отвърне, или да сложи край на тази безкрайна лудост.

— Признавам, че копнеех да правя това с теб, *cariño* — прошепна му тя на ухо. — Но не тук, не при тези обстоятелства и не по този начин. Какво ще правим сега?

— Театър — отвърна той. — Ще гледаме какво правят те и ще се преструваме. Прекалено заети са, никой няма да забележи.

Испанката тихо се засмя.

— *Muy bien* — съгласи се тя. — Но имам едно условие: когато цялата бъркотия приключи, ще правим тези неща насаме и както трябва...

Томаш я накара да замълчи с целувка; очите му бяха притаени, за да вижда какво става наоколо. След известно време поклонниците започнаха да се съвкупляват и под непорочния поглед на Венера на

Ботичели португалецът легна върху спътницата си, преструвайки се, че прави същото.

В този момент Магус държеше пред себе си парче кварц във формата на тетраедър и произнасяше някакви странни ритуални слова, подобни на молитва, предназначена да съпровожда половия акт.

— *Nee-thrar-ethun-aye-att-arz-oth* — произнесе той. — *Binn-ann-ath-ga-waf-amm.*_

С лице, прилепено до това на Томаш, Раquel кимна към церемониалмайстора.

— Какво, по дяволите, прави той?

— Използва формула на Парацелс, за да призове Дявола и демоните, като ги моли да участват в оргията — обясни историкът, поддържайки ритмичните движения на ханша си, имитиращи сексуален акт. — Сатанинските секти вярват, че оргиите освобождават сексуалната енергия, потискана от християнството. Тази енергия се направлява от кварцовия тетраедър в ръцете му, като по този начин я прави по-силна. След това Магът ще използва тази сила, за да затвърди властта си.

Испанката се взря в партньора си, който се движеше над нея, сякаш подлагаше на съмнение преценката си за него.

— Откъде, по дяволите, знаеш всичко това?

— Аз съм историк — усмихна се той. — Черните меси са възникнали през Средновековието и трябваше да ги изучавам. Дори съм чел *Malleus Maleficarum*^[1].

— Малеус какво?

— Старо ръководство по вещерство. — Томаш повдигна вежди. — Много подробно.

След минута приключиха със сексуалната постановка, симулирайки финалния върховен момент. Като свършиха, се огледаха наоколо. Някои от събратята също бяха готови с ритуалния секс и обличаха робите си, затова Томаш и Раquel направиха като тях.

Пет минути по-късно и последните от ордена приключиха с оргията. Тогава Магус завърши заклинанието си, произнесено пред кварцовия тетраедър, който бе избрал заради специалните му вибрации, и се върна до олтара. Взе кадилницата и отново започна да кади тамян наоколо.

— Слава тебе, господарю Велзевул, повелител на Ада, цар на...

— Извинете, велики Магус...

Молитвата бе прекъсната от мъжаката, пазител на двора, който в този миг влезе в залата.

Церемониалмайсторът остави кадилницата с тамян на пода.

— А, Мефистофел! Какво става?

Пазачът се приближи до Магус и му прошепна нещо, което не можеше да се чуе от разстояние. Церемониалмайсторът махна с ръка, за да го отпрати, и се взря в групата.

— Братя и сестри, скоро ще настъпи часът. — каза Магус. — Вече е полунощ и Мефистофел току-що ми съобщи, че гостите ни са пристигнали. Да благодарим на Повелителя на Ада!

— Слава на теб, Велзевул всемогъщи! — отвърнаха поклонниците в хор. — Нека безпределната сила на Сатаната бъде с нас!

В залата настъпи неловка тишина, сякаш всички очакваха нещо да се случи. Вратата изскърца и членовете на ордена впериха погледи натам. Силуетът на Мефистофел се очерта на светлината от коридора: зад него се виждаха двама души с черни мантии и качулки.

Магус разпери ръце да ги посрещне.

— Добре сте ми дошли, драги! Влезте, влезте.

Изплашени, двамата новодошли пристъпиха плахо и преди да затвори вратата, Мефистофел ги представи.

— Професор Томаш Нороня и сензорита Раquel де ла Конча! — обяви тържествено той. — Двамата са на наше разположение, велики Магус.

Завладян от несвойствена радост, церемониалмайсторът им махна да се приближат до олтара.

— Добре дошли в Ада!

[1] „Чукът на вещиците“ (лат.) — трактат по демонология, написан през 1486 г. от германските монаси Хайнрих Крамер и Якоб Шпренгер. — Б.пр. ↑

LXVIII

Обстановката в залата се промени мигновено. Членовете на ордена, които до момента бяха обърнати с лица към стената, пред която бе олтарът, подобно на жив организъм, подчинен на беззвучна заповед, се раздвижиха към ъглите на залата и образуваха тесен кръг около Магус и двамата новодошли, като по този начин им препречиха пътя за бягство.

Усещайки мълчаливата сила на събратята край себе си, церемониалмайсторът владееше напълно ситуацията.

С арогантното изражение на победител той се взря в двамата гости и, заобикаляйки ги с бавни крачки, се приближи до мъжа.

— Професор Нороня — прошепна той. — Най-сетне се срещаме очи в очи! Трябва да призная, че бяхте смел и дързък противник. Поздравявам ви. Вашата способност да импровизирате и бързата ви мисъл успяха да ви задържат далеч от мен много по-дълго, отколкото смятах, че е възможно. — Разпери ръце в знак на примирение. — *Helás*, всички авантюри, дори и най-романтичните, имат своя край. — Той посочи към пода. — Във вашия случай краят е тук, в тази зала на Уфици, и ще правите каквото ви кажа. — Магус протегна длан към него, сякаш искаше нещо. — Циркът свърши, драги. Дайте ми прословутото дивиди.

Мъжът и жената с качулките стояха кротко и мълчаливо, сякаш не бяха чули нищо от думите му. Магус задържа ръката си още няколко секунди в очакване да му връчат онова, което бе търсил толкова време, но като разбра, че пленникът няма да изпълни заповедта му, я отдръпна.

— Продължаваме с игричките, а, професор Нороня? — попита той гневно. — Не постъпвате правилно, защото времето за игри свърши! — Той отново протегна ръка. — Дискът, професор Нороня. Съветвам ви да го дадете с добро.

Заложникът отново не му обърна внимание. Ядосан, Магус се обърна към групата, която го заобикаляше, и се взря в маскираните

лица.

— Балам, къде си?

Един поклонник, който впрочем бе сред първите редици, излезе напред и се приближи до церемониалмайстора.

— Тук съм, велики Магус — каза един мъж, облечен в мръснобяла мантия с качулка на главата, и зае почтителна поза до върховния ръководител. — На вашите услуги.

Магус махна с ръка към мъжа и жената, сякаш ги предаваше на шефа по сигурността.

— Знаеш какво да правиш.

Балам кимна и застана пред тях. Даде знак, след което Мефистофел и още един едър поклонник незабавно ги оградиха отзад. По ново нареждане те ги сграбчиха, обездвижвайки ръцете и телата им.

— Пуснете ме! — възпротиви се възмутено жената. — Веднага ме пуснете!

Те, разбира се, не ги пуснаха. Реакциите на двамата затворници бяха различни — мъжът стоеше неподвижно, а жената се дърпаше, докато не видя Балам да изважда кама от мантията си.

— Е, сеньорита Раquel де ла Конча? — заговори шефът по сигурността със саркастичен тон. — Какво има? — Той размаха ножа. — Глътнахте си езика при вида на моето острие? Щом самата му поява има такъв ефект, представете си какво ще е, когато го видим в действие...

— Да не сте... да не сте посмели!

Балам приближи острието до качулката ѝ и размаха леко върха му пред забуленото лице.

— Само че тук не командвате вие! — изръмжа заплашително той. — Тук командваме аз и моят нож. — Той го завъртя. — Знаете ли, че точно с това ангелче заклах първото си жертвено агне в тази история? Всъщност бяха две кротки агнета, двама французи, които също решиха да се правят на умни. Хванах ги в Ница и те вече не са сред нас, за да ни разкажат. — Балам отново завъртя острието между пръстите си, подобно на ветропоказател. — С това приятелче принесох първите жертви, с него ще принеса и последните. Спря да върти ножа, насочвайки върха на острието към шията на жената. — Вас.

— Махнете този нож! — извика изплашено тя. — Това... това е опит за убийство!

Забележката предизвика изненадан смях от страна на поклонника и останалите от ордена.

— Опит за убийство? — разсмя се той, повтаряйки думите ѝ почти буква по буква и се огледа наоколо, за да сподели с другарите си. — Я вижте как тежко говори госпожицата от Интерпол. Все едно се намира в съда, глупачката! — Той направи гримаса и имитира гласа ѝ. — Това е опит за убийство! — След няколко минути смехът замлъкна. Балам се взря в жената с насочен към шията ѝ нож, в очите му святкаха искри. — Купонът свърши, кучко! Давай дивидито!

Жената предизвикателно изпъна шията си.

— Не знам за какво говориш, глупак такъв!

Балам я изгледа така, сякаш се бе изплюла в лицето му. Шефът по сигурността кимна към Мефистофел, който я стисна още по-силно. Тогава той опря острието в шията ѝ и се обърна към мъжа.

— За ваше и за нейно добро, надявам се, че вие ще се държите по-разумно, професор Нороня — каза той със заплашителен тон. — Къде е дивидито?

Заложникът поклати глава.

— Не е у мен.

— Но тази сутрин в съда казахте, че ще го предоставите утре сутрин.

— Така ли? — каза той загадъчно. — Вижте, не е у мен.

— Не го ли открихте?

— Не.

— И не знаете къде е?

Мъжът не отговори веднага, явно се колебаеше какво да отговори.

— Може би.

— Какво означава това?

— Може би означава може би.

Объркан от посоката, в която бе поел разговорът, Балам отстъпи назад и се взря в шефа си в очакване на инструкции.

— Какво да направя, велики Магус?

— Щом дивидито не се е появило, по-добре никога да не се случва — отвърна церемониалмайсторът, поглеждайки отегчено към

мъжа и жената, оставени на неговата милост. — Направи каквото трябва.

Поклонниците, които държаха двамата заложници, им нанесоха удар с лакът в гърба и ги принудиха да паднат на колене с наведени напред глави. Балам донесе една дървена пейка и постави главата на жената върху нея.

— Ти минаваш първа, красавице, задето се правиш на много умна — процеди през зъби той. — И ще направя така, че да умреш бавно и мъчително, разбра ли?

— Пуснете ме! — възпротиви се тя. — Помощ! — разкрещя се изведнъж. — Помогнете!

Балам и останалите събратя се разсмяха.

— Виковете няма да ти помогнат, глупачке! — присмя ѝ се той. — Вече минава полунощ. Уфици е само наша. Можеш да си крещиш на воля и никой няма да те чуе! — Шефът по сигурността се наведе и приближи устните си към ухото ѝ. — Всъщност дори предпочитам да викаш. Това ме възбужда, знаеш ли? Сякаш викаш от удоволствие... — В залата отново избухна смях.

— Помогнете ми!

Шефът по сигурността клекна до нея и потърси най-подходящото място за първия удар. Избра най-уязвимото място, точно в основата на врата. Постави върха на ножа там и се приготви да я прониже.

— Спрете!

Думата бе изречена от глас, който идваше от тълпата. Изненадани, Балам, Магус и останалите от ордена впериха погледи в посока на гласа.

— Какво става? — попита церемониалмайсторът, опитвайки се да види кой от групата ги бе прекъснал. — Кой каза това?

Човешката маса около заложниците и техните палачи се раздвижи, за да направи път, и един поклонник, облечен в мантия, с все още скрито в качулката лице, се отправи към средата на кръга.

— Аз. — Той посочи към заложниците, коленичили пред Балам. — Не ги убивайте.

Магус не проумяваше тази неочаквана инициатива, предприета от един от неговите последователи.

— Виж ти! Защо?

Поклонникът хвана качулката и я дръпна назад, откривайки лицето си. Едно учудено „оооо“ изпълни залата.

— Защото аз съм Томаш Нороня.

LXIX

Магус и неговите последователи не се бяха съвзели от изненадата, когато вратите на залата се отвориха с гръм и трясък и група въоръжени униформени мъже нахлу сред тълпата.

— Полиция! — извика един глас. — Ръцете горе! Никой да не мърда!

Церемониалмайсторът и неговите събратя за миг останаха неподвижни, неспособни да реагират. Карабинерите заеха позиции около хората от ордена и насочиха оръжията си към тях, създавайки по този начин ново съотношение на силите.

— Какво става тук? — възрази Магус, който очевидно си връщаше присъствието на духа. — Защо прекъсвате частна церемония? Ако обичате, напуснете!

Една жена с цивилни дрехи излезе напред.

— Тишина!

Мефистофел и неговият партньор пузнаха жертвите си, които веднага се изправиха на крака и се обърнаха към полицаите.

— Защо се забавихте толкова? — попита жената. Разтвори мантията си и показа закачен на ревера си микрофон. — Не чухте ли, че викам за помощ? Ако не беше професор Нороня, тези обсебени от дявола безумци щяха да ни убият!

— Простете, госпожо прокурор — отвърна жената в цивилно облекло. — Коридорите са много дълги, отне ни повече от предвиденото време да стигнем дотук.

Магус ядосано погледна Мефистофел, сякаш го обвиняваше, че е позволил на неканената гостенка да влезе със скрит микрофон. Вярно е, че заповедта бе да отнеме оръжията на поседелите, ако намери такива, но това не го оправдаваше. Церемониалмайсторът обаче съзнаваше, че сега не е моментът да обвинява, а да ограничи щетите. Затова се стегна и се обърна към цивилната полицайка, която, изглежда, командваше операцията.

— Искам обяснение! — каза той с властен тон. — Коя, по дяволите, сте вие?

Агентката се взря в него, без да мигне.

— Мария Луиса Карвахал и Наваро — представи се тя със силен испански акцент. — Моите хора от Интерпол ме наричат Марилу. — Тя му хвърли подозрителен поглед. — А вие кой сте?

— Не съм длъжен да ви давам обяснения, докато не разбере какво става и в качеството си на какви нахълтвате тук! — отвърна Магус със завидна самоувереност. — Къде е заповедта, която ви позволява да прекъсвате една напълно безобидна частна церемония?

— Безобидна ли? — разсмя се току-що освободената заложница. — Не ви ли е срам?

— Да, безобидна — настоя Магус все така убеден. — Всичко, което се случи, беше просто театър.

Цивилната агентка извади от джоба на сакото си сгънат лист хартия и го размаха.

— Ето заповедта — каза Марилу. — Сега, ако обичате, се представете.

Магус протегна ръка.

— Нека първо да видя заповедта, ако обичате. Искам да знам кой съдия я е подписал и на какво основание.

— Ще ви я покажа, когато видя документите ви.

— И таз добра! — отвърна церемониалмайсторът с престорен смях. — Законът е много ясен в това отношение. Намираме се в зала, която сме наели за частна церемония, и следователно уединението ни може да бъде нарушено от властите със съдебна заповед, която трябва да бъде представена при поискване. След като отказвате да ме информирате кой е позволил тези действия, настоявам веднага да напуснете. И то след като ми се извините.

— Изключително информиран сте относно правата си — отбеляза загадъчно освободената заложница.

— Вън отук! Агентката не се отказа.

— Интерпол и карабинерите действат под мое командване.

— Ваше ли? — учуди се Магус. — И какъв авторитет сте вие, сеньорита Ракел де ла Конча? Доколкото ми е известно, един обикновен агент от Интерпол няма правомощия да праща хора да нахлуват на частна територия!

— Проблемът е, че аз не съм сензорита Ракел не знам си коя — отвърна бившата заложница, сваляйки качулката, за да открие лицето си. — Аз съм Агнес Шално, прокурор в Международния наказателен съд.

Мъжът, който я придружаваше и когото Магус и орденът бяха помислили за Томаш, също свали качулката си.

— А аз съм Карло дел Понте и също съм прокурор в Международния наказателен съд.

Тези разкрития слисаха Магус. Церемониалмайсторът отстъпи крачка назад, сякаш бе загубил равновесие.

— Какво... кой... как е възможно? — запита той себе си и хората наоколо. — Какво става тук? Как разбрахте? Кой ви доведе?

За момент в залата настъпи тишина.

— Опасявам се, че аз съм виновен за така създамата се ситуация — призна Томаш, заговаряйки за пръв път, откакто карабинерите бяха нахлули, за да спасят прокурорите от Международния наказателен съд. — Знаете ли, усъмних се, когато получих имейл от моя приятел Филипе Мадурейра, в който ме уведомява, че е оцелял след престрелката в Лисабон, и ме съветва да дойда в Уфици, за да говоря с така наречения Мефистофел. Както със сигурност знаете, Мефистофел е едно от имената на Дявола, а бях забелязал, че има нещо сектантско в мъжете, които ни преследваха. Освен това Филипе вече ми бе казал да се срещна с Ракел. Защо сега да ми съобщава, че трябва да отида при някой друг? Затова направих тест. В имейла, в който пратих в отговор на Филипе, отбелязах, че криптограмата, която той ми остави, ме е накарала да си спомня за времената в гимназията „Афонсо Албукерке“ в Кащело Бранко. В следващото писмо Филипе потвърди, че времето, прекарано в гимназията „Афонсо Албукерке“, е било наистина славно. Така разбрах, че ни е заложен капан.

Магус го погледна неразбиращо.

— Защо? Какво необикновено има в това?

— „Афонсо Албукерке“ е името на гимназията в Гуарда — изтъкна историкът. — Гимназията в Кащело Бранко, където двамата с Филипе сме учили, се казва „Нуно Алвареш“. Ако авторът на тези имейли наистина беше Филипе, той със сигурност щеше да ме попита защо съм сменил имената. Предвид конкуренцията между Кащело Бранко и Гуарда, никой ученик от гимназията в Кащело Бранко не би

подминал такава грешка. Но човекът, с когото си пишех, не го направи. Следователно това не можеше да бъде моят приятел Филипе.

— Много сте хитър, признавам — отбеляза презрително Магус. Той махна с ръка към карабинерите. — Но това не обяснява незаконното присъствие на тези господа на нашата частна церемония.

Появявайки се от тълпата поклонници, Раquel откри лицето си и застана до португалеца.

— Присъствието на карабинерите, приятно ми е да го кажа, е съвсем законно — отвърна Томаш. — Знаете ли, моята приятелка Раquel де ла Конча ме заведе в дома на шефката си в Мадрид с обяснението, че апартаментът е празен, тъй като собственицата му е заминала по работа в Хага. Тъй като седалището на Международния наказателен съд е именно в Хага, не беше трудно да се досетя, че е по работа в тази институция. Когато пристигнахме във Флоренция и всичко се изясни, споделих с Раquel своя план. — Той посочи към цивилната полицайка. — Тя се обади на своята шефка и приятелка Марилу...

— Това съм аз — усмихна се цивилната агентка Мария Луиса Наваро.

— ... и й обясни ситуацията, в която се намираме, и моя план. Сеньора Марилу се съгласи и веднага се свърза с Агнес Шално. Прокурор Шално се интересува от случая, след като разбра, че имам информация, която може да я заведе до диска на Филипе. До началото на преследването Филипе е бил част от екипа, който прокурор Шално е събрала в МНС, за да работи по това дело. Така този следобед се озовах в „Палацо Векио“ като член на този екип. Разбира се, оставаше само да открием дивидито, скрито от Филипе, което съдържа доказателства по обвинението. Тъй като в подозрителния имейл имаше инструкции двамата с Раquel да дойдем в Уфици в полунощ и да търсим Мефистофел, предложих на прокурорите да се представят за нас, за да станат свидетели на събитията, естествено, пазени от карабинерите. Намерихме начин да влезем по-рано на церемонията и... ето ни тук.

В залата настъпи напрегната тишина. Погледите на Магус и членовете на ордена бяха вперени в Томаш, а двете агентки от Интерпол, прокурорите и карабинерите следяха реакциите на хората от сектата. Главният прокурор на МНС наруши настъпилата тишина.

— Този мъж заплаши живота ми — каза тя, сочейки Балам.

— Освен това призна, че е убил Ерик Гарние и Ерве Шопен в Ница. Струва ми се, че той пръв трябва да чуе заповедта си за арест.

Марилу дръпна качулката, откривайки лицето му.

— Арестуван сте за две предумишлени убийства и опит за убийство — каза тя със заповеден тон. — Документ за самоличност, ако обичате.

Свалената качулка на Балам разкри един мъж с рядка брада и издължено лице с кафяви, близко разположени очи.

Поклонникът хвърли колеблив и въпросителен поглед на Магус, сякаш очакваше инструкции.

— Сам знаеш — отвърна спокойно церемониалмайсторът. — Направи каквото трябва.

Думите бяха произнесени кротко, но за Балам те бяха заповед. Поклонникът пребледня и плахо се взря в агентката от Интерпол.

— Искате... искате документите ми?

— Ако обичате.

Балам бръкна с треперещата си ръка в джоба на мантията, пое дълбоко дъх, бързо я извади и пъкна нещо в устата си. В следващия миг целият се разтресе и падна на пода. Тялото му се гърчеше в страшни конвулсии. Полицаяте се скупчиха около него, опитвайки се да му помогнат със сърдечен масаж и изкуствено дишане, но след няколко секунди Балам потрепна в последен предсмъртен хрип и тялото му се отпусна завинаги.

— Мъртъв е — заключи Марилу. Тя посочи към членовете на ордена. — Претърсете ги!

Карабинерите започнаха да претърсват поклонниците и след няколко минути занесоха на агентката пълни шепи с хапчета. Марилу подаде едно от тях на Ракул, която го помириша.

— Калиев цианид — заяви тя. — Предизвиква сърдечен удар и убива за секунди.

Погледът на Марилу се спря върху Магус.

— Арестуван сте.

Шефът на сектата сложи ръце на кръста си.

— Виж ти — отвърна предизвикателно той. — По какво обвинение?

Самоувереността на Магус, който се държеше така, сякаш има пълен контрол над ситуацията, обърка агентката.

— За убийство.

— Така ли? На кого? — Той посочи трупа на Балам. — Със сигурност не нося отговорност за безумните действия на този господин. Или имате доказателства?

Ракел и Марилу се спогледаха; вината му беше очевидна, но действително нямаха доказателства за това.

— Ами...

При вида на двете вцепенени агентки Агнес Шално не се сдържа.

— Вие се опитахте да ме убиеете!

— Аз ли? — учуди се Магус. Той отново махна с ръка към тялото на Балам. — Доколкото знам, не моята ръка държеше ножа, а онзи мъж.

— Но вие го подтикнахте.

— Така твърдите вие. Какво съм казал, за да подтикна някого към хипотетичен опит за убийство?

— Когато бях негова заложница, вие му казахте... казахте да направи каквото трябва.

— Първо, никой не е бил заложник на никого — изясни Магус.

— Вие и вашият приятел сте отишли при Мефистофел по собствена воля, нали? И доколкото ми е известно, пак сами дойдохте в тази зала. После аз наистина казах на моя... ъ... другар да направи каквото трябва. Исках да го накарам да ви пусне, както е очевидно. Целият театър, който той разигра тук, не е по моя вина.

— Театър ли? Този човек щеше да ме убие!

— Така твърдите вие. Но аз ви уверявам, че всичко бе постановка, разбрахте ли? Театър! — Той колебливо сви рамене. — И тъй като карабинерите се намесиха, ние никога няма да узнаем истината, прав ли съм? *In dubio pro reo.*^[1]

Томаш, който отново се бе умълчал, разбра, че е време да се намеси.

— Виждате ми се много убеден...

Магус скръсти ръце на гърдите си, показвайки още по-недвусмислено, че няма от какво да се страхува.

— Съвестта ми е чиста — просто заключи той. Сведе поглед към тялото на Балам. — Само един човек може да ме изобличи, но той вече не е сред нас, нали?

Със светкавично движение португалският историк скочи към Магус и свали качулката му.

— Но аз съм тук, драги Аксел Сит.

Маската на церемониалмайстора най-сетне бе свалена, разкривайки кокалестото лице на председателя на Европейската комисия и съдия в Международния наказателен съд.

[1] При съмнение се въздържай (лат.) — Израз, който се ползва в правото и означава, че когато няма безспорно доказана вина, се отсъжда в полза на обвиняемия. — Б.пр. ↑

LXX

Разкритието, че магът на сатанинската секта беше самият съдия Аксел Сит, остави прокурорите от Международния наказателен съд, агентите от Интерпол и карабинерите с отворени усти. Изумление обзе всички в залата.

— Съдия Сит! — възкликна с изумление главният прокурор Агнес Шално. — Не вярвам на очите си!

Магус сви рамене.

— Заниманията в свободно време са си моя работа — каза той. — Доколкото ми е известно, не съм извършил никакво престъпление. Ако е така, на вас се пада честта да го докажете. Струва ми се, че няма да е лесно.

Погледите на двамата прокурори се отместиха от съдията към Томаш — единствения, който не изглеждаше изненадан от истинската самоличност на Магус.

— Вие знаете ли кой е той, професор Нороня?

Историкът леко кимна.

— Името — отвърна той. — Името на съдията по това дело привлече вниманието ми още в началото, особено когато разбрах, че той сам си го е избрал. Отказал се е от фамилното си име и се нарекъл Сит. Стори ми се странно и се запитах що за човек би сторил подобно нещо?

— О, моля ви! — възрази Аксел Сит. — Остава да ме обвините, че съм си сменил фамилията! Не знаете ли, че Сит е библейски персонаж? Сит е третият син на Адам и Ева и на иврит означава „семе“. Както виждате, в това няма нищо лошо. Защо се заяждате с името ми?

— Вярно е, че Сит е библейско име — съгласи се историкът. — Но той има изключително второстепенна роля в Битие и на практика няма отношение към Писанието. За какъв дявол човек ще се отказва от името си, за да приеме библейско име с неясна история? Ако беше Авраам, Ной, Мойсей или Исус, добре, но... Сит? Защо Сит? С какво е

бил толкова специален? Ако прочетем Библията, ще видим, че връзката на този персонаж с останалите събития всъщност е нищожна. Именно това ме учуди в началото. Защо съдията е избрал името Сит?

— И какво? — попита главната прокурорка, губейки търпение.
— До какъв извод стигнахте?

— Заключение, че името Сит, избрано от съдията, не може да е заимствано от Библия. В египетската митология съществува много важен бог със същото име^[1]. Сет е египетският бог на насието, войната и хаоса, въплъщение на злия дух и предшественик на дявола. Името Сет ни препраща към сетанизма или... сатанизма.

Двамата прокурори се ококориха.

— Моля?

— Името Сатан или Сатана произлиза от египетското Сет. — Томаш извади от джоба си бележника с разгаданата криптограма и се обърна към председателя на Европейската комисия. — Господин съдия, спомняте ли си, че в края на предварителното изслушване в „Палацо Векио“ ви показах посланието на Филипе?

Хората, които се намираха наблизо, се възряха в надрасканата фраза.

GO TO satan + & SEARCH SATAN'S TOMB

— Да — отвърна съдия Сит. — И какво?

— Когато в базиликата „Санта Кроче“ разбрах, че посланието води към гробницата на Макиавели, се запитах защо Филипе споменава Сатаната два пъти, като употребява израза Гробницата на Сатаната вместо Дяволската гробница, както би било по-естествено. В крайна сметка Макиавели е бил наричан Дявола. Защо Филипе бе избрал думата Сатана, а не Дявол, което е по-използвано? Тогава разбрах, че той е направил скрита аналогия между *Satan* и *Seth*. Истинската цел на криптограмата, освен да ни отведе до уличаващия диск, е да посочи Сит като човека, който го е преследвал.

— Това е спекулация!

— Което обяснява още една мистерия — продължи историкът, без да обръща внимание на възражението. — Когато разбрал, че го преследват, Филипе е трябвало да се обърне за помощ към главен

прокурор Агнес Шално, тъй като в крайна сметка тя е била човекът, който го е наел като следовател по това дело и съответно е бил негов покровител. Защо не го е направил? Този въпрос за мен бе загадка, която разреших едва след като открих, че Сатаната, споменат в криптограмата, всъщност е съдия Сит. Знаете ли, винаги съм се чудил на назначаването на председателя на Европейската комисия за съдия по това дело. Струваше ми се нагласено. След като Аксел Сит е пуснал в ход връзките си, за да бъде съдия по това дело, за да контролира отблизо разкритията по него, Филипе се опасявал, че главният прокурор по делото е в комбина със съдията. Той, разбира се, не е бил сигурен, но предпочел да не рискува. Затова решил да не моли за помощ прокурор Агнес Шално, както би било естествено да постъпи.

Главният прокурор сведе глава.

— *Pauvre*^[2] Филипе! — прошепна тъжно тя. — Представям си какво е преживял...

— Имате много богато въображение, наистина — отбеляза саркастично съдия Аксел Сит. — Но както знаете, това са само празни приказки. Ако не докажете нищо, а вие няма да успеете, думите ви се превръщат в безумни догадки на един бълнуващ мозък. Лесно ще уредя да ви приберат за психически отклонения или нещо подобно.

— Заплашвате ли ме?

— Не, просто предвиждам какво ще ви се случи.

Думите на съдията, а всъщност и цялата ситуация, не се понравиха на двамата прокурори от Международния наказателен съд. Агнес Шално се приближи до Томаш.

— Простете, професор Нороня, но трябва да ви попитам: когато дойдохте при мен, знаехте ли, че съдия Сит е... хм... главният заподозрян?

— Подозирах. Убедих се едва когато разбрах, че криптограмата води до гробницата на Макиавели.

— Щом сте подозирали, защо не казахте нищо?

— Не можех да хвърля обвинения по адрес на председателя на Европейската комисия, който освен всичко е и съдия по делото, по което работим, без да съм абсолютно сигурен, нали?

Прокурорката не изглеждаше убедена.

— И така да е, можехте да споменете нещо...

Томаш настойчиво се взря в нея, сякаш искаше да ѝ внуши, че ако не му отговори честно на въпроса, това няма да остане незабелязано.

— Ако ви бях признал подозренията си, че човекът, който стои зад всичко това, е председателят на Европейската комисия и съдията по това дело, щяхте ли да участвате в плана?

Въпросът, изглежда, смути Агнес Шално.

— *Zut, alors!* — възкликна тя, без да знае какво да каже. — Трябва да призная, че... Всъщност нямаше да се съглася лесно. Никой не застава с лека ръка против човек като съдия Сит, нали? — Тя се поколеба. — Дори да бях решила да действам, признавам, че щеше да ми е трудно да убедя съдия Йозен да подпише заповедта. Може би щеше да откаже.

Думите ѝ, изглежда, задоволиха историка.

— Сега разбирате ли защо предпочетох да замълча? — попита той. Махна с ръка към председателя на Европейската комисия. — Дори в този момент, след всичко, което се случи, вие се двоумите дали да задържите съдия Сит. Представете си какво щеше да бъде, ако ви бях разкрил картите си...

Аксел Сит мрачно се изсмя.

— Колебаят се, защото знаят какво ги чака, ако не успеят да докажат нещо срещу мен — заяви той. — И истината, *mon cher*, е че нямате нищо конкретно. Само измислени спекулации — нищо, което да издържи в съда.

Томаш се обърна към председателя на Европейската комисия и му хвърли загадъчен поглед, сякаш искаше да му намекне нещо.

— Май забравяте нещо, а?

Въпросът притесни съдията. Аксел Сит запристъпва от крак на крак, неспособен да сдържи нервността си, която до момента някак си успяваше да прикрие.

— За какво говорите?

— Забравихте ли, че дойдох във Флоренция, за да намеря нещо, скрито от Филипе?

Председателят на Европейската комисия не беше забравил. Това бе най-важната част от пъзела, причината за всичко, и нито за миг не бе напускала съзнанието му.

— Дискът — каза той с равен глас, опитвайки се да прикрие безпокойството, което в този миг бушуваше в сърцето му. — Къде е? Намерихте ли го?

Томаш бръкна в джоба на мантията, извади сребрист диск и предизвикателно го показа на съдията.

— За ваше нещастие, да — каза той с широка усмивка и решителен поглед. — Ето го.

[1] Става дума за египетския бог на пустинята, войната, гръмотевиците и хаоса Сет. На английски език третият син на Адам и Ева и богът на хаоса в египетската митология носят едно и също име — Seth. На португалски Сит е Sete, а Сет е Seth или Set. В оригиналното издание на книгата името на съдията е Seth. — Б.пр. ↑

[2] Бедният (фр.). — Б.пр. ↑

LXXI

Сложиха лаптопа, който Марилу бе донесла, върху сатанинския олтар, точно до козята глава, и поставиха диска. Дивиди плейърът се отвори на екрана и показа първия кадър със стрелка, обозначаваща бутона *play*: зала, снимана отгоре, а долу се виждаха мъже с вратовръзки около маса, затрупана с документи.

— Сега ще видим серия от видеоклипове, направени от Ерик Гарние и Ерве Шопен в някои от залите в седалището на Европейската комисия в Брюксел — обясни Томаш, обръщайки се специално към двамата прокурори от Международния наказателен съд. — Както вече ви разказах днес следобед на предварителното изслушване по делото, двамата специалисти са били наети тайно от бившия председател на Комисията, за да открият източника на изтичане на информация. Били упълномощени да следят входящата и изходящата кореспонденция, включително имейли и телефонни разговори. Ще видим записи, които имат връзка с делото на МНС за престъпления срещу човечеството.

Двамата прокурори се възряха в замръзналия кадър на екрана на лаптопа.

— Този видеозапис — попита Агнес Шално — има ли връзка с подслушването?

— Разбира се — потвърди историкът, — Според документите, които Филипе ми даде, видеото е от среща на европейския комисар, отговорен за финансовата архитектура, и икономисти, които имали задачата да анализират последствията от създаването на единната валута. — Томаш посочи към комисаря. — Познавате ли този европейски комисар?

Прокурорите се наведоха над екрана, присвили очи в опит да видят по-добре човека на снимката, и зяпнаха.

— Аксел Сит?

Съдията изсумтя.

— Възражявам! — извика той. — Това е монтаж!

Томаш не му обърна внимание.

— Както знаете, преди да стане председател на Европейската комисия, съдия Сит е бил европейски комисар, излъчен от Франция. В качеството си на европейски комисар е един от създателите на архитектурата на еврото — напомни той. — Нека сега да чуем разговора, записан от камерите и микрофоните, поставени тайно от господата Гарние и Шопен.

Португалецът натисна *play* и видеозаписът започна с мъжете около масата, които клатеха глави и ръкомахаха, очевидно увлечени в разпален спор.

— Що за текстове са това? — прозвуча гласът на Аксел Сит.

— Поисках доклади за загубите и ползите от единната валута, а вие ми представяте този боклук?

— Но, съдия Сит, това са заключенията, до които стигнахме — отвърна един от икономистите. — Разговаряхме с много хора, проучихме всички трудове за парични съюзи и установихме, че съществува консенсус по този въпрос: без политическо единство единната валута няма да проработи. Не можем да не отбележим този проблем. Паричният съюз винаги облагодетелства центъра и вреди на периферията. Паричният съюз, който създаде франка например, беше изгоден за Париж, но навреди на Бретан и Южна Франция. Песетата бе полезна на Мадрид, но се оказа пагубна за Галисия и Андалусия. При паричния съюз винаги има трансфер на ресурси от периферията към центъра. Това означава, че той има смисъл само ако след формирането му центърът е готов да финансира периферията, за да компенсира загубите ѝ. Но без политическо единство тази стъпка няма да бъде направена и периферните зони ще се дезинтегрират.

— Твърдиш, че страните от периферията няма да издържат на единната европейска валута?

— Ще издържат, ако има политическо единство, което да позволи компенсационни трансакции — отговори икономистът. — В противен случай няма да устоят. И още нещо: страните от периферията ще трябва да направят реформи в сектора на труда, за да устоят на удара на международната конкуренция. Не забравяйте, че те ще въведат една силна валута, която няма да могат да обезценят, за да ребалансират външните си сметки. Без тези реформи вносът ще ги смаже. Освен това на територията на единната валута трябва да има мобилност на работната сила, гъвкави цени и заплати и бюджетна интеграция —

неща, които в момента не съществуват, няма да съществуват и в бъдеще, тъй като няма стратегии за създаването им.

— И какво е окончателното ви заключение?

— Единната валута, така както е замислена, ще се срине. Може да рухне още при първата криза като картонена кула. И ако еврото не преодолее бързо този колапс, страните от еврозоната ще преминават от криза в криза в една безкрайна агония, докато този съюз не се разпадне.

На видеото се виждаше как Аксел Сит потърква брадичката си, обмисляйки онова, което току-що бе чул.

— Слушайте, така няма да стане — заяви накрая европейският комисар, очевидно взел решение. — Редактирайте тези доклади и ми покажете само предимствата от създаването на единната валута. Струва ми се, че...

— Но, господин съдия, тези неща не се правят така! — възрази друг икономист. — Наш дълг е да предупредим тези, които вземат решения, и обществеността за опасностите, които ни очакват при проектираната структура на еврото. Ако излезем с доклад в рамките, които ни поставяте...

— Тишина! — прекъсна го грубо Аксел Сит. — Вече е решено. Проектът за единната валута ще бъде осъществен, каквото и да ни струва това! Искам доклад, който представя само предимствата на паричния съюз!

— А какво ще стане след това, когато еврото изпадне в колапс?

Европейският комисар сви рамене.

— Когато това се случи, драги, ние най-вероятно няма да сме тук — заключи той с безгрижна усмивка. — Да му мислят онези, които са на власт тогава! И данъкоплатците, естествено!

Екранът почерня и Томаш натисна *stop*. Присъстващите се възряха в съдия Сит, който клатеше глава.

— Всичко е монтаж — повтори той. — Нищо от това няма да издържи в съда. Монтаж!

Историкът отново не му обърна внимание.

— Записът на тази среща е особено важен, защото показва, че европейските висши чиновници са били информирани за опасностите, които проектираната структура на еврото криела, но въпреки това са потулили предупрежденията. И още по-лошо — манипулирали са

докладите, за да представят реализацията и бъдещето на еврото в добра светлина.

— Този материал ми се струва наистина важно доказателство по делото, образувано от Международния наказателен съд — отбелязва главен прокурор Агнес Шално.

Без повече коментари Томаш избра следващия файл. Виждаше се стая с дивани. Там бяха седнали двама мъже — единият се бе облегал назад с кръстосани крака, другият беше изправен.

— Запис на среща между финансовите министри на Германия и Португалия — обясни историкът. — Състояла се е в Брюксел в офиса на постоянното представителство на Португалия един час преди срещата на ЕКОФИН^[1] — съвета на финансовите министри на ЕС. Двустранните срещи преди официалните заседания са нещо естествено и обикновено няма свидетели. На тях двете страни обсъждат въпроси от взаимен интерес, както и в този случай. Впрочем вижте сами.

Томаш натисна *play* и кадърът се раздвижи.

— Ах, драги ми Аугуцо, има един малък проблем, който трябва да разреши с вас — произнесе един гърлен глас на английски, очевидно на германския министър. — При добро желание всичко се постига, прав ли съм?

— Е, Гюнтер, за какво се отнася?

— Има един завод в Германия, който среща затруднения с поръчките — каза той. — Произвежда бойни подводници, но от падането на Берлинската стена никой не се интересува от продукцията им. Няма купувачи на *U-Boote*^[2].

— Така е, вече няма военни поръчки. Производителите фалират...

Германецът въздъхна.

— Жалко, защото тези хора са мои добри приятели. Те финансираха кампанията ми на последните избори, разбираш ли? Дойдоха при мен за помощ и както се досещаш, не мога да им откажа. Вече говорих с гърците, които ще купят четири подводници, но е необходима още една поръчка. Та си мислех дали португалският флот не се нуждае от някоя подводница...

— Подводници ли, Гюнтер? — учуди се португалският министър. — За какво са ни на нас подводници? Имаме „Баракуда“^[3] и

тя ни е предостатъчна. Не ни трябва повече.

— Вие, изглежда, не разбирате, Аугуцо. — Тонът на Гюнтер внезапно се втвърди. — Ние ви помогнахме с кохезионните фондове, както знаеш, а вие пръснахте парите ни за магистрали и благоустройство, предоставяйки ги на строителните фирми на приятели, финансирани предизборните ви кампании. — Той намигна на събеседника си и прошепна: — А дали не заделят по нещичко и за личните ви банкови сметки? — Той се разсмя зловещо и възвърна нормалния си тон. — Тоест парите на германските данъкоплатци бяха изхарчени за финансиране на вашите схеми и вашите партии. Затова сега искам да ми върнете услугата и да използвате парите на португалските данъкоплатци за финансиране на компанията, която подпомогна моята партия в Германия. — Министърът се озъби като хищник, заплашващ жертвата си. — Разбрахте ли?

Осъзнавайки, че трудно ще се измъкне, португалският министър се размърда на мястото си.

— Колко струва една от тези подводници?

— Цената на една подводница варира между четиристотин и петстотин милиона евро.

— Абсурд! Държавният бюджет е толкова свит, че не можете да си представите! Няма пари.

Германският министър пресилено се разсмя.

— Какво говорите, драги ми Аугуцо? — възкликна той. Гласът му натежа многозначително, сякаш се опитваше да му намекне нещо. — Компанията, за която ви говоря, е готова да подкрепи партийните ни приятели в Португалия с една... да кажем, щедра сума. — Погледна съучастнически събеседника си. — Мисля, че ме разбирате, *nicht wahr?*

Португалският държавник внезапно се изправи, застанал нащрек.

— Щедра сума за моята партия?

— *Jawohl.*^[4]

Министърът от Лисабон прочисти гърлото си и смени тона.

— Всъщност съм чувал адмиралите да се оплакват от *Баракудата*. Казват, че била много стара, и така нататък. Може наистина да направим тази покупка, която впрочем е много важна за

защитата на португалската брегова ивица. — Той сниши глас. — Сумата, за която споменахте... колко щедро ще бъде?

— Петнадесет милиона на подводница.

Португалецът подсвирна одобрително.

— О, колко интересно! — възкликна той. Смръщи чело. — Знаете ли, проблемът е опозицията в Португалия. Те веднага ще се усъмнят в сделката, ще вдигнат шум и... ще ни създадат неприятности. Трудно може да се обясни закупуването на толкова скъпи и очевидно безполезни подводници, не мислите ли?

— Не можете ли да говорите с тях?

— С главната опозиционна партия в Португалия?

Той колебливо махна с ръка, но все пак кимна.

— Да, може да се уреди. Разбира се, ще трябва да им дадем част от парите. Така всички ще са доволни и никой няма да повдига въпроса.

— *Wunderbar!*^[5] — зарадва се германецът, потривайки дебелиите си ръце. — Тогава го направете, *mein Freund*^[6]!

Окуражаващите думи на германеца бяха достатъчни, за да стопят и последните остатъци на колебание у португалеца. Министърът от Лисабон си пое дълбоко дъх и се стегна — та той бе един от държавните мъже, които взимаха решения за доброто на страната си.

— Да, несъмнено Португалия се нуждае спешно от подводници! — Той вдигна пръст, сякаш говореше пред многолюдна аудитория. — Спешно, подчертавам! Ами ако испанците ни нападнат? А и вижте мащабите на морската зона, за която страната ни носи отговорност! Как е възможно да нямаме подводници? — Потри ръце. — Дори смятам, че ни трябва две. — Съвси вежди, обмисляйки броя. — Не, няма да са две. Три! Три подводници ще струват цели милиард и триста и петдесет милиона евро, не е малко, но... държавните интереси са по-важни, не е ли така? — Отново сниши глас. — Три подводници правят четиридесет и пет милиона постъпления, нали?

— *Jawohl*. Петнадесет милиона за всяка една.

— Отлично! Така ще има достатъчно пари за нас, а и да затворим устата на опозицията.

— Струва ми се *sehr gut* — отвърна одобрително германецът. — Слушайте, а как ще организираме превода, когато обявите

закупуването на тази толкова тъ... жизнено необходима за бъдещето на страната ви придобивка?

— Наши приятели имат фирма с банкови сметки на Бахамите и Каймановите острови — отбеляза замислено португалският министър. — Немският завод за подводници ще преведе парите в Швейцария, оттам ще ги прехвърлим на Бахамите, след това на Каймановите острови и накрая, когато вече не могат да се проследят, ще ги прехвърлим на една португалска фирма, която ще направи скромно дарение за нашата партия и главната опозиционна партия, с чиито лидери ще разговарям веднага, за да се уверя, че няма да възникнат проблеми. — Погледът на португалеца доби самоувереност. — След това ще говоря с приятелите си, за да организират превода, но вие може да разчитате на мен, драги Гюнтер. За доброто на Португалия, имаме сделка!

Германецът се изправи и стисна ръката на събеседника си.

— Ах, Аугущо, за мен е огромно удоволствие да правя бизнес с вас!

Екранът стана черен и Томаш спря видеото.

— Показателно, не мислите ли?

— Да — съгласи се прокурор Шално и протегна ръка към Томаш. — Мога ли да взема диска?

Историкът остана неподвижен.

— Разбира се — съгласи се той. — Но почакайте, защото има още...

— Моля?

Португалецът се усмихна.

— Шоуто едва сега започва — разкри той. — На този диск има много интересни записи.

Той се обърна към лаптопа.

[1] ECOFIN — абревиатура на Economic and Financial Affairs Council (англ.) — Съвет по икономическите и финансови въпроси, чиито членове са финансовите министри на страните — членки на ЕС. — Б.пр. ↑

[2] Подводници (нем.). — Б.пр. ↑

[3] Клас подводници. — Б.пр. ↑

[3] Прав ли съм? (нем.). — Б.пр. ↑

- [4] Да, именно. (нем.). — Б.ел.к. ↑
- [4] Чудесно (нем.). — Б.пр. ↑
- [4] Приятелю мой (нем.). — Б.пр. ↑

LXXII

В залата на Уфици цареше абсолютна тишина, докато Томаш зареждаше следващия видеоматериал. Когато образите се появиха на екрана, историкът натисна пауза и кадърът замръзна, показвайки двама мъже, които стояха прави. Малката група около историка, и най-вече двамата прокурори, с изключително внимание бе проследила разговорите, прихванати от скритата камера и микрофони.

— Преди да коментираме онова, което току-що чухме, нека видим и следващия запис — предложи Томаш. — Тази среща също протича в офиса на португалското представителство, но действащите лица са различни. Единият е министър-председателя на Португалия, а другият — европейски комисар Аксел Сит, който по онова време представлява френското правителство. Тази двустранна среща се е състояла в конфиденциални условия часове преди среща на върха.

Натисна *play* и кадърът се раздвижи.

— Е, Аксел, ще бъде тежко събрание, а?

— Какво говорите, *mon cher* Гонсало? Всичко е готово, както винаги. Трябва само да си завлечем задниците там и да ратифицираме уговореното от нашите делегации. След това ще се усмихнем на фотографите, докато си стискаме ръцете, и *voilà!*

— Прав сте — съгласи се главата на португалското правителство и седна на дивана. — Вижте, казаха ми, че сте имали да обсъждате нещо важно с мен.

— *Ah, oui! TGV!*^[1]

— О, въпросът с трансевропейската мрежа — Той се намръщи. — Наистина ли намирате за необходимо изграждането на високоскоростни линии из цяла Европа?

— *TGV* е изключително важен за икономическия прогрес.

— Така ли мислите? — учуди се португалецът, все още скептичен. — Америка няма *TGV* и доколкото ми е известно, е високоразвита страна. В Скандинавия също не пътуват с *TGV*, но това

не им пречи да развиват икономиката си. Защо високоскоростните влакове са се превърнали в приоритет?

Аксел Сит направи неопределен жест във въздуха.

— Виждам, че не сте глупав, *mon cher* Гонсало! — възкликна той. — Нищо не ви убягва. — Въздъхна. — Знаете ли, историята с *TGV* и икономическият прогрес, който този проект ще отприщи, са глупости, които измислихме, за да помогнем на производителя да продава влакове на всички. Разбирате ли, тази компания финансира партията ми по време на последната кампания и сега трябва да я компенсираме...

— На мен ли го казвате, Аксел! Спонсорите на моята партия в Португалия постоянно ми дишат във врата, ужасно е...

— Така е. — Европейският комисар прочисти гърлото си. Продаваме високоскоростни влакове в цяла Европа. Вече убедихме испанците и исках да разбера как ще се случат нещата с Португалия.

— Колко струва една такава играчка?

— Хората ми вече направиха изчисленията. Влаковете плюс изграждането на линията и третия мост над Тежу излизат някъде около осем милиарда евро.

Министър-председателят се ококори.

— Осем милиарда... да не сте луд?

— Цената на прогреса, *mon cher*.

— И дума да не става, Аксел! Ако се съглася, значи, съм си изгубил ума! Ако изхарчим осем милиарда за проект за *TGV*, дупката в бюджета ни ще е по-голяма и от тази на „Титаник“. Нямаме пари за подобно безумие!

— Ние ще ви финансираме, Гонсало.

— С колко?

— Двадесет процента.

Министър-председателят отново се намръщи и поклати глава.

— И ние да влезем с осемдесет? Не става...

— Привлечи някое от публично-частните партньорства в Португалия и кажи, че освен двадесетте процента от ЕС други четиридесет ще дойдат от *cash flow*^[2], генерирани от проекта. Това ще ви позволи да обявите, че португалската държава ще плати само четиридесет процента. Хората ще се вържат, не се тревожете.

— Това не са възвръщаеми пари.

— Разбира се, че не, но вие няма да кажете на никого, нали? Стига да уредите проучвания за финансова реализация, в които да се казва онова, което вие искате да се казва, а именно че проектът може да е рентабилен, включете израза *cash flow*, за да не може никой нищо да разбере, и готово.

— Но, Аксел, ако се съгласим, ще имаме сериозни проблеми.

Изгубил търпение, Аксел Сит си пое дълбоко дъх.

— Слушайте, Гонсало, трябва да уредим бизнеса на нашия производител на високоскоростни влакове — заяви той с внезапно категоричен глас. — От много време субсидираме икономиката ви чрез кохезионните фондове — пари на нашите данькоплатци, които вие предоставихте на строителните фирми, спонсорирали партиите ви, и сега искаме да върнете жеста. Оправяйте се, както искате, но наистина трябва да купите *TGV* от нас. Дойде време вашите данькоплатци да помогнат на спонсорите на моята партия във Франция.

— Но да изхарчим осем милиарда евро в невъзвръщаема инвестиция, означава сами да си наденем примката на врата!

— Не се тревожете за това, *mon cher*. Сега всички сме в еврозоната и това ви предпазва от колебанията на пазара. Освен това вие ли ще управлявате, когато след няколко години настъпи моментът да се плаща?

Министър-председателят на Португалия оправи вратовръзката си.

— Да, имате право.

— Не унивайте, *mon cher*! Нека онези след вас да решават проблемите! И ако се наложи данькоплатците да плащат повече, толкова по-зле за тях.

Гонсало да Куня се засмя.

— Данькоплатци ли? Какво е това? Когато сме в управлението, Аксел, всичките пари, до които имаме достъп, ни принадлежат! Принадлежат ни! Това за данькоплатците е за пред глупаците. Парите са наши и ние си ги харчим, както намерим за добре.

— Точно така е! — съгласи се ентузиазирано французинът.

— Ако парите не достигат, се намаляват заплати, вдигат се данъци, уволняват се хора — прави се, каквото е необходимо! Важното е да се държим заедно, нали?

Събеседникът му кимна.

— Прав сте, прав сте. — Португалецът обмисли предимствата на идеята. — Освен всичко, такива проекти впечатляват електората. Ако намесим и публично-частните партньорства, сметката ще дойде след няколко години. Това ще ми позволи да кажа, че португалската държава всъщност ще плати много малко и други глупости от този род. От друга страна, мога дори да твърдя, че *TGV* ще ни донесе прогрес и работни места...

— Ще проработи! Вие нареждате да се направи, глупаците плащат, а най-хубавото е, че дори ще гласуват за вас! Идеално, *mon cher* Гонсало! *Parfait!*^[3]

На екрана двамата мъже се сбогуваха, министър-председателят изпрати комисаря до вратата и веднага се върна на дивана, като извади телефона си. Набра някакъв номер и зачака.

— Ало? Комендадор Перейра? Обажда се Гонсало да Куня. Имам минутка преди европейския съвет тук, в Брюксел, и ви се обаждам да споделя нещо, драги. Как върви? — Той замълча, изслушвайки събеседника си. — Да, много добре, много добре. — Нова пауза. — Така ли? А магистралата, която ви поръчах да изградите в Бейра Байша^[4], добре ли върви? Внимавайте, защото прибирате една значителна сума от държавната хазна, нали? Там няма да има никакъв трафик, наредих изграждането ѝ нарочно, за да ви помогна. — Той отново замълча. — Спокойно, човече, аз ще се погрижа. Тъй като движението ще е толкова незначително, че няма да ви донесе никакви пари, в договора ще има клауза, според която държавата ще плати, за да гарантира печалбата ви. Знаете, че вашата фирма няма да има проблеми с мен. — Изслуша думите на събеседника си. — Кой земеделски терен? Онзи на Вила Нова де Мешильоеш? Говорете с кмета, той е разбран. Ще промени регулационния план, не се тревожете. Ще трябва да развържем малко кесията, нали знаете. — Той се прокашля. — Слушайте, току-що ми попадна един проект, който може да ни донесе добри пари. Точно затова ви се обаждам. Кажете ми нещо, драги. Какво знаете за високоскоростните влакове? — Гонсало да Куня отново замълча. — Да, нещо такова. Работата е там, че започваме един проект и... и искам да бъдете част от консорциума. Намесени са много пари, приятелю. Ще има за всички. — Нова пауза. — Не, ясно е, че високоскоростните линии не са рентабилни, драги комендадоре. Онези магистрали също не са рентабилни, нито пък

необходими, но това не ни попречи да ги изградим, нали така? Трябваше да помогнем на приятелите си от строителните компании и ние го направихме, нали? Това е същият случай. Ще изготвим обичайния договор, от тези с клаузата, че държавата ще плати, за да гарантира печалбата на консорциума, ангажиран с проекта. Ще бъде публично-частно партньорство, съгласно обичайната схема, не се тревожете. — Отново замълча. — Да, точно така. Но, слушайте, искам и една добра сума за партията. Все пак ще спечелите много пари. — Замълча, за да изслуша събеседника си. — Добре, после ще говорим. Когато определим маршрута на *TGV*, ще ви съобщя предварително, за да може да закупите терена на добра цена и да спечелите хубав дял от отчуждаването. — Изчака събеседника си да се изкаже и изведнъж смръщи чело, удряйки с ръка по масата. — Точно така, прав сте! Вие добре познавате схемата, същата като при проектирането на *SCUT*. Бях забравил за това... — Прочисти гърлото си. — Помнете, че историята с влаковете струва милиарди ев... ъ, километри. Затова не приемам помалко от няколко десетки милиона ев..., искам да кажа километри, за партията си, разбирате ли? Изборите чукат на вратата и... — Той замълча. — Добре, добре. След това мъжете с куфарчетата ще минат да приберат парите. Тъпото е, че и те ще вземат комисиона, нали? Но в крайна сметка така трябва. Това е цената, за да заличим следите от... километрите. — Министър-председателят въздъхна. — После ще говорим, приятелю комендадоре, по телефона трябва да сме предпазливи, не мислите ли? Освен това всеки момент ще започне европейският съвет и не мога да закъснявам, иначе Дебеланата ще ми тегли едно конско на немски. — Той се разсмя. — Много поздрави на вашите хора от компанията. И специално на касиера. — Отново се захили. — Добро момче е този Теодоро. Готино е да подписваш чекове, а? — В стаята отново се разнесе смях. — Хайде, поздрави...

Главата на португалското правителство затвори и екранът стана черен — знак, че записът бе свършил. След като натисна пауза, Томаш се обърна към прокурорите от Международния наказателен съд.

— Чухме три много интересни разговора, не мислите ли?

Агнеш Шално и Карло дел Понте все още бяха потресени от онова, което бяха чули и видели.

— Много — тихо отвърна главната прокурорка с пребледняло от шока лице. — Наистина.

— Не че не сме подозирали, че важните решения се взимат по този начин, но едно е да си го представяме, друго е да го видим с очите си — отбеляза историкът. — Тези разговори ни разкриват няколко изключително важни неща. — Едното е, че в нашите демокрации съществува сериозен проблем, отнасящ се до финансирането на политическите партии. Онези, които ги спонсорират, не го правят с идеална цел, а за да извлекат изгода. И лошото е, че наистина успяват. Системата работи по такъв начин, че в замяна на спонсориране на предизборните кампании политиците взимат важни решения в интерес на спонсорите си и в сериозен ущърб на своите граждани. Изпълняват се безполезни благоустройствени проекти, само и само спонсорите да спечелят пари. Проверка на Сметната палата показва, че почти седемдесет процента от разходите за консултации, направени в Португалия за една година, са били по Директни споразумения. В помалко от три процента от случаите е имало консултации с повече от една фирма за услуги.

— Как е възможно? — попита Агнес Шално. — Нали Португалия е страна — членка на Европейския съюз?

— Вижте, този проблем съществува в Португалия, съществува в останалите европейски страни, в Америка и във всяка демократична държава. Установено е, че всеки от представителите на Конгреса на САЩ например прекарва между тридесет и седемдесет процента от времето си в събиране на средства за предизборни кампании. Политиците са много по-отворени към нуждите на спонсорите си, отколкото към тези на страната, и дори се уговарят със своите съперници, за да могат безпроблемно да получат парите, както видяхме в сделката с подводниците. Сегашната схема на финансиране на партиите е корупционна и ако не бъде сериозно реформирана, няма да стигнем до никъде.

— Факт — съгласи се главната прокурорка. — Дълбокото гърло^[5] от „Уотъргейт“ казваше: „Следвайте парите!“. Който иска да открие източника на злото, трябва да тръгне по следите на финансирането.

Томаш посочи към екрана.

— Второто нещо, което тези записи ни показват, е, че корупцията в Португалия е тежък проблем. Забелязахте ли как земеделските земи се превръщат в градски? Това е изпитана корупционна схема,

прилагана в Португалия. Акулите изкупуват земята на беден земеделец за двадесет хиляди евро и плащат под масата на общините да впишат този терен в регулация, като по този начин цената му скача на двеста хиляди.

— Голяма далавера...

— А не е ли? Тази схема има много варианти. Един от тях ни бе представен в разговора между министър-председателя и строителния инженер. Държавникът издава на своя спонсор маршрута на високоскоростен влак, преди тази информация да е обявена в публичното пространство; той купува земеделските имоти, които се намират по предвидения маршрут, и подкупва кметовете, за да ги превърнат в регулирани терени. Тъй като по закон отчуждаването на регулирани терени е много по-скъпо от това на земеделските земи, спонсорите ще натрупат цяло състояние, когато държавата похарчи парите на данъкоплатците за отчуждаване на регулираните терени, през които ще минават високоскоростните влакове. Тази схема, в която са въввлечени управляващи и спонсори, бе често прилагана при изграждането на магистрала, включително *SCUT*. Само благодарение на отчуждаването на бързо влезли в регулация терени, изграждането на магистрала в Португалия сигурно е излязло двойно по-скъпо от реалната си цена.

Смаяни, магистратите се спогледаха.

— Това е... невероятно.

— Друг вариант на същата сделка е послужил за измъкване на огромни суми от банките. Строителните компании купуват земи на безценица, подкупват кметовете, за да ги вкарат в регулация, и получават разрешително за строеж. След това искат от банките да финансират тридесет процента от стойността на проекта, предоставяйки земята като гаранция. Тъй като кредити се дават лесно, банките дават парите, а строителните компании, вместо да изградят обекта, си ги прибирали в джоба. Когато строителите престанат да плащат задълженията си, банката търси терена, заложен като гаранция, и открива, че той всъщност се намира сред полето и не струва нищо, защото там има само ливади.

— Добре, но това е сделка, която не включва държавни пари, така че е извън полето на нашето разслед...

— Грешите — възрази Томаш, прекъсвайки главния прокурор на Международния наказателен съд. — Половината от частния дълг е натрупан от семействата, които са закупили жилище и не са успели да го платят, нали така? А откъде идва другата половина от частния дълг, който здраво притиска Португалия до стената? Именно от дългове, натрупани от подобни схеми. Банките са на ръба на фалита, защото са отпусkali кредити за благоустройство на терени, които всъщност не струват нищо. И кой ще ги спаси, когато изнемогват?

За миг въпросът увисна във въздуха, докато очите на Марилу просветнаха с отговора.

— Държавата?

— И с чии пари?

Прокурорката въздъхна, осъзнавайки очевидното.

— На данъкоплатците, разбира се.

Историкът се усмихна.

— Виждате ли по какъв начин тези схеми гълтат държавни пари? Управляващите орязват заплати и пенсии, увеличават данъците, за да намерят пари за банките, които са отпуснали милиарди евро срещу терени, които не струват нищо.

— Да, сега разбирам.

— Друга интересна подробност от последния записан разговор е споменаването на мъжете с куфарчетата. Става дума за тези, които набират средства за финансиране на партията, чиято комисиона е четиридесет процента. След това събраните пари се пръскат насамнатам, така че в партийната каса да влязат само петнадесет процента.

— *Mon Dieu!*^[6] — възкликна главният прокурор, клатейки глава. — Поредната далавера!

— Така е. Но истинската измама, разбира се, е корупцията. Разговорът между министър-председателя и собственика на строителната компания е изключително показателен. Благодарение на парите, които дават на партиите и на корумпираните политици, големите акули сключват сделки за космически суми. ПЧП са пример за съмнителни далавери, в които рискът се прехвърля от компанията към данъкоплатеца, като тази далавера ѝ осигурява печалба от петнадесет процента на година. Управляващите, които са се съгласили на това, са или пълни глупаци — нещо, в което дълбоко се съмнявам, или са го направили поради скрити интереси. За това няма никакви

доказателства, разбира се, но не намирам друго обяснение за подобни пагубни решения. Забележете, че при приемането на закона за ПЧП шестима депутати от парламентарната комисия за благоустройството са участвали в управлението на строителни фирми, работещи в същите тези партньорства...

Агнес Шално се усмихна.

— Сигурно е съвпадение...

— Сигурно — отвърна Томаш. — Третото нещо, което разбираме от тези разговори, е, че страните от центъра на ЕС — Франция и Германия — също имат вина за дълговата криза на страните от периферията. В началото на кризата германците с право обвиниха страните от периферията, че харчат безнаказано. Онова, което не казаха обаче, е, че самите те — Франция и Германия — са насърчавали същите тези страни да задлъжняват повече, отколкото могат да си позволят. Германия и Франция са използвали периферията, за да финансират косвено собствените си фирми, притискайки страните, по-специално Гърция и Португалия, да започнат пагубни проекти, които очевидно не са били в състояние да платят. Тоест цялата тази морална реторика, която сега демонстрират и която изглежда напълно уместна, е пропита от най-чисто лицемерие. Управляващите на страните от периферията заслужават да седнат на подсъдимата скамейка по делото за престъпления срещу човечеството и да отговорят за пагубните решения, които са взели и които са довели до тази криза. Но управляващите на страните от центъра също трябва да поемат отговорност за делата си. Уместно е да припомним, че Португалия, една от най-старите европейски държави, е фалирала по-малко пъти от Германия и Франция например. Следователно фалитът не е непременно нещо зложено в португалските гени, както някои намекуват.

Двамата прокурори от Международния наказателен съд се спогледаха. Осъзнаваха, че задачата им никак не е лесна. Как щяха да призват на подсъдимата скамейка, освен управляващите на Гърция, Португалия и Испания, президентите на Франция и канцлерите на Германия?

— Всичко това е много интересно — каза Агнес Шално. — Но предвид материалите, с които разполагаме, се опасявам, че няма да можем да продължим процеса.

Заклучението ѝ изненада португалския историк.

— Така ли? Защо?

— Защото не знаем какъв е произходът на парите, с които лидерите на страните от периферията са финансирали тези проекти — обясни тя. — В крайна сметка европейските средства покриват само част от разходите, нали? Не е възможно да продължим, без да сме изяснили тези въпроси...

— Мислите ли, че двамата френски техници не са записали и това? — попита Томаш с предизвикателен тон. Погледът му се спря върху компютъра, на който вървеше дискът. — Ако е така, грешите.

[1] Абревиатура на *train a grande vitesse* — високоскоростен влак (фр.). — Б.пр. ↑

[2] Паричен поток (англ.) — абстрактна финансова величина, която характеризира движението на парите в един бизнес, проект или финансов продукт за определен период от време. — Б.пр. ↑

[3] Чудесно (фр.). — Б.пр. ↑

[4] Провинция в Португалия. — Б.пр. ↑

[5] Прозвище на Марк Фелт (1913–2008) — зам.-директор на ФБР и информатор на журналистите от „Вашингтон Поуст“ Боб Удуърд и Карл Бърнстеин, работещи по аферата „Уотъргейт“. — Б.пр. ↑

[6] Боже мой! (фр.). — Б.пр. ↑

LXXIII

Атмосферата в залата на Уфици беше напрегната, сякаш в пространството се бе спуснала гъста мъгла. Томаш приближи пръста си до бутона *play* на лаптопа. Преди да го натисне обаче, той се взря в главния прокурор на МНС.

— Следващото видео, заснето от двамата французи, засяга именно начина, по който банките на централните страни финансирани разходването на средства в страните от периферията — каза той. — Сега ще проследим един телефонен разговор между германски и американски банкир. След среща с испанския министър на благоустройството германският банкир е останал сам в кабинета, без да знае, че го наблюдават. Стационарният телефон, който е ползвал, също е подслушван, което ще ни позволи да чуем и думите на събеседника му от Ню Йорк.

Томаш натисна *play* и стартира видеозаписа. На екрана се виждаше дебел мъж с вратовръзка, който седеше зад бюрото и набираше някакъв номер.

— *Hallo, Джон?* Обажда се Матиас Глок от *Munchner Eurobank*, как си?

— *Hi, Мати!* Как върви, *old pall*.

— *Wunderbar.* Слушай, Джон. Тъкмо приключих една среща с министъра на благоустройството на Испания. Поиска десет милиарда евро за финансиране на още една високоскоростна линия. Дали разполагаш с толкова пари?

— При каква лихва, Мати?

— Обичайната, разбира се.

— Обичайната лихва е много ниска, Мати. Вече ти преведох пет милиарда за магистрали в Португалия, още седем милиарда за субсидии на клиентите на гръцкото правителство, а сега ти искаш още десет милиарда за испанците? Вече изпратихме тридесет милиарда за благоустройствени проекти в Испания и още петнадесет милиарда за

пазара на недвижими имоти в Ирландия! Тези хора пръскат пари като луди! Дали после ще ги върнат?

— *Ach*, Джон, що за въпрос? Нали знаеш, че всички сме в еврозоната? Сега всички сме едно, *mein Freund*! Да отпуснеш кредит на испанец или португалец, е като да го дадеш на германец.

— Сигурен ли си? Слушай, дългът на тези страни вече започва да ни тежи...

— Имай ми доверие, Джон.

— Тези страни не се ли страхуват от свръхзадължения?

— Какво говориш? Слушай, директорът на Португалската централна банка например публично обяви, че щом страната му е в еврозоната, въпросът за задлъжнялостта вече не стои. След това в частен разговор с португалските банкери той ги насърчи спокойно да взимат заеми. Така че само трябва да се възползваме от ниските лихви и да оползотворим парите. Отпускането на кредит на която и да е страна от еврозоната е абсолютно сигурно. Ако възникне проблем, се подразбира, че икономиките на развитите страни ще послужат като гаранти на дълговете на по-слабите страни.

Американецът се поколеба.

— *Yeah*, прав си — каза накрая той. — *Okay, buddy*, пращай документите и ще се погрижа. Ще спечелим добри пари от комисиони, нали?

— *Jawohl*, Джон. Ще говоря с испанците да подготвят заявката. Възможно е да има още една поръчка от португалците. Изглежда, сега искат да построят летище...

— *Wow*, Мати! Европа е заприличала на строителна площадка! Навсякъде се строи! А ние пишем фактури!

Екранът почерня и Томаш натисна стоп.

— Този разговор е интересен, защото ни разкрива как работи схемата — каза Томаш. — Лесните пари, идващи от ниските лихвени проценти, са се превеждали на банките в централноевропейските страни. Въпреки клаузата *no bailout* в Договора от Маастрихт, според която еврозоната не е отговорна за държавните дългове на отделните страни — членки и няма да ги плаща, европейските банки и централни банки, като португалската например, били убедени, че по въпросната клауза няма да бъдат предприети действия, и поддържали илюзията, че един заем, отпуснат на Гърция, е толкова сигурен, колкото би бил заем,

отпуснат на Германия. Американците повярвали в тази илюзия и отпуснали нисколихвени кредити на немските, френските, австрийските, белгийските и холандските банки, които ги разпределили между страните от периферията. Там те били усвоени от лоши инвестиции в нетъргуемия сектор и от прекалено разрасналата се система на социални плащания. Така еврото се превърнало в сложна схема за рециклиране на пари от централните европейски страни към периферията, превръщайки половината континент в кредитор, а другата половина в спекулант. Банките действали като посредници и трупали огромни комисиони, приемайки като обезпечение надценена от балона за недвижимите имоти собственост. Когато американският балон за недвижими имоти се спукал и цената на имотите паднала, цялата картонена кула се срутила. Страните от центъра, които насочвали парите към периферията и ги принуждавали да сключват сделки, за да финансират косвено собствените си фирми, видели накъде духа вятърът и какво направили? Започнали да обвиняват периферията, че харчи неразумно. И с право, разбира се. Не казали обаче, че те самите имали вина за тези разходи и че техните банки безразборно отпускали кредити, без да си правят труда да проверяват дали страните са в състояние да върнат дълговете си. Заключение: парите свършили. Банките на централните европейски страни, по-специално френските и германските, се превърнали в големите кредитори на периферията. Тези държави от своя страна били толкова задлъжнели към банките от центъра, че ако обявели несъстоятелност и не платели, голяма част от тези банки щели да фалират.

Разтревожена, Агнес Шално отново срещна погледа на Карло дел Понте и въздъхна.

— Това наистина ще бъде един много сложен съдебен процес. Не знам как ще...

Историкът вдигна ръка, за да ѝ покаже, че още не е свършил, и отново се обърна към лаптопа.

— Сега ще чуем друг телефонен разговор от Брюксел. Участниците в диалога са португалският министър-председател и министърът на парламентарните въпроси в Лисабон. Премиерът е в офиса на португалското представителство в Европейската комисия. Записът е направен няколко часа преди важно заседание.

Томаш натисна *play* и кадърът, показващ мъж, седнал зад бюро, с телефонна слушалка в ръка, оживя.

— Антонио, откъде ти хрумна идеята да подготвяш закон за престъпления по служба от лица, заемащи държавни длъжности? — попита възмутено министър-председателят. — Полудя ли, или какво?

— Но, Гонсало, вече говорихме за това...

— Говорихме, но не точно за това! Преди малко Пауло ми прочете някои клаузи и... честно казано, съм потресен! — На видеото се виждаше как премиерът преглежда някакъв документ. — Осем години затвор за политик, действал неправомерно с цел да облагодетелства или навреди на някого? Пет години затвор за държавен служител, приел или поискал материална или нематериална облага за себе си или друго лице? Три години затвор за нарушаване на регулационен план? Една година затвор за неизпълнение на показателите на бюджета? — Премиерът вдигна поглед от документа, който четеше. — Полудя ли, Антонио? Ако всичко това е наказуемо, всички отиваме в затвора, по дяволите! Какво правим всеки ден, ако не да облагодетелстваме или оцетяваме някого неправомерно? А не искаме ли материални облаги от спонсорите за партийните банкови сметки? Не нарушаваме ли нормите за изпълнение на бюджета? Не можеш да представиш подобен закон, Антонио! И дума да не става!

— Гонсало, вече говорихме за това! — настоя министърът по парламентарните въпроси. — Трябва да покажем, че държим на морала, разбираш ли? Това създава добър медиен имидж.

— Да, но всички тези членове ми идват в повече, Антонио. Представи си, че утре изпаднем в криза, страната ни фалира или нещо подобно. Какво ще се случи? Основавайки се на този закон, който ти подготвяш, прокуратурата ще заведе дело срещу нас за неизпълнение на бюджета например и рискуваме всички да отидем в затвора.

Министърът по парламентарните въпроси се разсмя.

— Добре знаеш, че това няма да се случи, Гонсало. Държим прокурора под контрол...

— Да, но когато слезем от върха, нашите наследници ще назначат друг и тогава...

— Те също ще бъдат много внимателни. И те като нас ще имат да връщат услуги и да делят печалби. Всички сме от един дол дренки.

Министър-председателят изгуби търпение.

— Така е — каза той. — Но проблемът си остава. Този закон ми се струва много опасен. По-добре престани с тези глупости. Не бива да рискуваме!

— Не се тревожи, Гонсало — отвърна министърът по парламентарните въпроси. — Всичко е обмислено.

— Какво искаш да кажеш?

— Виж какво гласи член шести от закона — каза той, като прочисти гърлото си, за да прочете текста. — Наказанието за престъпление по служба, извършено от лица на политическа длъжност при изпълнение на задълженията им, може да бъде смекчено, в добавка към случаите, предвидени в общото законодателство, ако се докаже, че съответните блага или суми са били изразходвани за запазването на други конституционално значими такива или когато степента на служебна отговорност на извършителя е незначителна и изключва наказуемост или вина, съгласно общите условия.

За миг по линията настъпи тишина.

— Нищо не разбрах — призна министър-председателят. — Какво, по дяволите, означава това?

Смехът на събеседника му се разнесе от телефонната слушалка.

— Нарочно е написано на неясен юридически език, за да не се разбира — обясни той. — Юридически приказки, вратички в закона, изготвени от адвокатската кантора на нашия бележит депутат Манел. — Всъщност с този член се казва, че никой за нищо не може да бъде осъден.

— Сигурен ли си?

— Гонсало, моля те! Наистина ли смяташ, че ще прокарам закон, който би заробил всички ни? Разбира се, че не. Дори да настъпи и най-тежката криза, ще видиш, че никой няма да бъде съден, още по-малко признат за виновен за каквото и да било! Погрижил съм се за всичко. Ще си останем само заподозрени.

Министърът по парламентарните въпроси замълча, за да даде възможност на премиера да обмисли думите му.

— Всъщност смятам, че този закон е много важен за морала в политическия живот в Португалия — заяви той, гласът му внезапно бе станал спокоен. — Ще го представя като фундаментална реформа, която има за цел да вдъхне доверие в националната политика, доказателство, че подходваме сериозно и отговорно към задълженията

си спрямо португалския народ и не се страхуваме от последствията от управленските си действия. Чистата съвест е най-добрата възглавница. И точно затова не се страхуваме да приемем такъв закон!

Събеседникът му от другата страна на линията отново се разсмя.

— Премиер, който говори така, е опитен и мъдър политик.

Екранът отново почерня. Томаш спря записа и се обърна към прокурорите.

— Мисля, че това, което чухме, ясно показва безнаказаността на политиците — отбеляза той. — Показателен е фактът, че в страна като Португалия например има корупция, но не и корумпирани. Никога политик не е осъждан за корупция, всички са чисти. Обвиненията не водят до нищо, след като законът е направен така, че да е изключително трудно да осъдиш когото и да било. Един кмет на община в Лисабон записа разговор със собственика на някаква компания, който се опитваше да го подкупи, и бе осъден за клевета и незаконни записи, а онзи не прекара дори минута в затвора. Корупцията е престъпление, извършвано от онези, които присвояват държавните пари, и политиците нямат никакъв интерес да приемат ефикасен закон в борбата с престъпление, в което са пряко замесени. Единствените наказани са хората, които подават жалби за корупция. Една секретарка свидетелства в съда, че е чула разговор, в който директно се казва, че е платено на министър да одобри важен образователен проект, и на следващия ден беше уволнена.

— Няма ли защита за онези, които съобщават за корупция?

Никаква. Явно не е в интерес на законодателите да налагат сериозни наказания за корупция и да защитават онези, които подадат сигнал, защото това би означавало самите те да бъдат застрашени. Пишат законите в своя полза. Нима не забелязахте в последния запис споменаването на адвокатската кантора на определен депутат — онзи Манел? Това е препратка към една от схемите за „изчистване“ на корупцията, като се преструват, че се борят с нея. Работата е там, че управляващите натоварват с изготвянето на законите големи адвокатски кантори, които съставят текстове с неясно и объркващо съдържание.

— Тогава вероятно не са добри юристи — отбеляза Агнес Шално. — Един добър юрист съставя прости и ясни закони.

— Вие не разбирате — каза Томаш. — Техните текстове умишлено са написани объркващо.

Французойката го погледна неразбиращо.

— Умишлено?

— Разбира се. Колкото по-объркан и противоречив е законът, толкова повече вратички предлага. Адвокатите, наемани от партиите и управляващите, съставят закони, пълни с неразбираемо формулирани клаузи и подходящи изключения. И тъй като тези текстове са умишлено объркващи, адвокатските кантори взимат пари и за да напишат становище за закон, който самите те са съставили. Истински грабеж. Орязват заплатите и пенсиите на хората, за да платят щетите, причинени от цялата тази корупция.

Главният прокурор от Международния наказателен съд въздъхна.

— Така е — съгласи се тя. — Въпросът за финансирането на партиите и този проблем заемат централно място в нашето разследване.

— Двете неща са свързани — каза Томаш. — Но най-важният въпрос възниква в следващия, между другото, последен материал. Отнася се за разговор между министър-председателя на Португалия, който се намира в Брюксел за заседание на Европейския съвет, и министъра на финансите в Лисабон. Вижте сами.

Историкът натисна *play* и кабинетът на португалското представителство отново се появи на екрана на лаптопа, с премиера, седнал зад бюрото, с телефонна слушалка в ръка.

— Е, Гонсало? — попита гласът от Лисабон. — Готов ли си за следващата среща?

— Уф, все същата досада! Ще трябва да измоля няколко услуги... — Смени тона. — Слушай, уреди ли онази американска инвестиция в Сетубал?

— Не ми говори! — отвърна финансовият министър. — Отидох в Сиатъл, казах им, че инвестициите в Португалия са добри и така нататък, но онези веднага ми отказаха. Изглежда, са проучили и са разбрали, че две трети от разходите за един сравнително добре платен работник отиват за данъци. Научили са, че сме една от страните с най-висока данъчна тежест в света, и заявиха, че няма да идват тук да пилеят пари. Освен това са наясно, че никой не може да бъде уволнен,

знаят за адската бюрокрация и че съдебните дела се влачат по петнадесет-двадесет години. Решиха да инвестират в Полша.

— Много лошо. Ти не им ли обясни, че имаме хубаво слънце, добра храна, хората са симпатич...

— Инвеститорите не се интересуват от тези неща, Гонсало. Знаеш ли какво ще ти кажа? Трябва да променим законите, защото иначе няма да...

— Не си го и помисляй! — прекъсна го премиерът, който нямаше никакво желание да продължава този разговор. — Само ако искаме да загубим изборите! Освен това синдикатите ще ни разкъсат.

— Празни приказки! Наистина ли смяташ, че синдикатите ще се обявят против мерки, които биха позволили създаването на нови работни места?

Министър-председателят се разсмя.

— Сигурно се шегуваш! Нашите синдикати искат нови работни места и същевременно да се запазят сегашните закони, които затрудняват този процес. Те не разбират или се преструват, че не разбират, че с тази глобализация големите компании имат голям избор къде да инвестират и че при нашите закони никой няма да започне бизнес в Португалия. — Той въздъхна. — Е, не се ядосвай. Когато нещата се прецакат, друг ще ги решава. Трябва да се погрижим за себе си, нали така?

Финансовият министър не настоява повече. Шефът му бе категоричен. Вместо това той прочисти гърлото си.

— Добре, обаждам ти се за нещо друго — започна той тихо. — Имам сериозен проблем и спешно трябва да поговорим.

— Какво става, Аугущо? Не ми казвай, че вестникарските лешояди отново са...

— Не е това — прекъсна го министърът. — Получих информация от Главна дирекция „Данъци и такси“, че... всъщност сложно е, наистина е много сложно...

— Какво? Какво се е случило?

— Изглежда, търпим огромен спад на постъпленията.

— Как така огромен?

— Данъкът за физически лица, корпоративният данък, ДДС... фискалните постъпления се сринаха.

— Шегуваш се!

— Де да беше така! Американската криза засегна икономиката ни по начин, който не сме предвиждали. Продажбите спаднаха, компаниите печелят по-малко и закриват работни места, безработицата расте и... затова плащат по-малко данъци. Приходите направо се стопиха!

По линията настъпи тишина, докато премиерът обмисляше онова, което току-що бе чул.

— Слушай, това известно ли е вече?

— Не, не, нищо. Вътрешна информация.

Министър-председателят въздъхна с облекчение.

— О, това е добре — каза той. — Пази тези неща в тайна, ясно ли е? Идват избори и не искам повече проблеми. Опозицията може да се хване за това и вестниците...

— Гонсало, не разбираш добре проблема — настоя министърът на финансите. — Щом имаме по-малко приходи, трябва да намалим разходите или да увеличим данъците.

— Да не си полудял? — попита ядосано шефът на кабинета, подразнен от предложението. — С изборите, които чукат на вратата?

— Ако не предприемем нищо, дефицитът ще скочи.

— Държим нещата под контрол.

— Кой ги държи под контрол? Щом постъпват по-малко пари, не можем да харчим толкова. Проста аритметика. Трябва да намалим разходите или да увеличим приходите. Проблемът е, че приходите се сриват.

— Не, не! — възкликна министър-председателят. — И дума да не става!

— Тогава какво ще правим?

— Ще теглим нов кредит, за да запустим тази дупка.

— Но така държавният дълг ще нарасне.

— Изобщо не ми дреме за държавния дълг! — повиши отново глас шефът на кабинета. — Идват избори и трябва да отпуснем някоя пара на тая паплач. Затова дори ще увеличим заплатите и ще намалим данъците.

От другата страна на линията министърът на финансите почти изкрещя.

— Какво?

— Каквото ти казвам: ще увеличим заплатите в държавния сектор. Мислех си за... не знам, 3%.

— Три процента увеличение на заплатите?

— Много ли ти се струва? — Той се поколеба. — Добре, нека бъдат 2,9%. — Помисли отново. — Но ако увеличението бъде по-малко от 3%, ще трябва да ги зарадваме с данъците. Как ти се струва да свалим ДДС-то с един пункт?

— Но... но...

— Изборите чукат на вратата, драги приятелю! — настоя министър-председателят. — Искаш да ги загубим ли, или какво?

— Гонсало, това е лудост! Нямаме пари, за да направим подобно нещо.

— Успокой се. Чуй ме, сега ще ти обясня как ще го извъртим. Вдигаме заплатите в държавния сектор и намаляваме ДДС-то, нали така? Казваме, че това се дължи на по-стабилната икономика и нашето строго управление на държавните финанси и т.н. Ще оберем овациите. Идват изборите, ние печелим като едното нищо и после — пуф! Казваме, че всъщност международната обстановка се е влошила, което впрочем не е лъжа, орязваме социалните облаги и данъчните облекчения, като така косвено ще намалим заплатите. Отново вдигаме ДДС-то и дори данъка за физически лица, ако е необходимо. Чиста работа.

Гласът от Лисабон заговори с неодобрителен тон.

— Не ми се струва никак добре...

— Изборът е прост: искаш ли да спечелиш изборите, или не?

— Не е това. Въпросът е, че раздаването на пари по този начин е пагубно. Освен това никой няма да повярва на тези приказки...

— Разбира се, че ще повярват — сръза го шефът на кабинета. — Де Гол е казал, че политикът до такава степен не вярва на думите си, че се удивлява, когато другите го разбират буквално. И това е самата истина, приятелю! Понякога със сериозно изражение говоря най-големите глупости, които можеш да си представиш... и хората се връзват. Самият аз се изненадвам! Така че бъди спокоен. В политиката съм от много години и добре знам как стават нещата...

— Наистина ли смяташ, че хората няма да забележат, че тези противоречиви мерки се взимат само заради изборите?

— И да забележат, какво от това? Ще кажеш, че увеличението на заплатите в година на избори е „просто съвпадение“, и какво могат да направят? Някой ще се противопостави ли на по-високата си заплата? — Той се разсмя. — Според мен всичко ще мине добре.

Гласът от другата страна на линията се поколеба.

— Да, може би си прав.

— Разбира се, че съм! — възкликна министър-председателят.

— Но е много важно информацията от Главна дирекция „Данъци и такси“ да остане поверителна, ясно ли е? Нито дума за това!

— Добре — обеща финансовият министър. — Но докладът съществува, Гонсало. Какво ще правим, ако някой го намери след изборите?

— Ще кажем, че не е пристигнал, че не сме го прочели, че не сме знаели нищо... и други подобни лъжи.

— Нима някой ще ни повярва? — все още скептично попита гласът от Лисабон. — Та това са държавните приходи, Гонсало! Как е възможно толкова важна информация да не достигне до нас? Не сме били информирани, че постъпленията са в стагнация? Това е все едно японският император да каже, че не е чул за падналите в страната му бомби. Това е невъзможно. Никой няма да се хване на толкова зле скалъпено оправдание!

— Ще се хванат, ще се хванат — отвърна уверено премиерът. — Ако говорим убедително, хората ще повярват. Не бери грижа! Дори някой да не повярват, никога няма да го докажат!

Екранът почерня, Томаш натисна *stop* и се обърна към прокурорите.

— Последният разговор ни показва главния проблем, който тласна света към кризата — отбеляза той. — Фактът, че политиците поставят въпроса за своето избиране и преизбиране над държавните интереси. В този случай имаме португалски управляващи, информирани за срив на държавните приходи в навечерието на избори, които въпреки това са увеличили заплатите и намалили данъците с единствената цел да бъдат преизбрани. Впрочем този проблем не се отнася до партия А или партия Б от държавата Х или държавата У. Не хванаха ли Американския президент да споделя с руския си колега, че се налага да използва по-твърда русофобска реторика заради предстоящите избори, но след това ще бъде по-гъвкав? Това е общ

фундаментален проблем в нашата демокрация. Макар и да имат съществен принос за тези проблеми, в основата им не стоят идеологическите грешки на лявото и дясното, а изключително важният факт, че политиците поставят изборите над всичко. Това създава условия за корупция при партийното финансиране и политическите решения и прави възможни всякакви сделки, в които частните интереси надделяват над колективните. Това кара политиците да дават нереалистични обещания и да провеждат политика, която в дългосрочен план води до банкрут. Когато кризата настъпи, те дори успяват да убедят избирателите, че вината е на предшествениците им и преди всичко на спекулантите — подходяща изкупителна жертва без лице, която не може да се защити. Политиците искат да ги изберат и не се спират пред нищо, готови са да продадат дори майките си и да жертват интересите на страната си, за да постигнат тази своя лична цел. Поставят изборите и личните си интереси над всичко останало. Ще кажете, че кризата възниква поради факта, че всички живеем над възможностите си. Това отчасти е вярно и се дължи на неспособността ни да се конкурираме със стоките от нововъзникващите пазари. Но най-голяма вина за кризата имат далаверите на управляващите, търговията с влияние и безобразната корупция — нещо, за което обикновеният гражданин няма никаква вина, но плаща за него. — Томаш посочи към Марилу. — Това е основният въпрос, с който Международният наказателен съд трябва да се справи директно и неотстъпно, ако иска делото да успее.

Томаш замълча и в зала „Ботичели“ настъпи напрегната тишина. Агнес Шално, която тези въпроси засягаха пряко, заговори първа.

— Ще бъде един изключително труден процес — сподели тя, в очите ѝ тежеше умора. — Ще трябва да призовем управлявалите на редица страни на подсъдимата скамейка.

— Не забравяйте и предишните...

— Кои предишни?

— Вината за кризата не се ограничава само до държавниците от последните години — припомни историкът. — Тази отговорност се поделя между много хора от миналото. За престъпления срещу човечеството трябва да бъдат съдени и много бивши управляващи. Премиери, финансови министри, министри на благоустройството,

ръководители на регионални правителства, директори на централни банки, много кметове...

— И кметовете ли? Но така списъкът ще стане безкраен!

— Това е положението! — разпери ръце Томаш. — Ако искаме да съдим виновниците за кризата, трябва да сме наясно, че са замесени много хора, макар и с различна степен на вина. И щом това се случва в Португалия, ситуацията едва ли е по-различна в Испания, Гърция, Ирландия, Италия... навсякъде.

Главният прокурор размаха ръце.

— Това прави стотици, вероятно хиляди заподозрени! Говорим за мегадело, каквото досега не е имало!

Томаш не отговори веднага. Обърна се, натисна *eject* и лаптопът изплю дивидито. Извади металическия диск и го размаха пред главния прокурор от Международния наказателен съд.

— Петима души загинаха, за да може този материал да стигне до вас — напомни й той. — Сега бих искал да разбера какво възнамерявате да правите с него.

Прокурор Агнес Шално се взря в него с широко отворени очи, без да знае какво да отговори. Тя, както и всички присъстващи в залата на Уфици, добре знаеше, че това е най-важният въпрос в момента.

Проблемът бе в това, че осъзнавайки мащабите на процеса, Агнес Шално нямаше отговор.

LXXIV

Първият, който реагира в зала „Ботичели“, бе Аксел Сит. След като изгледа цялото съдържание на диска и изслуша коментарите на Томаш, възползвайки се от шока на прокурорите и полицаите, председателят на Европейската комисия се опита да си проправи път през кордона карабинери около членовете на сатанисткия орден.

— Направете ми път! — нареди с твърд тон той, посочвайки вратата. — *Allez*^[1], отворете вратите! *Zutalors!*^[2] Имам си и друга работа!

Съвзел се от изненадата и колебаейки се как да постъпи, шефът на карабинерите хвърли въпросителен поглед към Марилу, която на свой ред се обърна към главния прокурор от Международния наказателен съд.

— Какво да правим? — попита агентката на Интерпол. — Да го задържим ли?

Агнес Шално се поколеба. В крайна сметка ставаше въпрос за председателя на Европейската комисия и съдия по делото, на което тя беше прокурор. Това бе трудно решение и Шално се нуждаеше от време, за да прецени ситуацията.

— Смятам, че ще е най-добре...

Неуверените й думи бяха прекъснати от смеха на Аксел Сит.

— Да ме арестувате? — попита той предизвикателно с ръце на кръста, обръщайки се към нея. — Наистина ли искате да ме задържите? Знаете ли кой съм аз и какви правомощия имам? Осъзнавате ли, че ако стъпите накриво, ще ви съсипя?

— Никой не е над закона! — възрази прокурор Шално, може би с не толкова убедителен тон, колкото й се искаше. — В крайна сметка вие... вие също носите отговорност за случилото се, нали? — Постепенно набираше смелост. — Това дело е свързано с престъпления срещу човечеството, извършени от политици, икономически и финансови ръководители в процеса, довел до кризата, и когато го започнахме, знаехме, че ще си имаме работа с големи риби.

— Тя посочи събеседника си. — Този диск доказва, че вие също носите вина за кризата. Затова ще трябва да отговоряте пред съда. Щом нашият процес назовава имената на всички американски президенти от Роналд Рейгън насам, защо на председателя на Европейската комисия това да му бъде спестено?

Аксел Сит отново се разсмя.

— Каква наивност! — възкликна съдията, клатейки глава. — Наистина ли смятате, че американските президенти и всички други, които вашият колега Карло дел Понте днес посочи на предварителното изслушване, някога ще седнат на подсъдимата скамейка? Нима не знаете, че Съединените щати не признават правомощията на Международния наказателен съд? Значи, смятате, че американците някога ще позволят техен президент, действащ или бивш, да бъде съден тук? Сигурно се шегувате!

— Знам, че няма да го направят, естествено — засегна се главният прокурор. — Както казахте, те не признават този съд. За обвиняемите американци този процес е преди всичко символичен.

— Много добре казано — символичен! — отвърна председателят на Европейската комисия, като вдигна пръст, за да наблегне на този факт. — И ще продължи да бъде такъв, *ma chère*. Никой от действителните виновници не може да бъде съден в този съд. В този или в който и да било друг. Най-малко аз! Не знаете ли, че докато заемам тази длъжност, се ползвам с имунитет? Европейският парламент ще трябва да гласува снемането му.

— Точно това ще се опитаме да постигнем — отвърна Агнес Шално. — Моят екип веднага ще подготви молба, която ще постъпи в Страсбург още следващия понеделник, за да...

— Не говорете глупости, мадам — сръза я отново Аксел Сит. — Не виждате ли, че макар и в различна степен, всички европейски управляващи носят отговорност за кризата? Някои, защото са подвели страните от периферията да трупат дългове, други — защото са харчили повече, отколкото са могли да си позволят; всички — заради факта, че са се интересували само от това дали ще бъдат избрани. Истината е, че всички са в една лодка, *ma chère*. Всички. Ако свалят моя имунитет, европейските лидери ще трябва да се лишат от собствения си имунитет, защото аз знам много и никой няма да се измъкне безнаказано от тази история. — Той ентусиазирано поклати

глава. — Не, мадам. Не казвам, че няма да избухне скандал и нечии глави няма да изхвърчат, но няма да се случи нищо кой знае какво, нито пък Европейският парламент ще снесе имунитета ми. Евродепутатите, разбира се, ще се оплакват, но ще получат заповеди от партийните си лидери и ще бъде изнамерена някаква техническа или юридическа причина, заради която да ме оправдаят. Знаете как е, законът е пълен с вратички. Никой няма да ме докосне. Най-лошото, което може да ми се случи, е да подам оставка като председател на Европейската комисия заради неподходящи изявления, произнесени на неформални срещи, нищо повече. Това обаче не ме притеснява, защото ние, политиците, се грижим за своите хора, както сигурно вече сте разбрали. Лесно ще ме назначат на някоя добре платена длъжност в частния сектор и ще се измъкна, както направиха всички бивши управляващи. Впрочем най-естественият развой е да се измисли някакъв законен претекст, който да попречи на разкриването на съдържанието на това злощастно дивиди. Дори мисля, че е възможно председателят на съда да потвърди, че дискът не съдържа нищо важно, и да нареди да го унищожат. Повярвайте ми, драга, има хиляди начини да се потули тази история.

Думите на съдията смутиха двамата прокурори.

— Но ако виновните за кризата няма да бъдат съдени, защо си даваме целия този труд? — възмутена, попита Агнес Шално. — За какво е този съдебен процес? Нима си мислите, че аз и моите колеги се стараем за нищо?

— Още ли не сте разбрали? — презрително попита Аксел Сит. *Pauvre idiote!* Делото бе образувано, за да осигурим зрелище на народа, да се създаде впечатление, че работим, като всъщност правим абсолютно нищо! Когато един политик иска да потули неудобен случай, какво прави той? Нареща да се проведе разследване! — Съдията махна с ръка към Томаш и Раquel — Тези двама нахалници и нещастниците, на които им хрумна злополучната идея да запишат разговорите в сградата на Европейската комисия, както и онзи негодник Филипе Мадурейра, провалиха всичко! Ако не бяха тези няколко камъчета под колелата, планът щеше да мине като по вода. Щяхме да предявим няколко обвинения срещу отговорните за кризата от 2008-а американци, да изложим малко факти за дерегулираните финансови пазари, щеше да има размяна на остри реплики от двете

страни на Атлантика и в края на краищата всичко щеше да остане постарому.

В залата настъпи неловка тишина; председателят на Европейската комисия изглеждаше сигурен в себе си, а полицаите и прокурорите бяха объркани и не знаеха как да постъпят.

— И нещата наистина ще останат така — заключи Томаш с примирена усмивка, продължавайки мисълта на съдията. — Постарому.

Аксел Сит се обърна към Томаш и му хвърли развеселен поглед.

— Бързо схващате, *mon cher* професор Нороня — отбеляза той с дяволита усмивка, която танцуваше по устните му. — Умник сте вие. — Той поклати глава. — Прав сте, знаете ли? Както казваме у нас, *plus ça change, plus c'est la même chose*^[3].

Президентът на Европейската комисия му обърна гръб и вдигна ръка, давайки знак на карабинерите да му направят път. Италианските полицаи погледнаха агентите от Интерпол и прокурорите от МНС, които не помръдваха, неспособни да реагират, след което се отместиха, един от тях отвори вратата и с лек поклон пусна председателя на Европейската комисия да мине. С походка, която излъчваше гордост, величие и решителност, и неотклонния поглед на човек, който знае, че е недосегаем, Аксел Сит се стопи в мекия здрач, обгръщащ внушителната сграда на Уфици; следваше го единствено ехото от стъпките му по мраморния под на тихите коридори.

[1] Хайде (фр.). — Б.пр. ↑

[2] По дяволите! (фр.). — Б.пр. ↑

[3] Колкото повече се променя нещо, толкова повече остава същото (фр.). — Б.пр. ↑

LXXV

На Томаш, който бе прекарал последните две нощи в пътуване — първата в камиона, а втората във влака, уютната стая в третокласния хотел в околностите на катедралата „Санта Мария дел Фиоре“ му се струваше по-комфортна от апартамент в „Риц“.

След като си взе душ за пръв път, откакто бе напуснал апартаментата си в Лисабон, за да посети майка си в Коимбра преди два дни, той се излегна на леглото и усети клепачите си натежали. Знаеше, че тази нощ ще спи дълбоко. Но имаше нещо, което трябваше да свърши, преди да заспи. Погледът му се спря върху дисплея на електронния часовник на нощното шкафче.

Два и половина сутринта.

Не беше най-подходящият час да се обажда на някого, нали? Само че въпросът бе спешен и той нямаше да се успокои, докато не го разреши. Кошмарът, който бе преживял през последните четиридесет и осем часа, го бе държал под напрежение до такава степен, че не бе имал възможност да се занимае с проблема, но сега, когато вече никой не го преследваше и най-сетне имаше свободен достъп до телефон, трябваше да го разреши. Вдигна слушалката на телефона в стаята и набра цифрите, като започна от международния код нула-нула, кода на Португалия — три-пет-едно, и накрая номера.

Сигналът свободно прозвуча три пъти.

— Дом за отдих, добър вечер.

Отговори му сънен женски глас, вероятно на нощната дежурна.

— Добър вечер, госпожо — каза той спокойно, съзнавайки, че часът не е особено подходящ. — Простете, че се обаждам толкова късно. Аз съм синът на дона Граса Нороня, една от настанените в дома. Можете ли да ми кажете дали майка ми е добре?

От другата страна на линията се чу нещо като прозявка.

— Разбира се — отвърна жената, очевидно отегчена. — Защо?

— Ами... имах проблеми с месечната такса и ми дадох срок до тази нощ, за да разреши ситуацията, иначе... иначе майка ми ще бъде

изписана утре сутринта в осем. Знаете ли нещо за това?

— Аз съм само помощничка, не знам нищо за тези неща. Ако става дума за административни въпроси, ще трябва да се обадите утре сутринта.

— Да, но тогава може да е твърде късно, защото тя... ще бъде изключена от дома, нали? Искях да разреша въпроса, преди това да се случи, както, предполагам, разбирате.

— Както ви казах, аз съм само помощничка — отвърна жената с тон, който издаваше раздражението ѝ. — За административни въпроси, моля, обадете се утре сутринта.

Гласът от другата страна на линията започваше да звучи като на запис. Томаш разбра, че тя няма да може да му помогне.

— Дали случайно имате телефона на госпожа директорката?

— Госпожата не е тук.

— Разбира се, че не, но имате ли телефона ѝ?

Жената се поколеба.

— Не може да се обаждате на госпожа директорката в този час — отвърна възмутено тя накрая. — Моля, обадете се утре.

Не беше лесно да се разбере с тази жена.

— Имате право — каза Томаш с все така мек глас. — Но както вероятно разбирате, проблемът е, че бих искал да избегна изхвърлянето на майка ми на улицата утре сутринта. Затова спешно трябва да говоря с госпожа Мария Флор.

— Обадете се утре.

Томаш масажира скалпа си с върха на пръстите, сякаш се надяваше, че така ще му хрумне как да убеди упоритата служителка.

— Слушайте, наистина ли няма никакъв начин да...

— Вече ви казах да се обадите утре!

Последните думи бяха изречени по-остро, сякаш жената си показваше, че търпението ѝ се изчерпва.

Томаш въздъхна.

— Добре тогава. Много благодаря.

Затвори и зарея поглед през прозореца. Над покривите се виждаше осветеният купол на катедралата, но архитектурните чудеса на Флоренция бяха последното, за което можеше да мисли в момента.

Сега, след като се бе измъкнал от невероятната каша, в която се бе забъркал, трябваше да разреши проблема с дома, преди да

изхвърлят майка му, но късният час и разстоянието го оставяха с вързани ръце.

Всъщност не беше сигурен дали вече има достъп до банковите си сметки. Властите най-вероятно не бяха имали време да се погрижат за това. Дори подозираше, че за да стане това, ще трябва да подаде молба в Лисабон и да се оплете в сложни бюрократични процедури. При това положение за какво му беше да разговаря с Мария Флор? Директорката ясно му бе казала, че собствениците не се нуждаят от обяснения, а от липсващата сума. А истината е, че той нямаше достъп до собствените си пари.

Единственото, което можеше да направи, бе да отиде да я вземе от дома, докато получи достъп до банковите си сметки. Само че той се намираше във Флоренция и дори да хванеше първия сутрешен полет, в най-добрия случай щеше да пристигне в Лисабон в ранния следобед, като освен това трябваше да направи връзка до Коимбра и да пристигне там два часа по-късно. През това време само бог знае какво може да се случи с майка му. Как да се измъкне от тази каша?

Почукване по вратата го изтръгна от мислите му. Изненадан, че някой го търси в такъв късен час, Томаш се уви в хотелската хавлия, отвори вратата и надникна в коридора.

— Може ли?

Беше Ракул.

— Случило ли се е нещо?

Красивата испанка, загърнатата в бял халат, измъкна ръце иззад гърба си, показвайки бутилка италианско шампанско и две чаши.

— Донесох ги, за да празнуваме — каза тя с безгрижна усмивка. — Кошмарът ни свърши и това ми се струва отличен повод, за да импровизираме една малка фиеста, не мислиш ли?

Томаш отвори широко вратата и ѝ направи знак да влезе.

— Да започваме.

Агентката от Интерпол нахлу в стаята и напълни чашите с шампанско.

— *Qué pasa?* Потънали са ти гемиите...

— Заради майка ми. Тревожа се за нея.

— Майка ти ли? — учуди се испанката. — Случило ли се е нещо?

Историкът поклати глава; да разказва за ситуацията с майка му, бе прекалено сложно и безполезно, защото Раquel не можеше да му помогне.

— Не, нищо. Забрави за това. — Томаш се взря в чашите, които тя току-що бе напълнила, и се опита да се отърси от тревогите, макар и само защото не можеше да стори нищо в момента. — Е, за какво е шампанското?

Гостенката му подаде едната чаша и вдигна високо другата.

— *Salud!*

— Наздраве!

Историкът бе жаден и изпи чашата на един дъх с притворени очи. Когато отново ги отвори, едва не изпусна чашата. Халатът на Раquel се бе свлякъл в краката ѝ и тя стоеше гола пред него. Тялото ѝ бе стройно и изваяно, гърдите ѝ се повдигаха от учестеното дишане, смарагдовозелените ѝ очи блестяха.

— Фиестата върви с екстри... — измърка тя, като се плъзна по чаршафа и протегна приканващо ръка. — Направи онова, което започна в залата на демоните, *cariño*...

— Шампанското не беше лошо — прошепна португалецът, съзерцавайки красивото ѝ тяло, — но основното ястие изглежда великолепно.

Испанката се засмя дяволито и с бързо движение дръпна хавлията, с която се бе покрил, оставяйки го напълно гол.

— *Hola!* — възкликна тя, поглъщайки с поглед онова, което виждаше. — И аз не мога да се оплача...

Томаш скочи в леглото и подобно на корабокрушенец, потъна в ласки със стонове и въздишки, усещайки горещата, пулсираща кожа на гърдите и дупето под пръстите си. Затвори очи, тя се задъхваше от желание. Телата им танцуваха в синхрон, устните им се притискаха влажни, копнеещи и ненаситни, с изгарящата жажда на обезумели любовници, изгубени в задъхана симфония от стенания — сблъсък между лед и пламък, кинжал върху копнинена възглавница, танц с ускоряващ се ритъм — в началото бавен, за да се насладят докрай на ласките, вкусвайки нежната сладост на момента, а после все по-бърз, докато телата жадуваха още и още...

— Не! — внезапно промълви той. — Не!

Отдръпна се от нея и се обърна на другата страна. Изненадана, Раquel отвори очи, без да разбира какво се е случило.

— *Qué pasa?* — попита тя, разтревожена и обърквана. — Какво става?

Португалецът поклати глава, очите му бяха затворени.

— Не.

Тя подпря главата си на лакът и се взря в него.

— Какво не?

Томаш си пое дълбоко дъх и поклати глава.

— Прости ми, но не мога — прошепна той. — Не мога, не мога...

— Защо? Какво става?

Португалецът махна с ръка към вратата на стаята.

— Не си виновна ти, няма нищо общо с теб, но... имам нужда да остана сам.

Испанката отвори уста да каже нещо, без да знае какво да мисли.

— Искаш да си тръгна?

— Да, моля те — потвърди той. Не му се обясняваше. — Извинявай, но не мога. Трябва да остана сам.

Раquel скочи от леглото и с рязко движение навлече халата си. В гърдите ѝ се надигаше гняв, лицето ѝ бе почервеняло от възмущение.

— *Cabrón de mierda!* — процеди тя. — *Hijo de puta, coño de maricón!*^[1]

Без да се обръща, тя изхвърча от стаята като ураган и хлопна вратата. Най-сетне останал сам, Томаш се сви в леглото и дръпна чаршафа, като сам не разбираше какво бе направил и защо. Единственото, което знаеше е, че докато целуваше и любеше тази жена, която така неочаквано бе отблъснал, в съзнанието му бе изникнало едно лице, толкова ясно, че бе неспособен да продължи. Лице, което се бе появило пред очите му, бе вцепенило тялото му и го бе заставило да спре.

Мария Флор.

[1] Негодник, кучи син, педераст (исп.). — Б.пр. ↑

ЕПИЛОГ

Небето над борове вече притъмняваше и гаснещите лъчи на слънцето се превръщаха в пурпурни отблясъци на хоризонта, когато в тишината на площадчето се вряза звукът от автомобилни спирачки. Синият фолксваген паркира с трясък пред сградата в боровата горичка с мотор, изтощен от бясното препускане от Лисабон до Коимбра. Тишината се завърна едва когато двигателят изгасна. Чу се отваряне на врата, шофьорът скочи на тротоара, забързано изтича до вратата и натисна звънеца.

Отвътре се чуха стъпки и една жена с бяла престилка отвори вратата на дома и надникна навън.

— Къде е майка ми?

Разтревожен и нетърпелив, Томаш изрече този въпрос спонтанно, без дори да поздрави.

— Добър ден, професор Нороня — отвърна тя с професионална усмивка. — Идвате да видите дона Граса?

— Къде я откараха?

Сестрата отстъпи крачка назад, приканвайки го да влезе.

— Заповядайте — каза тя. — Тя е горе в стаята си. Моля, качете се.

Без да се церемони, Томаш прекрачи прага, изкачи бързо стъпалата, вземайки по три наведнъж, и спря пред стаята на майка си.

Почука тихо, сякаш се страхуваше, че никой няма да отговори, и когато отвътре се чу познат глас, почувства огромно облекчение.

— Кой е?

— Аз съм, майко. Може ли да вляза?

— Томаш? Влизай, сине, влизай.

Отвори вратата и завари майки си седнала на дивана да разлиства някакво светско списание със снимки на хора, които позираха с изкуствени усмивки.

— Наред ли е всичко, майко?

— Разбира се, Томаш — отвърна тя, учудена от тревогата, изписана по лицето му. — Защо да не е наред?

Синът съвсем се обърка.

— Те не... тоест не те ли накараха да си тръгнеш?

— Да си тръгна? И къде да отида?

Добър въпрос. Томаш влезе, затвори вратата, отиде до нея и я целуна. Седна на леглото до дивана, където седеше тя, и хвана ръката ѝ.

— Не ми обръщай внимание — каза накрая той. — Всичко е наред, нали?

Дона Граса безгрижно сви рамене.

— Разбира се. — Тя посочи една снимка в списанието. — Виждал ли си тази интригантка от телевизията? Сега твърди, че срещнала любовта на живота си и правила... е, разни неща на плажа. Пресвета майко, хората вече нямат капчица свян! Ходи по списанията да разказва за любовния си живот! Боже, в какъв свят живеем! Чу ли за това?

След като се сбогува с майка си, португалецът слезе по стълбите и почука на кабинета на директорката. Отвътре се чу глас, който го приканваше да влезе, той бутна вратата и надникна.

— Здравейте — поздрави Томаш с усмивка, — имате ли минута?

Мария Флор скочи от стола си и очите с цвят на шоколад се разшириха от изненада.

— Професор Нороня! — възкликна тя. — Какво правите тук?

Томаш влезе и леко я целуна по бузите. Кожата ѝ бе топла и мека. След това се настани на стола пред бюрото на директорката на дома и извади един чек от джоба си.

— За щастие успях да разреша онова недоразумение и полицията вече призна, че е сгрещила — каза той. — Дойдох да уредя престоя на майка ми.

Като видя чека в ръката му, директорката се изчерви.

— О, не беше нужно да идвате толкова скоро!

— Така ли? — учуди се той. — Срокът за плащане на месечната такса изтече вчера, нали? Вие ми казахте, че ако не платя навреме, собствениците на дома ще изхвърлят майка ми на улицата. Както сигурно предполагате, първото нещо, което направих, след като се

измъкнах от кашата, в която неволно се бях забъркал, бе да дойда тук и да платя дължимото.

— Да, но това беше вчера. Сега всичко е наред.

— Наистина ли? Собствениците са ми отпуснали повече време, за да покрия разликата?

Мария Флор се поколеба, без да знае какво да каже.

— Не точно — призна накрая тя. — Но ситуацията с майка ви беше уредена и само това има значение.

Томаш я погледна неразбиращо.

— Уредена? Но как?

Директорката махна неопределено с ръка.

— Няма значение — отвърна тя. Очевидно не ѝ се говореше за това и смени темата. — Бяхте ли при майка си? Как ви се стори?

Очите на госта заблестяха.

— О, много по-добре! Като за начало ме разпозна. Дори само това си струва да се отбележи, нали? Освен това разговаряхме нормално. Сякаш е нов човек!

— Да, напоследък следя лекарствата ѝ — усмихна се Мария Флор. — От друга страна, тя наистина има добри и лоши дни, а днешният, изглежда, е от добрите. Сутринта прави упражнения и всичко! Прекара следобеда в четене.

— Да, майка ми си пада по клюките и вие сте ѝ намерили интересни женски списания, а?

Двамата се разсмяха като стари приятели.

— Тя наистина обича тези неща.

Томаш се наслаждаваше на доброто настроение, но имаше още нещо, което трябваше да си изясни.

— Госпожо директор, преди малко казахте, че...

— Не ме наричайте госпожо — прекъсна го тя с престомена важност. — Сякаш съм някоя старица. Нека е Мария Флор, ако нямате нищо против.

— Мария Флор? — повтори той, вслушвайки се в звученето на името ѝ. — Добре, но само ако вие ме наричате Томаш. Нали така се разбрахме?

— Прав сте, профе... Томаш. Ще свикнем.

Гостът прочисти гърлото си, приготвяйки се да пристъпи към въпроса, който го мъчеше.

— Исках да кажа, че вие, госпо... Мария Флор, преди малко споменахте, че ситуацията с майка ми е уредена. Какво означава това?

Директорката отново махна с ръка, опитвайки се да смени темата.

— О, не се тревожете, това е минало! — отвърна тя. — Забелязали ли сте, че майка ви е малко суетна? Онзи ден се разходихме в центъра и видях, че се загледа в една рокля на витрината.

Томаш настойчиво се взря в нея и скръсти ръце като сърдито дете.

— Вече ми е ясно, че се опитвате да смените темата — отбеляза той. — Но аз няма да мръдна оттук, докато не ми обясните по какъв начин е била уредена ситуацията с майка ми. Подозирам, че тук има някаква мистерия, и бих искал да си я изясня.

— Я, колко сте упорит! — възрази тя, повдигайки вежди. — Винаги ли сте такъв?

— Винаги — отвърна той. — Е, кажете ми, как се реши проблемът?

— Няма значение, Томаш. — Тя се настани удобно на стола си. — Слушайте, на ваше място бих я завела до центъра. Дона Граса е хвърлила око на една рокля, която...

— Престанете да сменяте темата, защото няма да мръдна от тук — предупреди я той. — Аз съм неин син и съм отговорен за пациент на дома, така че имам право да знам какво е положението с таксите. — Той наклони глава настрани. — Или нямам?

Директорката преглътна.

— Имате.

Гостът продължаваше да стои непреклонно, със скръстени ръце и вдигнати вежди.

— Е? — настоя той. — Изплюйте камъчето.

— Проблемът с майка ви е решен — заяви тя плахо. — Не е нужно да се притеснявате повече за този месец.

— Разбрах, че е уреден — отвърна той. — Но как се случи това?

Мария Флор преглътна отново.

— Липсващата сума е платена.

Изненадан, Томаш трепна.

— Платена ли? — учуди се той. — Кой плати?

Директорката на дома се сви на стола си и шоколадовите ѝ очи се втренчиха в пода, неспособни да го погледнат.

— Аз.

В кабинета настъпи неловка тишина.

— Вие? — попита Томаш, когато си възвърна дар слово, все още слисан от онова, което току-що бе чул. — Платили сте липсващата сума за таксата на майка ми? От джоба си?

Мария Флор само кимна, все още със сведен поглед и свито гърло, неспособна да го изрече отново.

— Защо? — попита той изумен. — Защо го направихте?

Директорката най-сетне вдигна поглед и се взря в него.

— Не можех да позволя да я изхвърлят на улицата! — отвърна тя твърдо и с внезапно проблеснал плам в очите, който Томаш бе предусещал, но никога не бе виждал. — Защото съм тук, за да се грижа за хората, а не просто за да имам работа! Защото светът може да се е обърнал с главата надолу, но аз поне все още знам какво е важно за мен и какви са отговорностите ми! Защото в крайна сметка имам достойнство и знам, че животът е много повече от това да продаваш душата си за шепа жълти стотинки!

Говореше разпалено, с въодушевлението на човек, който знае кой е и накъде отива, и в този миг на Томаш му се прииска да я прегърне, да я целуне и да направи онова, което миналата нощ не бе успял с Радел. Но се въздържа. До този момент отношенията му с Мария Флор бяха строго делови; тя бе директор на дома, а той — син на жена, която живееше там. Все пак бе очевидно, че бяха прекрачили някаква невидима граница и връщане назад нямаше.

Когато Мария Флор замълча, Томаш ѝ благодари от свое име и от това на майка си за проявената съпричастност. Дори си помисли да ѝ върне сумата, която тя бе извадила от джоба си, но му беше неудобно. Разбираше, че това би било оскърбление за великодушието ѝ и чисто човешкия жест, и затова се въздържа. Той ѝ благодари, докато не му останаха думи, и разбра, че я кара да се чувства неудобно, защото с постъпката си тя не търсеше признание, а просто бе сторила онова, което вътрешният подтик ѝ диктуваше, и всъщност го бе направила за себе си.

Двамата замълчаха неловко, сякаш на мястото на онази граница, която бяха престъпили, бе израснала невидима, но странно осезаема

преграда. Чувствайки, че няма какво повече да каже, смутен от напрегнатата тишина, гостът се надигна от мястото си и промърмори, че вече е късно и е време да си върви.

Директорката му отвърна с някакви любезности, които той дори не разбра — толкова объркан се чувстваше. Когато стигнаха до изхода на дома обаче, Томаш спря и се взря в ясните и топли кафяви очи. Опита се да каже нещо, с което да опише урагана от вълнение, който бушуваше в душата му, но от устните му не излезе нито звук и съкрушен, се отказа. Вдигна ръка за довиждане и се отправи към колата си. Неговата свенливост бе победила куража му, някаква нерешителност заглушаваше дързостта му, разумът владееше емоциите. Помисли си, че трябва да бъде разумен, да прояви уважение към тази жена и нейния жест и да не върши глупости.

Спря наред пътя, копнеейки да не се подчини на разума, сърцето му се бунтуваше срещу общоприетите норми, цялото му тяло въставаше. Защо да не послуша интуицията си? Защо да не се отдаде на сладкото изкушение на тази лудост? Защо да не послуша гласа, който му шепнеше, че трябва да се осмели? Той се обърна и я погледна отново, възвърнал самообладанието си. Дързостта му най-сетне бе победила. Мария Флор още беше до вратата на дома с блестящи очи и поруменяло лице. Косата ѝ бе разрошена от хладния северен бриз, сякаш току-що настъпилата нощ копнееше да я прегърне, както и той самият.

— Какво ще кажете да вечеряме заедно?

ЗАКЛЮЧИТЕЛНИ БЕЛЕЖКИ

Трудно е да пишеш за Втората Голяма депресия, без да се окажеш въввлечен, макар и неволно, в разпален идеологически дебат, който това болезнено събитие предизвиква. Левите обвиняват дерегулираните пазари, жаждата за печалба и икономическия либерализъм. Дясното отвърща, че истинската причина за това се крие в прекомерните разходи и разрастването на социална система, която нищожните държавни средства не могат да покрият.

Как да говорим за кризата и причините за нея, без да бъдем заклеймени като „безотговорни леви“ или „радикални неолибералисти“? Как да го направим, без да бъдем въввлечени в идеологическия, политически и партиен дебат, породен от финансовия и икономически колапс? Може би това е невъзможно. Говоренето за икономика задължително налага определена визия за света. Има ли начин да избегнем идеологическия капан и да разгледаме въпроса в неговите основни аспекти?

В романа си *I married a Communist* („Омъжих се за комунист“) Филип Рот някак си успява да разреши тази дилема, като застава героя си да размишлява върху разликата между комунизма и капитализма. „Всичко, което комунистите казват за капитализма, е истина — казва той в разговор с Натан Зукерман, алтер его на Рот. — И всичко, което капиталистите говорят за комунизма, също е вярно. Разликата, младежо, е в това, че комунистите вярват в детската приказка, че всички сме еднакви, и създават полицейски режим, за да наложат насила тази философия, докато капитализмът се основава на природните закони, които, за добро или за лошо, наистина съществуват.“

Струва ми се, че можем да кажем същото и за кризата. Защитаваните от левицата тези са верни, твърденията на десните — също. И двата отбора подценяват онова, което не им изнася, макар то също да е истина. Опитът показва, че пазарите не могат да бъдат оставени на произвола и че както твърди Маркс, капитализмът

съдържа в себе си противоречия, водещи до неговия упадък. Факт е, че по-голям от държавния е частният дълг, натрупан от семействата и компаниите с помощта на алчното съучастничество на банките, но също така е вярно, че мечтата за социалната държава угасва пред демографския срив и икономическата стагнация в индустриализираните страни, защото не е възможно да бъде издържана без създаването на повече богатства от онези, които се произвеждат. Вярно е, че нашите икономики са изправени пред сериозна криза на конкурентоспособността със стоките, идващи от страни с нововъзникващи пазари, които поддържат мизерни заплати, а това ни поставя пред страшна дилема: или да приемем намаление на заплатите, за да създадем конкурентни цени на произведените от нас стоки, или да останем без работа, защото нашите компании не могат да оцелеят при агресивно ниските цени на конкуренцията.

Друг неоспорим факт е начинът, по който функционират нашите демокрации. Целта на политиците не е да разрешат проблемите на страната си, а да спечелят изборите. Това важи за всички политици. Всички. А това, естествено, поражда въпроси за начина, по който се водят и финансират предизборните кампании. Защо се изгражда дадена магистрала? Защото наистина е необходима или някоя строителна фирма е дарила известна сума за кампанията на някоя партия и нейните политици в определен момент трябва да върнат услугата с парите на данъкоплатците? И когато Германия или Франция финансират определен проект в Португалия или в Гърция, дали го правят, за да помогнат на португалците и гърците, или на собствените си фирми чрез схеми за косвено и прикрито финансиране? Твърдят, че отговорът е първото предположение, но всички знаем каква е истината.

„Ръката на сатаната“ представя икономически анализ, основан на проучванията на изтъкнати икономисти. Нищо от написаното не е мое мнение, всичко се основава на анализите на професионалистите. Затова книгата съдържа достоверни финансови и икономически данни, повечето от които са публични. Последната част на романа, разказваща за съдържанието на диска, ни представя информация, която не е непременно публично достояние. В същността си тя също е вярна, въпреки че е маскирана като „художествена измислица“. Става въпрос за информация, на която съм попадал през годините и която, за целите на тази книга, не е нищо повече от „художествена измислица“.

Делото за престъпления срещу човечеството, образувано от Международния наказателен съд, разбира се, е измислено. Такова дело не съществува, няма списък с обвиняеми. Но ми се стори уместно, с помощта на литературата, да накарам съдът да направи нещо, което не прави в реалния живот: да призове виновниците за кризата. Вярно е, че всички ние носим отговорност за случилото се, дори и само поради факта, че сме гласували за тези, които сме избрали, или че напълно сме се абстрахирали от политическия живот, защото не ни е интересен или ни отвращава — поведение, което на практика означава, че го оставяме в ръцете на напълно непознати — хора, които често са неквалифицирани, а понякога и корумпирани. Но когато казвам, че всички носим отговорност, би било грешно да считаме, че сме еднакво виновни. Не сме. Вината на един министър-председател, финансов министър или управител на централната банка е много различна от тази на майка ми например, която е пенсионерка. Или от вашата вина, драги читателю.

За да напиша този роман, проучих някои заглавия и ми се струва важно да ги посоча тук за онези, които искат да прочетат нещо допълнително. Основните библиографски източници за финансовата криза са: *Freefall — America, Free Markets, and the Sinking of the World Economy* от Джоузеф Стиглиц; *Crisis Economics — A Crash Course in the Future of Finance* от Нуриел Рубини и Стивън Мим („Кризисна икономика. Основен курс за бъдещето на финансите“, Сиела, 2011); поредица есета, публикувани в *What Caused the Financial Crisis*, в това число *Capitalism and the Crisis: Bankers, Bonuses, Ideology, and Ignorance* от Джефри Фридман; *An Accident Waiting to Happen: Securities Regulation and Financial Deregulation* от Амар Биде; *Monetary Policy, Credit Extension, and Housing Bubbles, 2008 and 1929* от Стивън Герстад и Вернън Смит; *The Anatomy of a Murder: Who Killed the American Economy?* от Джоузеф Стиглиц; *Monetary Policy, Economic Policy, and the Financial Crisis: An Empirical Analysis of What Went Wrong* от Джон Тейлър; *Housing Initiatives and Other Policy Factors* от Питър Уолисън; *How Securitization Concentrated Risk in the Financial Sector* от Вирал Ачаря и Матю Ричардсън; *A Regulated Meltdown: The Basel Rules and Bank's Leverage* от Юлиуш Яблецки и Матейуш Махай; *The Credit-Rating Agencies and the Subprime Debacle* от Лоурънс Уайт и

Credit-Default Swaps and the Crisis от Питър Уолисън. Трябва да спомена и документалния филм *Inside Job* на Чарлз Фъргюсън.

За кризата на еврото и държавните дългове се консултирах главно с: *Bust: Greece, the Euro, and the Sovereign Debt Crisis* от Матю Лин; *The End of the Euro: The Uneasy Future of the European Union* от Йохан ван Овертвелд; *Tragédia do euro* от Филип Багус („Трагедията на еврото“, МаК, 2011); *The Imminent Crisis: Greek Debt and the Collapse of the European Monetary Union* от Грант Уондърс; *Endgame: The End of the Debt Supercycle and how it Changes Everything* от Джон Молдин и Джонатан Тепър; *This Time Is Different: Eight Centuries of Financial Folly* от Кармен Райнхарт и Кенет Рогоф („Този път е различно. Осем века финансови безумия“, Сиела, 2013) и с изследването *Back to Mesopotamia?: The Looming Threat of Debt Restructuring* от Дейвид Род и Даниъл Стетлър.

Източниците, свързани с кризата в Португалия, които проучих за този роман, са: *O Fim da Ilusão* от Медина Карейра; *Perceber a Crise para Encontrar o Caminho* от Витор Бенто; *Como o Estado Gasta o Nosso Dinheiro* от Карлош Морено; *As 10 Questões da Crise* от Жуао Сезар даш Невеш; *Portugal: Dívida Pública e Déficit Democrático* от Пауло Триго Перейра; *Acabouse a Festa* от Педро Кожме Виейра; *A Dividadura — Portugal na Crise do Euro* от Франшишко Лоуса и Мариана Мортагуа; *Sy Um Milagre nos Salva — A Verdade sobre a Crise Portuguesa e a Sua Solução* от Жоахим Виейра; *Economia Portuguesa — As Últimas Décadas* от Лусиано Амарал; *Má Despesa Pública* от Барбара Роза и Руй Оливейра Маркеш; *Segurança Social — O Futuro Hipotecado* от Фернандо Рибейро Мендеш; *Olhos nos Olhos* от Медина Карейра и Джудит Соуза и изследването *O euro é o crescimento da economia portuguesa: uma análise contrafactual* от Луиш Агиар-Конрариа, Фернандо Алешандре и Мануел Корея де Пиньо.

За приноса към написването на романа такъв, какъвто е, бих искал да благодаря на Енрике Карейра Медина — бивш министър на финансите; на Жуао Саагуа — декан на факултета по Социални и хуманитарни науки в Нов Лисабонски университет; на адвокат Фернандо Карвальо; на Пауло Тейшейра де Морайш — вицепрезидент на асоциация „Прозрачност и честност“; на Мария Рамош — бивш икономически редактор в *RTP*; и на още много хора от дългия ми списък с анонимни източници за предоставянето на малко известна

информация, която включих в романа. Това са безработни, предприемачи, банкери, бивши политици, юристи и магистрати, работещи в сферата на корупцията; мениджъри и експерти, които се занимават или са се занимавали със съмнителни публични инвестиции.

Последно бих искал да отправя няколко благодарствени думи към многобройните ми издатели от Лисабон до Атина, от Рим до Ню Йорк, от Банкок до Москва за ентусиазма, с който публикуват и представят моите романи. Изказвам благодарност и на моите литературни агенти в Мадрид, Ню Йорк, Хамбург и Стокхолм; на Масимо — моя екскурзовод във Флоренция. Благодаря на брат ми Жуао, с когото водим разпалени спорове за всичко, което се случва. И накрая — на Флорбела, която, както винаги, е моят първи читател.

И след като по-нагоре казах, че съдържанието на диска, с което се запознаваме накрая на романа, е „художествена измислица“, надявам се, скъпи читателю, че си бил внимателен и си забелязал как съм изписал думите „художествена измислица“.

В кавички, разбира се.

Единственото, от което злото се нуждае, за да тържествува, е добрите хора да не правят нищо.

Едмънд Бърк

Издание:

Автор: Жозе Родригеш душ Сантуш

Заглавие: Ръката на Сатаната

Преводач: Дарина Миланова

Година на превод: 2014

Език, от който е преведено: португалски

Издание: първо

Издател: Издателска къща „Хермес“

Град на издателя: Пловдив

Година на издаване: 2014

Тип: роман

Националност: португалска

Печатница: Печатница „Алианс Принт“ ЕООД

Излязла от печат: 17.10.2014

Отговорен редактор: Даниела Атанасова

Коректор: Атанаска Парпулева

ISBN: 954-26-1339-3

Адрес в Библиоман: <https://biblioman.chitanka.info/books/15352>

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.